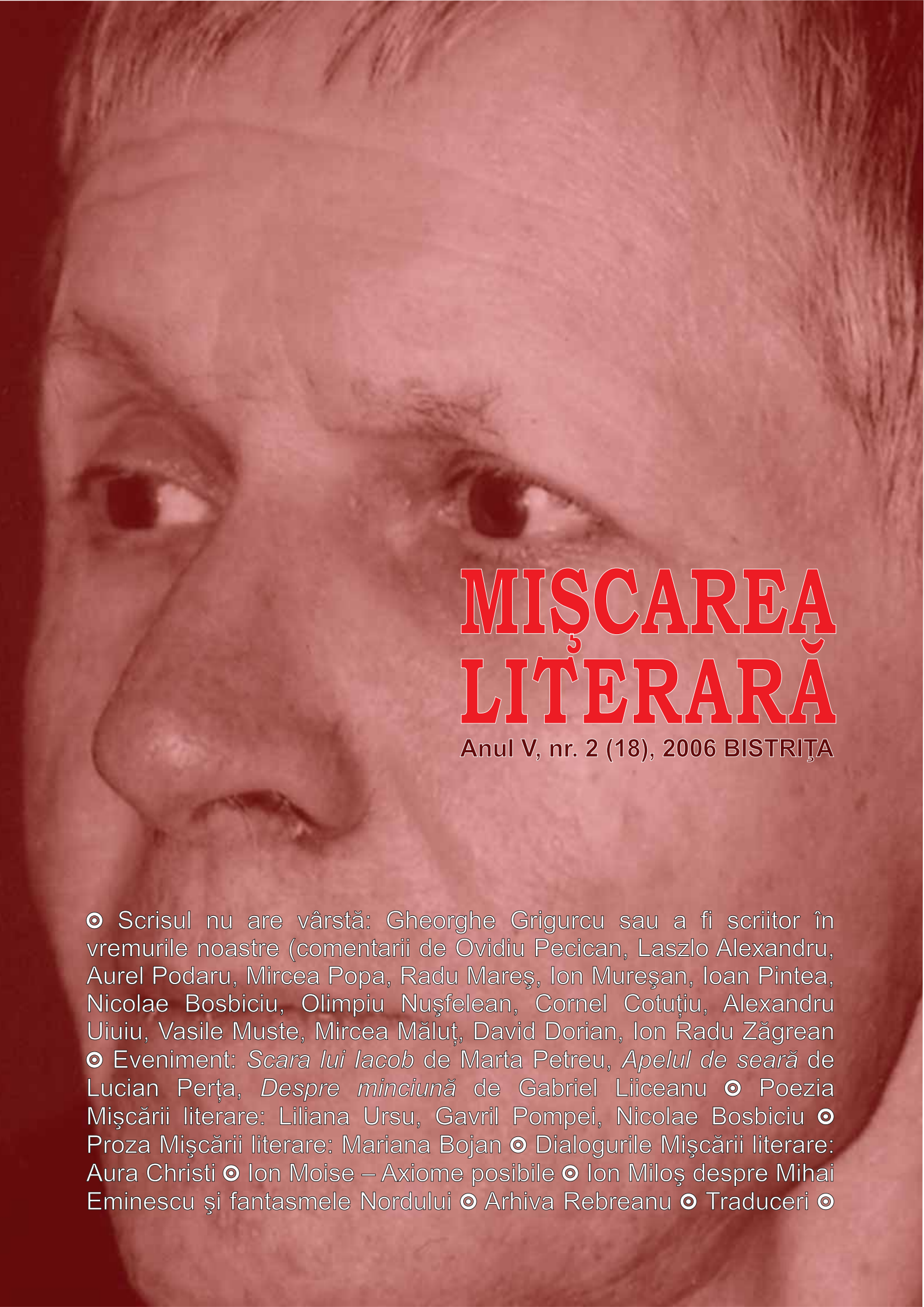

MIȘCAREA LITERARĂ

Anul V, nr. 2 (18), 2006 BISTRIȚA

◉ Scrisul nu are vârstă: Gheorghe Grigurcu sau a fi scriitor în vremurile noastre (comentarii de Ovidiu Pecican, Laszlo Alexandru, Aurel Podaru, Mircea Popa, Radu Mareș, Ion Mureșan, Ioan Pinte, Nicolae Bosbiciu, Olimpiu Nușfelean, Cornel Cotuțiu, Alexandru Uiuiu, Vasile Muste, Mircea Măluț, David Dorian, Ion Radu Zăgrean

◉ Eveniment: *Scara lui Iacob* de Marta Petreu, *Apelul de seară* de Lucian Perța, *Despre minciună* de Gabriel Liiceanu

◉ Poezia Mișcării literare: Liliana Ursu, Gavril Pompei, Nicolae Bosbiciu

◉ Proza Mișcării literare: Mariana Bojan

◉ Dialogurile Mișcării literare: Aura Christi

◉ Ion Moise – Axiome posibile

◉ Ion Miloș despre Mihai Eminescu și fantasmele Nordului

◉ Arhiva Rebreanu

◉ Traduceri

Revistă de literatură, artă, cultură

Serie nouă

Anul V, nr. 2 (18), 2006, Bistrița

Apare trimestrial

sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Editor: Consiliul Județean Bistrița-Năsăud

Director fondator: Liviu Rebreanu (1924)

Redacția:

Olimpiu NUȘFELEAN (director)

Ioan PINTEA (redactor șef)

Ion MOISE (redactor șef adjunct)

Virgil RAȚIU (secretar general de redacție)

Andrei MOLDOVAN

Mircea MĂLUȚ

Coperta: Marcel LUPȘE

(În imagine Gheorghe Grigurcu).

Număr ilustrat cu lucrări de Silviu Oravitzan.

Tehnoredactare: Adrian NĂSTASE

Adresa redacției: Bistrița,

str. Gării, nr. 2, 420041

Telefon/fax: 0263/211828, 0263/233345

E-mail: miscarealiterara@hotmail.com

olimpiu49@yahoo.com

ioanpintea2002@yahoo.com

Administrația:

Olimpia POP, consilier editor,

Biblioteca Județeană Bistrița-Năsăud,

Alexandru CÂȚCĂUAN, marketing,

Casa de Cultură a Sindicatelor, Bistrița.

Tiparul: S.C. Aletheia Design S.R.L. Bistrița

ISSN 1583-1957

Redacția respectă grafia autorilor.

CUPRINS

Editorial: Vremea scriitorului / 1

Mircea POPA: Gheorghe Grigurcu sau demonul viu al polemicii / 2

Nicolae BOSBICIU: Gheorghe Grigurcu – sub zodia metaforei / 6

Colocviile de la Beclean: Gheorghe Grigurcu – A fi scriitor în
vremurile noastre / 9

Gheorghe Grigurcu: „Nu-mi simt vîrsta” / 26

Din manuscrise / 32

Din Jurnalul lui Alceste / 35

Foto-album Gheorghe Grigurcu / 39

Andrei MOLDOVAN: Limitele filosofiei / 40

Olimpiu NUȘFELEAN: O istorie de seară a poeziei române / 44

Virgil RAȚIU: *Despre minciună* de Gabriel Liiceanu / 47

Liliana URSU: Poeme / 49

Mariana BOJAN: Femeia în verde; Ștregărițo / 51

Aura CHRISTI: „Obligația noastră e să ne raportăm la marile modele
imposibil de depășit” / 55

Ion MILOȘ: Mihai Eminescu și fantezmele Nordului / 62

Leo BUTNARU: Martori vremilor trecute / 65

Daniela FULGA: Când tropul devine trup / 70

Dorel Alexandru COC: Lucian Blaga și identitatea românească / 72

Gavril POMPEI: Poeme / 77

Nicolae BOSBICIU: Drumul meu, lumina mea... / 79

Iulian DOROFTEI: GODLIKE. Application / 81

David DORIAN: „O merinde de catastrofă” / 86

Niculae VRĂSMĂȘ: Dinu Flămând și *Frigul intermediar* / 89

Ioan PINTEA: O carte despre proza și dramaturgia

lui Bartolomeu Valeriu Anania / 91

Cornel COTUȚIU: Ion Creangă și accidența lumii (jurnal canadian) / 93

Mircea MĂLUȚ: Mișcarea de revoluție a ființei / 95

Ion MOISE: O carte a erosului / 99

Cartea persoanelor / 100

Din nou despre Dracula / 103

Cătălin Mihai ȘTEFAN: Poeme / 106

Maria COGĂLNICEANU: Poeme / 110

Alin CORDOȘ: Biserica nemântuirii noastre / 112

Gheorghe Vasile POP: Poeme / 116

Ioana Constantina TIVADAR: Poeme / 118

Lorena COZNEAC: Dorința; Un pictor / 120

Marius CHELARU: Atlasul unei lumi care pogoară în uitare / 122

Ion BUZAȘI: Din istoria poeziei religioase românești / 124

Dana HITICAȘ-MOLDOVAN: „*Ciuleandra* e tradusă și trimisă
la Paris” / 127

Raft: Virgil RAȚIU: *Miercurea pe dinăuntru* de Vasile Cihorean;

Gavril MOLDOVAN: Alexandru Deșliu în dialog cu Irina Petraș / 129

Igor BAHTEREV: Poeme / 132

Dino BUZZATI: Singurătăți / 136

Despre Silviu Oravitzan și arta lui / 141

Ion MOISE: Zile culturale bistrițene la Budapesta / 143

Budapesta mai 2006 / 147

Album cu scriitori / 144

Lucian PERȚA: Parodii / 148

Cititor de reviste / 151

Vremea scriitorului

Cînd este vremea scriitorului? Adică vremea în care scriitorul poate medita și scrie în liniște, departe de orice griji materiale, editurile lucrează cu tipografii care au hîrtie suficientă și de calitate, cititorii invadează librăriile și bibliotecile, închizînd înțelepți televizorul, statul – prin autoritățile centrale și locale – acordă periodic scriitorilor premii substanțiale și diplome frumoase iar la finalul vieții îi îngroapă în cavouri de marmoră în bubuitul onorant al unor salve de tun... O asemenea vreme a scrisului e pură utopie. Demoni mai mici sau mai mari apar mereu de unde nu te aștepți – pentru că universul scrisului e imprevizibil – și bagă mereu bețe în roata inspirației.

În perioada postdecembristă, câțiva monștri neașteptați – adevărați și falși deopotrivă, reali sau inventați în același timp – au atacat condiția scrisului beletristic autohton: comanda socială (care îi solicita scriitorului să ia maceta publicisticii sau a politicii și să taie căi prin jungla evenimentelor confuze), dezinteresul cititorilor pentru literatură, fascinația internetului care răpește mult timp și energie din cele ale lecturii, dar și molozul de publicistică și literatură mediocră care a sufocat piața... S-au auzit voci care cereau – nu cu rea-intenție – ca scriitorul să coboare de pe aripile fanteziei pe tărîmul politicii, unde o cerea timpul, sau încercau să convingă că cititorii nu mai dau doi bani pe fanteziile beletristice, care n-au legătură cu realitatea, ori că internetul e mai accesibil și mai util. Ca să nu mai vorbim de copleșitoarele producții de tot felul, puse sub semnul dezinhibiției, care sufocau totul, lăsîndu-te fără glas. Nu neapărat în proximitatea politicului. Expresii ale unei realități în tranziție, care nu se poate sustrage, totuși, scrisului autentic.

Orice scriitor, din orice estetică ar descinde, poartă în suflet un element romantic, care este al revoltei și al nevoii de reconstrucție a lumii. Este un intelectual care se luptă cu lumea, prin autoritatea condiției sale guvernate de adevărul cărților, și care nu se dă bătut în fața ostilităților lumii, de multe ori a inerției în receptarea acestui protest. Numai că scriitorul poate duce foarte bine lupta sa folosindu-se numai de uneltele sale. Nu sunt puține operele literare care au schimbat și schimbă în continuare lumea. Nu e o schimbare neapărat spectaculoasă, dar e reală, profundă și incontestabilă. Scrisul real și autentic se ridică deasupra epocii ostile. Un exemplu apropiat de noi este cel al lui Nichita Stănescu. În ciuda reproșurilor ce i se pot aduce de a fi pactizat cu regimul (fapt ce i-ar fi blocat calea spre premiul Nobel), poetul, prin funcția fascinația operei sale, a reconstruit timpul semenilor săi într-un spațiu înalt, al poeziei, al purificării și renașterii prin poezie, a hrănit dimensiunea luminoasă a ființei lor. Și asta într-o vreme „ostilă” literaturii.

Istoria nu creează niciodată o epocă pentru scris. Perioadele de înflorire a artelor sunt altceva. Scriitorul este așteptat să-și adapteze scrisul la epoca sa. Dar asta nu înseamnă nici practici cameleonice, nici abandonare a crezului. Peste toate, scrisul, dacă se pune în el adevăr și energie, își creează singur timpul său, își taie singur cale spre oameni.

Olimpiu NUȘFELEAN

Editorial

Gheorghe Grigurcu sau demonul viu al polemicii

Mircea POPA

Nou și scriitor de la un volum la altul, Gh. Grigurcu se citește mereu cu încântare și cu curiozitate deoarece cititorul român de azi a putut să se convingă că locuitorul provinciei creatoare nu îi va servi un ceai cald pus a doua oară la fiert, prin texte desuete și demodate, ci întotdeauna va putea savura texte provocatoare care contrariază și pun pe gânduri. Nu degeaba una dintre cărțile sale se și intitulează *În răspăr* (Ed. Dacia, 2001), fugind de critica „uscătă, posacă”, pe care o urăște cel mai mult, deoarece el practică în general o critică simpatetică, una care să fuzioneze cât mai strâns cu subiectul abordat: „Nu pot a nu-mi recunoaște limitele, între altele pe aceea că nu scriu decât despre acele zone ale literaturii pe care le frecventez eu însumi în postură de producător”. Înțelegem de ce evită premeditat să se ocupe de roman sau de teatru și scrie mai cu plăcere despre poezie, critică, eseu sau aforistică. Cu toate acestea, criticul Gh. Grigurcu este la ora de față cel care dă ora exactă în literatura română contemporană, fiind alături de Marin Mincu, Ion Pop, Al. George și Ion Simuț, unul dintre cei mai citați critici contemporani. Multă lume

Scrisul nu are vârstă

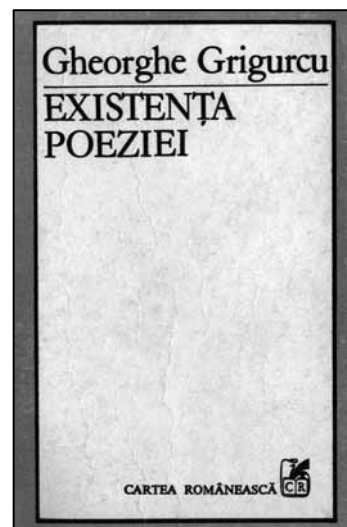
așteaptă cu nerăbdare apariția săptămânală a *României literare* numai spre a citi cronică lui Gh. Grigurcu și a afla astfel ultimele noutăți în materie de apariții editoriale. Cred că evenimentul se aseamănă în puterea lui radiantă cu acela trăit cu ani în urmă când se citea acolo cronică dătătoare de direcție a lui Nicolae Manolescu. La fel ca și înaintașul său, Gh. Grigurcu a devenit fără doar și poate o instanță critică de prim rang, unul dintre reperele fundamentale în judecarea

literaturii de azi. Se află în scrisul său o mare forță coagulantă, dar și o viziune novatoare și constructivă, mai degrabă, dornică să edifice decât să demoleze, deși nu lipsesc din textele sale nici asemenea intenții. Ele n-au însă un scop tendențios și uzurpator, ci sunt menite să contribuie la instituirea unei noi scări de valori în literatura contemporană. Știm bine că această scară a fost puternic dereglată de tot felul de factori extraestetici, că doctrinarii de partid și culturnicii epocii comuniste au judecat literatura și pe creatorii ei cu alte cântare și metode, mentalitate care s-a perpetuat până în zilele noastre. „Nu întâmplător, majoritatea reprezentanților criticii postideologice au cântat în strună regimului Iliescu, neezitând a-i elogia pe ceilalți aliați ai săi, chiar dacă erau slujitori de notorietate ai cuplului dictatorial, a saluta vandalismul mineriadelor, a ataca orientarea prodemocratică, a contesta diaspora. Cărmuirea pedeseristă i-a insuflat criticii la care ne referim o viață artificială, însă nu mai puțin nocivă pentru conștiința publică”.

A reazeza lucrurile pe făgașul lor normal, a scăpa de clișeele și banalitățile critice servite de critica îndoctrinată, a acorda revizuirilor rolul benefic pe care trebuie să-l aibă în realitate, a pompa în venele îmbătrânite și sclerozate sângele tânăr al revigorărilor literare, iată numai câteva dintre obiectivele acestui demers. Gh. Grigurcu are meritul de a se fi situat de la început în fruntea celor care nu mai admiteau politica jumătăților de măsură, a cosmetizărilor de orice fel, a academicilor puși pe toleranță și compromisuri sau a celor care vedeau în apolitism o menținere a status-quo-ului, o cale spre a nu schimba nimic. Etichetele și caracterizările împietrite, îmbătrânite și false, erodate de timp

trebuiau date la o parte și reasezate într-o nouă configurație a formelor estetice ne-ignoratoare a factorului moral: „Cultura nu poate fi în lipsa unei morale, așa cum o clădire nu poate fi concepută fără fundament”, afirmă el, reorientând discuția spre proza lui Marin Preda, spre poezia lui Nichita Stănescu și Marin Sorescu, spre inflaționismul literar reprezentat de Adrian Păunescu, Corneliu Vadim Tudor, D. R. Popescu, Nina Casian, Eugen Barbu, Dinu Săraru, Ion Lăncrăjan, I. D. Bălan, Mihai Beniuc, Platon Pardău, Ov. S. Crohmălniceanu, Zaharia Stancu, George Macovescu, Virgil Teodorescu, Titus Popovici, Eugen Jebeleanu, Petre Sălcudeanu ș.a., deoarece despre aceștia s-au rostit multe neadevăruri și s-au colportat numeroase exagerări, distorsionând imaginea lor în conștiința publică și acreditând un climat viciat de totalitarism. „Mai devreme ori mai târziu, valorile vor trebui proporționate într-un chip ce ține de imanența lor, renunțându-se la supraaprecierile oportuniste și la inerția truismelor derivând din acestea... Valorile n-au nevoie de falsă pietate, ci de bună-credință și de o receptare liberă”. Grigurcu a devenit în chip constant acea voce care nu mai putea fi înșelată de aparențe, adeptul cel mai acerb al revizuirilor, convins fiind că până când nu vom ști să folosim sita cernerilor autentice, tabloul sinoptic al literaturii noastre va fi dereglat, inautentic, fals, o elefantiază dintre cele mai ridicole, „un hambar unde sunt stocate materii eterogene, până la refuz”. Și, într-o literatură cu mers normal, care n-a suferit salturile pe extreme ca într-a noastră, revizuirile sunt absolut necesare și vitale, ca o condiție a primenirii, darmită la noi, unde ele „reprezintă instrumentul indispensabil al acestui proces de instituire a unei conștiințe critice întregre”. Lupta cu tarele moștenirii comuniste, cu mentalitățile viciate de spiritul cameleon, cu apoliticii politizați până-n măduva oaselor, (cu) defecții și reciclării care ne acuză de a ne fi abătut de la drumul drept, ne fac serviciul unei clarificări: „Ei se înfățișează, în instanțele transparenței, mascați și deghizați, dovedindu-ne și acum că nu sunt capabili de o altă prestație, că prezența lor nu poate fi decât o sumă de variațiuni pe tema simulării”. Războiul deschis purtat cu astfel de mentalități face deliciul intervențiilor sale săptămânale, al ieșirilor sale în arenă, duse cu

zgomot de mari prăbușiri catastrofice. Spiritul polemic și negativist iese aici la lumină cu asupra de măsură, întreținut de anumite ulcerări de ordin biografic care nu pot scăpa niciunui cititor. Gh. Grigurcu a fost în toată perioada regimului comunist un ins incomod pentru autoritățile de tot felul și a avut parte de nenumărate vexații și nedreptăți flagrante. Refugiat din Basarabia, ca și Paul Goma, el și familia sa au avut de pătimit nu de puține ori, iar copilăria și adolescența i-au fost marcate de lipsuri și privațiuni. Iată o

mostră a acestei situații dezolante: „Locuiam la Oradea, cu părinții și bunica mea, practic într-o singură odaie dărăpănată, pentru care termenul de mobilier ar fi fost pretențios. Eram așa de săraci, încât nu-mi permiteam a-mi invita acasă colegii cu care mă împrietenisem. Existența era de un cenușiu și de-o platitudine insuportabilă... Unicul meu refugiu cultural îl constituiau cărțile vechi”. Ajunge student la Școala de Literatură („un viespar de delațiuni”) de unde este dat afară, reușește să se înscrie la Filologia din Cluj, unde este din nou amenințat cu eliminarea, iar după absolvire nu-și găsește multă vreme un post, fiind șomer și încercând diferite expediente. Marele Blaga îl ajută în două rânduri: îl scapă de pedeapsa pusă la cale de Pervain și îl recomandă lui T. Vianu pentru un post la Biblioteca Academiei. Prima intervenție are efect, cea de a doua nu. I se oferă în cele din urmă un post de redactor la *Familia*, perioadă de muncă temeinică și de aspirații infinite, singura etapă fericită din viața sa, deși scurtă, deoarece este pe nedrept „eliberat din funcție” de către Al. Andrițoiu, e nevoit să se pensioneze de boală și să se retragă la Tg. Jiu, oraș fără bibliotecă și fără un mediu adecvat, numit de el Amarul Târg. A ajuns un marginal, un om al provinciei („Provincia mea e una a damării: o izolare, o tângire, o risipire fără margini palpabile. E o zăbreire a ființei ce mi s-a impus, în împrejurările pe care vi le-am

înfățișat mai înainte”), schimbând rolul de „iobag cultural” pe acela de salahor intelectual, deoarece aici a ajuns să scrie de dimineața până seara de teamă să nu se alieneze. „Izolarea de colegii de breaslă, lipsa de acces la centrele culturale, solitudinea impusă, precum un meniu fix, m-au împins către o activitate menită nu doar a se reprezenta pe sine, ci a compensa un gol. Scriu mult, pentru că trăiesc mai puțin! Scrisul meu e o plantă de cactuși într-un pustiu.”

Mărturisirea aceasta, făcută Ilenei Corbea în 1998, ascunde o mare tristețe. Toată viața criticul și-a dorit să trăiască și să scrie într-un oraș mare de talia Clujului, unde să beneficieze de o mare bibliotecă. N-a fost să fie așa, și, din cauza aceasta, el explicitează că nici n-a putut să se gândească să scrie o istorie a literaturii române, din lipsa unei documentații trebuitoare. A realizat însă, fără doar și poate, cea mai amplă și mai fertilă istorie a poeziei contemporane, dar și o bună panoramă a criticii românești din ultimele decenii, unde amploarea tonului și finețea spiritului analitic sunt dincolo de orice rezerve, cărți precum *De la Eminescu la N. Labiș* (1989), *Între critici* (1983), *În pădurea de metafore* (2003), *Poezia română contemporană* (2000) sunt popasuri stimulative și reconfortante, adevărate oaze de intelectualitate și rafinament ideatic, punând în mișcare resorturi interpretative de mare elevație și diversitate și deschizând orizontul spre straturile de adâncime ale unui spirit lucid, combatant pasionat și autentic, expresie a unui mod de a fi viguros și neanchilozat. Nu s-a dat în lături să ridice orice mănășă i-ar fi fost aruncată, să provoace avalanșe de vociferări și apostrofări, să taie fără menajamente în carne vie, înfăptuind o necesară operație de salubritate critică, comparabilă cu aceea a lui Titu Maiorescu. Spiritul polemic îi e consubstanțial, ca și tenacitatea și consecvența atitudinii. Căci el ar putea împrumuta formula lui Il. Chendi, „Noi suntem pentru steagul roșu!”, concepând viața literară și ca pe o luptă neîncetată de idei, opinii, atitudini. „Nu mă miră reputația de «negativist» pe care o am. Ea mă stimulează, dovedind intenția mea de-a mă diferenția de climatul oficial și oficios al criticii regimului trecut”, spune el la un moment dat, dovedindu-se, ca orice mare critic, un mare slujitor al actualității.

Una dintre aceste peremptorii dovezi de „tinerețe critică”, de nedomolit spirit polemic, bătaios și revanșard e și cartea intitulată

Vorbind, semnată împreună cu alți doi „neliniștiți” contemporani, Laszlo Alexandru și Ovidiu Pecican (Limes, 2004), carte menită să ia pulsul la zi al „sănătății” literare. Vocea criticului de la Tg. Jiu domină de departe acest colocviu critic menit să răscolească gunoiul literar și să ridice numeroase autodafeuri pentru cei care uită să-și facă datoria. După ce autorii dezbaterii supun rând pe rând atenției lor principalele reviste literare ale țării, ei se arată revoltați că sunt scoși de la naftalină înși ca Niculescu-Mizil, Pavel Câmpeanu, Ana Pauker, că Alex. Ștefănescu reface cu mult stoicism imaginea terfelită a unor scriitori ca Titus Popovici, Dumitru Popescu-Dumnezeu, Vasile Nicolescu, Dinu Săraru, Adrian Păunescu, D. R. Popescu („autor confuz, greu de citit”, „cu nimic mai presus moralmente decât Eugen Barbu”), activitate în care „servilismul din biografie țarează iremediabil opera”, criticul fiind numit, tocmai pentru acest lucru, „Frânarul”. Acesta ar fi făcut „totdeauna frumos din codiță și a știut să se așeze în direcția dincotro bate vântul”. În aceste condiții nu e de mirare că Păunescu, „cântărețul numărul unu al lui Ceaușescu”, a ajuns senator, că Vădim Tudor e în fruntea unui partid, că lumea literară și politică este dominată de „comunistoizi”. Ei sunt de părere că „există o tendință de a acoperi istoria, de a mușamaliza istoria”, „că circulă în preajma noastră discursul posttotalitar al celor care au reprezentat comunismul”. În țară s-a dus „o politică internă dezastruoasă și o politică externă care să pară una de mare spectacol”.

Rezultatul unor astfel de practici este pentru lumea literară cât se poate de trist. „Înregistrăm un fel de «eugensimionizare» a criticii române, o îndepărtare a acesteia de la menirea ei capitală, aceea de a promova adevărate valori, nevoia de o nouă configurație a acestora, care se poate obține numai prin promovarea fermă a spiritului „revizionist” nealterat („Noi revizuim ca să fim contemporani cu realitatea”). Potrivit opiniei lor e nevoie de un nou iluminism care să guverneze ieșirile publice, în cadrul cărora criteriul moral rămâne tot atât de valoros ca și cel profesional. Ei proclamă nevoia de emancipare a provinciei, degajarea ei de clișee, de prejudecăți, încurajarea tinerilor (deși față de unii „douămiiști” ca Rogozanu, Paul Cernat și Cristea-Enache se emit unele rezerve), depășirea statutului de „administrator” și asumarea celui de „explorator”. Modelele ar fi Maiorescu, Lovinescu, Nae Ionescu, Adrian Marino, Virgil Ierunca, Monica Lovinescu, și,

în parte, Paul Goma, așteptându-se ieșirea la rampă a celei de a „patra generație maioreșciană”. Desigur, nici preluarea moștenirii critice a acestora nu se face fără unele obiecții, corecții, departajări. Dar ar fi vorba de o linie de cultură majoră demnă de urmat, de o critică de direcție, susținută constant și de Gh. Grigurcu prin activitatea sa cu „perseverență în opinie și omogenitate” a discursului critic. E nevoie, se arată acolo, ca mentalitatea de oligarhie să dispară și că „mitul situației ireversibile”, de care vorbea Marino, trebuie înlocuit cu munca în sens constructiv, din care să nu lipsească nici elementul metafizic, performanța teologică. Starea de fapt este caracterizată de Gh. Grigurcu astfel: „Asistăm deci la o încercare de denaturare a conștiinței intelectualității de la obiectivele normale ale criticii cu care operează, în favoarea unei puteri care, în mod tot mai evident, moștenește și continuă ideologia prin oamenii săi, prin mentalități, prin instituții”. Ea trebuie înlocuită cu una de normalitate. Autorii nu vor să le indice neapărat confrăților (cobreslașilor noștri, cum apun ei) calea pe care să meargă, dar își rezervă calitatea de observatori: „Noi tragem semnale de alarmă atunci când ni se pare că lucrurile nu funcționează. Le lăsăm libertate de parcurs colegilor, contemporanilor noștri: intelectuali, gânditori, politicieni, partizani civici. Le dăm libertate de mișcare, dar le penalizăm erorile. Demersul nostru nu e înțeles, atunci când se pretinde că-i dădăcim. Noi nu ne-am propus așa ceva! Noi vrem să semnalăm greșala... Nu biografia de scandal stă în atenția demersului nostru critic, ci aceea intelectuală”. Astfel de precizări atestă existența unei atitudini, a unui climat, a unei note directoare și a unui centru de comandă deținut de Gh. Grigurcu, spiritul tutelar al momentului

Ajuns la frumoasa vârstă de 70 de ani, criticul Gh. Grigurcu rămâne neclintit la datorie, scrutând peisajul literar cu aceeași privire tinerească de la începuturile activității sale când se afla la comanda revistei *Familia*. Dacă acolo s-a manifestat drept cronicarul unei singure reviste, cu care s-a identificat în totalitate, încercând să imprime și o direcție critică de recuperare a valorilor, astăzi critica lui Gh. Grigurcu a căpătat tot mai mult caracterul unei campanii personale, care și-a

propus să clatine cele mai multe din „miturile” anchilozate ale criticii din perioada comunistă, să le așeze pe un alt soclu decât cel făurit anterior de slujitorii devotați ai acestui regim. Gh. Grigurcu are tăria de caracter să denunțe sistematic toate exagerările, toate derapajele, să nu cruțe pe nimeni atunci când nu are dreptate. Intervențiile sale polemice au stârnit de fiecare dată reacții pasionale, riposte dure și lipsite de nuanțe, dar criticul de la Tg. Jiu și-a urmat neabătut drumul pe care a înțeles să-l îmbrățișeze și pe care să meargă. Sub pana sa scrisul românesc începe să apară altfel decât cel cu care ne obișnuisem (și ne obișnuiseră alții) până acum. Tendințele apologetice sunt total înlăturate, omul ca ființă biologică este în permanență raportat la faptele sale, opera este judecată riguros, responsabil, cu minusurile și cu plusurile sale. Pentru Grigurcu epoca concesiilor și a scrisului de conjunctură a apus demult, fiecare scriitor trebuind să se prezinte în fața instanței critice ca la Judecata de Apoi, mărturisindu-și slăbiciunile, cedările și derapajele, pentru ca în acea goliciune primordială, adamică, să fie văzut, judecat, cântărit.

Rolul benefic jucat timp de o jumătate de veac de acest nou Toma necredinciosul nu poate fi pus la îndoială. Altfel arăta peisajul criticii românești până la Gh. Grigurcu și altfel arată acum, când criticul a spălat cu detergent proaspăt toate efigiile din amfiteatrul literaturii, a șters cu osârdie praful care acoperea liniile desenului, metopele uzate și îmbătrânite de vreme, retușurile făcute cu abilitate de unii restauratori de ocazie, aducând profilele la nivelul lor original. În urma sa frescele și-au redobândit culoarea, profilele și-au recăpătat strălucirea agresivă și luminoasă, au scăpat de mistificări și adausuri inutile. Pornind de la Gh. Grigurcu o nouă față a literaturii române se arată celui care dorește să vadă exact, fără ochelarii de cal mistificatori, fără coronițele cu lauri udate din belșug cu agheasmă și cu apă de trandafiri. Cel care vrea să recunoască viziunea lui Gh. Grigurcu nu va mai fi nevoit să trișeze sau să falsifice realitatea căci cântarul immanent al destinului și-a redobândit probitatea, salvând astfel literatura română de la mistificare și de la autoiluzia deșartă. Cato cenzorul și-a făcut datoria, iar inclemența sa se va dovedi ulterior că a fost o rară virtute.

Gheorghe Grigurcu – sub zodia metaforei

Nicolae BOSBICIU

„Expresia exactă este întotdeauna odioasă, cuvântul potrivit rănește.”

Thomas Mann

Paginile de față destinate distinsului critic, poet și pamfletar Gheorghe Grigurcu au fost provocate nu numai de relectura (și, concomitent, redescoperirea) unora dintre cărțile sale celebre, generatoare de polemici, cum sunt, de pildă, *Poeți români de azi* (1979) sau *Existența poeziei* (1986), ci și de parcurgerea a două volume recent publicate de serioasa și eleganta editură bistrițeană Charmides (*Acul și steaua* și *La ce oră vine dentistul?*) care mi-au confirmat, dacă mai

era nevoie, că domnia sa este, fără îndoială, așezat definitiv în discursul său sub zodia metaforei, fie că e vorba despre textele poetice, fie despre cele critice sau social-pamfletare. Pe de altă parte, atitudinea sa în raport cu scriitorii români din perioada postbelică și din cea contemporană îl impune în critica actuală ca pe o voce singulară mai ales prin puternica intruziune a eticului, din perspectiva căruia se îndreaptă aspre sentințe asupra celor care s-au supus, din conformism, din frică sau, și mai grav, din dorința de putere și faimă, absurdului comandament comunist de ideologizare a literaturii. Mulți inamici și-a creat d-sa, atât din rândul literaților de curte, cât și din cel al veleitarilor vânători de premii, titluri și mediatizare deșănțată. Extrem de puțini sunt, însă, cei care au observat faptul că din exegezele critice ale d-sale pare să se configureze „en miettes” o atât de visată și

clamată nouă istorie a literaturii române din secolul XX, despre care, după 1990, vorbeau cu emfază sau gânduri vindicative fie o seamă de tinere grozăviți într-o negație fără obiect, fie voci mai vechi în căutarea unei cuvioase spălări a conștiinței. Sever cu ceilalți și cu sine, d-l Grigurcu a reușit în cele aproximativ cincizeci de volume ale operei sale să-și contureze precis profilul de scriitor, fără să facă pantomimă, fără să vâneze onoruri literare sau să se supună canoanelor ori locurilor comune. Retras în „Amarul Târg”, acum, la cei șaptezeci de ani, d-sa ar putea fi, în opinia mea, un model pentru tânăra generație de critici (dacă aceasta există sau doar se pretinde a exista) în ceea ce privește atitudinea față de scris și față de lumea în care trăiește. D-sa poate spune cu tărie asemenea cronicarului: „Eu voi da samă de a mele câte scriu”.

Despre critica d-sale s-a scris destul de substanțial, uneori resentimentar, alteori avizat. Intenția cu care a pornit scrierea acestor pagini nu era cea a unui portret, pentru că nu-i cunosc nici opera în întregime, nici multe lucruri din zbuciumata d-sale biografie. Mi-am propus doar câteva însemnări de lectură asupra textelor poetice din volumul *Acul și steaua*, publicat de Editura Charmides în anul 2001, tocmai pentru că despre poetul Gheorghe Grigurcu s-a scris mai puțin.

Aș începe prin a mărturisi că n-am avut niciodată prejudecata că un critic literar care are momente de creație poetică ar putea fi mai expus decât un poet în sine. Ispita livrescului e prezentă nu numai la practicanții discursului exegetic în sine, ci și la majoritatea poezilor, pentru că, așa cum zice Jorge Luis Borges, întreaga literatură a lumii e un uriaș palimpsest, o manifestare a intertextualității. Pe de altă parte, ipoteza călinesciană potrivit

căreia apetența pentru discursul critic ar ascunde, de fapt, eșecul actului creator nu poate fi considerată, în opinia mea, ca o sentință cu caracter de generalitate, ci poate, mai degrabă, tot o prejudecată, atâta vreme cât însuși Călinescu susținea că în absența propriilor tentative de act creator, criticului îi lipsește tocmai referința esențială necesară demersului său exegetic. În sfârșit, cred, de asemenea, că încercarea unor cronicari literari de a revendica producția poetică de astăzi a cuiva din insectarul vreunei doctrine sau direcții estetice înseamnă a-i așeza dinainte opera într-un coșciug, punând pecetea unei sintagme menită să o înghețe, dintr-o simplă comoditate, într-un șablon care – istoria noastră literară ne-o demonstrează cu prisosință – se va perpetua până la sațietate. În concluzie, am considerat necesare aceste delimitări de prejudecățile pe care unii dintre foștii sau actualii cronicari literari încă mai țin să le păstreze în bagajul lor și așa supradimensionat uneori cu locuri comune.

Ceea ce am remarcat la o primă lectură a textelor poetice din *Acul și steaua* a fost predominanța câtorva teme care închid în ele inevitabil o biografie a exilului și a solitudinii aproape ovidiană sub zodia căreia s-a aflat autorul: suburbia, „Amarul Târg”, izolarea, literatura și actul în sine al creației, istoria. Ele sunt, chiar dacă nu s-au dorit neapărat a fi, ecouri ale unei permanente lupte cu inerția și absurdul, cu prigoana istoriei perfide, dar și, în același timp, zvâcniri ale unor vise care, cu vremea, s-au stins, lăsând amara senzație a neîmplinirii.

Lectura versurilor d-lui Grigurcu este, de fapt, o întâlnire cu un imaginar straniu prin nonconvenționalism, alături de care poetul modern, ca operator al limbajului, își croiește textele utilizând un lexic esențializat, ascetic în mare măsură, asemenea unei rase de șiac aspre ce acoperă trupul ideatic al poemului. Acest fapt poate crea chiar cititorului avizat de poezie falsa impresie că se află în fața unui discurs poetic excesiv intelectualizat, desentimentalizat, deși nu este deloc așa. Poezia d-lui Grigurcu ascunde în spatele acestei aparente un poet al cărui fior liric se încearcă a fi reținut cu discreție pentru a nu

cădea în efuziune sentimentală sau în lamentouri excesive. Și poate că aici se amestecă *malgré lui* ceva din exegetul Grigurcu, deși nu hotărâtor, pentru că unde ascuțite de melancolie, pustiire și afectivitate domină firesc întreg volumul și se lasă simțite la modul evident, camuflete în imagistica textelor. D-sa pare că ar manifesta uneori, de asemenea, afinități cu suprarealismul, mici nuclee de atare factură făcându-și apariția în topografia cărții și, în același timp, chiar cu hotărât contestatul Nichita Stănescu, atunci când d-l Grigurcu recurge în unele poeme la o serie de anatomii paradoxale, care aduc aminte de cele stănesciene.

Tema poeziei, regășibilă ca obsesie în lirica modernă, apare, însă cu alte determinări, și la d-l Grigurcu în texte cum este, de pildă, *Ars poetica*, indicată prin neobișnuitul topos al „ghețării”. Aici glasul criticului (nu cel al poetului) nici măcar nu mai face efortul să adopte un travesti, ci dă drumul unui cinism bine temperat, „ghețaria” fiind, în viziunea d-sale, un loc al hibris-ului, unde printre poeții vaticinari („tauri”) și cei metafizici („păsări”) se află și veleitarii („viermi”), fiecare dintre ei preocupat să cucerească gloria deșartă („să se conserve mai multă vreme”). O briză ironică răzbate din versurile poemului, aducând cu ea detașarea. Într-un context asemănător se situează poemul *Și aidoma lăcustelor*, unde avem, din nou inedit, imaginea poezilor-lăcuste care devorează frunzele arborelui numit „Poezie”. Poetul dă impresia unei fugi de sine, a unei dorințe de dislocare din fascinația utopiei construită din frazele care se scurg „*aidoma șuvoaielor de ploaie*” (*Ploaie*). Poemul este reprezentat ca o mașinărie din care se scurg „*petele negre de ulei*” (*A face poemul*), în timp ce proprii săi pași strivesc viitorul. E aici o ceartă subiacentă a poetului cu prezența palpabilă, dar și evanescentă a poeziei, constructoare de utopii în care artistul totuși se complăce.

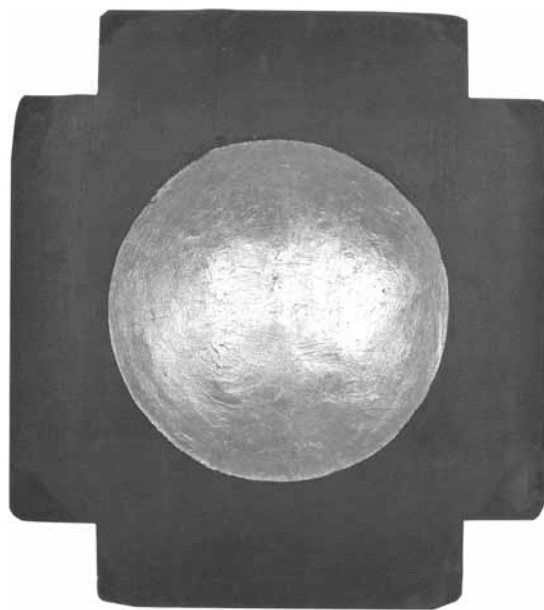
Toposul „Amarului Târg” apare extrem de frecvent în acest volum, cu geografia sa decrepită, în perimetrul căreia eul liric își trăiește dramatic exilul. Timpul, categorie subiectivă, așa cum o remarcă și Kant, se târăște aici și ia în derâdere încercarea

omenească de a găsi un refugiu salvator. De asemenea, spațiul acesta al burgului ce pare să supraviețuiască numai printr-un miracol este un soi de iarmaroc, de periferie bântuită de o lume heteroclită, cu priviri cețoase și fără orizont. E o bolgie infernală dantescă, dominată de haos, sărăcie, tristețe și promiscuitate, în mijlocul căreia, schilodite de umilință și ignoranță, cerșesc sculpturile marelui Brâncuși (*Amarul Târg* 2000). Totul concurează spre conturarea unei biografii lăuntrice desfășurată între ziduri impenetrabile și măcinate de rugina unei tristeți care te pătrunde până la oase asemenea unei ploii reci de toamnă. Meditând la divinitate, la crucificare, la harta topografică a vieții, eul liric simte cum disperarea ia proporții gigantice, secondată și de pericolul unei resemnări care dă mereu târcoale ființei. Și totuși, în ciuda tuturor acestora, există o redresare a ființei în anumite momente, când gândul de a *supra-viețui* este mai puternic decât melancolia și disperarea. Poetul, în postura sa donquijotescă, crede totuși într-o

izbăvire, fără să fie prea clară sorgintea ei și felul în care ea va veni.

Ca într-o stampă dintr-un muzeu contemporan se derulează uneori pe dinaintea cititorului fie peisaje tarkovskiene, fie imagini desprinse parcă din tablourile suprarealiștilor Salvador Dali sau René Magritte, prefigurând o zonă care ilustrează celebra sintagmă „ut pictura poesis”. Uneori, poetul Gheorghe Grigurcu mai cochetează chiar cu structuri lirice apropiate de haiku-ul japonez, propunând imagini bine cumpănite în care un colț de natură ajunge să reflecte o puternică și sugestivă încărcătură sufletească.

În fine, singurătatea și bătrânețea sunt teme adiacente, care accentuează atmosfera de incurabilă melancolie a cărții. În mijlocul permanentei cazne cotidiene, opresată într-un topos al exilului, ființa lirică se raportează la imensitatea cosmică, dar se caută pe sine pentru a înțelege: „*Dacă de-aici pornind/ nu ajungi nicăieri/ un ac de cusut/ rătăcit între stele// dacă aici sosind/ nu ajungi nicăieri/ ci cauți doar acul/ nu steaua*”. (*Dacă de aici*)

Gheorghe Grigurcu – A fi scriitor în vremurile noastre

Ediția a VIII-a a Colocviilor de la Beclean, organizată de Clubul Saeculum & Fundația Culturală Memoria – Filiala Beclean, în colaborare cu Centrul Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud și Casa Orășenească de Cultură Radu Săplăcan Beclean, cu sprijinul financiar al Primăriei și Consiliului Local Beclean, a avut loc în 22 iunie 2006 la restaurantul Bachus din localitate și a fost dedicată poetului, criticului literar și publicistului Gheorghe Grigurcu. Evenimentul, care a coincis cu sărbătorirea celor 70 de ani ai marelui scriitor, a strâns în jurul aceleiași mese de discuții scriitori și intelectuali din zonă, dar și mulți alții, veniți din diferite colțuri de țară. Amintim, printre aceștia: Gheorghe Grigurcu (Târgu-Jiu), Laszlo Alexandru, Ovidiu Pecican, Radu Mareș, Ion Mureșan (Cluj-Napoca), Magdalena Vaida (Dej), Vasile Muste, Balasz Istvan (Sighetu Marmației), Nicolae Bosbiciu (Năsăud), Ioan Pinte, Olimpiu Nușfelean, Virgil Rațiu, Ion Moise, Victor Știr, David Dorian, Alexandru Uiuiu, Mircea Măluț (Bistrița), Cornel Cotuțiu, Aurel Podaru, Ion Radu Zăgreanu, Mircea Cupșa, Valentin Falub (Beclean), ziariști, alți oameni de artă și cultură, alături de care s-a aflat și Nicolae Moldovan, primarul orașului Beclean

Tema colocviului a fost **Gheorghe Grigurcu – A fi scriitor în vremurile noastre**. Moderator: Laszlo Alexandru.

Vorbitorii au scos în evidență, din numeroase perspective, importanța personalității celebrate. S-a subliniat bogata sa experiență biografică: discipol al lui Lucian Blaga, protagonist al exilului cultural intern, izgonit de regimul comunist din marile centre culturale, redactor sau conducător al unor reviste literare (după 1989), cu o amplă prezență în publicațiile de pe întregul teritoriu geografic al României, autor a circa 50 de volume de versuri, critică și istorie literară, publicistică etc.

Unii au insistat pe strălucirile sale performanțe de critic al poeziei românești, alții au relevat importanța sa de critic de direcție, autoritatea, prestigiul și raționalismul prin care polemismul demontează impostura din literatură și edifică un nou canon critic, prin intermediul revizuirilor. S-a spus chiar că scriitorul a fost una dintre cele mai insultate și nedreptățite personalități publice din istoria noastră postdecembristă, alături de Corneliu Coposu, Doina Cornea sau Ana Blandiana.

Cu toate acestea însă, Grigurcu nu s-a lăsat intimidat și și-a continuat cu perseverență activitatea incomodă.

Clubul Saeculum și Fundația Culturală Memoria – Filiala Beclean i-au acordat lui Gheorghe Grigurcu o DIPLOMĂ DE EXCELENȚĂ, „pentru consecvența și coerența atitudinii civice exprimate cu mijloacele cele mai distinse ale artei literare, pentru spiritul polemic asociat rectitudinii morale, pentru o sensibilitate poetică distinctă și pentru neîntrecutul condei critic”, precum și un premiu în bani, premiu sponsorizat de omul de afaceri inq. Ioan Baba din Beclean. (A. P.)

„Atunci când Grigurcu ridică indignat vocea într-o polemică, este clar că vocea lui este ascultată”

LASZLO Alexandru: Bună ziua! Dați-mi voie să-mi preiau atribuțiile, cu aceeași emoție care m-ar stăpîni și dacă aș fi un participant într-un colț al încăperii. Nu sînt familiarizat cu manifestările oficiale, ca atare aș propune, dacă sînteți de acord, să meargă lucrurile cît mai fluent și spontan și natural, poate că asta e mai important decît să facem un discurs șablon. După un prim moment în

care o să vi-l prezint pe oaspetele de onoare, dl. Gheorghe Grigurcu, m-am gîndit să formulez cîteva gînduri, și apoi v-aș ruga pe domniile voastre să interveniți, în ordinea în care considerați că e bine, că aveți ceva de completat, că doriți să corectați ceva, să contraziceți, ar fi cu atît mai interesantă o dezbatere în contradictoriu, măcar am fi siguri că nu ne plictisim. Deci, aș vrea, dacă n-aveți nimic împotrivă, să fie efectiv o discuție degajată, prietenească și lipsită de orice oficialisme, să spunem, și formalisme. În fond,

Colocviile de la Beclean

cred că scopul nostru, sau subiectul dezbaterii ne este familiar tuturor. Din prezentarea dlui Podaru, am înțeles că mare parte dintre cei prezenți sîntem scriitori, ziariști, intelectuali, oameni mînuitori ai cuvîntului în diversele

Aurel Podaru deschide colocviul. În preajmă: Ovidiu Pecican, Alexandru Uiuu, Olimpiu Nușfelean și Mircea Cupșa.

sectoare unde ne desfășurăm activitatea. Va să zică, trebuie să fim doar noi înșine. Cred că ăsta ar fi lucrul cel mai important pentru discuția prietenească, pe tema pe care o prefigurez. Aș vrea să spun două vorbe despre Gheorghe Grigurcu, în detalii mai precise.

Gheorghe Grigurcu s-a născut la Soroca, în Basarabia, România, la 16 aprilie 1936. A cunoscut două refugii: în 1940, din Ardealul de Nord, și în 1944, din Basarabia. Marginalizat de regimul comunist din pricina atitudinii sale neconvenabile acestuia, în perioada 1974-1989 n-a avut dreptul de a avea un serviciu și nici pe cel de a locui într-un centru cultural. A absolvit Facultatea de Filologie a Universității din Cluj. Este doctor în științe filologice al Universității din București. Este membru al Uniunii Scriitorilor din România. Este membru al PEN-Club. A fost redactor al revistelor *Familia* din Oradea, *Viața românească* și *Contemporanul - Ideea europeană* din București. A fost directorul revistei *Columna* din Tîrgu Jiu. Este directorul onorific al revistei *E-Leonardo* pe internet. Să mai spun că a fost unul dintre ultimii, în ordine cronologică, studenți preferați ai poetului Lucian Blaga. Să mai adaug că unul din motivele pentru care a suferit persecuții politice a fost faptul că în studenție, la București, a avut curajul – pe vremea aceea era un adevărat gest de curaj – de a o vizita pe văduva marelui critic literar E. Lovinescu, mînat totodată de curiozitatea de a vedea locul unde se desfășurau ședințele, faimoase în

istoria literaturii române, ale Cenuclului *Sburătorul*. Pentru acest „păcat” și pentru cel de a-l fi vizitat, de asemeni, pe Arghezi, Gheorghe Grigurcu a fost victima unui proces stalinist, înscenat la Școala de Literatură Mihai Eminescu din București, în urma căruia a fost exmatriculat. A venit la Cluj, ca student, și aici l-a frecventat și a fost în relații foarte apropiate cu Lucian Blaga. Așadar iată o figură care cumva face legătura între marile portrete, să zicem, din panteonul istoriei literaturii române și cei care sîntem acum aici. Aceasta în afara datelor strict cuantificabile de istorie literară. Continui însă cu aceste date. Gheorghe Grigurcu a publicat volume de poezie și anume: *Un trandafir învață matematica* (1968), *Trei nori* (1969), *Rîul incinerat* (1971), *Salută viața* (1972), *Înflorirea lucrurilor* (1973), *Apologii* (1975), *Rigoarea văzduhului* (1978), *Contemplații* (1984), *Cotidiene* (1986), *Oglinda și vidul* (1993), *Un izvor bolborosește înăuntrul termometrului* (1996), *Nimic n-ar trebui să cadă* (1997), *Amarul Tîrg* (1997), *Dealul purtat de scripeți* (1999), *Spațiul dintre corole* (2000), *Acul și steaua* (2001), *De unde pînă unde* (2003), *Natură moartă și vie* (2003), *Un trandafir învață matematica* (antologia operei poetice, în 2004), *Calendar* (2004) și volumul *Fiindcă* (2005). Pe linie de critică, istorie literară și publicistică, are următoarele titluri publicate: *Miron Pompiliu și Junimea* (1969), *Teritoriu liric* (1972), *Idei și forme critice* (1973), *Bacovia - un antisentimental* (1974), *Poeți români de azi* (1979), *Critici români de azi* (1981), *Între critici* (1983), *Existența poeziei* (1986), *De la Mihai Eminescu la Nicolae Labiș* (1989), *Peisaj critic I* (1993), *Peisaj critic II* (1997), *E. Lovinescu între continuatori și uzurpatori* (1997), *Cum am devenit stalinist* (1997), *A doua viață* (1997), *Imposibila neutralitate* (1997), *Dialoguri crude și insolite* (1999), *Amurgul idolilor* (1999), *Peisaj critic III* (1999), *Poezie română contemporană I-II* (2000), *Amintiri din epoca de platină* (2000), *În răspăr* (2001), *Repere critice* (2001), *În jurul libertății* (2002), *În pădurea de metafore* (2003), *Post-texte* (2003), *Jocurile literaturii și ale sorții* (2004), *Vorbind, dialog în trei cu Laszlo Alexandru și Ovidiu Pecican* (2004), *Din jurnalul lui Alceste* (2005), *De la un critic la altul* (2005), *La ce oră vine dentistul?* (2005).

A primit Premiul Asociației Scriitorilor din București, al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova, Premiul revistelor *Familia*, *Convorbiri literare*, *Poesis* (de două ori), *Euphorion*, *Mozaic*, Premiul orașului Bistrița, Premiul Festivalului „Serile de la Brădiceni”, Premiul Festivalului Internațional de Poezie „Emia” de la Deva, Premiul pentru Opera Omnia al Asociației Literare „Duiliu Zamfirescu” din Focșani, Premiul Național Tudor Arghezi, Premiul pentru Opera Omnia al Uniunii Scriitorilor din România (în 2001).

Cam acestea ar fi, punctate obiectiv, titlurile care, dacă am sta, tipicar, să le numărăm, cred că se ridică la vreo cincizeci de volume: de poezie, critică literară, istorie literară și publicistică. Este vorba de unul dintre cei mai prolifici scriitori ai zilelor noastre. Dincolo de prestigiul istorico-literar al maeștrilor-profesori care l-au deprins cu tainele literelor, este publicistul – poate singurul la ora actuală – care acoperă întregul spectru geografic al revistelor culturale din România, de la Iași și pînă la Drobeta-Turnu Severin, de la București și pînă la Cluj și Oradea, cu numeroase rubrici permanente, cronici literare, comentarii, publicistică, eseuri, polemici, aforisme, versuri, interviuri, amintiri, curiozități. Făcînd un scurt ocol prin amănuntele de culise, din destăinuirile amicale pe care mi le făcea criticul Grigurcu, trebuie să vă spun că este omul care n-a mai beneficiat de un concediu de vreo patruzeci de ani, este cel care scrie de dimineața și pînă seara, de luni și pînă sîmbătă și uneori chiar și duminică, este scriitorul care n-a ieșit niciodată dintre granițele României să plece în călătorii, nu și-a permis acest lux, inclusiv datorită impedimentelor financiare, dar mai ales mînat de setea de scris, pe care a considerat-o ca pe o vocație și o datorie. Din acest punct de vedere, Grigurcu este în mare măsură un ardelean. Ar fi interesant și acest lucru de adăugat: el este scriitorul care se revendică de la cîteva provincii românești în mod succesiv. Este basarabean ca naștere, deci îl putem considera basarabean fără să greșim; dar este ardelean ca formație, ca studii, ca redactor în perioada pe care o consideră de aur a carierei sale, de la revista *Familia*, este ardelean vreau să zic; dar este totodată și regățean, prin domiciliul la Tîrgu Jiu (chiar dacă se disociază de această localitate care

nu-i este pe plac), este un regățean prin adopție pînă la urmă și Tîrgu Jiul l-a recunoscut parțial, dîndu-i cîntea de a conduce o revistă de cultură unică pentru acele locuri și sînt convins că nu e singurul semn de apreciere din

Laszlo Alexandru, Gheorghe Grigurcu, Ovidiu Pecican.

partea orașului în care domiciliază. Va să zică, este regățean. Pînă la urmă, și prin experiența biografică și geografică, Gheorghe Grigurcu reprezintă o sinteză a unor mari provincii culturale și literare românești. Dar nu este doar atît și nu doar de aceasta merită pe deplin Grigurcu să se afle în centrul dezbaterilor noastre de astăzi. Eu aș dori să îndrept discuția pe un fâgaș oarecum mai general, pornind de la opera lui Gheorghe Grigurcu, pe fâgașul anume al literaturii române contemporane, pentru că, sper că veți fi de acord cu mine, după decembrie 1989, asistăm – vrînd unii, nevrînd alții – la o schimbare de macaz, la o cotitură. Literatura română cunoaște o nouă sau noi generații de scriitori care se afirmă. Poate mai important decît asta, literatura română începe să opereze cu noi (dar totuși vechi) principii de judecare a actului literar. Am în vedere unul din conceptele cheie pe care le aplică în scrisul său Gheorghe Grigurcu și anume acesta de „est-etică”. A fost un concept foarte îndrăgit de marii clasici, dar și de criticii importanți ai literaturii române, ilustrat mai ales de E. Lovinescu. Din păcate, a cunoscut o estompare datorită condițiilor politice și sociale în care a evoluat literatura română în anii comunismului, să zicem perioada ’65-’89, pentru că anii staliști nici nu mai are rost să-i invocăm în mod prea insistent, situația era clară pe-atunci. Ei bine,

după 1989 s-a readus pe tapet această discuție, a valorilor etice din cadrul literaturii române. Au fost tot mai multe voci care au început să spună, sus și tare, că nu e suficient să ai talent în literatură. Scriitorul are și o responsabilitate; nu e vorba de o angajare politică, pentru că aceasta ar fi, să spunem, în cultură „spuma valului”, dar e vorba de o datorie de luminare a altora, de contribuire la propășirea neamului, sau a cititorilor pur și simplu. Scriitorul probabil că nu poate să existe abstras de realitate, urmărindu-și cu egoism sau cu suficiență doar niște strâmte interese personale sau chiar, de ce nu, estetice. A fi scriitor înseamnă a avea o datorie față de cei în mijlocul cărora trăiești, în mijlocul cărora gîndești și publici și pentru care publici. Scriitorul nu cred că publică pentru el însuși, el se adresează cititorilor, are o datorie, va să zică, față de ei, și acest ansamblu de idei, ale datoriei etice a scriitorului în societate și în zilele noastre a fost cu vigoare promovat și resuscitat, să spunem, mai ales după '89, odată cu deplina redobîndire a libertății cuvîntului. Nu voi afirma un lucru nou dacă voi sublinia că Gheorghe Grigurcu a fost pilonul esențial în promovarea, după '89, a acestui ansamblu de idei pe care le-am hașurat, le-am schițat în goană. Așa încît eu n-am ezitat, în urmă cu cîteva săptămîni, într-un grupaj omagial al revistei *Tribuna* din Cluj, să-l consider **criticul de direcție**. Este atîta nevoie și a fost dintotdeauna atîta nevoie în cultura română de o personalitate tutelară, credibilă, rațională, ponderată, care să indice drumul drept, care să nu șovăie, să nu zig-zagheze în funcție de unele interese conjuncturale. Gheorghe Grigurcu de multe ori și-a blestemat, literar vorbind, soarta de exilat la Tîrgu Jiu. Pot să-i spun acum în public: ceea ce biografic a fost, poate, un blestem, în cultură a reprezentat o împlinire. Fiind un exilat intern, cum se consideră și cum este, situația aceasta i-a dezlegat mîinile, i-a permis să privească fenomenele cu o libertate neînhibată, l-a ajutat să își edifice, cărămidă cu cărămidă, o statură și o poziție privilegiată și atît de invidiată de mulți dintre confracții săi, anume a criticului de direcție. Atunci cînd Grigurcu ridică vocea indignat într-o polemică, este clar că vocea lui este ascultată, pentru că este stimulat de patima unor principii care trebuie lămurite, niciodată sau de puține ori de interese

momentane, conjuncturale, acestea sînt aproape inexistente în scrisul său. Dacă n-ar fi să adăugăm decît situația întîmplătoare că, acum cîteva săptămîni, Gheorghe Grigurcu și-a sărbătorit un moment aniversar, al unei vîrste rotunde, care consacră un mare intelectual, și anume împlinirea a 70 de ani de viață, deci dacă mai adăugăm și acest aspect, iată, sînt argumente extrem de întemeiate pentru a-l saluta aici și a ne bucura de prezența printre noi a unuia dintre cei mai importanți critici literari, fără discuție, ai culturii române contemporane, ai literaturii române, a unui semnificativ poet și a unui om care, dincolo de avatarurile și necazurile pe care i le-a rezervat soarta, a dat dovadă, de-a lungul multor decenii, de curaj și de verticalitate. Fără a face gesturi spectaculoase, fără a intra într-o disidență, să zic, proclamată, a fost o persoană verticală, pot s-o spun cu toată convingerea. Sînt, iată, atîtea argumente care ne permit să discutăm astăzi demn și cu bucurie despre Gheorghe Grigurcu, dar v-aș sugera, nu vreau să mă întind mai mult decît ar fi decent (și de aceea voi încheia chiar acum), v-aș sugera ca, pornind de la Gheorghe Grigurcu, să extindem meditațiile noastre și asupra literaturii române contemporane, asupra fenomenului cultural, să ne păstrăm într-o arie de discuții pe care aș dori să le desfășurăm, repet, pe un ton amical, fie chiar și intrînd în contradicție. Cine dorește să preia ștafeta, în mod spontan, este invitat să o facă. Vă mulțumesc.

**„Acolo unde vezi numele domnului
Gheorghe Grigurcu îți spui: aici este de
cîtit”**

Alexandru UIUIU: Aș vrea doar să spun că Bistrița se înscrie, la rîndul ei, printre orașele care au avut șansa să îl găzduiască, intelectual vorbind, pe domnul Grigurcu. Mă aflu de altfel aici la solicitarea domnului Gavril Țărmure, de la Paris – iată deci interesul internațional al acestei întîlniri! – m-a sunat aseară, insistînd foarte mult să prezint aici două cărți, apărute la Editura Charmides, semnate Gheorghe Grigurcu: *Acul și steaua* este o carte de versuri, apărută în 2001, și *La ce oră vine dentistul*, apărută în 2005, la aceeași editură. Despre aceste cărți n-o să vorbesc foarte mult, din primul volum am să-mi permit să vă ofer o poezie, de foarte

multe ori se discută despre poet și nu se aude poezia. De aceea am să încerc să vă fac serviciul ăsta: „*Toți sunt Doamne de zăpadă/ toți se topesc/ toți se prăbușesc sub temelii/ în cavele pământului/ lichefiați de parcă n-ar fi fost/ toți devin ape freatice/ dar în ciuda acestui fapt/ toți aprind focul Doamne*” Gheorghe Grigurcu, pe latura pe care aici a pomenit-o domnul Laszlo, pe latura est-eticii, a publicat un volum de atitudini, care se cheamă *La ce oră vine dentistul*. Am să vă mai spun doar atât: deci, pe lângă faptul că Editura Charmides, prin Gavril Țărmure, s-a insinuat într-o biografie atât de ilustră încât și Bistrița a făcut acest gest frumos și strategic, să zicem, prin aceste două volume, că din punctul meu de vedere, Laszlo Alexandru ne-a solicitat puncte de vedere sincere, când deschizi o revistă literară, te uiți la nume, dacă a apărut stăruitor poate fi un brand, ca și la alte produse de pe piață, îți spui: aici este de citit, sau aici nu este de citit. Elogiul pe care i-l fac eu domnului Grigurcu este, dacă vreți, fragil, dar acolo unde vezi numele domnului Grigurcu, îți spui: aici e de citit! N-a fost niciodată să nu găsești ceva, să nu găsești strălucirea unei idei, să nu găsești farmecul spusei sau câteodată o incisivitate liminală a unei conștiințe lucide și dornice de schimbare. Același compliment aș vrea să-l fac oaspeților noștri, Laszlo Alexandru și Ovidiu Pecican, pe care-i citesc cu aceeași plăcere, numele lor au devenit pentru mine, sper că și pentru mulți dintre cei prezenți aici, un fel de semne de strigare că aici e de citit! Mulțumesc.

„Războiul lui Grigurcu cu fostul președinte al Academiei Române pare să aibă proporții de epopee homerică”

Radu MAREȘ: Eu nefiind un prea bun vorbitor, am venit cu un text scris, așa că am să vi-l prezint.

Propunerea de a participa la o discuție despre Gheorghe Grigurcu, și încă una cu caracter omagial, m-a pus în dificultate. Pe criticul Grigurcu, mai ales pe cel de poezie, care – cred – e cel mai important, îl știu, dar nu l-am citit cu creionul în mână ca să mă încumet să spun ceva pertinent despre el. De poezie, în general, m-am apropiat de asemenea cu infinită precauție iar în evaluarea ei am apelat totdeauna la ajutorul prietenilor mei

poeti: am câțiva asemenea prieteni pe gustul și competența cărora am contat ori de câte ori a fost cazul. Spun asta pentru a arăta de ce poezia lui Gheorghe Grigurcu e, pentru mine, teritoriul de care nu risc să mă apropiu. Pe omul Grigurcu, la fel, l-am întâlnit doar de câteva ori în împrejurări nesemnificative și nu pot spune că-l cunosc. Mai sunt apoi câteva lucruri care ar trebui să îndemne la prudență, cel puțin așa e în cazul meu. Cel mai important dintre acestea e că, cu o activitate prodigioasă, invazivă – aș zice, exagerând

Radu Mareș.

doar foarte puțin – de tsunami, Grigurcu a fost însoțit continuu de rumoarea comentariilor și a reacțiilor de tot felul. Despre domnia sa s-a spus tot sau aproape tot, socotind aici și ce a spus el însuși despre sine, în numeroase interviuri sau în texte memorialistice. Am verificat în aprilie-mai în acest an, când revistele literare l-au sărbătorit, la împlinirea vârstei de 70 de ani: există o cvasiunanimitate în ce privește evaluarea reverențioasă a rolului și importanței scriitorului Gheorghe Grigurcu în literatura română de azi. Chiar inamicii săi declarați și definitiv sunt obligați să accepte situarea pe o treaptă de sus a unui parcurs creator exemplar. Chestiunea e însă și aici de competența criticilor literari, care-și fac conturile ei între ei, și a istoricilor literari, cu care nu doresc deloc să mă amestec. Or, eu sunt de modă veche și nu mă pricep chiar la toate, cum văd că e moda azi. Pasul de retragere și postura de spectator la care recurg sper să fie considerate și ca un semn de respect pentru subiectul în dezbatere.

Există totuși un aspect al acestei personalități complexe care, încă de mult timp, mi-a atras atenția și într-o oarecare măsură pot spune că l-am studiat: e ipostaza de luptător a intelectualului și scriitorului Grigurcu. În ultimii ani se vede din ce în ce mai bine că e vorba de un luptător victorios. O întregă

literatură prezintă intelectualul român ca înfrînt și victimă, strivit de vremuri, istorie, conjuncturi. S-a și fabricat o stare de spirit un pic masochistă, în care accentul se pune pe voluptățile ratării și pesimismul negru

Balasz Istvan, Mircea Măluț, Ioan Mureșan, Nicolae Bosbiciu.

subiacent. E de aceea tonic – și, în fond, exemplar – cînd se ivește în fine un ins bine blindat și imun la adversitățile sufocante pe care le provoacă. Cum trăim cu toții în aceste foarte precis balizate ghetouri scriitoricești cu un număr nu exagerat de mare de persoane și care se cunosc între ele, cunoaștem prea bine cît de păguboasă e neînregimentarea (orice neînregimentare). Și, bineînțeles, cît de înțelept și profitabil e mercenariatul. Mărturisesc că, nefiind interesat de poezie și citind textele de critică în diagonală – în ultima vreme, necitindu-le defel – m-a interesat mai cu seamă epica războiului dus de Grigurcu cu obștea scriitoricească, pe care n-a obosit niciodată să și-o ridice în cap. Aici, îmi îngădui să fiu un pic reacționar, adică rasist: Gheorghe Grigurcu are fibra românului de la est, unde trebuie să fie în genă niște cromozomi speciali. Aceeași fibră o mai găsim la C. Stere și la Goma, dar și la alții pe care nu-i pomenesc, intelectuali pe care nu-i poți face să execute genuflexiunea de rigoare cu nici un chip, indiferent de consecințe. Care, finalmente, sunt sancționați cu o asprime necruțătoare.

Situațiunea pe care o cunosc bine și de aproape se referă la perioada primilor ani '90 și la chestiunea revizuirilor multiple între care un loc important îl ocupau vechile ierarhii literare (cuvîntul „canon” îmi displace). Trebuia în acea perioadă întreprinsă neapărat o primă evaluare a ceea ce a fost literatura română de la ultimul război și pînă în 1989. Pînă atunci toată lumea știa că judecata de

valoare se opera și după criterii ideologice. La cafea, această chestiune era subiect de veșnice sarcasme și incriminări. În fine, sosise momentul să se spună lucrurilor pe nume deschis și fără pericole de nici un fel. Era, între alte cîteva, o datorie intelectuală în pragul unei epoci istorice. Aș zice însă mai mult: era și o aventură pentru spirit, ceva nou, nu foarte comod și nu foarte simplu. Dar e de necrezut că pentru intelectual complicațiile și eventualele riscuri nu pot fi decît ispititoare.

În situația pe care o descriu aici m-am implicat întrucît mă ocupam pe atunci de facerea unei reviste: bîjbîiam, visam, scotoceam pentru a alcătui – în conformitate cu un program care atunci se improviza și el, la iuțea – o listă de teme pentru sumarele viitoare ale revistei. Repunerea în cauză și analiza critică a vechii table de valori literare mi se păreau „teme” importante, de indiscutabilă actualitate, criteriu prioritar în gazetărie, și care nu trebuie ratate. Era și un demers de istorie și critică literară a cărui necesitate ține de evidență. Imaginasem, ca gazetar, ca făcător de revistă, și amintita înainte aventură intelectuală exploratorie unde e loc și pentru înfruntări polemice serioase și, în fond, deschise, de care absolut toată lumea avea nevoie ca de aer în primii ani '90. Vechiul climat îmbîcsit, mai ales cel din ultimii ani '80, starea de încremenire și de lehamite, de disperare, în cazul multor scriitori, trebuia lichidată – gîndeam – printr-o astfel de angajare deschisă într-o bătălie pentru adevăr.

Cîteva luni în șir am încercat cu încăpățîinare să provoc o dezbatere a criticilor clujeni cu care mă încrucișam zilnic și pe care o și anunșasem printr-un text special, că va debuta în curînd. Clujul literar, cu faimoasa sa falangă de critici, a răspuns însă negativ, chiar cu o anume agresivitate: negativ și – sună exorbitant și îmi pare rău că trebuie să o spun – în unanimitate. Deși, repet, strict din punct de vedere gazetăresc, consideram că e unul dintre cele mai interesante subiecte ale actualității și care merita o participare cît mai largă, am fost obligat pînă la urmă să abandonez.

Cazul relatat aici e însă cu totul secundar. L-am evocat doar pentru a face să se înțeleagă sentimentele cu care am constatat că

În București inaugura această dezbatere criticul Gheorghe Grigurcu. O inaugura dar o și continua, dacă-mi amintesc bine, aproape singur, sau o lungă perioadă nesuștinut de nimeni. Postura provincială adoptată la Cluj, care cred că s-a instalat pentru o mie de ani, de a lăsa Bucureștiul, de unde tot vine lumina, să spargă gheața și a veni apoi cu smerenie, din postura de etern subordonat, să repeți același lucru, avea, iată, încă o confirmare. Pe literatorii români asta însă, trenul pierdut și șansa ratată, nu-i afecta. Toată atenția s-a focalizat – cum era previzibil – pe noua provocare, adică pe tema nou lansată și pe cel care îndrăznise asta: Gheorghe Grigurcu. Reacția promptă a fost de o violență uluitoare. S-a inventat imediat sintagma „vînătoare de vrăjitoare”, repetată apoi de mii de ori. Contrapropaganda avea profesioniști de calibru dar, ca de obicei, și destui tembela și sînguincioși care profită de ocazie animați de cele mai bizare interese. Important e că aproape fiecare scriitor – dintre cei mari – a devenit un caz datorită mai ales intervențiilor lui Grigurcu, care părea să nu obosească și nu se arăta deloc tulburat de vacarmul îngrozitor din jur.

Bănuiesc că s-a uitat de atacurile la care a fost supus Gh. Grigurcu mai bine de un deceniu, aproape fără întrerupere. L-au atacat personaje din vîrfurile ierarhiei actuale, cu cele mai pure epiteze, pînă la insultă și injurie. Cel puțin războiul lui Grigurcu cu fostul președinte al Academiei Române, pe care, personal, nu cred că l-am parcurs în întregime, pare să aibă proporții de epopee homerică. Ar fi interesant de stabilit și dacă există vreo revistă literară din România în care, în acești ultimi 15 ani, Grigurcu să nu fi avut parte de nici un atac, mai oblic sau frontal, în aceeași inepuizabilă chestiune a „revizuirilor”. Bănuiesc însă că, într-o ipotetică listă cu personalitățile cele mai insultate, în termenii cei mai infami, asemănătoare cu cea alcătuită de Ruxandra Cesereanu într-o carte a sa, Gheorghe Grigurcu figurează – alături de Blandiana, Coposu, Doina Cornea etc. – între primii zece.

Îmi mai îngădui să observ că vechile litigii din primii ani '90, raporturile de beligeranță, războiul de hărțuire nu s-au stins odată cu trecerea vremii, împotriva faptului că lehamitea are la noi o funcție puternic dizolvantă, aproape hipnotică. Odată cu legea

lustrației, asupra căreia rămîn sceptic că va fi votată, și într-o derivație logică din aceasta, a fost pusă pe tapet problema responsabilității celor care au fost agenți activi, responsabili cu „îndrumarea și controlul” în Holocaustul

Ion Radu Zagrean, Virgil Rațiu și Ion Moise.

culturii române și astfel s-a pășit și în spațiile literaturii. Au fost numiți Crohmălniceanu și Ianoși, dar sînt mai mulți. Replica a venit imediat, ca în mai vechea diversiune cu „vînătoarea de vrăjitoare”: toți aceștia sunt persoane admirabile, cei doi au fost și profesori, prin mîna cărora au trecut numeroase promoții de studenți ș.a.m.d. La unul din acești foști studenți s-a și făcut apel pentru a-și apăra fostul profesor, care l-a și ajutat să publice în străinătate. Cel la care s-a apelat s-a eschivat. Din această situație s-a tras, ca într-o veritabilă telenovelă, încă un episod sau mai multe, nu știu. Numele persoanelor implicate și contextul tot timpul fierbinte nu prezintă interes din punctul meu de vedere. Importantă rămîne și trebuie notată promptitudinea mobilizării forțelor de ripostă. Și că, din nou, scriitorul Grigurcu a devenit ținta atacurilor polemice.

Am urmărit de pe margine acest război fără capăt – nu mă sfiiesc s-o spun – cu o admirație fără margini. Nu pun în discuție dacă au existat și propoziții ale lui Grigurcu sau chiar teze, generalizări, care să fie amendabile. Pe mine mă interesează curajul de a înfrunta o ostilitate enormă și încă, în plus, fără cea mai slabă speranță de limpezire a apelor în orizontul apropiat. Ca și Paul Goma, dacă mi se permite comparația, Gheorghe Grigurcu a stîrnit cuibul de viespi cu o luciditate perfectă cît privește consecințele de a-ți ridica toată lumea în cap. În fine, ce rețin de aici? Faptul că multă vreme a rămas singur și totuși n-a abandonat, calitate și ea foarte rară, aproape

nefirească atunci când e vorba de scriitorul român.

Cum spuneam, e una din rarele povești de astăzi cu happy end. Începe adică să se cristalizeze tot mai pregnant că judecata contemporanilor e favorabilă scriitorului Gh. Grigurcu. Contează, desigur, criticul literar și calitatea prestației acestuia. Pentru că, probabil, fără aceasta toate s-ar da peste cap. Contează însă și efigia luptătorului și acest tip de rezistență admirabilă, de neînfrângere. Faptul că generațiile tinere de poeți români care văd că s-au angajat într-un război exterminator contra bătrânilor nu-l recuză, ba, dimpotrivă, îi solicită opinia și țin cont de ea, o respectă, e o constatare care ține de evidență. Eu îmi fac însă speranțe și că trag cu ochiul intimidați, meditativi, la halebarda aflată într-o înșelătoare poziție de repaus a bătrînului Grigurcu de la care, vor, nu vor, au destule de învățat. Nu știu un alt scriitor român care să se poată lăuda cu un asemenea bilanț după anii halucinanți ai interminabilei noastre perioade de tranziție.

„Exista chiar un fel de refuz ostentativ de a percepe limbajul stihurilor”

Cornel COTUȚIU: În ideea că ar putea să se ivească vreo „deviere” encomiastică, mă grăbesc să intervin cu un fel de antidot preventiv, care îl privește însă pe tocmai abia „încheiatul” Radu Mareș, al cărui cuvînt m-a impresionat prin fluenta sa comprehensivă.

Intervin, așadar, în acest discurs colocvial dedicat la Beclean lui Gheorghe Grigurcu și condiției scriitorului român de astăzi, cu o scurtă evocare a lui Radu Mareș student.

Gheizerul acesta evocator a țîșnit în clipa când, chiar la început, antevorbitorul meu făcea referiri sfioase la adresa poeziei de care, dacă am reținut bine, spunea că s-a apropiat cu precauție. Ceea ce l-a și determinat, adineauri, să afirme că poezia protagonistului nostru de azi e un teritoriu de care se apropie cu prudență. Mai bine apelează la amici pentru un enunț evaluativ decît să îndrăznească judecăți pe cont propriu.

Faptul, acum, mi-e de mirare; mă gîndesc că a existat un timp când Radu Mareș avea o atitudine dezinvoltă față de tîrîmul liricului. În anii aceia, la începutul deceniului

șapte, prozatori, condeieri în prag de debut considerau că actul prozastic trebuie ferit de ghidușiile poeziei, care înmoaie vigoarea naratorului (o prejudecată fabricată între două cafele și trei țigări „Mărășești”).

Exista chiar un fel de refuz ostentativ de a percepe limbajul stihurilor. Într-o vreme, la cenaclul săptămînal al revistei „Tribuna”, urca și Radu Mareș. Cum, de obicei, se începea cu lectură de poezie, crudul prozator scotea îndată din mapă un sandvici împachetat în ziar, cu o grabă precum a creștinului când își face cruce la bănuiala că prin apropiere s-ar afla Ucigă-l Toaca. Faptul producea ilaritate. Pînă când, odată, intrigat de gest, Ion Papuc – persuasivul nostru conviv de la întîlnirile „Arizonei” – l-a întrebat ce-l apucă. Iar Radu Mareș și-a strecurat răspunsul baritonal pe deasupra dumatului tocmai rupt: „Mă! Așa-mi face o poftă de mîncare poezia, de nu-i adevărat!” Domnule Mareș, cineva de alături chiar are... un sandvici...

„Paginile închinat înaintașilor strălucesc prin adevăr, aplicație, inteligență și talent”

Valentin FALUB: Mai puțin cunoscut în zona noastră, poetul, dar și criticul Gheorghe Grigurcu, autor a nu mai puțin de 48 de volume de poezie, critică literară și publicistică, stîrnește curiozitatea, mai ales prin numărul impresionant de scrieri, fără să mai vorbim de numeroasele sale apariții în publicațiile și revistele literare.

Când am aflat tema propusă pentru dezbateri în cadrul Colocviilor de la Beclean, am căutat în Biblioteca Orășenească Liviu Rebreanu indicii despre acest scriitor, despre care auzisem doar că este uimitor în poeziile și textele sale critice, dar, mai ales, în disputele de idei între moderatorul întîlnirii noastre, scriitorul clujean Laszlo Alexandru, dispute purtate peste Carpați, dar n-am găsit decît o singură carte: Ion Negoîtescu – *Scriitori contemporani* (ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1994), o carte care cuprinde texte scrise în anii exilului și difuzate, aproape toate, prin posturile de radio BBC, Europa liberă și Deutsche Welle. Acașă am găsit o carte de poeme (*Acul și steaua*, editura Charmides, Bistrița, 2001), o carte superbă, cu 102 poeme, cam tot pe atâtea pagini cîte are acest volum oferit conjuđenilor noștri de către un iubitor

al frumosului, muzicianul Gavril Țărmure, prietenul clubului nostru.

Am aflat astfel că poetul și criticul Gheorghe Grigurcu s-a dedicat asiduu și cu devotament comentariilor asupra poeziei, criticii și criticilor. Negoîtescu spune: „Gheorghe Grigurcu este o figură deosebit de importantă a criticii românești actuale, în tradiția ei cea mai înaltă și mai fecundă”, lucru probat în cartea sa *Între critici*, în care „strălucesc prin adevăr, aplicație, inteligență, talent și, nu în cele din urmă, printr-o exemplară conștiință profesională, paginile închinat de dânsul înaintașilor ca și colegilor de breaslă, de la Maiorescu întemeietorul, și de la Eugen Lovinescu, față de care el manifestă un impresionant cult, până la Mircea Martin ori Eugen Negrici, ca să citez doar câteva nume dintr-o mai amplă înșirare ce, fără a fi exhaustivă, este însă bogată, reprezentativă și frapantă prin diversitatea ei”.

Pe de altă parte, Gheorghe Grigurcu, poetul, și-a intitulat câteva din culegerile sale de poezie – incisiv metaforic: *Un trandafir învață matematică* (1968), *Râul incinerat* (1971), *Rigoarea văzduhului* (1978), titulatura aceasta fiind pe deplin concordantă cu o incongruență lăuntrică, o dificultate interioară, o piedică existențială, o inadaptabilitate parcă la modul său propriu de a fi. În van caută să ne înșele un alt titlu, simplu, modest și încurajator, *Salută viața* (1972), fiindcă el ascunde în fond aceeași dificultate, aceeași incongruență sensibilă denotată de metaforele crispate din care se compun poemele: „Zadarnic brațele încoronate/ și punctele lor de vedere/ În saci ruginiți încape tot muntele/ doar că n-ai unde-l duce”.

„Sensibilitatea poetului Grigurcu ține de gândirea sa, poezia lui fiind o poezie cugetătoare... În melancolia sa, în scepticismul său ontologic străbat întrepătrunse pulsațiile inimii și sclipirile cugetului, fierbinți unele, de gheață celelalte, deopotrivă străbătând și ofensa lor comună la acest contact reciproc profanator”, concluzionează I. Negoîtescu.

În încheiere aș vrea să mai spun că această dezbatere de la Beclean mi-a prilejuit să cunosc o parte din opera scriitorului Gheorghe Grigurcu în deplinătatea afirmării sale în literatura română de azi, dar și pe omul

Grigurcu, care, la împlinirea unei frumoase vârste, vine să înnobileze colocviul nostru.

Îi doresc Maestrului sănătate, putere de muncă și La mulți ani!

„Grigurcu își mitralia partenerii de discuție întotdeauna cu argumente și întotdeauna într-o manieră extrem de elegantă”

Ovidiu PECICAN: Stimate domnule Grigurcu, stimată doamnă Grigurcu, doamnelor, domnilor, dragi prieteni. Evident, e

În așteptarea dezbaterilor.

o eroare în tot ce spune Laszlo Alexandru referitor la cunoașterea mea în privința poetului, criticului și polemistului Gheorghe Grigurcu. Lucrurile stau așa: Cu un an în urmă, am fost solicitat de o revistă să scriu un articol despre domnul Grigurcu și am găsit că ar fi un bun prilej să încep să citesc mai sistematic ceea ce domnia sa scria. E un fel de a spune „să încep să citesc mai sistematic”, caracterul sistematic se dorea a fi al lecturii și nu al informării, pentru că e greu să găsești cele circa 50 de volume mai sus menționate, multe dintre ele îmi scapă. De când am avut prilejul să-l cunosc pe domnul Grigurcu, pe câteva dintre ultimele volume le-am primit în dar, am mai și cumpărat câteva atunci când am găsit în librării pe rafturi. Acuma, fiind un an aniversar, eu cred că am răspîndit pînă la sașietatea scriitorului comentat vreo 6-7 texte prin diverse publicații, mai cu seamă ardelenesti, care m-au solicitat să scriu ba despre poezie, ba despre polemist, ba despre scriitor în ansamblu, ba despre această vîrstă ce merită elogiată fiindcă în România media de vîrstă la bărbați, știți foarte bine, este cam

de 57 de ani, iar dacă ei sînt și polemisti riscă mult mai mult să încaseze o spadă între coaste sau – oricum, s-a pomenit despre halebardă – sînt și alte instrumente; alții se băteau la tortură, și aici îi aduc un elogiu domnului Mareș, care a surprins excelent atmosfera belicoasă a începutului de an '90. Scriam și eu atunci, timid și din răstimp în răstimp, într-o revistă în redacția căreia, vorba poetului, *nu m-am întîmplat niciodată*, adică în redacția revistei *Contemporanul*. Trimiteam textele prin poștă, nici internetul nu funcționa încă și eram, cum se zice, un comanditar al domnului Grigurcu, după obicei aș fi citit propriile mele texte în primele reviste să văd dacă au apărut cu greșeli, nu din alte motive sau, eu știu, alte motivații, dar îmi atrăgeau atenția rafalele, cred că erau de mitralieră totuși, în stilul filmelor cu actualul guvernator al Californiei. Domnul Grigurcu își mitralia partenerii de discuție întotdeauna cu argumente și întotdeauna într-o manieră extrem de elegantă.

Era un serial care nu s-a sfîrșit încă, eu doar am fost izgonit la un moment dat din paginile revistei, din nefericire, și sigur că somitățile zilei au avut de suferit diverse coroziuni, pentru că academicianul Eugen Simion, poetul cu kilogramul Adrian Păunescu, alții și alții au trecut prin prețuirea și cîntărirea atentă, critică a domnului Grigurcu, și aș zice că au ieșit la statura pe care se cuvenea să le-o atribuie, nu mai departe, ceea ce lor, vanitoși fiind, li s-a părut de neîndurat. Acestea au fost circumstanțele, dacă vreți, mai vechilor mele contacte cu un autor care – acum constat – se considera mai curînd legat de un centru universitar care a fost Clujul sau, dacă vreți, de o revistă orădeană care a fost și este în continuare revista *Familia*.

Ce mi s-ar părea important de subliniat – și nu vreau să monopolizez microfonul – este ce-am constatat în urma acestor lecturi ale operei domnului Grigurcu. Cred că dincolo de texte, dincolo de pretextele textelor, dincolo de lucrurile care se spun acolo, așadar dincolo de conținuturi foarte specifice, domnul Grigurcu acreditează figura scriitorului care mie-mi place. De aici ar trebui să descifrăm ceea ce menționa domnul Radu Mareș: adeziunea unor generații mai tinere la acest scris. Cîteva dintre trăsături mi-aș permite să le evoc aici. În primul rînd, curajul, curajul care poate fi un curaj etic, poate fi un curaj civic, el fiind sub

acest aspect mereu prezent în scrisul gazetăresc al domniei sale, și curajul estetic. Ca să fiu explicit: în poezia lui Grigurcu nu vei întîlni nici *necuvinte*, ca la Nichita Stănescu, nu vei întîlni nici *deliruri*, ca la Cezar Ivănescu, Ion Gheorghe și la atîția alții. Domnia sa a avut curajul de a fi coerent și consecvent cu o sensibilitate poetică proprie care se exprimă în limitele unui lexic și a unei gramatici poetice pe care a simțit-o ca fiind una a normalității. În general, cînd zicem normalitate, superficiali fiind, o bănuim pe aceasta, aproape instantaneu, de banalitate. Nici o clipă banalitatea nu se instalează în poezia poetului Grigurcu și acest lucru cred că nu se întîmplă datorită faptului că ea este alimentată cu o experiență de viață cu o anumită profunzime, sigur, alimentată și de lecturi, dar ele nu transpar în prim-plan. Am sentimentul că domnul Grigurcu a scris o poezie în primul rînd livrescă, cum scriu poeții *Echinoxului*, să zicem, dar este o poezie de mare consistență, existențială. Și aici eu mă regăsesc probabil fiindcă sînt ardelean și nu țin morțiș să-mi vopsesc părul – care oricum m-a părăsit –, în verde sau mai știu eu, să am astfel de manifestări mai excentrice. Nu-i o poezie tehnică, este o poezie de mare robustețe. Regret că n-am reușit încă să traficez nicicum – deși mi-a trecut cîndva prin mîna exemplarul posedat de colegul nostru Laszlo Alexandru – marea antologie de poezie pe care a scos-o acum un an sau doi, dacă nu mă-nșel. În orice caz, ceea ce vreau să spun în legătură cu aceasta este că – părerea mea – prin însumare, volumele de poezie ale domnului Grigurcu, care par să conțină același număr de pagini – n-am verificat dacă și de poeme –, au un anume echilibru al înaintării pas cu pas, se adîionează și dobîndesc, cred, o consistență și o forță suplimentară. Este o poezie care cîștigă mult în profunzime, atunci cînd citești într-un continuum liric. E doar o impresie și doar v-am împărtășit-o. Ce mi se pare mie că este foarte important la portretul scriitoricesc, pe care Gheorghe Grigurcu și-l asumă și-l ilustrează, este eleganța. O eleganță iarăși neostentativă, dar chiar și în mijlocul marilor bărbați – știm asta din filmele cu samurai –, nu-i totuna cum învîrți sabia. Poți să dai cu bîta, să dai cu altceva în fasole, dar poți și să operezi, ca și cu un bisturiu, cu o sabie de samurai excelent ascuțită și mînuită, oprind-o

doar la un milimetru de figura celuilalt. Demonstrația e făcută, nu e necesar să-ți ucizi pînă la urmă partenerul, fiindcă chiar și redus la o inamiciție de moment, celălalt rămîne un partener al unui dialog, nici n-ai discuta cu el dacă ai considera că nu merită. În paranteză fiind spus, aseară am asistat, pe unul din posturile de televiziune, la ceea ce cu greu am putea numi un dialog între sursa Felix – Dan Voiculescu și poetul Mircea Dinescu. Pe poet nu l-am prea auzit, deși Mircea Dinescu vorbea destul de tare și injurios, la fel ca și Voiculescu, despre care n-am cuvinte și nici nu merită să stărui asupra lui. Vreau să spun că nu mi l-aș putea imagina pe domnul Grigurcu tranșînd în acest fel, un asemenea dialog, chiar dacă conținutul ar fi același și semnificația lui etică, de respingere totală, morală, ar fi cam aceeași. Eu cred că-i important lucrul acesta. Cred că lumea s-a săturat de imaginea literatului incapabil de a-și găsi o linie de plutire, de-a avea o busolă. E o demnitate și o strădanie permanentă la domnul Grigurcu nu doar de a scrie oriunde, oricînd cu același profesionalism și de-a o face continuu – Laszlo a spus-o –, fără vacanță, nu există vacanță, cred, în domeniul acesta, de a exprima adevăruri în care crede și de a exprima și o sensibilitate pe care a primit-o și pe care a cultivat-o. Respect foarte mult acest lucru și chiar dacă, să zicem, pot găsi pagini în care eu gîndesc altfel, eu mă raportează altfel la subiectele respective, nu m-aș disocia niciodată de acest model scriitoricesc.

Cred că este un lucru extrem de important într-o clipă în care Nicolae Manolescu de-abia își reinventează uneltele, nici măcar de critic, ci de istoric literar, după o pauză de 15 ani în care a avut și o aventură, destul de frivolă, politică, în care Eugen Simion eșuează lamentabil pe o banchiză pe care mă feresc s-o frecventez – deci nu știu, n-aș putea-o defini –, în care alți critici au murit, s-au reorientat profesional sau n-au apucat încă să se illustreze pînă la o cotă unde să conteze pentru piscuri, deși vin tare din urmă. Cred că mai este important la modelul scriitoricesc ilustrat de domnul Grigurcu faptul că nu se cantonează într-un gen. În România, Mihai Eminescu este poet, deși îl știm și gazetar politic, îl știm ca dramaturg, îl știm și ca erudit care încearcă să traducă, în limba română a timpului, din Kant, din istorici, din gramatici

comparate ale momentului, el rămîne totuși un poet. La fel, o sumedenie de alți autori rămîn: unul, ba istoric – Hasdeu e istoricul prin excelență, deși a participat la întemeierea prozei moderne românești –, altul, ba critic –

Aurel Podaru acordă Diploma de excelență.

Maioreescu, în pofida cuvîntărilor sale parlamentare excepționale, pe care le-a adunat sub un titlu istoriografic, este perceput ca și criticul de direcție etc.

Vreau să spun că eu ader la modelul Grigurcu, în care e de cumpănit ce anume ar putea fi scriitorul respectiv înfii și-ntîi: poet, critic sau polemist. Că nu-i important să tranșăm acest lucru și să subliniem că vocația scriitoricească poate fi canalizată în mai multe direcții, să depășim un pic inhibițiile. Cred că putem fi romancieri și, în același timp, să scriem eseuri, cred că putem fi memorialiști și să avem o prestație de publiciști foarte bună și, eventual, să avem în intimitatea noastră și niște contribuții lirice care să însemne ceva. Cred în acest model și mă simt solidar cu el.

„Atitudinea critică a lui Gheorghe Grigurcu este foarte bine pliată pe biografia domniei sale”

Ioan PINTEA: În general, cărțile domnului Grigurcu sînt cunoscute, atitudinile polemice sunt arhicunoscute, dar ceea ce este foarte puțin cunoscut, zic eu, este biografia domniei sale. E foarte bine că Laszlo Alexandru ne-a prezentat biografia invitatului nostru, pentru că, astfel, ne putem da seama că atitudinea și consecvența critică a domniei sale sunt foarte bine pliate pe această biografie.

Iată, am aflat secvențe din această biografie și am încercat în mintea mea să înțeleg anumite poziții critice pe care Gheorghe Grigurcu le-a provocat și promovat în sfera culturii, literaturii, socialului, politicului. Sunt foarte

Scriitorul și primarul Becleanului,
Nicolae Moldovan.

bine pliate pe această biografie. E o biografie care vorbește despre soarta, nu prea fericită, a domnului Grigurcu, despre absoluta lui marginalizare în anii cumplitei perioade comuniste, afirmând în cele din urmă o biruință, o „răzbu-nare” (în sensul că norii se dau la o parte și apare soarele) a acestei biografii asupra tuturor acelora

care i-au încurcat la un moment dat traiectul, ținta, idealul.

Termenul care se potrivește cel mai bine scriurii invitatului nostru este *luciditatea*. La care se adaugă curajul, neteama, eroismul ca judecată și nepărtinire; pentru că este un erou acela care își propune o revizuire foarte serioasă și cu argumente a literaturii române și... un eroism acela de a trăi în Amarul Tîrg, la Tîrgu Jiu. Sunt eroisme și eroisme pe care, dacă am fost atenți, le-am depistat cu toții, de-a lungul timpului, în atitudinile și în biografia lui Grigurcu. E binevenită remarca lui Ovidiu Pecican despre eleganța cu care polemizează criticul. O eleganță „ascuțită” care pare desprinsă, ruptă din străfulgerarea luminoasă, dar și cumplită a fulgerului, a trăsnetului. E foarte important acest lucru. Gheorghe Grigurcu a scris, prin anii '80, un text despre N. Steinhardt, numit *N. Steinhardt ori samuraiul critic*. E, de fapt, un text despre el însuși. El e samuraiul. Grigurcu! Samuraiul e și cavaler. Cavalerismul e, prin urmare, un alt atribut care întregeste portretul criticului din tinerețe pînă la maturitate. E vorba de o *ținută* care e și elegantă, dar și impune.

Grigurcu este văzut în general în ipostază de critic, dar, după părerea mea, ar

trebui să ne aplecăm mai mult, critici și cititori, asupra poeziei lui, poezie care i-a plăcut foarte mult lui N. Steinhardt, acesta scriind la momentul potrivit un text esențial și de referință despre volumul *Contemplații*. Sigur, domnul Grigurcu este un scriitor polivalent, mai nou avem aforismele și meditațiile lui din *Jurnalul lui Alceste*, care sunt multe dintre ele rodul unei gîndiri teologale, nu mai vorbesc de polemici... Aș vrea să-mi cer scuze, mi-am promis că închei, dar trebuie să vă prezint o carte care se numește *Vorbind*, realizată de Grigurcu cu ceilalți doi invitați ai noștri: Laszlo Alexandru și Ovidiu Pecican. Dacă veți citi această carte – eu am citit-o cu creionul în mînă – veți constata că este o carte de primă mînă și bibliografie obligatorie pentru dezbaterile recente, iar dezbaterile literare sînt mereu cu prelungiri în literatura română, încît ar trebui ca fiecare dintre noi de aici s-o avem în față pentru a putea vedea cum cultura română poate să fie vie și dinamică dacă este scuturată și luată la rost din cînd în cînd. Faptul că cei trei autori nu sînt de acod în multe privințe în ceea ce privește cultura română și actorii ei și polemizează ei înșiși asiduu asigură plusul de credibilitate de care are nevoie o asemenea *vorbire* pe șleau despre contracțiile și aspirațiile unei culturi cu hopuri și sincope. Ca să fiu sigur că veți citi cartea, dați-mi voie, în final, ispitindu-vă să vă citesc două intervenții, aparținînd domnului Grigurcu: „În privința lui Nae Ionescu, prefer să greșesc alături de Eliade, Cioran și Noica, decît să am dreptate alături de...” și dă un nume. „Îndrăznesc a afirma că Marino este un superb, e un infirm cultural pentru că lipsește viziunea domniei sale asupra culturii de unul din polii acestuia, care este polul spiritual”.

**„O inteligență cu asupra de măsură,
dublată de o bucurie și de o poftă a rostirii”**

Ion MUREȘAN: Mă bucur că am venit astăzi la Beclean, la întîlnirea cu domnul Grigurcu. Nu mi-am propus să țin un discurs, iar acum, după eseul excelent al lui Radu Mareș și după celelalte intervenții, este și mai greu să încerc un discurs închegat. Ar trebui să spun și eu cum se scria pe vremuri o rubrică în

Luceafărul: Și eu l-am cunoscut pe Arghezi, și eu l-am cunoscut pe Sadoveanu. Să spun că și eu l-am cunoscut pe Grigurcu. S-a întâmplat la Cluj, la *Arizona*, pe urmă într-un bar, pe urmă în alt bar și am fost dezamăgit când l-am văzut, mi s-a părut așa un tinerel, un tinerel cu figură obraznică, dar avînd un mod elegant și stîngaci în același timp de a locui, de a tăia aerul, încăperea. Asta, sigur, m-a impresionat și, pe urmă, stînd la aceeași masă, nu am putut să nu admir o inteligență cu asupra de măsură cu care domnia sa este locuit. O inteligență dublată de o bucurie și de o poftă a rostirii, cu un mare chef de a rosti și de aici îi vine și o veșnică imprevizibilitate a discursului vorbit al domniei sale.

Sigur că – parafrazînd un banc mai vechi, unde se spunea că nu băgai călcătorul în priză ca să nu vorbească Ceaușescu – și astăzi, orice revistă deschizi, dai de Grigurcu. Este limpede. O observație foarte bună a făcut domnul Uiuiu mai înainte: deși e prezent peste tot, întotdeauna găsești ceva de citit și întotdeauna îl citești cu folos. Eu sunt un fan al jurnalelor și al aforismelor domniei sale, considerîndu-l însă în toate un poet, poezia fiind supremul grad de inteligență pe care specia umană l-a atins.

Aș mai vrea să spun încă un lucru: domnul Grigurcu este un foarte puternic spirit creator al vremurilor noastre. Toată această absolut copleșitoare producție literară intelectuală ar duce în mod normal la o disoluție. Un om care scrie atît de mult intră la un moment dat în disoluție. Lucrul acesta nu se întâmplă însă în cazul domnului Grigurcu. Și asta nu se întâmplă pentru că are ceea ce s-ar numi atitudine, are o constanță, are coloană vertebrală. Nu l-aș asocia cu Goma, pentru că la Goma este răutate în demersurile lui. Grigurcu are mai degrabă o atitudine francă, spusă cu eleganță și o constanță în atitudine.

Cred că-l mai cunosc o dată pe Gheorghe Grigurcu, cum am spus, acest spirit creator extraordinar al contemporaneității, și vreau să spun că admir deopotrivă geniul său și dimensiunea sa morală. Este și un foarte bun portretist.

„Un sentimental care se ascunde în spatele unei poezii aproape angelice”

Mircea MĂLUȚ: Eu am venit în contact cu scrisul domnului Grigurcu în anii studenției mele când, fiind student la Cluj, am intrat în Librăria Universității și am cumpărat *Existența poeziei*, un volum care m-a marcat și de atunci l-am citit pe Gheorghe Grigurcu cu o anumită religiozitate. Pe care o am și acum. Apoi, am fost foarte bucuros când, în 1990, un om cu statutul său cultural și moral a ieșit la bătaie în acel climat noroios și s-a situat, bineînțeles, în partea sănătoasă a forțelor culturale.

Aș zice că Grigurcu este învingător în trei dimensiuni: o dată am fost impresionat – și sunt încă – de poezia domniei sale; am în față o foarte frumoasă antologie, apărută în condiții grafice deosebite la Editura „Vinea”, *Un trandafir învață matematica*, un titlu care sintetizează de fapt maniera poetică a lui Grigurcu. O poezie care cultivă o anumită austeritate, aflată la antipodul poeziei aluvionare – în fond Grigurcu este un sentimental care se ascunde în spatele unor sintagme aproape angelice. Apoi, pot să afirm fără să greșesc, și cred că mulți de aici sînt în asentimentul meu, Grigurcu este, acum, cel mai important critic de poezie din România, un critic catalogat, pe alocuri, ca impresionist, dar care întotdeauna a avut capacitatea să facă o radiografie extrem de exactă a poezilor asupra cărora s-a oprit.

Aș dori apoi să revin la faptul că Grigurcu n-a stat, așa cum bine sublinia domnia sa undeva, într-o *neutralitate lașă*. Atunci, în 1990, era foarte comod să te situezi pe un asemenea drum, să nu-ți faci dușmani, să ai foarte mulți prieteni, mulți dintre ei poate falși, dar domnia sa a ales un alt drum. Grație acestui drum, toată topografia literaturii române astăzi arată altfel, prin intervenția deosebită a criticului Gheorghe Grigurcu.

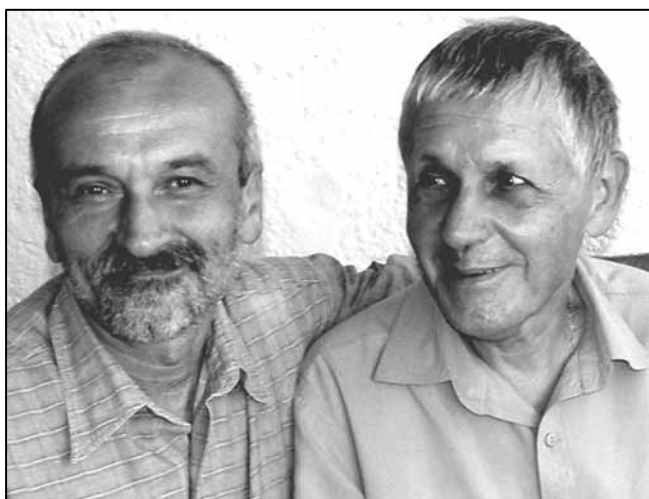
N-aș vrea să insist prea mult, o voi face în scris altădată, dar vreau să vă spun, domnule Grigurcu – războiul este pe cale de a fi cîștigat și vă felicit că ați condus bătălia ca un brav general.

„Nu poți rămîne în picioare cînd se trage asupra ta din toate părțile, dacă nu ai o armă mai performantă decît dușmanii tăi”

Vasile MUSTE: Eu am venit, astăzi, la Beclean din două motive: doream să mă întîlnesc cu acești oameni minunați ai Bistriței și, a doua oară, pentru a-l vedea pe Gheorghe Grigurcu. Nu l-am întîlnit pînă acum niciodată, așa că am profitat de invitația prietenului meu Aurel Podaru și am venit pentru a-i spune și eu domnului Grigurcu la mulți ani! și pentru a-l asculta. Pentru că Gheorghe Grigurcu este, înainte de toate, o conștiință, este un luptător, unul dintre marii luptători, pentru că nu poți rămîne în picioare cînd se trage asupra ta din toate părțile dacă nu ai o armă mai performantă decît dușmanii tăi.

Domnia sa este un scriitor pe care-l citesc cu admirație mereu și de aceea aș fi vrut să-l aud pe Grigurcu vorbind, și sper să-l aud. Și poate că, în discursul domniei sale va aminti ceva, nu neapărat despre critica literară, ci despre un singur critic, să zicem Laurențiu Ulici, pe care eu, fiind maramureșean, l-am iubit foarte mult și aș dori, în acest sens, să aflu și părerea domnului Grigurcu despre acest, zic eu, mare critic, care a fost Laurențiu Ulici.

La mulți ani, maestre! și vă mulțumesc că m-ați invitat astăzi la Beclean.

David Dorian și Gheorghe Grigurcu

„În cercul poezilor”

David DORIAN: Pe criticul literar și poetul Gheorghe Grigurcu l-am cunoscut în urmă cu șapte ani, cînd descindea sfios și

încântat în orașul nostru, mirându-se de vechimea zidurilor întîlnite, de vestigiile înnobilate de curgerea peste ele a sutelor de ani. Însotindu-l pe străzile scăldate în lumina orbitoare a verii, convorbeam amical despre lucrurile mărunte ale vieții, într-o abandonare în voia simțurilor ce nu excludea rafinamentul observațiilor venite din partea unui mare cărturar, de o modestie ce friza uneori inocența și candoarea unui copil.

Cazat în condiții modeste la o matusalemică pictoriță naivă, doamna Trifu, undeva prin Piața Mică, spațiu ce altădată găzduia o mică și unică piață agroalimentară a orașului, unde pe mesele de piatră țaranii își întindeau roadele pămîntului, într-o mare diversitate și prospețime, marele om de condei avea privilegiul de a trece pe străduțele înguste ale orașului nostru, prin răcoarea pasajelor, însoțit întotdeauna de umbra donquijotescă a poetului Miloș. Pline de vervă erau discuțiile despre literatură și mai cu seamă despre frumoasele orașului între cei doi. O prietenie ciudată s-a înfiripat atunci între poezii Grigurcu și Miloș, firi aparent opuse. La aceste taifasuri ale prieteniei mai participau subprefectul Marcel Seserman, alias poetul Mircea Măluț, poetul Victor Știr, regretatul poet Luca Onul, prozatorul Ion Moise, și subsemnatul. Nu trebuie uitați nici Emil Dreptate, Ioan Pinte, Gavril Moldovan, poeți din cei care l-au înconjurat cu prietenie și admirație pe cel mai mare critic de poezie.

Memoria mă poartă în vara cea mai luminoasă a maturității mele, în concediul cel mai „exotic” pe care l-am petrecut vreodată, hălăduind pe străzile orașului natal (ce mi se dezvăluia de data asta ca un oraș necunoscut) alături de poetul și criticul Grigurcu, de Mircea Măluț, Victor Știr și de Alexandru-Cristian Miloș, refăcînd poate trasee asemănătoare cu cele întreprinse altădată în Clujul anilor cincizeci de către tînărul student Gheorghe Grigurcu alături de marele poet Lucian Blaga. Poposeam pe terasele elegante ale restaurantelor, ceată exuberantă, socotindu-ne în buzunar și în gînd banii puțini (mereu m-a contrariat discrepanța uriașă între bogăția spiritului și precaritatea materială ce se manifestă în lumea artiștilor, mai cu seamă în cea a poezilor). Am străbătut atunci orașul nostru cel de toate zilele, în compania ilustră a „maestrului”, în căutarea frumuseții

nepieritoare, ne-am prăbușit în melancolii insondabile, ascultând muzica înaltă de orgă, cerșind singurătățile Raiului, cerșind Iubirea Absolută sub bolțile Bisericii Evanghelice pătrunse de respirația astmatică a veacurilor.

Pe bună dreptate, zilele trecute, la Colocviile de la Beclean, marele sărbătorit Gheorghe Grigurcu, omagiat cu căldură la cei șaptezeci de ani ai săi, și-a amintit cu irepresibilă nostalgie de acele zile petrecute la Bistrița. Ne spunea că la Bistrița a cunoscut atunci, într-un timp atât de scurt, atâția oameni de suflet cât nu a cunoscut aproape în întreaga lui viață. Nu cred că era vorba de un banal compliment, ci de un adevăr ce s-a născut atunci, în urmă cu șapte ani, în cercul magic al poezilor.

„Eu cred că cei mai mari dușmani ai domniei sale sunt poezii despre care scrie”

Olimpiu NUȘFELEAN: L-am cunoscut pe domnul Grigurcu întâi din întâmplare, la sediul Asociației din Cluj, la un festival Blaga, dar am stat, nu foarte mult, în preajma domniei sale când a venit la Bistrița, invitat de câțiva scriitori bistrițeni. Deloc spectaculos în comportament în comparație cu „spectaculozitatea” ieșirii Domniei Sale în pagina literară, egal însă cu sine însuși, cum se spune, ilustrând o strânsă relație între ființă și cuvânt în cel mai bun sens, descindea, fără complexe așa zice, în cotidianul cel mai banal din care deodată se ridica impecabil și impetuos, precis și consecvent în universuri literare dintre cele mai seducătoare, în intervenții orale sau în textul scris, fie acesta poetic, critic sau simplu publicistic. Era vremea în care îi urmăream demersul polemic, dezinvolt și îngrânat, bine țintit, care tulbura apele stătute, vag atinse la suprafață de briza înnoirii, ale mentalului nostru literar. Deranja mai ales autoritatea incontestabilă a acestui demers, când miturile convenționale și artificiale păleau iar autoritatea literară reală se trezea cu greu din amorțeală. Aveam un exemplu ilustru de comportament literar în Mihai Eminescu: liric și polemic până în pânzele albe în același timp, într-o prestație eroică, pentru că trebuie să identificăm eroi și între scriitori.

Era de identificat și în cazul domnului Grigurcu o prestație inconfortabilă într-un

timp ostil. O prestație care te solicită foarte mult, care te scoate din timpul firesc al reflecției metafizice, te obosește în cele din urmă. Poate de aceea, la un moment dat, i-am pus o întrebare oarecum retorică și în același timp provocatoare, rostită însă și cu o anumită tristețe, o tristețe pe care n-aș putea-o defini foarte bine. L-am întrebat dacă nu simte ca o povară acest demers polemic, dacă ieșirile polemice nu-l scot din firescul, din farmecul creației, de care un poet are atîta nevoie... Într-un anume fel: dacă asemenea ieșiri nu afectează farmecul percepției creației sale. Mi-a spus că nu e chiar așa, nici n-am întins prea mult discuția pe această temă, și mi-a mai spus că o să înceapă să mai rărească asemenea ieșiri, adică să mai temperez tonul pe viitor. Și după aceea mi-am dat seama că acel ton a fost oarecum temperat, nu însă în sensul de a renunța la demers sau la verb... Ar trebui poate să-l întreb acum dacă se consideră un învins sau un învingător în această luptă polemică, dar cred că nu e cazul încă, deoarece polemistul nu și-a abandonat armele iar realitatea/viața noastră literară nu și-a schimbat chipul.

De ce spun aceste lucruri? Pentru că s-a recunoscut și în discuțiile de aici de către unii vorbitori că, în activitatea Domniei Sale, pe primul plan s-ar afla totuși poezia. Este, și pentru mine, just. Însă – fiindcă o să ia cuvîntul și poate va răspunde la niște întrebări – m-ar interesa să aflu dacă poetul Grigurcu nu este incomodat de criticul sau de polemistul Grigurcu. Sau cum vede/percepe criticul Grigurcu poezia lui Grigurcu? Spun acestea deoarece percep cu o anume strîngere de inimă faptul că fața poetului Gheorghe Grigurcu este luată de fața criticului și, mai mult, de fața polemistului, în vreme ce Gheorghe Grigurcu, cred, are ca demers fundamental urcarea pe înălțimile poeziei. E, poate, condiția dramatică a acestui scriitor multiplu de a trăi cu aceeași intensitate mai multe moduri de a se exprima, când, totuși, calea regală e dată de aceea a poeziei. Pentru că, în cele din urmă, autoritatea, intransigența, prestigiul demersului, chiar polemic, atitudinea incontestabilă vin din cristalul poeziei, de la poet, de la prezența foarte limpede, foarte curată a poetului care nu poate să accepte, nu poate să fie de acord cu unele lucruri care se consumă în afara cuvîntului strict al literaturii,

al creației. De fapt, poate că după această perioadă de război a venit timpul să poarte o „polemică”, pun cuvântul în ghilimele, ascunsă și personală, cu poezii despre care scrie. Eu cred că cei mai mari dușmani ai

Discuții după dezbateri.

domniei sale – spuse fiind acestea și în glumă și în serios – sunt poezii despre care scrie, pentru că aceștia, prin solicitările lor, îl fură timpului creației propriu-zise, îl mențin într-un alt orizont de așteptare, totuși secund, al manifestărilor criticului. Un poet e mult mai interesat să citească o cronică a lui Grigurcu la cartea sa, adică să-l vadă pe Grigurcu producându-se asupra cărții sale decât să citească o poezie de Grigurcu și să-i recunoască manifest calitatea de competitor, de coleg de creație. Bănuiesc că toate acestea scriitorul Gheorghe Grigurcu le trăiește într-o notă de tristețe, de dramatism. Dar izbînzile creației sunt imprevizibile. Atît de viu și necesar prezent în literatura noastră actuală, Gheorghe Grigurcu face dovada unei activități literare monumentale.

LASZLO Alexandru: Dacă mai dorește cineva să ia cuvântul? N-am vrea să uităm pe nimeni... Fiindcă tot v-am invitat la un exercițiu de sinceritate, lăsând la o parte formalismele, aș vrea ca, înainte de a încheia dezbaterile, să adresez o întrebare, foarte țintită și precisă doamnei Grigurcu, aflată aici printre noi. Vreau s-o întreb dacă este ușor sau este greu să trăiești alături de scriitorul Gheorghe Grigurcu?

Gabriela GRIGURCU: M-ați surprins cu această întrebare. Sigur că este dificil să trăiești în preajma lui Gheorghe Grigurcu, te simți copleșit de Grigurcu, de personalitatea lui Grigurcu. Eu mă străduiesc să fac tot ce se poate ca să se simtă bine și nu știu dacă

întotdeauna răspund așa cum ar dori. S-ar putea spune multe pe această temă, dar eu sînt o persoană timidă și, prin urmare, mi-e greu să mă exprim așa cum aș dori. Oricum, cu această ocazie aș vrea să mulțumesc tuturor celor care au prilejuit această întâlnire. Să-i mulțumesc domnului primar și domnului Podaru, prietenilor noștri, Laszlo Alexandru și Ovidiu Pecican, celorlalți vorbitori care și-au exprimat atît de frumos părerile despre soțul meu.

„Astăzi Becleanul este centrul literaturii române contemporane”

LASZLO Alexandru: Eu de niște animale știu, niște cîini, niște pisici, mai este și o găină, și un cocoș era la un moment dat, care cred că va face deliciile unei viitoare cărți. O sumă de lucruri le știu, altele sînt pe cale de a le descoperi.

Altceva, însă, vreau să spun, înainte de a încheia discuțiile. S-a amintit aici despre volumul *Vorbind*, realizat de Gheorghe Grigurcu și Ovidiu Pecican alături de subsemnatul. La un moment dat a apărut, în caruselul temelor dezbătute de noi trei acolo, problema provinciei. În ce măsură provincia mai este perimată în ziua de azi, în ce măsură trebuie să aspirăm sau nu către un centru și toți trei am fost de acord, măcar în acest punct, că în ziua de azi provincia este tot mai dispersată, iar centrul este regăsibil în locurile cele mai surprinzătoare. Nu mai trebuie să mergem la București ca să aflăm pulsul vieții literare sau al situației literaturii române, acest puls poate fi măsurat în colțurile cele mai neașteptate. Eu vă mărturisesc că sînt pentru prima dată aici la Beclean și m-am simțit extraordinar de bine și sînt impresionat, în primul rînd, de această inițiativă culturală a dumneavoastră. Auzisem și de cea de anul trecut, privind comemorarea lui Adrian Marino. A fost o idee care, de asemenea, v-a făcut cinste, dincolo de latura strict instituțională, întrucît discuțiile de atunci au fost transcrise și tipărite în publicațiile culturale. Eu cred că aici am asistat la confirmarea a ceea ce discutam toți trei în cartea noastră: astăzi Becleanul a fost și este centrul literaturii române contemporane. Asta este indiscutabil, prin numele care au fost menționate, citate, prin situația culturală care a fost atît de amplu dezbătută. Vreau la modul cel mai sincer și lipsit de orice formalisme să

spun că această întâlnire a fost posibilă mai ales cu sprijinul generos al domnului primar al orașului Beclean, aflat acum alături de noi. Este o situație rară, care ar merita consemnată de presa literară, pentru că n-am mai avut prilejul să văd primari atât de dedicați actului cultural și chiar să participe la el în persoană. Îi mulțumesc pentru acest lucru. De asemenea îi mulțumesc domnului Aurel Podaru, care a fost argintul viu al întâlnirii noastre, un organizator plin de suflet, de energie și de ambiție.

Îl rog acum pe domnul Grigurcu nu neapărat să tragă niște concluzii, ci să dea câteva răspunsuri. Și îl invit chiar să aibă o intervenție mai substanțială, nuanțată, să ne spună poate anumite gânduri asupra cărora n-a insistat suficient în scrierile sale, sau pe care în acest moment aniversar le consideră necesar a fi subliniate. Să plece de la ipoteza că noi, cei de aici, n-am citit nici un rând scris de el și acum venim și îl întrebăm: „Cine sînteți dumneavoastră, domnule Grigurcu?”. Nu vă întrebăm ce-ați făcut în ultimii cinci ani. Dar vă întrebăm: „Cine sînteți dumneavoastră, domnule Grigurcu?”.

„Este imposibil să fac un eseu despre persoana mea”

Gheorghe GRIGURCU: Eu sînt de părere că ceea ce este mult, strică. Discuțiile noastre s-au prelungit prea mult. Este imposibil acum să fac un eseu în ceea ce privește persoana mea. Nu voi uita niciodată propozițiile, atitudinile și atmosfera

colocviului de față. Le mulțumesc din tot sufletul tuturor participanților săi care au dovedit – iertați-mi părerea care poate părea o altă flatare – un înalt nivel intelectual și de rostire. Și mulțumirea mea se îndreaptă în mod

Se dau autografe.

deosebit spre două persoane, care m-au surprins în modul cel mai agreabil și m-au emoționat: în primul rând, spre primarul urbei în care ne aflăm, care, spre deosebire de primarul standard din România de astăzi, este un om deschis spre cultură, a depășit atracția exclusivistă a primarului nostru obișnuit spre folclor, spre meciurile de fotbal și spre chiolhanuri, apoi, spre domnul Podaru, care este regizorul manifestării la care ne aflăm și pe care-l văd ca pe un Charon, luntrașul de peste Stix, care însă parcurge drumul invers, parcurge drumul de la Infern spre Paradis, în care m-am aflat astăzi sufletește timp de două-trei ore. Și, nu mai puțin, vă mulțumesc totodată dumneavoastră, tuturor celor de față.

A consemnat **Aurel PODARU**
Foto: **Carmen CÂMPAN**

Gheorghe GRIGURCU

„Nu-mi simt vârsta”

– Cu cîteva săptămîni înainte de aniversarea dumneavoastră presa dă semne de „neliniște”, anunșînd că veți împlini șaptezeci de ani. În primul moment am primit vestea ca pe-o exagerare; după aceea mi-am zis că e o întîmplare fericită și că oricine trebuie să se bucure la o vîrstă rotundă.

– Hai să nu vorbim formal, dragă prietene Victor Știr! A împlini șaptezeci de ani nu poate fi un prilej de bucurie decît în măsura în care ignori împrejurarea că te afli din ce în ce mai aproape de final și de suferințele care-l preced. În măsura în care ești capabil a te iluziona printr-o reducere a conștiinței. Scria Proust, atît de tulburător-exact: „Il en est vieillesse comme de la mort. Quelques-uns les affrontent avec indifférence, non parce qu'ils ont plus de courage que les autres, mais parce qu'ils ont moins d'imagination”. Iar noi, literații, avem, hélas, prea multă imaginație. Imaginație care, iată, se poate pune în ecuație cu angoasa, cu spaima. Nu mă simt capabil de-a trece de această barieră pe care o reprezintă ideea îmbătrînirii, în cazul meu cu atît mai dură cu cît o anumită conformație sufletească (sensibilitate excesivă, emotivitate, sfială, inadaptabilitate) m-a făcut să mă „deprind” cu vîrstele tinere. Aveam impresia a fi croit pentru copilărie și adolescență. Cele șapte decenii de viață constituie o experiență pentru care, ca să zic așa, nu eram pregătit. Care au venit aidoma zăpezii ce se așterne într-o singură noapte

Dialogurile Mișcării literare

peste un peisaj cu o vegetația încă verde... Vă mărturisesc că, în forul meu intim, nici nu mă prea simt schimbat. E ca și cum aș aștepta ca intempestivul strat de nea să se topească în curînd...

– Acum cîțiva ani, invitat la emisiunea tv. „Profesioniștii”, Nicolae Manolescu, mi se pare la șazeci, constata că viața a trecut cam

repede. În accesele lor de romantism, unor tineri li se pare că la șaptesprezece ani sînt bătrîni. Cum vă priviți, știind că într-o zi împliniți șaptezeci de ani, apoi totul reîntră în „normal”?

– În pofida faptului că nu-mi simt vîrsta, nu știu dacă totul va reîntra „în normal”. Poate se va articula un alt „normal”, deși ar fi prea puțin timp pentru un asemenea fenomen. Mai curînd cred că voi asista la demontarea „normalului” prezent, așa cum un mecanic ar descompune piesă cu piesă un motor. Adevărul e că nu mă percep nici tînăr nici bătrîn. Dacă fondul meu tineresc (încă neepuizat!) dă semne de derută, din pricini inclusiv exterioare (felul în care sînt tratat de semenii, în speță un plus de „respect” mă face să-mi dau seama că ceva nu e în regulă cu statutul existențial cu care m-am obișnuit), bătrînețea nu se poate nici ea instala. E ca și cum o persoană ar intra într-o sală de spectacol unde toate locurile sînt ocupate, ea fiind nevoită a rămîne în picioare, lîngă ușă. Aruncînd o privire în urmă, îmi dau seama că „romantismul” pe care-l amintiți și de care ursitoarele nu m-au scutit, m-a făcut să fiu un copil precoce, un tînăr grav, cogitabund și, în cele din urmă, un matur înclinat spre candori sentimentale (însoțite nu o dată de suferințe), spre jocuri infantile (cu „miză mare”), în marginea destinului ce mi s-a dezvoltat treptat. Un amestec de trăsături compensatoare mi-a unificat astfel vîrstele. Deocamdată am simțămîntul unei ființe relativ unitare, care așteaptă cu o înspăimîntată curiozitate etapele „casării” sale.

– După cum spun dicționarele, sînteți născut în Basarabia, pe care ați revăzut-o cu emoție după foarte mulți ani de la venirea dincoace de Prut. Ați trăit la Oradea, Cluj, București, în cele din urmă orașe ați studiat. Căror locuri, autori pe care i-ați citit de tînăr

sau profesori vă simțiți îndatorat în sensul formării?

– Îmi adresați acum o întrebare atât de complexă, încât pentru a vă răspunde satisfăcător ar trebui să scriu... o carte. Basarabia natală, pe care am părăsit-o definitiv înainte de a împlini opt ani, nălucește în urmă ca o oază paradiziacă. Oradea a fost locul unui zbcium și al unor dezamăgiri extinse pe durata a aproape trei decenii, în care m-am format, am nădăjduit și de unde mi-am pornit drumul literar, în pământul căruia cred că mă voi întoarce și eu, alături de ființele cele mai dragi, bunica și părinții mei, lăsați zălog acolo. Clujul m-a atras cel mai mult, precum un miraj. La București, unde grație generozității unei rude acum decedate, m-am aflat de multe ori, cu săptămânile și lunile, m-am simțit mereu ca un străin, poftit la masă cu condescendență, știind că-n scurtă vreme e nevoie să se ridice și să plece. Se vede că „partea” mea în viață e Amarul Tîrg. L-am întâlnit în fragedă pruncie, cu prilejul refugiului, în 1940, din Ardealul de Nord. Revenind aci, din pricini politice, în 1978, ca într-un exil, și nevoie a rămîne pînă azi (după toate probabilitățile, pînă la ultima cădere a cortinei), m-am simțit ca într-un soi de sălbăticie, ca un om nevoit a-și face singur uneltele și a-și înjgheba un sălaș în vederea supraviețuirii. M-a călit oare mediul advers? Poate că da! Mi-a favorizat munca? Nu altfel decît pereții unei celule pentru un deținut care, e adevărat, are la diapoziție cărți, hîrtie și un stilou. *Nota bene:* mă contrariază afirmația că aș duce-o „bine” în Amarul Tîrg, că aș hălădui aci ca în sînul lui Avram, venită din direcția unor confrăți care, evident, domiciliază în Capitală sau în marile orașe. Presupun că n-ar vrea să facă schimb cu „fericitul” ce vă vorbește... „Fericit” ce consideră totuși că peregrinarea sa de la un capăt la altul al pământului românesc, nefixarea sa într-un serviciu convenabil, echivalente cu o deșrădăcinare, i-au fost utile în sensul unei „formări” dificile, în consonanță cu fibra-i intimă, purtătoare de tensiuni native. Un drum prea lîn, mereu ascensional nu mi s-ar fi potrivit. Așa cum s-a compus, traseul meu biografic oglindește ființa mea apăsată de contraste, melancolică, neașezată, tînjitoare... Cel mai de seamă maestru al tinereții mele a fost neîndoios Lucian Blaga pe care am avut

excepționala șansă de a-l fi cunoscut îndeaproape. Încurajările sale calde au reprezentat pentru mine un act mult mai important decît diplomele de studii. Îl priveam ca pe un zeu. Zeul de care aveam nevoie în prima mea tinerețe frămîntată, macerată de mari îndoieli și decepții timpurii. Doresc să pun accentul însă pe trista fază finală a vieții marelui creator, interzis, răstălmăcit, umilit, întunecîndu-i olimpiana imagine într-un chip ce-i acorda o valență sacrificială care m-a îmbărbătat și mă îmbărbătează încă.

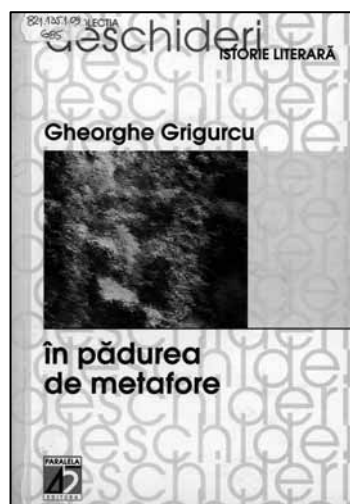
– *Ce ne puteți spune despre trecerea dumneavoastră prin Bistrița?*

– A fost un episod mirabil al vieții mele, consumat în puține zile ale primăverii și verii anului 1999. Splendidul oraș medieval mi-a alinat întrucîtva extrem de dureroasa pierdere încercată cu puțin timp înainte, cea a mamei mele, fascînîndu-mă. Tot ce întâlneam acolo îmi dădea sugestia (vertijul) unei posibile vieți noi. Am legat la Bistrița prietenii și cunoștințe solide într-un răstimp extrem de scurt, mai multe decît în alte locuri în decurs de decenii. A fost o experiență fără pereche. M-am avîntat la gîndul întemeierii unei reviste, al unui transplant domiciliar, al unei renașteri. Dar n-a fost să fie. Bistrița: o utopie ce mă doare periodic, asemenea unui braț sau picior reumatic, cînd plouă și care, pesemne, mă va dura tot restul vieții ce mi-a mai rămas.

– *Dat de Dumnezeu sau construit de noi, parcursul fiecărei vieți este unic. Pentru omul de carte care sînteți, reperele sînt descoperirea unor autori, idei, apariția cărților dumneavoastră. Care au fost cele mai însemnate momente ale vieții dumneavoastră de pînă acum, din acest unghi de vedere?*

– Vedeți, unii teologi și părinți ai bisericii îi atribuie omului nu doar capacitatea de-a se apropia de Dumnezeu, în virtutea asemănării cu El, biblic statuată, ci și cea ușor sacrilegă, de-a deveni el însuși Dumnezeu. Bunăoară Sfîntul Irineu: „Dumnezeu s-a făcut om, ca omul să poată deveni Dumnezeu”. Cred că ne apropiem cel mai mult de Atotputernicul prin iubire („Dumnezeu este iubire” stă scris în Sfînta Scriptură). Creația artistică este și ea o cale de-a „imita” dumnezeirea, mai bine zis acel *Opus magnum* al Creatorului care este Lumea. Fiecare operă umană e o încercare de a constitui o lume proprie, îngîinare a Lumii, năzuință de a-i surprinde misterul printr-o

copie *sui generis*, o copie în unicat. O operă incompletă, restrînsă, imperfectă, cum spune Umberto Eco, dar singulară aidoma celei aievea. Actul estetic nu e de-o curăţenie desăvîrşită a inimii, imixtionat fiind de

de orgoliu, de egolatrie, de impulsul concurenţial, stări demonice. Cum să vă răspund mai exact? Sub raportul producţiei literare, viaţa mea se împarte în două capitole. Perioada de pînă-n 1965, cînd, după un debut firav la revista *Steaua*, ani în şir nu mai izbuteam a publica nimic, stigmatizat fiind ca un

„element duşmănos”, şi cea următoare acestei date, cînd am ajuns redactor al revistei *Familia*, în momentul reînfiinţării sale, „profesionalizîndu-mă” ca scriitor. Recunosc că a avut loc un eveniment la care nu mai nădăjduiam, un veritabil miracol ce mi-a îngăduit a sluji ceea ce socotesc că e o vocaţie. Dar mai importantă decît scrisul, la urma urmei o meserie ca oricare alta, cu toate că avînd un vector ascendent, mi se pare împlinirea mea duhovnicească, împlinirea prin iubirea deopotrivă pentru oamenii apropiaţi şi animalele din preajmă, asemănătoare cu acea *agape* a grecilor antici. Iubire profundă, dureroasă, care m-a însoţit din prima copilărie şi care s-a limpezit cu timpul în așa grad încît văd într-însa cea mai adîncă realizare a umilei fiinţe care sînt. Poate că sînteţi surprins...

– Aveţi o aură de critic aflat în descendenţa lui E. Lovinescu; impresionist artist, calofil temperat, criticul Gheorghe Grigurcu este singular în literatura contemporană; dacă unii sînt toleranţi cu condiţia creaţiilor „căldicele”, dumneavoastră aţi „atacat” ierarhia literară statuată în anii socialismului, statuile, idolii unora. Ce s-a ales, la scara literaturii române, din demersul pe care l-aţi susţinut cu atîta pasiune, dar în care nu aţi avut aliaţi constanţi, dimpotrivă, aţi fost chiar atacat din cauza dorinţei de revizuire a valorilor socialismului?

– Acest „demers” nu are o scadenţă precisă. Revizuirile înseamnă un proces de lungă durată, aş spune cu atît mai necesar, cu cît piedicile pe care le întîmpină îl fac mai anevoios. Ele aparţin procesului mai amplu al decomunizării, tergiversat, obstaculat din răsputeri de cei care au tot interesul de-a menţine vechile stări de lucruri în structuri instituţionale, în viaţa obştească, în mental, spre a nu mai vorbi de poziţiile personale. Avem nevoie de-o ruptură radicală cu trecutul comunist, mai întîi la nivel politic pentru ca să existe premisa unor revizuii reale, de-o eficacitate ce angajează conştiinţa literară în ansamblu şi nu numai, cum se întîmplă acum, doar conştiinţele unor *outsideri*. Atîta vreme cît zona politică rămîne paralizată de inşi mediocri ori submediocri, cu înclinaţiile postcomuniste ale trecutului ori „pregătirii” lor precare, antrenaţi în afacerismul cu damf mafirot așa de prosper la ora actuală, reconsiderarea trecutului cultural (şi nu numai) va rămîne o acţiune periferică, o „curiozitate”. Revizuirile nu sînt altceva decît o latură a procesului comunismului amînat, *sine die*. Iar orizontul se arată sumbru. O conştiinţă de anvergura lui Paul Goma este execrată, exclusă din agora ca şi pe vremea lui Ceauşescu, adesea pe motive îngust personale (ca şi cum, în definitiv, scriitorii care au votat, la cererea organelor de partid, excluderea sa din Uniunea Scriitorilor n-ar fi săvîrşit un act nedemn). Sînt exploatate cîteva erori de detaliu şi cîteva exagerări pamfletare ale scriitorului pentru a fi puse în paranteză aspectele majore, decisive, ale scrisului şi pilduitoarei sale acţiuni politice. Monica Lovinescu şi Virgil Ierunca se văd cu uşurinţă daţi uitării, vocile unor Alexandru George, Bujor Nedelcovici, Luca Piţu răsună în van. Mai tinerii Laszlo Alexandru şi Ovidiu Pecican, oneşti în incomoda lor intransigenţă, sînt încă priviţi ca nişte jucători năbădăioşi şi excentrici. În schimb un Adrian Păunescu se bucură în continuare de-o impunătoare... corpolenţă politică, ca senator PSD şi chiar preşedinte al Comisiei de cultură a Senatului, un Corneliu Vadim Tudor e şi el senator (başca şef de partid revanşard), un D.R. Popescu îndeplineşte niscăiva funcţii pe lîngă Ministerul Culturii. Puţin mai lipseşte să fie repus în circuit şi Goebbels-ul epocii ceauşiste, Dumitru Popescu-Dumnezeu, care scoate un

lung șir de volume memorialistice, în paginile cărora ia distanță față de idolul său, spre deosebire de Goebbels care a avut demnitatea de a-și sfîrși viața alături de führer. Și asta nu e tot. S-a conturat și o zonă gri unde prosperă cîțiva „oameni de bine” din decursul „epocii de aur”, care au suferit impredictibile metamorfoze postdecembriste (ori și-au dat în vileag autentică natură?). Ași ai carierei, fără să fi avut situații neglijabile nici înainte de '89, au avansat spectaculos sub pulpana FSN-PSD-ului (dar și sub alte legislaturi, constant benevolente cu cei în cauză), în siajul mănos al conservatorismului: Eugen Simion, prezidentul cu repetiție al Academiei, plus beneficiarul altor însemne oficiale frumos sunătoare, Augustin Buzura, căpetenia unor vaste instituții culturale și mentor improvizat, însă plin de ifose al calicimii scriitoricești ce nu s-a grăbit să se adune la trîmbița noii înregimentări, Andrei Pleșu, ministeriabil și eminență cenușie cît încape, dilematic bonom, sceptic surîzător, defetist înfloritor, căzînd în picioare în toate conjuncturile politice și... lista ar putea continua. Atîta vreme cît domină atari personaje, cărora nu le contestăm înzestrarea și meritele, atunci cînd există – unii sînt intelectuali brianți precum odinioară Mihai Ralea, nu se poate crea un climat favorabil revizuirilor. Oricît ar părea de neașteptat, se petrece un lucru similar cu oficializarea unor teme și a unor autori din era totalitară, oficializare însoțită de estomparea, disiparea ori eliminarea altora. Controlul malefic al minților se transferă în manipularea lor „subtilă”, în divagații interminabile, în „inteligenta” batere a apei în piuă la care sînt mobilizați frecvent intelectualii care trebuie să aibă condeiul ocupat spre a nu avea reacții ferme (vezi revista *Dilema veche*, las' că și cea nouă era la fel!). În motivul cu priză la marele public al „cinstirii” valorilor se infuzează o atitudine de conformism, de blocare a dezbaterii, nesupușii fiind trași de urechi, tratați drept „cazuri” blamabile.

– *În măsură egală cu cea de critic, sînteți unul din cei mai mari poeți români contemporani. Unitar, de la Un trandafir învață matematica pînă la cel mai recent volum, universul dumneavoastră poetic are un spirit matematic, infuzat, asemeni unei rețele geodezice de curbe în spațiu. Ce ați adăuga*

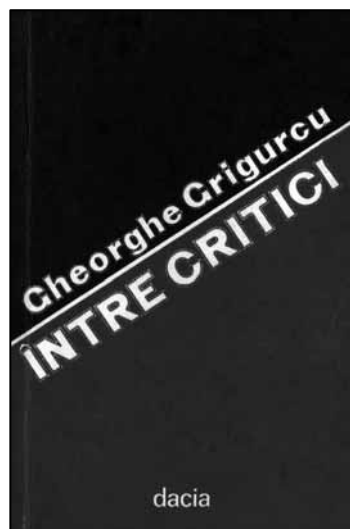
acestei „bănuieli” de care nu este străin poetul și criticul Marin Mincu?

– Ce-aș mai putea adăuga? Sînt agreabil impresionat de aprecierea pe care o faceți, cu atît mai mult cu cît, așa cum am declarat de cîte ori am avut prilejul, în economia activității mele, poezia a premers critica, fiind, într-un anume mod, punctul de plecare al criticii. Avînd simțămîntul că mă pot exprima cu maximum de substanță în poezie, am încercat astfel, pe de-o parte, să mă apropiu de aceasta, să mi-o lămuresc pa o cale conceptuală. Pe de altă parte, deoarece scrisul liric nu poate fi, prin forța lucrurilor, decît intermitent, am dorit să am, apelînd la discursul critic, o prestație literară continuă, programabilă. Așadar, m-am... birocratizat, plasîndu-mă, spre a-l parafraza pe un foarte stimabil înaintaș interbelic, „în tinda unei registraturi”. Glumind un pic, aș putea susține că modalitatea critică răspunde laturii „funcționărești” (*id est* disciplinate, metodice) a ființei mele, asta, firește, în raport cu poezia ca atare, altminteri critica poate fi, se cuvine a fi consubstanțială cu expresia literară, a dispune de propria-i „poezie”.

– *În viață, cele mai importante lucruri sînt ocupațiile fiecăruia, pentru dumneavoastră, cărțile; dar ce locuri au ocupat în viața dumneavoastră de pînă acum muzica, pictura (ați scris și cronică plastică la o vreme), dar femeile și vinul? Elemente care inspiră poetul, dau veselie inimii și fac lumea mai suportabilă...*

– Pentru cărți am simțit o atracție irezistibilă încă din cei mai fragezi ani. De unde să fi venit oare, atîta vreme cît n-am fost îndrumat de cineva în această direcție? Din ceruri, din Infern? Mister. Nu mă pot gîndi decît la o „planificare” a ființei dinaintea nașterii, la o predestinare. La o preursită, ca să mă rostesc într-o românească mai veche. Și precizez că mai mult decît „literatura pentru copii” mă ispiteau volumele pentru adulți, în special cele de istorie. Cărțile erau „dulciurile” predilecte ale minții mele de copil, de pe la cinci-șase-șapte ani. Citind pînă-n anii liceului multă istorie, credeam că mă voi consacra studierii trecutului. Dar n-a fost decît o fază pregătitoare pentru poezie, chemare ce mi s-a dezvăluit în adolescență, în raport cu care, speculînd acum, citez a socoti că istoria a reprezentat un fel de „rezistență”, o baricadă –

cea mai impresionantă – a eposului obiectivității ce se putea înălța. Înainte de-a mă cufunda în viața lăuntrică (treabă riscantă!), m-am adresat, reflex, istoriei ca unui mijloc de salvare de mine însumi, care văd că n-a funcționat... În pri-

vința muzicii, fiind afon, ce v-aș putea spune? Am rămas pe poziția modestă a unui ascultător sporadic, înfiorat de senzualitatea precipitată a tangoului, valsului, romanței vechi, prin care, cum ar spune Borges, ne însușim pentru câteva clipe vieți apocrife. Evadăm din timpul și spațiul ce ne

constrâng într-un vis trupesc. În schimb pictura, pentru care, probabil pe linia unei moșteniri paterne, vedeam o oarecare aptitudine, a constituit o slăbiciune a mea, în paralel cu cea pentru istorie. La aceeași vîrstă preșcolară, în loc de-a bate mingea ori a azvîrli la țintă cu pietre, mă jucam cu pensulele muiate-n vopsele de ulei spre a înfățișa „peisaje”... Resorbindu-se și această iluzie a unei capacități productive, mi-am păstrat interesul treaz pentru artele plastice, poate și o anume competență difuză în aprecierea lor. În pauzele muncii literare îmi place să răsfoiesc albume și să citesc cărți ale domeniului. Am senzația că poezia, produs al mentalului ce operează cu instrumentul abstract care e cuvîntul, se verifică și oarecum se „tonifică” prin imaginea care se adresează văzului, *id est* „simțului regal”. Deși *ut pictura poesis*... Dar bag de seamă că încă n-am răspuns chestiunii dumneavoastră celei mai picante, cea referitoare la femei și la vin. Cu toate că tras în răstimpuri în involburarea lor pe cît de eliberatoare („veselie a inimii”, spuneți, grațios, dumneavoastră), pe atît de dramatică, putînd lesne ajunge pe marginea abisului, n-am izbutit a deveni un boem. Nici măcar atît! A prevalat o conștiinciozitate, „burgheză” dacă vreți, un simț al datoriei inspirat de timpuriu de mama mea, care m-au făcut să-mi revin după detentele (vorba vine!) de acest gen, pentru unii exclusiv euforizante.

Viața mea s-a supus unei discipline în absența căreia obiectivele apte a o justifica (altfel ar fi doar un „bun pierdut”) n-ar fi putut fi atinse.

– *La numărul mare de cărți scrise și apărute, nu aveți a vă reproșa neîmpliniri? Ce ați fi dorit să scrieți și încă nu ați avut răgaz?*

– Destule. Poate o istorie a poeziei românești, poate o autobiografie, poate... dar cred că e de-ajuns. Să nu ne jucăm cu neîntîmplatul!

– *V-a plăcut să jucați fotbal, să fumați pipă, să conduceți accelerînd „la blană”, să ardeți poeme, iluzii?*

– Fotbalul m-a lăsat total indiferent. E un idol meschin al contemporaneității, propunînd un surrogat de combativitate, girînd un dramatism unsuros, de maidan. N-am fost niciodată fumător, cu toate că am cumpărat cîndva două-trei pipe, pe care le păstrez cu o rațiune pur decorativă, într-un sertar. Ca șofer, n-am încercat niciodată „beția” vitezei. Vedeți cît sînt de „cuminte”, de prudent? De unde așadar poezia în ființa mea? Poate e tocmai un factor al dezechilibrului vital, o contrapartidă rezonabilă. În loc de-a mă frisona pe un stadion, mă entuziasmez în fața unei cărți bune, în loc de-a aprinde țigări, „aprind”, ca să vă reiau vorbele, o poezie sau un aforism...

– *Sînteți un observator care se exprimă foarte aplicat la fenomenul politic românesc postbelic precum și la fenomenul politic românesc postrevoluționar. Analizele dumneavoastră au cauționat anticomunismul ca o opțiune spre însănătoșirea țării. Ce diferență mai vedeți azi între reprezentanții partidelor de stînga și de dreapta? Se poartă toți la fel în orice zonă a spectrului politic s-ar afla?*

– Regret că, în bună parte, sînt nevoit a vă confirma. Amestecul (toți o apă și-un pămînt) al zonelor politicii este un simptom al disoluției dreptei, un mijloc clasic al sîngiilor, azi de indiscutabilă obîrșie totalitară, de-a se pregăti pentru acapararea deplină a puterii. Țin minte (eram copil de doisprezece ani) faimoasele alegeri din noiembrie 1946, cînd comuniștii se prezentau agresiv și ipocrit sub masca unui așa numit Bloc al Partidelor Democratice (BPD). Iar gruparea postcomunistă care a pus mîna pe cîrma țării în decembrie 1989 nu se drapa oare cu imaginea unui organism de conducere convențional, din care la început făceau parte Doina Cornea și Ana Blandiana? În prezent, infatigabilul Ion

Iliescu se străduiește să înjghebe un impozant „pol al stîngii”, adresîndu-se, conform unei demagogii bine exersate, intelectualilor, tineretului, sindicatelor. Dreapta noastră e în grea suferință. Aproape că nu mai există. Unul din partidele istorice, PNȚCD, e decimat, scos în afara schemei parlamentare, pe cînd celălalt, PNL, se arată măcinat de conflicte intestinale, adus pe deasupra în situația unei nefirești coabitări cu PD, ramură din trunchiul FSN-ului, crescut la rîndu-i (soiul rău nu pierе) din sămînța PCR-ului. Avem a face cu o monstruoasă coaliție al cărei autor a fost actualul președinte al țării, Traian Băsescu, o veritabilă calamitate națională. Însă foarte oarecare din toate punctele de vedere, de-o încultură viguroasă, este omul cel mai adecvat prelungitei „tranziției”, acestei stări ingrate care ne așează între epoci, între sfere de civilizație izbitor diferite. Oare după ce-am îndurat o perioadă ce părea că nu se mai sfîrșește „cîrmaci” semidocti și supraautoritari, asta am dorit, asta am meritat? Chiar dacă admitem că nu e la mijloc o rea-voință, lipsa de discernămint, orizontul îngust îl împing pe Băsescu spre atitudini ce convin de minune cercurilor postcomuniste, parveniților, tuturor pescuitorilor în ape tulburi care fac jocurile și au simțămîntul că nimic nu-i poate clinti. Comportarea sa e a unui aventurier. Provoacă tot timpul scandaluri, se consumă în focul lor de artificii, dezințindu-se de primul ministru pe care el însuși l-a ales și de formațiunea politică pe care o reprezintă acesta. Își taie singur craca de sub picioare. În nici un caz Traian Băsescu nu realizează semnificația condamnării comunismului, importanța activității CNSAS, necesitatea unei legi a lustrației. Avînd un aer de caporal deranjat de la masă, după cum îl vede un jurnalist, cînd i se reamintesc chestiuni vitale, d-sa privește societatea civilă cu dispreț. Cu disprețul unui ins „realist” care se miră de agitația prostească a unor idealști incurabili. Individul posedă însă instinct politic. Un instinct de factură biologică. Așa încît, adoptînd un discurs viclean, asumîndu-și frenezia fotbalului împărtășită de „masele largi populare”, speră a ne putea face să uităm incuria în care trăim, absurdul cotidian care ne împresoară, lipsa noastră de perspective. Speră

să mai fie reale încă (măcar) un mandat. Tipologic, locul d-sale e alături de C.V. Tudor (care e mult mai cultivat!) și de Gigi Becali (să nu-l uităm pe Dumitru Dragomir). Nu numai grosolan, ci și imprevizibil, capricios, are țințe și vrea cît mai des să-și arate mușchii. Or, s-a remarcat, mistica dictaturii nu o dă caracterul ei implacabil, ci imprevizibilitatea. Nu cumva în sîcîitor de imprevizibilul Traian Băsescu zace un dictator? Unul, firește, de joasă speță, însă care nu mai puțin, lipsit de puțința unei afirmări plenare, se „descarcă” în mărunte dar atît de păguboase pentru țară acte de samavolnicie reprimată.

– *Soljeniîn și dumneavoastră ați trecut prin imperiul lui Oncos fără probleme. Ce e o asemenea rară biruință?*

– Nu pot decît a-i mulțumi lui Dumnezeu. „Dumnezeu este începutul, mijlocul și sfîrșitul oricărui bine”, ne încredințează Sfîntul Maxim Mărturisitorul.

– *Cum vi se pare că se situează literatura română contemporană în context european?*

– Foarte pe scurt vorbind, e bine că literatura română există, conținînd valori mai mult decît onorabile, fără nici un dubiu competitive cu cele ale Europei. Indiferent de strategiile care s-au aplicat/ se aplică” pentru difuzarea lor continentală (unele de bun-simț, altele meschine, urmărind în exclusivitate vînzarea mărfii proprii) consider că nu se cuvine să plîngem, aidoma unor copii rătăciți în pădure, pentru că nu sîntem „băgați în seamă”. *Existența* valorilor autohtone e un fapt absolut. Avem motive temeinice a nădăjdui că, în perspectiva „integrării europene” (deja un clișeu!) legăturile pe care le avem cu celelalte culturi ale lumii își vor adînci caracterul de reciprocitate.

– *Și totuși e adevărat că ați avea șaptezeci de ani? La mulți ani și multe cărți!*

– Vă mulțumesc pentru urare, dar nu m-aș putea mîndri cu împlinirea unui număr de ani! „Vîrsta devine un merit, nota Blaga, chiar un admirabil merit, numai cînd ai foarte multe alte merite”. Deci nu vîrsta ca atare, simplă convenție, se cuvine apreciată. Binevoii a o pune în paranteză.

Interviu realizat de **Victor ȘTIR**

Gheoghe GRIGURCU

Ardealul

Cu povește sudălmi și cu ochi albaștri
Ardealul acesta

miezul Ardealului cum miezul unei nuci sparte

o stîncă din care
un suflet de luptător din alt veac
se năpustește-afară
cum un torent

pe cerul de-amurg
răsfirat în vînt
părul blond al castelului

cojoace-nflorate cu galaxii

cît de greu respiră
nucul bine hrănit
cu șorici și varză.

Orădeană

Reglează poezia aidoma unui binoclu
spre propriile ei depărtări
Crișul Repede curgînd prin ziduri
ziduri curgînd prin Crișul Repede
și din grandioasa furtună ce mai rămîne
în ceața subțire-a făcutului
în groasa lumină
a ceea ce n-a fost să fie.

Din manuscrise

Bivolii

Cum să-ți imaginezi Transilvania fără bivoli
negri?

coapsele lor însozate-n noroi uscat
terenuri în alunecare
falii vii cu care ne scrie Providența.

Basm clujean

Deschizi o piatră ca pe-un ceasornic vechi cu
capace
în interiorul ei fotografia morții foarte tinere
cu părul tuns scurt cum o sportivă
și vîntul robust îndemînativ jovial destupînd
sticle cu bere
pe pielea salcîmilor văruiți șiroind
transpirația altui veac.

Iconostas

Stropit cu piatră vînată iconostasul
cum o vie

strugurii se smeresc
în dulceața lor aspră

dar vinul se scurge-n cer
slăvit de cucernice guri însetate

chiar și după a șaptezeci și șaptea spiță.

Semn de carte

Să spui ce să spui
să scrii ce să scrii

cînd icoanele sînt analfabete
cînd fruntea Sfîntului e-aidoma
unei tălpi crăpate de țaran.

Peisaj

Ce porți înalte mai înalte decît acoperișul
de-acoperișuri înalte mai înalte decît
aeroplanul
ce dealuri cu aripi de sticlă cum libelule
ce Dumnezeu gras.

E-o dimineață proaspătă vîscoasă

E-o dimineață proaspătă vîscoasă
cum smîntîna

bicicletele merg alene sclipesc
cum peștii-n eleșteu

soarele e hămesit de foame
cum un prunc
după-o zi de joacă.

Sărate petițiile tale și dulci

Săratele petițiile tale și dulci Transilvanie
cum suspinul atârnat de flacăra lămpii
demodate cu flori
cum arătura umflându-se aidoma unui pîntec
de țărancă gravidă
cum ascuțișul de-oțel ce-njunghie cerul-miel
și cere iertare.

Țăranii

Suferă de prea multă vechime țăranii
devin pitorești

nasuri mari și graiuri lătărețe
suflete târăgănite cum mersul

în cârciumi sporește vlaga nefirească
au preț doar sufletele ciobite

câte-un accent șchiop
cîte-un sens ciung

la magazinul mixt
un Pan surdo-mut

satirii beți în ițari.

Clujul

Clujul trufaș
Clujul Jugendstil
ca un demon
de Vrubel
în veci așezat
între tine
și tine.

O ceapă

O ceapă
ca un calendar
un calendar
ca o ceapă
numeri foile lor

lăcrimînd
lăcrimînd și ele
foile
te numără pe tine.

Cantilenă

Pe Mureș pe Tîrnave pe Crișuri
o himeră ca o căruță-ncărcată cu lăicere

sudoarea cosașilor neagră
o cerneală cu care-ți transcrii oboseala

un alcool hrănitor vărsat la rădăcinile merilor

ochiul în care ca-ntr-un ceasornic
ticăie timpul activ
aurul în care zace timpul trîndav
(ochiul dracului)

un chip de bătrîn
cum un ciorchine de strugure veșted

vorbe-n doi peri sub ramuri de peri.

Daciile

Asemeni unor cărăbuși galbeni roșii bej
zumzăie Daciile

taie domoalele porumbiști
invoalte lanuri de floarea-soarelui

dau ocol golașelor dealuri largi
peticite cu resturi de vie

dar nu se-ncumetă a se-nălța
zbîrnîie sub palmele noastre.

Sîngele

Uscat e sîngele pe podea
uscat e sîngele pe lumină
uscat e sîngele pe sînge

vezi să nu se reverse.

Paharul

Plin de cruzime paharul
sorții toarse la Buda și Beci
oh dimineața la poartă
măcar e dalbă cruzimea
măcar milostivă

cum glezna fecioarei
cînd feciorul e mort

între slava imaginii.

Sătească

Fornăie zăpada cum un armăsar

aidoma unui trunchi de stejar arzînd
Sfîntul ne redă
căldura ce-am pierdut-o

cîntecul umple odaia joasă
mirosul de pănură-ncinsă umple cîntecul

țîfna fulgeră-n rachiul cum o danie

Sfîntul ne privește dintr-o icoană pe sticlă

cerul icoanei e luat cu împrumut
de la vecini.

Tg. Mureș

Acum că verdele rulează ca un autoturism cu
viteză mică
pe străzile-nsorite și-l privim ne privește
cu ochii-ntredeschiși iar parfumul lui
echivoc testează curățenia aerului urban
pe cînd de pulpele tale încă nebronzate
se prind blitzurile fotografiilor cum țînțari.

Instantaneu clujean

Urechea turnului ascultînd ieremiada ruginii
o rodie-n care se strînge rochia dansatoarei
o catedrală cum un ghețar plutitor
un altar deasupra lui cum un ziar deschis.

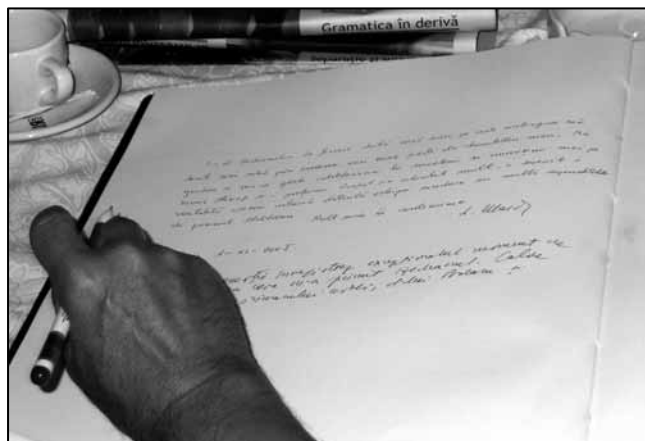
Pictură orădeană

În memoria pictorului Coriolan Hora

Pretutindeni dreptunghiuri mici și deseori
strîmbe (cum degetele
de la picioare deformate de-o încălțăminte prea
strîmtă). Loturi
cenușii-verzui cum soboli vegetali ori cenușii-
roșietice cum
privirile lacome care ard pe fundul apei stătute
în zori. Poiene
galbene stropite de-un vînt melancolic și
scîncitor cum gușa de
gușter. Sau maronii povîrnișuri (uniforme
împărătești tocite și
strânse la gît) în care se-nveșmîntă braconierii
albastrului. Pestrițele
veste ale ponoarelor suple, ale bondoacelor
vîlcele de la sfîrșitul
veacului XIX. Sîni vienezi de nisip dezgoliți
fără vreme. Cîte visuri
nu ies din străfundul pămîntului, aidoma
șerpilor,
să se privească-n tăcere, abia luînd în seamă
Creația!

Păpușa eroică

Păpușa eroică vai și-a pierdut capul cum
păpădiile
capul suflat de vîntul de-argint al Neantului
capul tras pe roata zefirului
capul înjurîndu-se pe sine suav
fără prezent fără trecut numai viitor nebun.

Gheorghe GRIGURCU

Din Jurnalul lui Alceste

Culorile extreme sînt cele mai sensibile la pete. Albul și negrul.

*

Artistul se vrea mai mult admirat decît iubit. Dacă ar fi un demiurg veritabil, ar prefera iubirea.

*

Vorba lui Marx, citată și comentată de Althusser, la sfîrșitul *Viitorului care durează mult*: „Istoria are mai multă imaginație decît oamenii». Dacă aș păstra doar o frază din Marx, asta ar fi. Fie și pentru ce spune – sau ar putea să ne spună – despre climatul de confuzie care domnește în Europa de astăzi”.

*

Pretenția vieții: să fie pur și simplu. Pretenția conștiinței: să fie într-un anumit fel.

*

Cu cît ai mai multă dreptate, cu atît ești mai singur.

*

„Singurii cititori adevărați sînt scriitorii. Pe ceilalți, pe public, creier de turmă, cea mai mică noutate, cea mai mică îndrăzneală îi deranjează, îi tulbură, îi sperie” (Paul Léautaud).

*

Teoria tipicului, la modă în cadrul „realismului socialist”: un soi de colectivizare, de colhoz estetic.

*

Nici o valoare morală nu e mai curată decît speranța neîmplinită.

*

A pătrunde viața înseamnă a percepe dramatismul său paradoxal, adică *definitivul* provizoratului.

*

Lăcomia sărăciei pervertite e neîntrecută.

*

Patenta geniului, care cade cu timpul (uneori surprinzător de repede) în mîinile unor meșteșugari modești și chiar în mîinile impostorilor, dezvăluindu-și astfel vulnerabilitatea, tainicul compromis cu contingentul, inevitabila cădere în relativ.

*

Are o inteligență carismatică, pe care o percepi la nivelul simțurilor ca un gust plăcut, ca un parfum.

*

Pentru a da constant impresia de „inteligență” trebuie să te dai, mai mult ori mai puțin, în spectacol. Histrionismul implicat în ceea ce numim imaginea „omului inteligent”.

*

În zelul său competitiv, inteligența poate deveni dureroasă precum un mușchi suprasolicitat.

*

Barocul bucătăriei romane înecate în mirosenii, sofisticînd bucatele, acordîndu-le alegorice prezentări la ospete, ca un complement al spiritului latin liniar, uscat, prea puțin imaginativ.

*

Orice sentiment e un experiment de eternitate.

*

„Nu se știe cine a voit, cînd ne-a adus pe pămînt, ca inima noastră să nu fie decît o mașină de produs preferințe” (Ortega y Gasset).

*

Pe măsură ce se adună în spațiul enigmatic al istoriei, revoluțiile încep să semene una cu alta, aidoma soților după o îndelungată conviețuire.

*

Înfrângerea e o stare austeră, ascetică, victoria una lumească, barocă.

*

Tentația subiectivă, narcisiacă, a victoriei, tentația obiectivă, epică, a înfrângerii.

*

Are oare toane Destinul sau le avem numai noi, când, copilărește, nu-l luăm în seamă?

*

A simpatiza cu cei învinși ori nedreptățiți e un gest de autocompasiune. Deloc lipsit de primejdii, ca orice recunoaștere a slăbiciunii proprii.

*

Chiar cea mai aparent justificată ură nu e decât o răscolire a efemerului ființei noastre. O negare a eternității sale.

*

„Acela care în toate situațiile posibile garantează pentru virtutea sa este ori șarlatan ori imbecil: oricum, trebuie să te ferești de el” (Hélevétius).

*

Un indice al stadiului încă inferior al civilizației în care ne găsim: cu mult mai ușor devii ridicol prin bunătate decât prin ură.

*

Se cunoaște pe sine extrem de puțin. Nu se poate descifra. Un analfabet al sinelui.

*

Prea puține modele îl împiedică pe tânărul creator a se desfășura, prea multe modele îl împiedică a se adânci.

*

Gândurile care ți-au venit în timpul mersului în aer liber și care, transcrise, continuă a-l degaja, aidoma hainelor cu care intri iarna în casă.

*

Orgoliul îmbătrânește odată cu ființa ta, devenind concesiv, uitînd pînă la un punct de sine. Dar nu fără conștiința ascunsă a unei

împliniri, aidoma unui pensionar care își permite a fi inactiv, privind liniștit în urma sa.

*

Am văzut incredibila fotografie a unui măgar la care s-a „umblat” genetic, prevăzut cu trăsături umane. Suprarealism în stare de natură.

*

Cea mai convingătoare înfățișare a admirației: invidia.

*

Realul dă iluziei ființă și sens. Dar și iluzia dă realului ființă și sens. Arta trebuie înțeleasă ca o capacitate a realului și a iluziei de-a comunica.

*

Există raporturi convenționale bazate pe bun-simț și raporturi sincere cu un iz nerușinat. Ipocrizia nu exclude grija față de aproapele, franchețea nu exclude cinismul.

*

Pentru a fi tolerant cu tine însuși, trebuie mai întîi să fii tolerant cu alții.

*

Proverbele fetișizate îți pot tulbura mintea asemenea unor neghiobii.

*

Nu cred că „un om inteligent pe un plan poate fi prost pe un altul” (Camus). Pur și simplu e încurcat în împrejurări pe care nu are un interes vital a le clarifica. E un obosit, un plictisit, un decepționat, care *pare* prost ochiului viclean ce-i urmărește mecanica exterioară a nereușitei.

*

Îmi comunică cineva la telefon: „Nu-mi place lectura în cor, nu citesc o carte de renume decât după ce voga ei a trecut”.

*

A scrie mereu despre ceea ce devine inacceptabil, ca și cum ai întocmi o jalbă cu o adresă infinită.

*

Artistul: un dresor al prăbușirilor de toate soiurile.

*

Dificultatea de-a realiza o descriere a faptelor celor mai importante din viața ta, pentru că ele s-au încleștat de ființă, fac corp comun cu ea. Nu poți analiza satisfăcător un

lucru de care nu te-ai detașat, așa cum, stînd pe pămînt, nu-ți dai seama de mișcarea cosmică a acestuia.

*

Visul: speranța ce nu se decide a se împlini, speranța perversă.

*

Stupiditatea e cea mai convenabilă acuză de care se slujește inteligența, căci abate atenția de la propriile-i riscuri.

*

Sînt scriitori care scriu cu ușurința cu care se spală pe mîini. Și alții care scriu cu durerea cu care și-ar jupui mîinile.

*

„Viciile intră în alcătuirea virtuților tot așa cum otrăvurile intră în compoziția leacurilor” (La Rochefoucauld). De unde senzația de culpabilitate a virtuților ce se autoanalizează.

*

Lacrimile care diluează o metaforă.

*

Am citit un adevăr incontestabil, dar într-un context atît de mediocru, încît e compromis ca o podoabă de bună calitate purtată de către o femeie înveșmîntată fără gust.

*

Subtilitatea tinde a-și pierde adevărul sau minciuna de la care a pornit, a deveni o calitate neutră, o ingeniozitate pură, amorală ca orice ingeniozitate.

*

Scrii doar în așteptarea recitirii, adică a înstrăinării de tine care e o condiție sacrificială a creației.

*

Voința se vrea pe sine, zice Schopenhauer. Și poezia la fel!

*

Nici un poet nu poate evita oscilația între spiritul ca suferință și spiritul ca delectare (îl împiedică amoralitatea Formei).

*

N-ați observat? Zeii ne mărturisesc numai ceea ce noi sperăm a afla.

*

Incontestabil nu înseamnă indiscutabil.

*

Suspiciunea față de norme are la bază dificultatea noastră de-a fi repetitivi, dorința noastră de spontaneitate, indiferent de motivațiile conceptuale. O reacție a vitalității, înaintea uneia a conștiinței.

*

În oricare din pozele orgoliului se disimulează suferința umilinței.

*

L-a vizitat azi-noapte Dumnezeu selecției. Dimineața era așa de transfigurat, încît părea că i s-a dat șansa de-a se naște a doua oară.

*

Devenirea întru singurătate e lașă, clamează Ipolit. Dar ipocrizia sa zîmbitoare, pururi îndatoritoare, nu e și ea o singurătate?

*

Poezia: o oglindă în fața căreia îți încerci masca.

*

Atît amintirea cît și uitarea sînt forme ale experienței, neputînd inaugura, ci doar încheia o existență. Iată de ce ambele au un caracter teribil.

*

Natura, totuși, contradictorie a prieteniei, ca a oricărui fapt de viață profund: „armonia (...) a două lucruri contrare, care sînt necesitatea și libertatea” (Simone Weil).

*

Depersonalizarea creatorului este ea însăși o etică.

*

Oricînd, obștescul sfîrșit e demn prin sacrificiul pe care-l implică. Nu există morți frauduloase.

*

Prieteni de duminică. Chiar după ce ai consultat calendarul și ceasul, eziți a le da un telefon, căci niciodată n-ai siguranța că nu deranjezi. Dar unde au dispărut ceilalți, prietenii tuturor zilelor și nopților, tuturor orelor?

*

Prietenia: o afinitate care trebuie să fie din ce în ce mai *inteligentă* pentru a dura. Întemeiată la început pe marea emoțională, ea sfîrșește prin a fi descărnată ca un principiu.

*

Necunoscutul: o mediere enigmatică
între tine și lume.

*

Nu-ți poți lepăda memoria ca pe o haină
prea uzată. Eventual o poți purta ca pe o rufă
pe care o speli periodic.

*

Simplitatea apare atît de încărcată de
primejdii din pricina apropierei sale de misterul
exploziv al originilor.

*

Se vorbește de „culmi” ale lenei, vitezei,
lăcomiei ș.a.m.d. „Culmea” totalitarismului ar
fi acel secret despre care vorbește George
Orwell, pe care, deținîndu-l, îl ascunzi de tine
însuși.

*

Minciuna izvorăște din sine, adevărul
din misterul de-a fi.

*

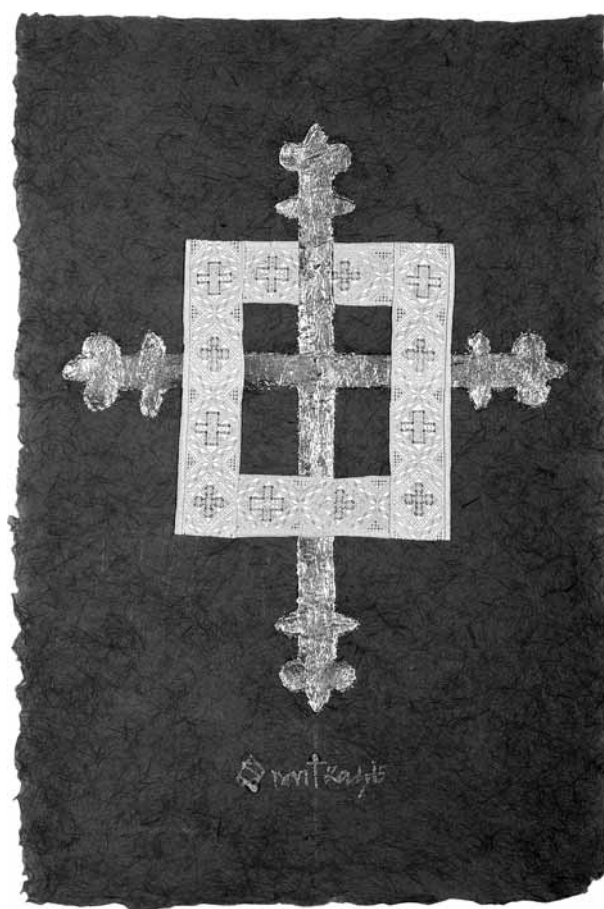
Tristețea fără izbăvire a oricărei ucenicii,
ca o sterilitate necesară, mîntuitoare.

*

Excesul de rigoare epuizează și dezgustă
ca orice exces.

*

Cele mai mărunte nădejdi ale noastre,
chiar dacă se orientează spre lucruri învederat
efemere, au ca temei intuiția faptului că sîntem
eterni.

În zorii vieții.

La finele anilor 60.

Foto-album Gheorghe Grigurcu

Alături de Eugen Uricariu și Ion Antoniu.

Între Al. Căprariu și Victor Felea.

Cu Ion Vartic.

Într-un cadru brâncușian.

Limitele filosofiei

Andrei MOLDOVAN

Cel puțin două răspunsuri se cer a fi date înainte de a discuta un volum de poeme al Martei Petreu. În primul rând să încercăm o clarificare, pe cât e posibil. Cum se face că

personalități cu formație filosofică și activi în domeniu, precum autoarea însăși, ajung să producă în sfera artei? Dacă s-ar ajunge cu adevărat la cunoaștere prin filosofie, conform cu așteptările umane, la ce bun să mai apelezi la poezie pentru același lucru? Pentru cei care sunt înafara

mecanismelor apropiate ale lui Platon sau Kant ar fi un lucru de înțeles. Cei ce vin din interiorul sistemului, însă, aduc cu ei un semn de întrebare, pentru că literatura nu este doar o transpunere a ideilor și conceptelor în imagini, ci o formă distinctă a cunoașterii, așa cum de nenumărate ori s-a demonstrat. Nici un gânditor, venind

Eveniment

dinspre filosofie, nu „traduce” rodul activității sale științifice în forme artistice explorând domeniul creației artistice, ci se dedică unui lucru nou, cu tot ce implică o asemenea cutezanță. Ne vedem în postura de a-i da dreptate lui Lucian Blaga care, el însuși având o asemenea experiență, relevă limitele cunoașterii prin intermediul gândirii logice, creație omenească, limitată precum ființa ce a zămislit-o. Deși metafizician, cu un picior

așadar într-un altfel de spațiu, poetul din Lancrăm crede cu putere în capacitatea artisticului de a trece dincolo de limitele cunoașterii, de a trăi prin imaginea poetică abisuri încă neatinse ale adevărului despre Ființă și Cosmos.

Într-o ipostază ușor diferită, deși asemănătoare în structură, ne-am afla cu Ion Barbu. În conformitate cu opera sa, atât științifică, cât și lirică, geometria e un domeniu care trăiește din explorarea modelelor. Dan Barbilian spune că în momentele de criză, de epuizare a modelelor, geometria este capabilă să-și zămislească singură propriile modele. Poezia ar fi un asemenea model, într-o astfel de accepțiune, creat la un ceas de cumpănă al geometriei. Iată că dintr-o dată se aruncă o lumină surprinzătoare asupra unei ramuri a științei accentuându-i spectaculozitatea.

Sunt ispitit aici să redau succint o întâmplare ce mi-a fost relatată cândva de poetul Teohar Mihadaș. Pe când era student la Litere în București, spunea el, a ținut să asiste la un curs de matematică al profesorului Dan Barbilian (Ion Barbu). Nu s-a petrecut nimic spectaculos. „Morsa”, cu spatele la asistența din amfiteatru, a umplut tabla de formule, fără să scoată o vorbă. Apoi s-a întors spre sală și i-a întrebat pe studenți dacă au înțeles. Nici un răspuns, așa că a șters tabla și a umplut-o din nou cu aceleași formule păstrând ritualul mușeniei. După ce a terminat a pus întrebarea: „Ei, acum ați înțeles?” Și pentru că nici de data asta nu a primit vreun răspuns, „morsa” s-a înfuriat și i-a scos pe toți afară. Văzând că Teohar Mihadaș și prietenul său care-l însoțea nu ies, s-a arătat iritat: „Voi de ce nu ieșiți?!” „Să vedeți, maestre, noi nu suntem studenți la matematică, noi suntem poeți...” Profesorul s-a iluminat deodată și a exclamat: „A, voi sunteți

poeti! Voi veți înțelege!” Și a reluat demonstrația. Ion Barbu considera fără doar și poate că poeții sunt ființe deosebite, capabile să înțeleagă ceea ce oamenii de rând nu izbutesc să priceapă, că poezia și poeții sunt meniți să depășească limitele, de orice natură ar fi acestea.

Suntem cu volumul Martei Petreu în fața unui astfel de demers? Cred că da. În *Scara lui Iacob* (Editura Cartea Românească, 2006) filosofia se stinge și începe să lumineze cugetarea poetică, un lucru mult mai generos și mai răscolitor în multe privințe, cum se va vedea.

În plan secund, e necesar să spunem că discutând un volum semnat de o autoare, deseori ești tentat să abordezi problema poeziei feminine. Întrebarea este dacă există sau nu o asemenea problemă. Din nou afirmăm că lucrurile trebuie judecate diferențiat: pe anumite trepte ale devenirii poetice există fără doar și poate o percepție a feminismului liric. După ce se dobândește o maturitate poetică, însă, când imaginea reușește să atingă timpul lung, detaliile care țin de imediat, de realitatea din care se ridică, se topesc în adevărurile adânci ale Ființei.

Și totuși, poate că am putea vorbi și la un asemenea nivel de aspecte distincte ale poeziei feminine. Ar fi un interes mai pronunțat pentru cultivarea eului, o dificultate mai accentuată a ieșirii din sine, pe un fond de conservatorism ancestral, acceptând mai greu să perceapă și prin altceva decât prin propria persoană. Apoi, poetele simt mai acut nevoia revenirii la o stare de echilibru primordială, la refacerea ei, prin amintirea uneori melancolică, alteori prin construcție activă a androginismului. Sunt și acestea, la urma urmei, o seamă de supoziții ce se lasă combătute.

Există un punct în care poemele Martei Petreu se regăsesc în direcția amintită, dar nu asta reprezintă elementul definitoriu al liricii sale. Poeta pare să aibă un puternic instinct al depășirii tuturor locurilor comune, înțelegând prin loc comun o realitate ce se lasă definită. Autoarea este abisală. Orice demers croit pe o coerență a obișnuitului se dezintegrează și se recompune în spații ale „subteranei”, de o transparență fără limite și tocmai de aceea,

capabile să răvășească ființa prin profunzimea și noutatea perspectivelor.

Marta Petreu deschide ochii spre lume dinspre singurătatea înstrăinării într-un spațiu al cărui sens îți scapă: „De la un capăt la altul al vieții câteva vorbe:/ stau pe ele ca pe-o plută/ Nimic țin în mână nimic ții în mână/ eu cu fața spre soare tu cu fața spre soare/ (roșu ca portocala/ la unul apune la altul răsare)// Cade cerul ca tencuiala – și doare” (*Zeița cu cîini*). Spaimele țin de domeniul obișnuitului: „Da. Eu am groaza mea – pusă bine// Am groaza mea pusă bine/ E a mea: n-o s-o pierd/ n-o s-o stric/ n-o să-mi plece/ Ea e a mea ne iubim/ și mă ține de chică// Înghetată și albă tace inima lumii// Eu am groaza mea/ Și-o să vină cu mine” (*Ora patru*). Percepțiile anacronice sau ale ieșirii din timp conferă dimensiuni uriașe singurătății: „Era târziu. Aș fi vrut toșuși să mă iubești – am sîsîit/ Și încet foarte încet/ așa cum și-a lepădat atunci șarpele pielea/ mi-am scos/ pielea mea de pe mine” (*Tîrziu*) sau: „și-o să stau așa pe pămînt abia atingîndu-ți cu/ răsuflarea genunchii/ și-ntrebîndu-mă: de ce așa tîrziu// A trecut de mult miezul nopții/ miezul vieții oho de mult a trecut” (*Povestea cea nouă*). Iubirea târzie sau pierdută constituie o marcă a volumului.

Am fi în fața unei foarte bune descrieri poetice a sentimentului, dacă totul s-ar rezuma la atât. Numai că poeta surprinde prin ipostaze în care singurătatea își e suficientă sieși și se încarcă astfel de putere creatoare: „Ce frumusețe ce frumusețe feroce/ crește din singurătatea mea de femeie/ Ce libertate îmi dă astăzi timpul acesta/ roșu cum cerul la ceas rău de amurg// Sînt singură. Stau în picioare. Pe picioare-mi duc/ greul / Sînt numai o rană/ și ca o coloană mă sprijin pe mine// Da. Stau verticală/ ca scara lui Iacob care coboară din cer” (*Ca o coloană*). De aici spectacolul lumii sau al ființei în lume rezonează adânc și departe: „Da. Stă singură și singurătatea ei fermecată îi/ crește/ iarba pe prag ca pe viitorul mormînt/ are mentă și flori verzi de grîu pînă-n ușă/ ciucuri roșii de plop îi foșnesc la ferestre/ Ea a ajuns de vorbește/ cu seva din flori/ cum vorbești cu-o regină/ Ea e soră de rouă/ cu pelinul cu macul cu socul/ și cu mîna culege gîngaș doamna omidă/ vorbindu-i mirat ca

Alisa// O. Îi place. Ea înfruntă viațamoartea” (*Țara singurătății*).

Marta Petreu știe foarte bine că poetul este un mag și tocmai de aceea recurge nu de puține ori la redimensionarea a tot ce se află în lumea ce o percepe, lucru de natură să modifice relațiile dintre elementele ce populează universul: „Îl privesc drept în ochi și el mă privește drept în/ privire// Nu știe ce să facă/ să o deschidă sau să stea să aștepte/ pînă cînd unul din noi ca un turn se va prăbuși” (*Întîlnirea*) sau: „Îl privesc. Îl recunosc/ cum l-aș recunoaște pe bărbatul acela/ care există oho cu siguranță există/ și care-mi lipsește de la facerea lumii// El stă tăcut/ înalt rezemat de poarta înaltă/ stă în această lume bătrînă și mă privește/ Are ochii albaștri ca Augustin/ El este al meu. Mutul. El a venit aici pentru mine” (*Mutul*).

Volumul este marcat de prezența unui *el*, prezență tulburătoare, generatoare uneori de neliniști și prăpăstioasă, alteori reconfortantă sau capabilă să definească spațiul, să-i dea un sens. *El* nu este neapărat iubitul sau este iubirea care cere alte coordonate ale definirii: „El a venit de departe. El este străin/ și aduce cu el îmbibate în carne/ depărtările necunoscutului neliniștea răul/ Da. Moartea și viața iubirea și ura/ împrumutîndu-și una alteia față” (*Mesagerul*). Alteori *el* dobîndește atribute ale divinului: „Tu ești femeia aleasă să fie omorîta cu pietre – / ai spus surăzînd// Nu mă atinge. Sînt muritoare/ Carnea mea tristă umană/ te așteaptă de la facerea lumii – am răspuns/ Dar aici și acum nu mă atinge” (*Aleasa*). Practica redimensionării duce cu ușurință la o comunicare mișcătoare cu divinitatea: „El se întinde în mine și-mi locuiește gîndirea/ așa/ cum se-ntinde cerul și acoperă lumea/ Mă bîntuie-n somn și mă bîntuie ziua/ este ideea mea fixă este sarea din sînge este bezna// Sînt rea. Sînt subțire. Și-ncă mă mai rabdă pămîntul/ Umblu pe cîmpuri cu iarbă/ număr peștii din rîuri/ vîntur colb vîntur pleavă” (*Psalme*).

Autoarea pătrunde în mit și-i forțează limitele pentru a genera abisul ființei: „El tace. El nimica nu face/ destinul m-a prins ca pe un pește în plasă/ Stau sub soartă/ ca întinderea pustie de ape/ sub cerul de piatră// ...și-a fost

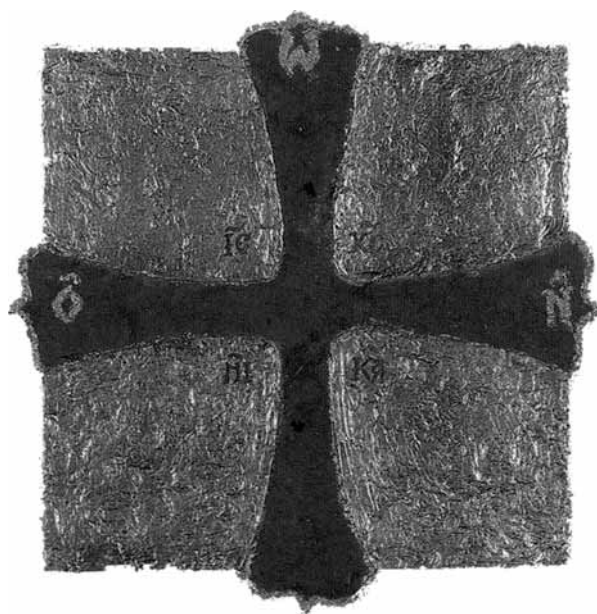
dimineață și seară și-a fost ziua dintîi...// Dar el știe că-n mine e ziua a opta/ și că nu mai există iubire” (*Circuitul apei în natură*). Dintr-un asemenea hău drama ființei este altfel văzută. Ea are dreptul să se revolte, în buna tradiție a unei gîndiri mitice, pentru că un univers populat de divinități nu mai lasă nici o speranță omului, prin golire de sens, prin neant: „Ea știa că nu există sens glorie mîntuire/ ea știa că în această lume plină de zei totul este/ degeaba/ Și voia să moară/ Da. Voia să moară/ ca un in care se destramă în pămînt/ ca o cînepă care se topește în rîu/ ca un puf de păpădie care se mistuie-n vînt// Ea nu mai voia să trăiască/ nu/ și se temea că în viitor cîndva peste evi/ elementele trupului ei se vor readuna prin hazard/ laolaltă/ și că-și vor reaminti viața ei și numele Marta// Așa că ea zîmbea tuturor sfîrtecat de departe” (*De departe*). Spectacolul nimicului reprezintă unul din punctele forte ale volumului: „Viațamoartea are o artă vicleană/ m-a dat afară din pîntec/ m-a crescut cu lapte și mi-a arătat iarba verde-a/ Grădinii/ m-a jupuit și m-a tăvălit ca pe-un șnițel prin sare/ acum mă trage pe roată și mă umple de sînge/ Și-o să mă ia înapoi” (*Vîrsta senină*).

Nu putem și nu se cuvine să oitem un aspect important al lirismului Martei Petreu: existența unui fond romantic (nu romanțios), generator al tuturor neliniștilor moderne, mai degrabă decît postmoderne, resort pe care poeta pe bună dreptate nu-l consideră desuet, nu îl maschează, ci îl tratează cu dezinvoltură, fără inhibiții, dovedind că poate fă fie o componentă de succes a timpului ce-l trăim: „Viața trece ca o ploaie de vară/ trece dragostea trece durerea – spun// Ferecată într-o singurătate mănoasă cu gheare/ picotesc în mine ca o șopîrlă la soare/ Mi-a bine. Cresc din mine/ flori de cîmp crinul roșu al pustiei/ zboară fluturi și mierle/ înfloresc stacojiu ca inima mea despicață/ maci uriași/ cresc din mine spice de grîu tufe argintii de pelin/ sînzienne” (*Sfînta treime a morții*). Poeta stabilește o relație normală cu fondul romantic, indiferent de natura componentei. Nu îl refuză, dar nici nu se lasă prizonieră a formelor lui consacrate. O ușoară adiere dinspre romantism este purtată cu discreție și naturalețe.

Poezia Martei Petreu, în ciuda deschiderilor abisale despre care am făcut pomenire, lasă o impresie generală de echilibru. Asta pentru că folosește cu multă pricepere forme consacrate ale limbajului poetic: nedefinitul ca sursă de ambiguitate și transparență a imaginii, arhaicul ca mod de situare într-un timp lung, deasupra imediatului, schimbările de perspectivă cu relevarea nevăzutului. Iată, în acest sens o abilă utilizare a imperfectului realizând imagini durabile în timp, cu atingerea clipei prezente: „Ea nu mai voia să trăiască. Ea voia să moară/ dar pentru că nu voia să recunoască/ ea se îmbolnăvea zi de zi/ de încă o boală/ ea ardea la foc mic într-o febră eternă/ Și umbla așa cu febra ei și cu bolile ei/ cum umbli cu o haită veselă de cățelandri năvălași și/ fideli/ după tine în lesă/ Umbla dreaptă și subțire pe străzi/ și zîmbea tuturor de departe// Da. De departe” (*De departe*).

Mult mai observabile sunt mijloacele novatoare ce caracterizează poezia noastră actuală: restituirea narativului în spațiul liricului, prezența ritualului povestirii cu mai toate componentele sale, înnoirea limbajului poetic și multe altele. Am spune că mijloacele sunt cele ale unui modernism matur topind direcțiile centrifuge într-un demers echilibrat, conform cu natura lăuntrică a poetului.

Revenind la titlul dat acestui text, este destul de greu să afirmăm că limitele filosofiei ar fi determinat-o pe Marta Petreu să se lase devorată de poezie. Sunt spații ale poieticului destul de greu de explorat. Nici măcar o mărturisire a autoarei nu ar putea convinge fără dubii. Ceea ce știm însă, e faptul că volumul de cugetări poetice care ne-a stat acum în atenție, fără doar și poate că depășește în multe părți limitele filosofiei.

O istorie de seară a poeziei române

Olimpiu NUȘFELEAN

Parodia este o specie perfidă. Sau, mai mult, am putea spune că e un gen de frontieră, cuprinzător, ce-și asumă două meșteșuguri paradoxale, se manifestă în două lumi ale artei, una

expresivă, încărcată de conotații, ambiguă – a poeziei sau a prozei, și alta denotativă, lucidă, analitică – a jocului „critic”. Că e o specie rafinată ș.c.l. nu mai intră în vorbă. Perfidia ei e dată de faptul că antrenează în jocuri impecabile și cinice pe autori și pe cititori deopotrivă, îi cufun-

dă în reveriile textului beletristic, în căldura afectivă a textului ca deodată să trimită în actul receptării briza severității, prudenței și distanțării, gluma și jocul, asigurând o lectură secundă – de „întîmpinare” și de „reflecție – care nu mai este doar a repetabilității și având ca subiect opera și autorul ei în același timp. Vede autorul, pe care îl dezabstractizează, în cea mai obiectivă operă și biciuiește glumeț vicii ale operei fără să o demoleze pe aceasta. Și ne picură în suflet deliciile „cîrtirii”. Discursul parodic este unul dintre cele mai complexe limbaje, căci se fixează deodată pe două sensuri și se lasă animat de două simțuri cărora le dă suflu într-o singură textură, livrescă, dar nu mai puțin fascinantă, reamintind și împrăștiind mereu chipul operei inspiratoare. E nevoie de o mare știință poetică, dar nu e vorba doar de meșteșug. Și trebuie cernute și lăsate intacte boabele de aur

ale textului abordat și sancționate defectele. Dar parodia e mai mult decît un simplu spectacol al adîncirii și ridiculizării caracteristicilor unei opere și faptul că și-a împrumutat meșteșugul unor întreprinderi literare mai ample, care au înviorat literatura, spune multe. Parodiștii „adevărați” sunt totuși rari. Personalitatea lor se conturează la granița dintre spiritul creator și spiritul analitic-ludic. Au ceva din natura androginului. Sunt creatori de o factură pe care poeticile nu au prea definit-o, deși natura lor literară e seducătoare, purtătoare a unei chimii de creație ce ar merita o cercetare mai atentă. Parodia e mai mult decît o „critică” în versuri iar autorii „parodici” semnalează și urmăresc relieful mai înalt al unei literaturi. Nu poți face parodie pe texte minore. Deși se deschide în prealabil ca o „critică” a textului beletristic (în versuri sau proză), textul parodic este altceva decît textul critic și asta nu doar prin prezența „figurilor”, a recuzitei utilizate, ci și prin bucuria și optimismul cu care receptează o operă literară, prin spiritul sărbătoresc cu care o urmărește.

Lucian Perța a iubit, cred, stagiul militar, care i-a permis să facă glume bune pe seama superiorilor, și de aceea a apelat la o sintagmă luată din spațiul cazon, „apelul de seară”, ca să dea titlu unei interesante și originale priviri asupra poeziei române, privire configurată prin prisma și cu uneltele parodiei. Autorul le-o fi zis poezilor români, într-o invocație retorică: ia veniți voi, dragilor, după ce-ați avut la dispoziție toată ziua poeziei române, veniți voi la evaluarea de seară, care nu e decît o pregătire pentru o altă zi, veniți să vedem cu ce vă prezentați înaintea cititorilor și dacă sunt creațiile voastre destul de serioase și de puternice ca să facă față glumelor noastre. Și autorul a găsit material din belșug, din care,

într-un demers selectiv, a avut ce alege. Exercițiul a fost desfășurat spectaculos de-a lungul anilor, în diverse întâmplări și înfățișări literare, și acum a venit vremea numărării bobocilor în paginile unei cărți.

Apelul de seară sau *O panaramă a poeziei românești de la origini până în prezent* de Lucian Perța, apărută în acest an la Editura Grinta din Cluj-Napoca, este o istorie de fapt a poeziei românești realizată din parodii, „o carte foarte originală”, cum o numește Marin Mincu pe coperta a IV-a, care ocupă un loc aparte în peisajul editorial al momentului și care are toate șansele să devină o încercare literară de referință. „Panarama” lui Perța ilustrează mai întâi o idee ambițioasă și inedită, aceea de a cuprinde poezia românească întreagă într-o carte de parodii, o carte care operează cu selecții pentru a asigura o așezare axiologică a poeziilor abordate și a autorilor în muzeul receptării. Autorul este talentat, el dovedind atât știința intrării în textul abordat – și trăirea „poetică” a textului – cât și aceea a mînuirii uneltelor parodiei într-un joc fermecător. Asemenea lucruri îi asigură autoritate în asumarea temei. Cartea se constituie într-o istorie a poeziei, dar făcută cu alte unelte decît ale criticului, în care creațiile originale stau în fața cititorului, rememorate, re trăite, receptate pînă la urmă într-o dublă ipostază, înviorate, revelate, „actualizate”, aduse într-o pulsație vie ce oscilează inspirat între un plan prim și unul secund al operei. E pusă în textul perțian multă pricepere lingvistică. Interesant în întreprinderea lui Lucian Perța este și că, într-o vreme în care receptarea literaturii stagnează, cînd ochiul critic pare ușor obosit sau derutat, el propune un alt fel de a te apropia de literatură, o altă modalitate de receptare, care seduce, destinată a se consuma cu aceeași bucurie de receptare atât oral cît și în scris.

Lucian Perța antologhează peste 200 de poeți, de la Dosoftei la reprezentanți ai ultimei generații poetice. Reproduce textul original și alături de el textul parodic. Autorul e conștient că opul său poate fi „în același timp o antologie de poezie, o antologie de parodie, sau, de ce nu, un manual alternativ de literatură română”, teoretizîndu-și astfel și

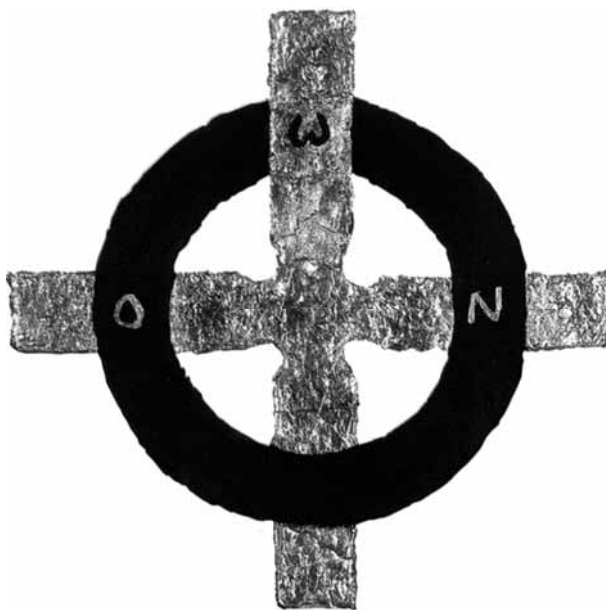
aproximîndu-și demersul. El intră în geografia și chimia textului original și îi relevă acestuia mecanismele și ascunzișurile. Se joacă subtil cu „mentalul” poetului, cu cel poetic și cu cel comun în general. Ia chipul poezilor ce-i stau în față, într-o devenire multiformă. Întinde pînza textului propriu peste textul inițial, „subtilizîndu-i” configurațiile. Și se face de tot dragul. Epilogul din *Viața lumii* de Miron Costin îl determină să filosofeze în felul următor: „Mulți am fost, mulți suntem urmînd a firei porunci,/ Lumea să deșteaptă și-apoi toarnă la prunci.” *Amărâtă turturea* de Ienăchiță Văcărescu îi inspiră o *ars poetica* în care muza „Unde vede om la masă/ Că vre scri, nu intră-n casă,/ Că n-avem orânduiele/ Nici la vers, nici socoteli.”, dar „Cînd orânduiele vom face,/ Muzei limba îi va place/ Și va scrie românește/ Omul chiar precum gîndește.” Și vedea-va omenirea/ C-ascuțită ni-e simțirea.”, încheind cu un îndemn văcărescian, „Înțeles-ați ce v-am zis,/ Dragi urmași? No, hai la scris.” Din *Noapte de vară* de Coșbuc, în liniștea așezată peste sat: „Doar la crâșmu-i zarvă mare/ Și duhoare de trascău,/ Iese-arar câte-un flăcău/ Ca să-și cate ușurare/ Cînd i-e rău.” Dar programul se termină/ Și se-nchide și aici,/ Cete-cete ies amici,/ Ascunzându-și kilogramul/ Sub tunici.” (...) Doar șeful de post colindă/ Și un ins cu un ciomag,/ Somnoroși și plini de-artaș/ Pe la porți, cu gînd să prindă/ Drag cu drag”. Parodia e la înălțimea poeziei coșbuciene. Foarte bine „prins” este Lucian Valea, în *Ora de închidere*: „În fiecare seară într-un bar/ mătăanii pentru-o fată ardeleană/ fac și încerc să-i intru, în zadar,/ în grații, mama ei de fetișcană!” și unde atenționarea ospătarului („cu glas distins, cu gest superior/ „E ora de închidere, senior!...) generează o replică a umilinței consumate în cea mai mare singurătate: „Hai, domnu’, valea, că închid acuș!”/ „No, bine dară, merg cu Astăluș!” Corosiv este autorul cu Nichita Stănescu din *Necuvintele*: „Auzeam cum își cer dreptul la timp/ operele imperfecte./ Auzeam strigarea numelui./ Eu am pășit spre el ca un val,/ În sensul iubirii,/ El a pășit spre mine ca o mare,/ Dar între noi un roșu vertical/ Începu să coboare”. Felul de-a fi al lui Adrian Popescu,

vizitat la redacția... *Echinox* de-o „zvârlugă”, în *Lostrița*: „Dinții ei cu strungăreață/ promiteau o călătorie continuă, frenetice/ drumuri până-n suburbiile cerului; în zadar,/ fiindcă am fost tare pe piață/ și i-am spus: doamnă, eu nu sunt pescar!” Și Ion Mureșan, în *Cântec de iarnă*: „Vine-un diavol blând, prinzând momentul:/ Poete, tu doar iarna știi să scrii?/ Mai bine du-te la *Evenimentul*/ Că nu e vreme-acum de poezii!”

Lucian Perța vizează textele poetice, dar și „figura” poezilor. Se oprește la o poezie, dar de multe ori are în vedere mai multe poezii sau, de obicei, mai multe volume, din care culege „caracteristici” pe care le îngemănează admirabil în textul propriu. Interesant este și că, pe firul inițial al unei poezii brodează evenimente parodice luate din timpul actual, utilizând și o recuzită recentă, păstrându-se „schema” poemului, esențializată, ca și un minim bagaj lingvistic, cât se poate de definitorii pentru arta parodiei. În acest sens stă dovadă *Malul Siretului* de Vasile Alecsandri: „Pungi de plastic, sticle sparte, cauciucuri se înșiră/ Pe un mal și pe un altul, cât e lunca se răsfiră./ Râul luciu se-ncovoiaie

pe sub pete uleioase,/ Ce ca razele de soare au sclipiri misterioase.”, cu un final imprevizibil, „Totu-n giuru-mi clocotește și-un român, cum e la noi,/ Cată țintă lung la mine și mă-ntreabă: Șto ta koi?” Așa mai e la Dimitrie Bolontineanu, Mihai Eminescu, Ion Minulescu ș.a. Subtilă pentru definirea poemului modern (ambiguu și... neterminat) este parodia dedicată *Jocului secund* de Ion Barbu, construită admirabil.

Avea dreptate Lucian Perța să considere *Apelul de seară* și un fel de manual alternativ. Într-un învățămînt care tot caută metode eficiente de învățare, parodiile adunate în cartea de față pot fi căi permeabile spre secretele poeziei, ale operei poezilor abordați, spre înțelegerea și trăirea cu desfătare a textului poetic. Dar cartea lui Lucian Perța e mai mult decît un manual. E o carte care se deschide spre mai multe zone de interes, într-un demers inedit, ce merge deopotrivă spre inima cititorului obișnuit cît și a specialistului, constituindu-se într-o încercare literară cu o valoare și cu un rost inconfundabile.

Despre minciună de Gabriel Liiceanu

Virgil RAȚIU

Despre minciună de Gabriel Liiceanu (Ed. Humanitas, 2006) este o carte scrisă „în timp”. Autorul mărturisește că prima parte a fost scrisă pe baza unor note făcute în 2000. Textul pornește de la tragedia *Filoctet* de Sofocle (anul 406 î.C.) care ar atesta „pentru prima dată în Europa construirea unui program de morală politică eficient bazat în mod explicit pe minciună”. Apoi sunt abordate alte două surse clasice: Platon, *Hippias Minor*, (anul 395 î.C.) și Machiavelli, *Principele* (1513 d.C.). În fine – afirmă Gabriel Liiceanu în cuvântul său de început – „stimulat de temperatura electorală a momentului și de lunga istorie a tranziției în care trăim de 15 ani, extrem de bogată în sugestii pentru tema ce mă preocupă, am încheiat mica mea meditație despre minciună cu *cazul României*”.

A vorbi *despre minciună* înseamnă a vorbi despre un lucru *pur omenesc*: pentru că numai omul poate minți, iar acest fapt nu-l poate face decât prin *mijlocirea limbii*. Într-o scrisoare către fratele său Aurel, Emil Cioran nota: „Poporul român nu este la nivelul limbii pe care o vorbește”. Iar Gabriel Liiceanu conchide: „Dar *omul însuși* ca specie nu e la nivelul limbii de care se folosește. Întreaga istorie a acestei specii este expresia unei *fraude lingvistice*”.

Din *Filoctet* autorul desprinde două ipostaze: 1. „Ecuția lui Ahile”, care este așezată în codul onoarei, definită prin: „Este preferabil să pierzi, decât să câștigi printr-un mijloc necinstit”, socotită de filosof drept *morală clasică* sau *morală de primă instanță*; 2. „Ecuția lui Odiseu” care are ca scop – biruința; mijloc – vicleșugul, trucul, trișul care implică toate, cuvântul, minciuna, definită

morală modernă sau *morală de a doua instanță*.

În *Hippias Minor* Socrate îl face pe interlocutor să accepte că „mincinosul *poate* și *știe* bine anumite lucruri, e deștept, e informat, e abil, chiar dacă totul concură în opera finală a minciunii”. „Pe scurt – concluzionează la rândul său Liiceanu – el este un competent, și cu cât este mai competent în *ceva* (s.m.), cu atât știe mai bine adevărul într-o direcție sau într-un domeniu, cu atât el poate *să mintă mai bine*. Așadar, (...) cel mai știutor e cel ce poate minți cel mai bine și, implicit, el e cel mai competent în sfera răului. (...) Și mai pe scurt: cel ce spune adevărul cel mai bine – ca suprem știutor – e și cel ce minte cel mai bine. În felul acesta ignorantul este inferior mincinosului, iar *cei ce fac rău fără să vrea sunt inferiori celor ce îl fac cu bună știință*”.

Urmează considerațiile despre minciuna care *reglează lucrurile* (în Evul Mediu), apoi despre *minciuna colectivă* „cultivată” profesional în România începând din 1948 până în prezent. În *Principele* lui Machiavelli se afirmă „fără urmă de ambiguitate ceea ce Socrate, la sfârșitul lui *Hippias*, lasă în suspensie la nivelul unei simple ipostaze: *dacă un asemenea om există*.” Și Liiceanu afirmă: „Nu numai că un asemenea om – care știind binele, este capabil să facă răul cu virtuozitate și care îl face chiar – există, dar răul însuși este

infinat mai vast și mai productiv politic și istoric decât binele pe care ajunge în cele din urmă să-l slujească, *dar ca rău*. (...) În lumea căzută a omului, răul e cel care, până la urmă, *reglează* lucrurile, le face să intre pe un făgaș și le echilibrează o vreme. Binele pur e pasager și fragil, el trebuie să caute întărirea prin justa dozare a răului.”

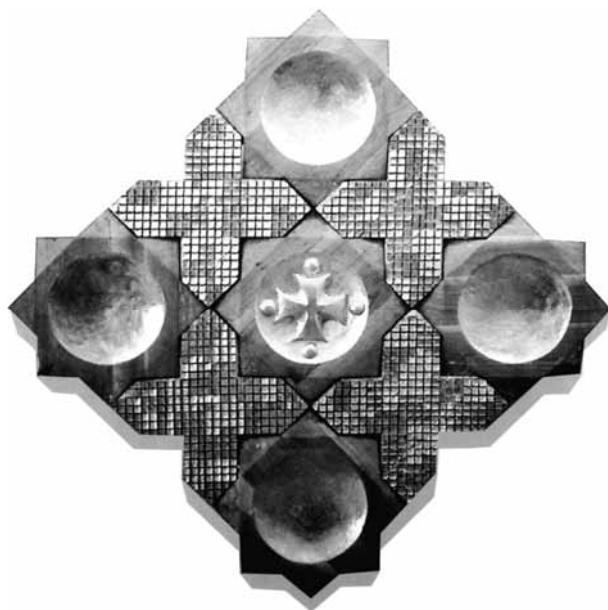
Apropierea dintre gândirile sofocleene și machiavelliene devin inevitabile, descoperă un lucru, acela că: „*în mod eficace* binele nu poate fi apărat de rău decât prin rău”. Un comentator contemporan al lui Machiavelli, Michael A. Ledeean, spune răspicat: „Problema este de a găsi un lider convenabil, un om bun, dispus să se identifice cu răul pentru atingerea unor *scopuri nobile*. Asemenea oameni sunt păsări rare; oamenii buni se dau la o parte din calea răului, iar oamenii răi nu sunt interesați de scopuri nobile”.

Cazul României, ca minciună, este comentat separat. Despre „binele comun” asigurat de un *om puternic*, care a fost Carol I, despre Principele corupt care a fost Carol al II-lea și despre comunism, *minciuna colectivă*, o minciună infinită în oglinzi. Gabriel Liiceanu constată privitor la acele vremuri *cine a făcut regula*: „Regula o dă o a treia

categorie, a celor care cunoșteau adevărul (...), care nu erau în eroare, ci care spuneau falsul fiind perfect edificați în privința lui. Cei care, pe scurt, mințeau. Cu aceștia s-a făcut comunismul la scară planetară”, prin medierea unor astfel de indivizi s-a „implementat” și în România „epoca” bolșevică. Cu astfel de indivizi instalați în fruntea țării la noi, după 16 ani de tranziție, ideile comuniste încă „dau semne” că tronează, ca un trandafir ale cărui amirosuri tot emană, infestând întreaga „atmosferă” politică și administrativă actuală. Iată și un corolar:

„Dar atunci când este sfruntată, de la obraz, gogonată, când ia forma *albul e negru* (s.m.) și negrul, alb și când toată lumea se face că crede ceea ce toată lumea știe că e fals, minciuna nu mai este operațională în sensul gândirii și practicii politice tradiționale. Ea capătă o *originalitate* (s.m.) fără precedent: minciunosul îl minte pe mințit (făcându-se că crede). Dar minciunosul mai minte încă o dată atunci când, mințind, se face că nu știe că cel mințit știe că e mințit.”

Dacă mă gândesc la viața și „activitatea” lui Pinocchio, îmi imaginez ce ditamai „trompișoare” ar trebui să poarte unii înalți politicieni români de astăzi!

Liliana URSU

RUGĂCIUNE ÎN MAI

când începi să te rogi
cu pulberea lumii încă pe tălpi,
cu polenul de mai încă în nari
atunci palmele tale ridica o mănăstire
chiar dacă de picioarele tale
se alintă deodată pisica
cu gura plină de pene.

ÎNTRE ROUĂ ȘI FLACĂRĂ

Suișul lacrimii spre ceruri
aprinde și inima din carne
și roua pământească –
Înviere

printre zgomote
ca printre buruieni înaintez
la răsărit
până dau de începutul
din iarba senină.

Când ceara și rugăciunea
laolaltă viețuiesc
una scăzând,
cealaltă înălțându-se –
lumina și hrana.

CERUL ÎNVIERII

o poetă îmi scrie că a moșit 40 de mii
după ce și-a ținut discursul la academia din
Țara Galilor.

primăvara și râul curge altfel
și glasul brândușelor de pe mal
îl aude doar sihastrul
și le imploră să nu mai strige atât de tare.

pe ultima gheață a lacului aleargă
un pâlc de vulpi.
cruda lumină de martie
intensifică roșul lor compact
precum păcatul

iar stradivarius la un alt țărm
află o pereche de vâsle aruncate de mare
le ia acasă
își încălzește mâinile la focul din crengi tinere
de portocal
și apoi face din acele vâsle
prima lui vioară.

o altă poetă calcă batiste
într-un bloc turn din Balcani,
traduce din Seferis
dar mai ales se roagă.

cât despre frățietatea
spiritului
și viața de minune
tainic ne vorbesc

doar flacăra euharistică
și cerul din cireșul de mai
din care îngerul
împarte copiilor
cireșe.

**Poezia
Mișcării literare**

CÂNTEC PENTRU STIVA DE LEMNE

stiva de lemne,
stiva de căldură

stiva de cuvinte
la care nu umblă niciodată

și o așază doar sub pleoape
sub lumina ce vine de la ploaie
și de la iarba de după ploaie

o reșază în minte
după vechimea cuvintelor,
după culoarea,
după sunetul,
după parfumul lor.

cât despre stiva de lemne
ea e aceeași de când lumea
și hora și doina.

la căldura ei visa el
și tatăl și bunicul.
toți visau
la floarea de portocal și de scorțișoară,
la țările calde
unde iarnă nu mai era.

iar eu, ultimul lor descendent

și al stivei de lemne
visez la stiva de cuvinte
și cum voi da seamă
de fiecare scânteie pornită din ea.

CÂTE PUȚIN DESPRE RAI

Raiul? O plutire.
Cât urma unui greiere
în gradina de lângă gară.
Cât jarul din poiană
după plecarea sihastrului.

Raiul? Cântec mic.
Șuier de tren în nopțile
prevestitoare
ale brumei.

Nădejde neîmpărțită.

Și corabia albă, albă
a unui schit
înfruntând iernile
dar mai ales primăverile sălbatice.

Raiul? Lumina ce se coboară urcând
peste apostolii Domnului
în pacea serii
de la Cina cea de taină.

Mariana BOJAN

Femeia în verde

La picioarele ei, matusalemicul câine zace într-un ochi de soare, cu botul lipit de podea, ca o marcă pe o scrisoare cu vești rele. Dacă nu s-ar scărpinga din când în când, ai crede că e un mulaj rău întocmit. Îl atinge degeaba cu piciorul ei mare și umflat.

Când își văzu bărbatul cu mâinile pe piept, nu suferi, nu plânse, nu se îngrijoră pentru viitorul ei. Se miră doar, ca de un musafir care sosește într-un moment neinspirat. După ce îl îngropă, începu ura aceea dureroasă care îi întuneca mintea, îl ura pentru moartea lui și înnebunea că nu poate să i-o spună. Câteva zeci de ani își contabilizase nemulțumirile, le formulase îngrijit în cuvinte simple ori sofisticate... Avea un adevărat cult pentru expresiile folosite la Curtea cu juri (unde nu fusese, de fapt, niciodată). Acum trebuia să reflecteze; ura ei era foarte importantă. Dacă ar întreba-o cineva, ar ști ce să răspundă... Dar, până acum nu o întrebase nimeni, nimic, deși ea nu-și ascundea sentimentele.

Se gândi la ultimele luni de viață fără el, la lumea tăcută care s-a așternut în jurul ei pe nesimțite. Deodată nu-și mai regăsi prietenii, rudele, copiii s-au îndepărtat, vecinii au devenit mai distanți, mai oficiali... Ninge și nu te caută nimeni; e primăvară și nu-ți deschide nimeni ușa. O vrăbiuță se apropie de prag să îți amintească cine știe ce pagină dintr-un trecut nebulos, nu neapărat fericit. Câțiva porumbei îți poposesc pe pervazul bucătăriei, la ore

fixe... Ei, da! Ei sunt prezentul fraudulos care îți amintește de hrană, de rutina zilnică. Nu-i plăcea lăcomia acestor păsări; din pricina lor, vrăbiuțele nu se puteau apropia de miezuri. Dacă ai o casă la curte, poți dobândi un tovarăș adevărat. Își va lua un câine. O înduioșau mai degrabă cotarile decât câinii de rasă; ei aveau cu adevărat nevoie de afecțiune. La casele mari, câinii învață năravurile rele ale stăpânilor; aroganța, agresivitatea și alte fițe... Poate un șoricar...

Bătrânul Rai îi linge gleznele... (un obicei de care nu-l putuse dezbara). Uitase de el.

Se enervă brusc amintindu-și o scenă petrecută cu vreo douăzeci de ani în urmă, în timpul unui concediu la mare; fuseseră prinși, alături de alte cupluri, într-un joc de societate, iar bărbaților li se ceru, la un moment dat, să enumere semnele particulare ale soților. El a fost singurul care s-a făcut de răs, neamintindu-și nici

**Proza
Mișcării literare**

acel *signe de beauté* în formă de crin de pe sânul ei stâng, nici tăietura care-i sectiona o sprânceană spre coada ochiului.

Întotdeauna a crezut că s-a căsătorit cu ea doar pentru a umple un gol din schema lui mentală despre familie și a așezat-o pe locul convenit soției, cum ai așeza o vază pe un raft. Căsnicia lor purta marca singurătății în doi. Pe el nu-l deranja. Ea, însă, suferea. Nenumăratele ei încercări de a se separa sau,

pur și simplu, de a divorța, se izbeau ca de un zid, de *revelația* mereu reînnoită: *Te iubesc, femeie!*... O iubea, dar nu avea nevoie de ea, nu o cunoștea și nici nu încerca să o facă. Îi pretindea doar să existe pentru el și atât.

Schema personalității lui era simplă: casa e pentru somn, restul lumii pentru libertate individuală, iar nevasta, punctul fix (un fel de canton) între cele două.

Nici nu-și amintea de când n-au mai mers alături, la pas. Iar acum o lăsase singură, în plus, făcând-o să pară vinovată de moartea lui. Ea era cea bolnavă. El nu bolise niciodată. A murit pentru că așa a vrut! – cum le făcea pe toate.

Cu aceste gânduri trecu dimineața. Se va pregăti, va lua încă o dată viața în piept; avea și ea idei. Nu crede că se va recăsători vreodată. Cineva îi bate la fereastră... Fusese o creangă mișcată de vânt... Îi vine în minte rochia verde. Lui nu-i plăcuse: *Nu-ți vine! Ești ca o tufă de brusture!* – îi spuse, în felul lui aspru, necruțător. Dulapul pocni din încheieturi și ușa se lăsă într-o parte. Răsfoi cu febrilitate umerășele încărcate, care răspândeau un miros de parfum ieftin și molitox. Extrase rochia și o duse la lumină. Își duse mâna la inimă și se lăsă încet pe marginea patului. Trei umbre mari de animale alunecară pe perete. Câteodată treceau cu un scurt vârtej aproape de tâmpla ei. *Parcă se înmulțiseră și șoarecii și insectele din ziduri; pete mici, negre, ținându-o din cotloane.* Va vinde... Își va cumpăra un apartament mic și cochet în buricul târgului. Pe balcon ar putea monta niște jardiniere, cum văzuse la vecina ei.

Deocamdată avea nevoie de o pălărie; putea să fie tot verde sau de culoarea paiului cu bordură verzuie. Pe sub rochie își puse un roling care-i masca gâtul îmbătrânit. Ieși blocând poarta cu o mișcare hotărâtă, prefăcându-se că nu-și vede vecina, care dădea cu săpăliga în curtea alăturată. Acum vor comenta că nu-și dusesse doliul la capăt. Când traversă parcul, fulare mătăsoase de aer îi linseră trupul, făcând-o să simtă ceva asemănător libertății. Se așeză pe o bancă și uită numaidecât de pălărie. Stătu mult, gândindu-se pentru ce ieșise din casă și-și

trecu prin minte fel de fel de motive, dar nu află răspunsul. Urmări îndelung un fluture mare, cu polenul aripilor spălat, care se târa anevoie pe pietrișul aleii. Era bine aici. În ultima vreme crezu că trăiește un rest din viața altcuiva, un rest alcătuit din ticuri, tăceri, spaime scurte și iritări, dând mereu răspuns unor întrebări pe care nu i le punea nimeni. Se iscau în mintea ei și ea trebuia să răspundă. Când se surprinse pentru prima oară vorbind singură, se rușină, apoi nu mai luă aminte. Uneori se certa cu persoane imaginare care o puneau în dificultate cu întrebările lor, imaginare și ele. Alteori divaga îndelung și gândurile care-i treceau prin minte erau vii, dinamice și curgeau ca din carte, își aminti de pălărie, dar pe când se ridică de pe bancă uită din nou. Luă decizia să-și viziteze sora; în fond, pentru noile ei planuri avea nevoie de un aliat. Strada Liliacului nr. 16, parcă... Trebuie să fie 16 sau 66, își zise. Merse, fără să obosească prea mult, până la gară. De aici nu se mai descurcă. Grupurile gălăgioase de tineri, care curgeau din toate părțile, o zăpăciră. Un localnic îi spuse că a luat-o într-o direcție greșită; trebuie să se întoarcă pe strada principală, să ocolească parcul pe lângă școală, apoi să mai întrebe. Își adună puterile și merse cu mici întreruperi pe trotuar. O turmă de bizoni îi trecu tropăind uluitor pe lângă tâmplă, urmată îndeaproape de alte mici animale întunecate. Ajunse pe Liliacului 16 pe când se însera, dar nu recunoscuse casa. De altfel, uită pentru ce venise. Își aminti doar că mai avea o variantă: 66. Picioarele umflate o ardeau, chiar atingerea rochiei devenise dureroasă, iar numărul 66, o casă cochetă, tip vilă, cu trei rânduri de lalele la stradă, nu-i spunea nimic. Sfârșită, se prăbuși pe bancheta cu umbrar din fața porții și uită definitiv pentru ce se află aici. Încercă să-și liniștească pieptul dureros cu palma. Curând, nu mai simți nimic, doar o oboseală vagă și sentimentul ciudat și nelalocul lui că așteaptă pe cineva. Un tânăr blond, slăbuț, cu părul firav, de culoarea paiului, se apropie zâmbind malițios, se așeză lângă ea și tăcu. La începutul căsniciei o impresionau aceste tăceri, îi păreau încărcate de un anume mister. Cu vremea deveniseră doar semne orgolioase ale indiferenței și

platitudinii. Nu-l urâse întotdeauna, iar acum apariția lui i se păru firească. Vru să-i explice prezența ei aici, dar sentimentul neputinței și zădărniceii care-i însoțise căsnicia se întorsese. Avusese un gând anume pe care voise să i-l spună mereu, limpede și răspicat, așa cum simțea când vorbea cu ea însăși, un gând numai al ei care să-l determine să stea locului, s-o asculte, să-i dea crezare. Acum nu-i mai venea în minte. Uluită își simți mâinile acoperite de palma lui mare. Acest gest însemna întotdeauna o chemare și ura ei se topi încă o dată în molozul deceniilor de

supușenie oarbă. Într-un târziu, când el se ridică să plece, femeia în verde îl urmă fără un cuvânt, cum făcuse întotdeauna... „Nu-ți stă bine în verde! Ești ca o tufă de brusture!” – îi mai spuse, dar femeia în verde îl urmă liniștită, fără revoltă, fără resentimente.

A doua zi sosi și sora ei dintr-un oraș de frontieră din vestul țării. Sectoristul îi luase adresa dintr-o agendă veche; Strada Liliacului, Nr. 66, Carei. „Știam că n-o să-i supraviețuiască; tare s-au mai iubit” – se smiorcăi ea.

Ștengărițo

Bărbatul cel pirpiriu stătea în picioare lângă fereastră. În picioare e un fel de a spune, pentru că, de fapt, el se bălăngănea ca o rufă bătută de vânt între niște repere invizibile. Când credeai că se va prăvăli pe ușa compartimentului, un deget nevăzut îl împingea lin, cu mici ezitări, cu miză artistică tocmai în partea opusă. Picioarele moi în burlanele pantalonilor la fel de moi se ondulau în contrapartidă cu bazinul, pe ritmul capricios imprimat de tangajul vagonului. Brusc se întoarse pe jumătate și amenință cu arătătorul un dușman nevăzut ocărându-l nițel.

– Doamne iartă-mă! Nu pot să-i sufăr. I-aș strânge de gât cu mâna mea, zise grăsuța privind-l cu ură prin geamul compartimentului. Unde te întorci, unde te-nvârți, numai de bețivani dai. O țară de bețivani, asta e! Mi-e și greață să privesc.

– Le e greu și lor, ce să-i faci? – zise împăciuitoare o femeie mărunță și negricioasă de pe bancheta alăturată. Și al meu le mai trage la măsă, da muncește, ce să zic? De n-ar fi el, vai de zilele noastre... că-i pe Tir la patron; abia dacă-l văd de două ori pe săptămână. Doarme și bea, că la drum nu-i chip. Acasă-i tot cu mâna pe pahar. Da, nu face rele, nu-i violent... râde ce râde și se culcă.

– Eu am fost în străinătate, am umblat prin Europa, dar n-am văzut nicăieri atâția bețivani ca-n România.

– Sigur că nu, că acolo-i scumpă băutura, nu le dă mâna. La noi dacă nu au bani de cârciumă, odată fierb câteva poame putrede și fac ce fac să-i ardă pe gât, n-ai ce le face.

– Ce le tot iei apărarea, parcă n-ai fi cum trebuie. De aici ne vin toate relele și crimele și violurile și furtișagul. Când n-au de băut le umblă mintea ca Zepelinul să facă rost de bani... Încolo, familia poate să crape de foame că lor le ajung caloriiile din pălincă.

– Asta așa-i! Ești măritată?

– Ba-s divorțată. Da n-am avut noroc în viață, asta-i...

– Se vede, că te-ai înrăit.

O fetiță de vreo cinci anișori, cu o pălărie în formă de ciupercuță, ieși din compartimentul vecin și-i zâmbi bețivului, apoi îl atinse cu palma ei mică, pesemne provocându-l la joacă. Omul aproape se trezi de plăcere, duse la buze un deget complice, după care prinse a se scotoci prin buzunarele pantalonilor dând la iveală o batistă mototolită. O aruncă jos, apoi se aplecă să o recupereze. După anevoioase căutări prin și pe lângă buzunare dădu peste un pachetel murdar, pe jumătate folosit, cu gumă de mestecat, dar pe fetiță o chemară ai ei în compartiment certând-o, ba mai cârpindu-i și o palmă peste fund. Plânsete, gălăgie, zăduf...

– Și zici că ai divorțat?

– N-am divorțat eu, el m-a lăsat, nemernicul. I-a luat mințile la bătrânețe o

curvă sulemenită. Am un băiat mare, student, și o mulțime de nevoi; el și-a luat mașina și s-a mutat la ea. Era așa grăbit să scape de noi încât nu și-a dus decât hainele de sezon. „Ți-am lăsat apartamentul, ce mai vrei?” – așa mi-a spus... Cu ce să port băiatul la facultate din salariul de casierită? Ne-a făcut de rușine la bătrânețe, ticălosul. (Și pieptul uriaș al grăsunei săltă spasmodic. Mărunțica o căină din tot suflulul.

– Am plâns, m-am umilit, am suferit luni de zile. După doi ani sulemenita i-a făcut pașaportul și nemernicul s-a întors acasă, fără bani, fără mașină, fără slujbă. Unde era să se ducă?

– Să nu-mi spui că l-ai primit.

– Ce era să fac? E tatăl copilului meu. Și apoi arăta ca dracul; slab, îmbătrânit, jigărit rău. Numai, vezi că acum m-am obișnuit singură. Nu-mi mergea rău. Am prins gust de libertate, unde mai pui că nu mai trebuia să trag toată ziua; băiatul are bursă de merit, iar pentru mine nu face să mă omor. Așa că i-am dat ultimatumul: „Până la sfârșitul lunii să-ți cauți gazda” și se puse pe bocit.

– Toate fumurile de craidon i s-au risipit, îți făcea milă... Dar să știi că nu mă răzgândesc. Până la sfârșitul lunii și gata... Își scoase batista și se suflă îndelung, apoi o făcu ghem și-și uscă ochii.

– Numa că nici singură nu-i bine. Cât îi ziulica de lungă, te-nvârți prin apartament căutându-ți de lucru, aprinzi și stingi televizorul, nu poți merge și tu la o grădină de vară fără să se ia de tine toți neisprăviții. Vezi, că noi am avut o viață bună mai înainte. Al meu câștiga la Ocolul silvic, nu glumă. Acum l-au dat afară. Era și vice la ecologiști... Și de acolo l-au dat afară.

– Cum se vede, îi poamă bună omul dumitale. Ești încă tânără, te mai poți mărita.

– Cu cine? Nu-i vezi? Așa-s toți acuma! Și-și sumeți bărbia înspre bărbatul de pe culoar. Acela se-ntoarse și trase cu ochiul într-o direcție ambiguă.

– Ți-ai găsit biletul, Grigore?

– Îl găsesc eu, n-avea grijă, dom conductor.

– Îi în buzunarul chipiului, dar niciodată nu-și amintește, le lămuri acesta pe cele două femei bifându-le legitimațiile de călătorie. Îi necăjit, că i-o fugit nevasta la Budapesta cu un ungur tinerel.

– Pe când mă întorc, să-l găsești, că de nu te dau jos din tren! – făcu pe deșteptul conductorul.

Grigore începu să-și caute biletul pipăindu-și hainele de sus în jos când o viespe care se zbătuse în geamul încins, încă de la plecarea trenului, făcu o întoarcere hotărâtă și-i înfipse un ac în dosul urechii. Acesta o turti cu laba lui mare, dar locul se umflă și se înroși numai decît. Nu știu dacă Grigore simțea durerea, dar cele două femei prinseră a se agita. Îl aduseră în compartiment dându-și cu părerea cam ce ar fi de făcut. Mărunțica umezi o batistă cu apă minerală și i-o aplică pe gât.

– Mai întâi trebuie scos acul, fu de părere grăsună. Scotoci în poșetă și scoase o pilă de unghii pe care o apăsă pe umflătură. Iese la metal rece, preciza ea.

Grigore începu să se simtă bine. Stătea cuminte între cele două femei gustând din plin răsfațul mâinilor pufoase ale celei plinuțe. Monotonia călătoriei se risipi pentru că doamnele știau o mulțime de istorioare cu și despre înțepăturile albinelor. Purtat de valul melodios al cuvintelor, Grigore ațipi și visă că înoată într-o apă limpede și răcoroasă avântându-se pe urmele unei fetișcane albe care înota cu o lungime de picior înaintea lui. Uneori reușea să-i atingă călcâiul rozaliu, apoi o scăpa din nou. Tot aruncându-se-n valuri după fată, Grigore alunecă spre umărul grăsunei, care, nu se știe de ce, înlemni... Apoi trupul lui glisă lent, descriind un arc de cerc peste pieptul ei mănos, înveșmântat în mătase vegetală și ateriza lin în poală șoptindu-i cu ochii întredeschiși, dar destul de limpede: – Ștrengărițo! – după care adormi buștean.

Aura *CHRISTI*

„Obligația noastră e să ne raportăm la marile modele imposibil de depășit”

– *Cu ce scrii (poezie și proză): cu unelte tradiționale, pix, creion, sau la mașina de scris sau la computer?*

– În prelungita mea adolescență – care este, da, o formă de noroc; și acum, adeseori, deși mă apropii, iată, de patruzeci de ani, mă simt vegheată de obscurii zei laborioși ai postpubertății, care îmi îmboldesc vitalitatea, altminteri contrariant de ezitantă – scriam poeme cu creionul. Aveam un set de creioane dragi, purtam câte două-trei tot timpul cu mine; mi le ascuțea Tatăl meu, Semion – amănunt care mă făcea să-l tachinez, numindu-l zeul creioanelor. În ultimii ani mi le ascute – și la redacție, și acasă – fratele meu, Andy. Îmi plăceau și îmi plac creioanele bine ascuțite; erau, evident, ușoare, comode, lipsite de răceala și rigiditatea pixurilor. Când scriam, auzeam straniile melodii ale hârtiei și creionului, care – în chip de neînțeles – nu-mi abăteau niciodată atenția. Interveneam mult pe text – ca și astăzi! –, dar nu-mi aduc aminte să fi folosit – pentru inevitabila operațiune de redactare/cizelare a unui poem – radiera. Pe urmă, mai târziu, am început să scriu poeme cu pixul; de fapt, cu orice găseam... important rămânea, de bună seamă, nu instrumentul folosit, ci – vorba domnului Dumitru Țepeneag – „obiectul muncii”. Scriam la diferite ore de zi, de noapte. Nu conta ce se întâmpla în jurul meu; nu conta decât acel *vuiet* interior, ce mă prindea în mrejele lui, anunțând scrierea poemului. Un *vuiet*

metafizic, un *vuiet* despre care am scris atâtea și atâtea versuri, eseuri, fără să izbutesc (și e bine așa) să-l prind într-o definiție, fără să-l închid în țarcul ordonator al unei formule, fără să reușesc să-l descriu, deși unele imagini referitoare la poezie nu-mi displac.

Apoi, locul creioanelor simple și al caietelor școlarești (mai păstrez și azi câteva, ce mă înduioșează, ori de câte ori le răsfoiesc – sau mă fac să mă simt ca un chirurg în fața mesei de operații pe care stă întins, gata anesteziat, pacientul care i-a dat de furcă –, urmărind făptura-care-eram-pe-vremuri: o făptură de o catastrofică timiditate, împiedicată, stângace întrucâtva, o făptură care încurca zilele, orele, vârstele, anii. Tatăl meu mă considera „o jumătate de om”, iar Mama – o burgheză, cu o educație pe măsură, neîmpăcată cu meseria atipică aleasă de fiica ei – și acum mă întreabă ce om va ieși din mine, ce se va alege din mine. În sfârșit, mi se pare incredibil că din acea ființă stângace, pierdută cumva între lumi, împotmolită în multiple ezitări, o ființă căreia nu-i este străin un soi de autism... a ieșit „fructul” de azi), așadar, să reiau începutul frazei: locul creioanelor și al pixurilor l-a luat un „Olivetti” cumpărat pentru mine de Tatăl meu. Scriam direct la mașina mea verde, nu prea zgomotoasă, cu care m-am împrietenit. Ca și cu „Privileg-ul” dăruit, mai târziu, de

Dialogurile Mișcării literare

romancierul Nicolae Breban, o mașină electrică la care am scris multe, multe poeme, precum și primul meu roman *Sculptorul*, care face parte din ciclul epic *Vulturi de noapte*. Manuscrisul acestui bildungsroman,

Cu Ion Ianoși și Mircea Martin.

Foto Andrei Potlog

subintitulat *poem epic* – intram pe teritoriile unui teme extrem de dificile, o temă imposibilă: maestru-ucenic, și mi-am luat libertatea de a-l trata cu mijloacele acestea specifice – este împânzit de desene, făcute cu un stilou mov, unul dintre favoriții mei; este foarte subțire, elegant și eficient.

Relativ nu demult, de vreo patru ani, am început să scriu direct pe ordinator, care, cel puțin pentru mine, e o mașină de scris mai performantă. Nimic mai mult. E adevărat că toarce mai zgomotos decât pisoiul meu Kolly, dar, oricum, nu deranjează. Mi-a luat ceva timp și răbdare ca să mă obișnuiesc cu această nouă „jucărea” care toarce, cu nostimul cățel galben ocru, din partea de sus (dreapta) a ecranului, care mă supraveghează, urmărindu-mă secundă de secundă. Computerul – ordinatorul, cum îi spun, luându-mă după francezi – e un instrument inevitabil, cu care m-am împrietenit destul de rapid, în pofida neîndemânării mele (sunt un total antitalent în ceea ce privește tehnica; ba mai mult, Andy spune că sunt o catastrofă!, dar – drăguț și răbdător – repară, remediază tot ce distruge Aura; tot Andy mi-a salvat *Noaptea străinului*, cel de-al doilea roman al meu, care fiind masiv, fiind scris într-un singur document, risca... să nu se mai deschidă). Astfel, m-am

trezit că eu, cea care acum câțiva ani îl ironizam pe colegul meu de generație biologică Horia Gârbea că scrie poeme la calculator, ei bine, eu fac același lucru. Scriu direct pe ordinator: și proză, și poezie, și eseu. Nu fac mai puține intervenții în text, dar comoditatea de a le opera fără mari bătaii de cap este evidentă.

– *Scrii spontan, ușor, sau în urma unui proces elaborat, chinuitor?*

– Scrisul propriu-zis este ușor, curge de la sine, întrucât îl percep ca pe un soi de joc eliberator. Da. În primul rând, scrisul e un joc. E adevărat că atunci când mă așez la masa de scris, eu am în cap ceea ce trebuie să aștern pe hârtie, să scriu la ordinator mai exact, iar faptul că adesea îmi iese altceva decât mi-am propus să scriu se circumscrie surprizelor inerente meseriei.

Dacă procesul de elaborare este „chinuitor”? Devine așa, dacă trebuie să amân începutul perioadei scrisului, ceea ce se întâmplă destul de frecvent (noi, totuși, ținem două instituții de cultură în viață; mă refer la Fundația Culturală Ideea Europeană și Editura acesteia, și la revista *Contemporanul*. *Ideea Europeană*); atunci simt cum personajele mele mă invadează și riscă – dacă stau închise mai multă vreme în temnița minții mele – să mi se răspândească în sânge, ca un fel de otravă. E un adevăr care mă disciplinează enorm, mă silește să nu-mi disipez energia (biata mea energie redusă, situată sub medie –; știu că unii prieteni ai mei vor fi consternați de ceea ce scriu acum, fiindcă consideră, în chip eronat, că eu posed o uriașă energie; în realitate, tot ce reușesc să fac se datorează unei bune cunoașteri de sine, unei excelente organizări interioare, cunoașterii propriului trup și a limitelor acestuia; e adevărat că este la mijloc și tentația de a te pune la încercare, de a vedea până în ce punct rezști; mereu valabila interogație țvetaieveană: „Va rezista, oare, coșul pieptului?”), astfel încât pun la punct tot ce am de pus, și fug, evadez, mă retrag în – vorbind nițel pompos – cercul scriptic al Castaliilor mele. E adevărat că mă ajută enorm Andy; alcătuim un tandem fast amândoi. Nici nu îndrăznesc să mă gândesc ce aș fi făcut fără Mama și fără el! Îi sunt foarte

recunoscătoare Mamei mele și fratelui meu – complici totali, indispensabili, fără de care nu se poate. Da. Nu se poate. Le sunt recunoscătoare și membrilor echipei Fundației formată din mers. Fără ei, proiectele noastre ar rămâne ficțiune pură.

– *Obişnuieşti să revii asupra textului, odată ce l-ai elaborat, sau nu?*

– Da. Revin asupra textului. Uneori cu modificări substanțiale, niciodată ținând de structură, construcție, modificările fiind – în marea majoritate a cazurilor – de ordin stilistic. Redactez, tai, schimb la nesfârșit. Nicolae (Breban) nu revine deloc la textele sale; îi iese din prima încercare. Ion (Ianoși) lucrează textul cu acribie, cu tenacitate; confruntă diversele variante de corectură, are o imensă răbdare. Ca și Janina (Ianoși). Ion Vianu va face corectură în șpalturi, întrucât ține la acuratețea unui text. Altor scriitori (cu anumite excepții, se înțelege) probabil că nu le pasă de erorile de corectură. Ianoși – am spus și cu alte prilejuri – „tremură” pentru o virgulă pusă alandala. El știe că o virgulă poate deturna sensul, poate ucide. Fac, iată, mărturisiri din interiorul atelierului Ideea Europeană. Eu păstrez, spuneam, și acum câteva caiete ce conțin poemele mele, din care am construit volumele *Valea regilor* și *Ceremonia orbirii*. Spre surpriza mea, unele poezii curg limpede, nezăgăzuit, conțin foarte puține intervenții, iar altele, ca și cum sunt aidoma râurilor de munte –: extrem de dense, imprevizibile, năvălășe și tulburător de vii, cu multiple intervenții – în esență, poeme de un calm clasic, aproape clasic, poeme de limpezimea apelor neatînse, liniștite, care ascund mari patimi violente, le ascund, de bună seamă, din pudoare, din decență. Dar ochiul atent vede barem o parte din tot ce stă ascuns. Sonetele mele, scrise la mașina de scris, în schimb, conțin foarte puține schimbări. Puține și rare. Foarte rare. E straniu cum m-a disciplinat recursul la formele fixe. Țin minte că un timp n-am fost în stare să scriu altceva decât sonete. Prietenii foarte apropiați știu că le-am scris la îndemnul lui Nicolae (Breban), care, acum câteva decenii, l-a provocat și pe Nichita să scrie un volum de sonete. Nichita, însă, n-a cedat ispitei. Eu l-am

urmat pe Rainer Maria Rilke care – alături de Dostoievski și Nietzsche – e maestrul meu. L-am ascultat pe Nicolae. Am citit o grămadă de sonete. Shakespeare, Dante, Petrarca, Ahmatova, Eminescu și alți iubiți scriitori mi-au fost complici, astfel încât, după o perioadă de studiu atent și tenace (da, una dintre marile mele calități, care, adeseori, se întorc împotriva mea, este tenacitatea), un sonet curgea pe urmele fierbinți ale altuia. Cadența versurilor, și acum, la câțiva ani după scrierea volumului *Ultimul zid*, îmi dă o senzație de căldură interioară, de bucurie. Da. Bucurie. Am învățat să mă bucur până la destrămarea de acest dar – darul scrisului – care mi s-a făcut. Am scris *Ultimul zid*, am scris sonete, ascultând până uitam de toate pe lume *Sonatele* beethoveniene, genialele „sonete muzicale”, scrise de acest monstru diafan pe parcursul uriașei sale existențe. Din acest paralelism incitant s-au născut *sonetele* mele, scrise sub forma sonetelor. Interesant este că discursul meu liric – ca să vorbesc și eu nițel pretențios – s-a esențializat, s-a cristalizat, după experiența sonetelor. În ultimul timp, mai ales, poemele mele, dragile mele poeme rare (scriu poezie rar, foarte rar!) încep să capete *acea* inconfundabilă melodie, care mă încălzește, întrucât o recunosc, *mă recunosc* în apele ei nevăzute, mă face să mă simt – oriunde, oricând – acasă, mă face, de fiecare dată, să mă răzgândesc atunci când vreau să-mi schimb planeta, prietenii, secolul, aerul irespirabil, tare, în care trăiesc.

Voiam să scriu despre mine. Și iarăși am scris despre poemele mele. Dar e limpede – în timp ce scriu asta mi-a devenit limpede! – că poemele mele sunt eu.

...Primul roman, *Sculptorul*, l-am scris dintr-o respirație. Scriam ca o dementă; și acum mi-e foarte vie în minte tensiunea și încordarea de atunci. Cel de-al doilea însă a fost o construcție mai dificilă și mi-a cerut un efort ritmic mai îndelungat. Pentru a-l pune la punct, stilistic vorbind, l-am recitit, spre stupefarea editorului meu, Andrei Potlog (întâmplarea fericită e că acest ambițios tânăr nordic îmi este, spuneam, un complice aproape total!) și l-am redactat de nouă ori. Când textul s-a dat pe calc... imprimanta ne-a făcut – fără

să știm – câteva surprize proaste, astfel încât au apărut câteva, grave, erori, care m-au scos din minți. Da. Pe mine greșelile de tipar mă scot din minți. (Într-un text publicat, pe vremuri, în paginile *Conte...* în loc de *fuga vacui* a apărut *fuga vacii*, în loc de *topos* – *topor*, iar în loc de *Rusia* – *pusia*.) Pentru că țin foarte mult la acuratețea redactării unui text. Un text trebuie îngrijit. Ca la carte. O carte trebuie să fie – sub toate aspectele – ireproșabilă. Colegii mei de la

Aura Christi
Foto Cristina Breban

peană – care se ocupă și de revista brebaniană *Contemporanul*. *Ideea Europeană* – știu ce spun.

– Ai nevoie de un anumit mediu, context (o anume încăpere, liniște, obiecte familiare în jur etc.) în care să creezi, sau poți scrie oriunde, în orice împrejurare?

– În marea majoritate a cazurilor, am nevoie de camera mea, de cărțile mele, de muzica mea, de casetele, scoicile mele, de urșii mei de pluș, de bijuteriile mele de argint, de mirosurile chinezești răspândite de lumânările terapeutice. Liniștea și atmosfera de acasă sunt importante pentru mine. Cei din familia mea (Mama și fratele meu), evident, știu acest lucru și îmi creează condiții ca să fiu eu însămi. Munca la roman este o muncă foarte grea, cere un efort enorm, o concentrare inumană aproape, tone, megatone de energie; e o ardere lentă, ultraintensă (tu, care ai dat de curând splendidul roman – unul dintre cele mai bune, scrise după 1990 – *Agatha murind*, premiat de Uniunea Scriitorilor, știi asta, Dora dragă), un efort susținut, aproape zilnic, spre deosebire de poezie, asemuită de mine – de atâtea ori! – cu un vulcan, cu o ardere dementă, fără măsură, de o intensitate ascuțită și fulgurantă. În general, muncesc foarte mult. Ca și fratele

meu. Și când spun „muncesc”, exclud gesticulația muncii, nuanțele peiorative, imprimate acestui cuvânt în plină dictatură. Am în vedere munca în sens goethean, ca un efort metodic, susținut, elaborat, ca o componentă obligatorie a vocației. Singura răscumpărare a acestei existențe este munca. Ce dreptate avea neamțul! La Ideea Europeană, așadar, se muncește enorm. Ca în tot Occidentul. Ca în unele (puține!) instituții din România.

Spuneam că am nevoie de condiții speciale, pentru a scrie ritmic. Dar scriu – câteodată, atunci când arde, când bunăoară trebuie să trimitem revista la tipar, și intervine vreo schimbare – și la redacție, unde poate fi multă lume, unde poate fi gălăgie – lucru firesc într-o redacție! –, unde sună telefoanele, se discută cu patimă etc.; ei bine, nimic din toate acestea nu mă deranjează, deoarece am o enormă capacitate de concentrare, pe care, recunosc, mi-am exersat-o îndelung, metodic. Apoi, când e vorba de poezie, lucrurile, destul de frecvent, se schimbă; există cazuri când am scris în timpul unor insipide și plicticoase ședințe, sau în metrou, sau pe la diverse întruniri, sau la munte, stând întinsă pe iarbă și simțind (îl simt și acum în vreme ce scriu!) mirosul de iarbă proaspăt cosită, sau la bunici, pe aleea mea de mentă, sau în tren... Demonul sau recele înger alergător al poeziei te invadează când îi poștește inima. Ești invitatul unui festin și n-ai dreptul să refuzi invitația; de fapt, nici nu vrei. Nici n-ai putea. Demonul dă buzna în existența ta, când are el chef. Și nu-ți rămâne decât să i te supui. „Zei ascultă pe acela ce lor se supune.” Homer știa ce știa.

– Te simți mai prolifică într-un anotimp anume? În care și de ce?

– Ah, nu, nici pe departe! Astea sunt vrăjeli, ca să nu zic prostii. Să scrii când ai inspirație, când plouă ori se oprește ninsoarea, scrii mai mult și mai bine când e lună plină. Etcaetera. Sunt, toate acestea, un mod de a bate câmpii cu o grație nelalocul ei în cazul respectiv. Să scrii când îți vine?! Să scrii încă un capitol care va avea cutare și cutare lungime?! Să te așezi la masă când e luna în creștere?! Repet. Astea sunt prostii.

Scrii, pentru că altfel nu poți. (Cineva care scrie fiindcă *așa trebuie* nu e scriitor.) Pentru că – spunea Rilke – altminteri ai muri. Pentru că asta îți este meseria, modul de a exprima trecerea ta prin lume, pe pământ, prin trupul tău, printre cei dragi ție. Scrii ca să te exprimi. Iar exprimarea de sine nu cred să aibă vreo legătură cu ninsoarea, cu ploile sau cu luna, sau cu așteptarea clipei potrivite. De fapt, poate are –: pentru diletanți, desigur, care mai așteaptă și venirea pensionării... când să vezi ce carte vor scrie, viața lor fiind literalmente un roman!!

Repet, scriu, fiindcă nu-mi imaginez că aș fi în stare să fac altceva vreodată. Scriu ca să scap de tensiunile acumulate, de obsesiile mele, de motivele care revin și revin. Spre uimirea mea. Uneori, spre ciuda mea. Scriu, fiindcă e ceva firesc, ca ochii, ca cerul și caii. Și mâna. Fără de care, evident, aș înceta să exist. M-a întrebat odată Nicolae (Breban) ce voi face dacă nu voi mai putea scrie. Răspunsul pe care l-am auzit ieșind din gura mea, îmi taie orice comentariu: „Mă voi sinucide.”

– *Și în ce parte a zilei (noptii) ești mai productivă?*

– Până la treizeci și patru, treizeci și cinci de ani, scriam, mai ales, nopțile. Lucram până spre dimineață, iar pe la patru-cinci mă culcam. Dormeam o jumătate de zi. Noaptea mă simțeam în apele mele. Uriașele mele nopți îmi erau și casă, și refugiu. Scriam, citeam, ascultam muzică. Sau stăteam pe întuneric. Pur și simplu. Mă credeam o pasăre de noapte. Da. Așa am crezut până la mijlocul vieții, după care foarte multe lucruri esențiale s-au schimbat. Mi s-a modificat ritmul. S-a întâmplat *ceva*. Ceasul meu a început să bată altfel. Mă culc, de obicei, foarte devreme, în jurul orei zece seara. Și mă trezesc maximum la ora șapte-opt dimineața. În perioadele în care scriu – diminețile îmi aparțin până la ora 12.00. Dacă acum zece ani, cineva mi-ar fi spus că voi scrie diminețile, cred că l-aș fi tratat ca pe un diliu simpatic. Așadar, după ce mă trezesc, îmi beau cele două-trei cafele cu ai mei, fumez trei-patru-cinci țigări, după care ascult muzică, citesc foarte puțin. Nu mănânc

dimineața, înainte de a scrie. Trebuie să resimt o ușoară stare de foame.

E un ritual, desigur. Mă pregătesc pentru călătoria care este scrisul. Scrisul ritmic. Asta se întâmplă, de obicei, pe parcursul a cinci-șase luni pe an, când scriu proză, care – spuneam – cere ritmicitate, efort susținut. Cu poezia e altfel, cu totul altfel. Și cu eseul e altfel. Când scriu, mă simt locuită de altcineva. În poemele mele eu îi spun *Străinul* acestui altcineva. Cu majuscula obligatorie.

După 12.00, aproape zilnic, în ultimii ani fără concedii (îmi iau, când și când, foarte rar, câte o vacanță, în care dorm enormisim, călătoresc, mă plimb) mă ocup de Editura Ideea Europeană și de revista *Contemporanul. Ideea Europeană*.

– *Ți s-a întâmplat vreodată, după ce ai încheiat o carte și chiar ai tipărit-o, să nu-ți mai placă și chiar să regreti că ai publicat-o?*

– Niciodată. De fapt, eu nu judec așa. Adică nu mă gândesc dacă îmi place sau nu o carte de-a mea, deja tipărită. Atâta vreme cât scriu, eu încerc să dau tot ce am mai bun în mine, tot ce știu, tot ce este mai frumos, mai profund în ceea ce sunt. Încerc să-mi fac datoria. Nimic mai mult. După ce apare o carte a mea, adeseori, după ce o citesc, eu nu mă recunosc în ea; mi se întâmplă să simt străine cărțile mele. Să mă detașez total de ele. De aici – răceala judecăților. Pot să mă scoată din minți erorile de tipar, să nu-mi placă coperta, hârtia sau mai știu eu ce anume; sunt o perfecționistă prin definiție și, da, sunt o nordică – ceea ce înseamnă că un lucru început îl duc la capăt (așa am fost crescută în familie, nu e vorba, deci, de o performanță, e ceva firesc), accept lucrul bine făcut, făcut de un știutor de carte la nivel profesionist, îmi plac – cu vorbele sculptorului Andrei Rogujiv, protagonistul romanului *Sculptorul* – lucrurile rotunde.

Niciodată n-am regretat că am publicat o carte. În definitiv, fiecare carte o iubire este. Apariția cărții constituie o legitimare a acestei iubiri. Cum să regreti o iubire transformată în destin (cărțile noastre sunt bolile noastre, adică destinul nostru)? O accepți, o contempli. O analizezi. Te lași invadat de ea. Îi știi limitele, le analizezi. Observi că ea, cartea (boala), face

parte din tine, cartea ta este tu, tu ești cartea ta. Atunci, Doamne, cum să te regreți pe tine? Dar o parte din tine? Dacă iubești – ieșind dintr-o relație de iubire –, poți regreta că n-ai oferit mai mult, n-ai dăruit mai mult. Dar cum să

Cu Nicolae Breban și Ion Ianoși.

Foto Adrian Preda

regreți faptul că ai iubit, faptul că ai fost iubit? E un noroc acesta. Un noroc foarte rar. Îmi iubesc cărțile. Le cunosc limitele. Calitățile. (Sunt patetică. Iremediabil patetică.) Dar niciodată apariția unei cărți nu m-a făcut euforică, mândră etc. Cum să fii mândru că ai mâini? Repet, încerc să-mi fac datoria. Îmi fac meseria. Dacă e bine sau nu – nu stă în obligațiile mele să judec. Mă judecă alții. Iar atitudinea mea față de judecata celorlalți apropo de cărțile mele este diferită. Nuanțată. Cărțile mele stârnesc reacții contradictorii – este o realitate aceasta, care mă uimește și mă bucură în egală măsură. E adevărat că atunci când am citit unele tâmpenii, da, ilustre tâmpenii scrise despre mine, mă trezeam tunând și fulgerând... Eu, ca și Tatăl meu, Semion Potlog, sunt o flegmatică violentă. Și sunt atipică – știu asta! Unor critici le este foarte greu să mă înregimenteze (eu înțeleg asta!), să mă închidă în ȧrcul unui grup literar, altor exegeți le este greu să accepte că a fi scriitor înseamnă a scrie cu susținută ritmicitate, a scrie, uitându-te – nu – în jur, unde – peste tot aproape – domină cultul scriitorilor sterili, leneși (uimitor, a scrie a devenit, în anumite medii literare, un fapt rușinos!), ci în trecutul ținut în față, trecut – în care e „de-a pururi ziua cea de azi” – și *acolo*, pe *acel* tărâm ideatic, scrie Rilke, scrie

Dostoievski, scrie Nietzsche, scrie Tolstoi. După ei, după acești monștri sfinți, mă iau. Spre ei mă uit. În preajma lor, o, da, știu, eu nu sunt decât un fir de praf. Nimic mai mult. Sunt conștientă de asta, dar acest lucru nu mă împiedică să insist, să mai încerc o dată, și încă, și încă, știind că mă voi rata. Încerc, pentru a mă depăși. Și pentru a mă convinge, iar și iar, că alerg mult în urma celor trei maeștri ai mei: Rilke, Dostoievski și Nietzsche. Ei sunt sfinții imposibil de depășit. Imposibil de ajuns din urmă.

Obligația noastră e să ne raportăm la marile modele imposibil de depășit.

Cât privește criticii, unii critici... Mi s-a părut interesantă o aserțiune a lui Witold Gombrowicz – exoticul, străinul care își făcuse din străinția sa un blazon, atipicul, ariciosul, crispatul Witold – și recitesc, când și când, acea aserțiune, pentru a-mi face – din motive pedagogice – curaj. Iat-o: „Destul cu opere nevinovate, care intră în viața de parcă habar n-ar avea că vor fi violate de mii de aprecieri imbecile; destul cu autorii care se prefac că violența exercitată asupra lor de o judecată superficială, întâmplătoare, este neînstare să-i atingă, ba chiar nici nu se cuvine a fi luată în seamă. Opera, ivită fie și din cea mai pură contemplare, trebuie să fie scrisă în așa fel încât să-i asigure autorului supremația în înfruntarea cu oamenii. Ne putem însă apăra doar atunci când recunoaștem cu umilință cât de importante sunt pentru noi aceste critici, chiar și când provin de la un prost. Vulnerabilitatea artei în fața judecății oamenilor este trista consecință a orgoliului; o, ei sunt deasupra acestor lucruri, țin seama numai de opinia celor cu scaun la cap! Dar asta e o ficțiune absurdă! Adevărul – un adevăr dificil și tragic – este că și judecata unui prost are importanța ei, că și ea ne creează, atât din interior cât și din exterior, că atrage după sine consecințe cu bătaie lungă de natură practică și existențială”. Vrem sau nu să recunoaștem, straniul polonez radical are dreptate. Așa cum are dreptate și atunci când delimitează cu strictețe despre ce și despre cine ai voie, ți se îngăduie să scrii: „Descrieți-vă doar reacțiile. Să nu scrii niciodată despre autor sau despre operă – scrie numai despre tine confruntat cu

opera sau cu autorul respectiv. Despre tine îți este îngăduit să scrii.” Odinioară găseam în această afirmație servitute, respect pentru o operă, pentru literatură. Sunt tocmai calitățile, da, care – în chip scandalos! – lipsesc marii majorități a criticilor autohtoni. Excepțiile se circumscriu rarității și sunt cu atât mai salutare.

– Ai fost tentată vreodată să renunți, temporar sau chiar definitiv, la scris?

– Niciodată.

Nici atunci când am avut probleme grave, foarte grave cu ochii (o miopie galopantă) și am fost somată de medici – după mai multe intervenții chirurgicale – să renunț la meseria de scriitor, nu mi-a trecut prin cap să fac așa ceva. Nici acum, la maturitate, când, din nefericire, am perioade în care revin în actualitate problemele de ordin oftalmologic. Mamei mele i-ar fi plăcut să am o meserie – cum să spun? – mai „lumească”. I-ar fi plăcut să fiu profesoară, bunăoară. N-am răbdare însă. Nici suflet pentru așa ceva. Nici energie. Abia de îmi ajunge suflet... pentru mine. Sunt egoistă. E adevărat. Iată motivele care m-au făcut să refuz propunerea de a preda literatura rusă făcută de un prieten care m-au auzit vorbind despre iubirii feroce de mine ruși. Am refuzat să-mi susțin doctoratul. Nu mă interesează o carieră de universitar.

Eu scriu. Îmi fac datoria, scriind. Scrisul pentru mine înseamnă viață.

Cum să renunți la viață?

Cum să renunți la megatonele de *viu* din forul tău lăuntric?

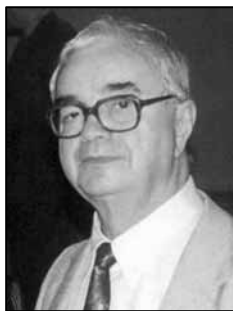
Sunt extrem de *vie*. Crispant de *vie*. Insuportabil (pentru mine) de *vie*. Iar în altă ordine de idei, sunt bolnăvicios de vulnerabilă. Mă miră că sunt *vie*. Mă miră că *mai* sunt în viață. Sunt, acestea, calități așezate într-un trup aproximativ, kafkian, care, uimitor, rezistă. *Mai* rezistă. Spre uimirea mea. Buimac-năucă.

Spre uimirea celor dragi inimii mele. Uneori, zile întregi nu mă ridic din pat, dorm câte 12-14 ore, sau, cu vorbele Mamei mele, dorm cât un bărbat; în asemenea perioade, tot repet că n-am viață; mă castorionescizez: mi se pare că viața fuge din mine, se scurge prin mâini, prin genunchi. E o boală, desigur. O nebunie, e adevărat, controlată după ce îmi revin. Mă doboară complicatele mele spaime, care îmi împrumută o imaginație străină mie, adică una luxuriantă, opulentă, cvasinevrotică. (Aura cea *vie* are o imaginație lentă, monotona.) Totul coboară văzând cu ochii; e un efort prea mare să ții pasul până și cu lucrurile mărunte, zilnice, care devin o povară: să te ridici din pat, să te speli pe dinți (Castor se spăla în trei etape), să cobori treptele (lui Castor i se scurgea energia prin genunchi, prin glezne, prin mâini...), să mănânci (ce oroare!, devin anorexică eu cea care nu prea mai am de unde slăbi; am perioade în care cântăresc 49 de kilograme; gata, și așa am spus prea multe!) etc. etc. E prea mult să ridici un braț, să te uiți ce timp e afară. Shakespeare îți pare zadarnic, iar Dostoievski – exact așa cum le apare detractorilor săi. Până urci la tine, ucizi scepticul pățimaș dinlăuntrul tău, îl calci metodic în picioare, te refaci, ești tu însuși, scrii, redevii ceea ce ești. Și lumea se transformă sub ochii tăi buimăciți: din mizerabilă, jalnică, de o covârșitoare micime, lumea așa cum ai văzut-o când erai mai puțin decât tu însuși, devine așa cum este în realitate, fantastică, absolut fantastică!! Shakespeare redevine sfântul care a fost dintotdeauna. Și Dostoievski, la fel. Și tu redevii, spre uimirea ta distrată, ceea ce ești.

...Numai moartea – cea din urmă moarte (cei care iubesc *Moartea lui Ivan Ilici* și *Drumul la zid* știu la ce mă refer) – mă va face să renunț la scris.

Octombrie 2003

Interviu de **Dora PAVEL**

Mihai Eminescu și fantasmalele Nordului

Ion MILOȘ

Mare mi-a fost mirarea când am ajuns în Suedia, în anul 1964, și am constatat cât de necunoscut este Eminescu acolo. Chiar nici profesori universitari n-au auzit de acest mare poet nu numai al României, ci și al valorilor universale.

Eminescu, tânăr încă, știa de Suedia, cunoștea bine mitologia și cultura nordică, în multe din scrierile și poeziile eminesciene se pot observa influențe din această mitologie și cultură. Eminescu asociază în fantezia sa nemărginită o adevărată lume a fantasmelor vikingo-valahe. El plasează paradisul submarin al zeilor dacici în palatul ceresc al Walhallei scandinave și dialoghează imaginar cu Odin. Eminescu concepe Walhalla ca pe un pandant simbolic al Daciei. Conducătorii daci își trăiesc nemurirea în apele mitice ale Walhallei. Poemul de tinerețe *Odin și Poetul*, scris în 1872, ne relevă un model mito-poetic suedez bine însușit. Eminescu este obsedat și de imaginea Skaldului provenită de la poezia romantică suedeză, prin marii poeți romantici suedezi Stagnelius, Tegner, Geijer, după cum ne vorbește în poezia *Egiptul*:

....„Colo ridic trufașe

Și eterne ca și moartea piramide uriașe

Racle ce încap în ele epopeea unui skald”.

Transmutarea Poetului-Skald în „nisipurile argintoase” ale Egiptului și a Poetului-Dac în lumea „zeilor vechi și mândri” ai Walhallei, țin de lumea imaginarului eminescian, care unește totul. Ultimul Skald ia învestitura de Ultim Dac la Eminescu. Nici dialogul dintre Poet și Odin nu e întâmplător, căci Odin este zeul suprem în mitologia scandinavă, ale cărui forțe autoritare se materializează în creație, înțelepciune, război.

El a învățat runele (semnele tainei) și le-a împrăștiat în Univers. Iar dialogul Odin-Poetul prefigurează dialogul Demiurgul-Poetul (Hyperion) din *Luceafărul* (vezi și interviul meu dat lui Minai Cimpoi, *Eminescu și Walhalla Scandinavă*).

În *Memento mori* Eminescu vede Nordul ca o zonă a eternei ierni „unde crivățul visează uriașe vijelii”. Eminescu a fost încântat de mistica naturii scandinave, care a corespuns de minune structurii sale romantice și visătoare. Nordicul trăiește dintotdeauna în condiții climaterice speciale. Scandinavia este teritoriul marilor păduri, a fiordurilor îmbătătoare și a nenumăratelor lacuri, lumea fantasmelor naturale și umane. Diferența dintre iarnă și vară este enormă. La fel și cea dintre zi și noapte. Nordul este spațiul nopților albe și al zilelor negre, orizontul soarelui de la miezul nopții. Era firesc ca magia acestei naturi, cu toată vraja ei, să fascineze puternic imaginația și creația lui Eminescu. Inspirându-se din clipele efemere de dragoste, poetul reușește să le eternizeze, ridicându-le la valoare general umană. Elegiile eminesciene, spre deosebire de elegiile marelui romantic suedez Stagnelius, pe care l-am studiat cu multă atenție, înainte de a începe traducerea poeziilor lui Eminescu în suedeză, se transformă adesea dintr-o lamentație după o dragoste pierdută într-un elogiu adus iubirii, într-o odă. Dezamăgirile lui nu stau sub semnul nostalgiei, ci al trăirii trecutului în prezentul absolut, o mărire a clipelor fericite ale trecutului în jocul memoriei, o memorie care se opune uitării și elogiază frumusețea și iubirea ca eliberatoare. Însă Eminescu n-a fost numai un mare poet și ziarist, ci și un laborios și iscusit traducător. El a fost primul scriitor român care a tradus literatură suedeză în românește. Încă la vârsta

de 16 ani, în 1866, el a tradus din limba germană nuvela *Lanțul de aur* a lui Onkel Adam, pseudonimul literar al scriitorului Carl Anton Wetterbergh (1804-1889), care era publicată în octombrie a aceluiași an în revista *Familia*. Putem spune că traducerea acestei nuvele nu era întâmplătoare, ea a fost, probabil, primul contact afectiv, simpatetic cu orizontul scandinav al poetului, care s-a înscris organic în procesul de modelare romantică a eului eminescian. Nuvela aceasta îi oferă lui Eminescu canonul universal al omului romantic și temele ei deveneau teme eminesciene constante: muzica sferelor, dublul, unirea dintre lumea pământească și cea spirituală, între Dumnezeu și om. Această nuvelă i-a fost și una din sursele de inspirație pentru romanul *Geniu pustiu*.

Din limba franceză a tradus și publicat în 1876 un fragment din cartea *Gândurile* de Johan Thuresson Oxenstierna, text din care a cules sugestii pentru *Glossa*.

Din păcate, până la traducerea mea în 1989, Eminescu a fost aproape un necunoscut în Suedia, țara pentru ale cărei mituri și povești a nutrit totdeauna o mare admirație. În afară de mica broșură a lui Peter Henry Matthis *Mihai Eminescu – poetul numit pesimist* conținând și poemul *Împărat și proletar* în traducerea lui Rolf Parland, precum și studiul comparativ al lui Göran Björkman *Vasile Alecsandri și Eminescu*, nu mai există nimic altceva în legătură cu el în suedeză. Am învățat limba suedeză din mânia, dar și cu multă dragoste, numai ca să-l pot traduce într-o zi pe Eminescu în această limbă. Poetul nostru național e tradus în aproape toate limbile pământului, dar găsești anevoie o traducere satisfăcătoare. El este extrem de pretențios. El a reușit să realizeze alchimia subtilă care leagă muzica, sentimentul și gândul. Versurile lui Eminescu sunt aproape muzică, iar muzica nu poate fi tradusă. Mulți străini au învățat românește numai pentru a-l citi pe Eminescu în original. Înainte de a începe traducerea poeziei lui Eminescu, eu m-am gândit cum ar fi scris el dacă ar fi fost suedez, cred că acest fapt a determinat reușita traducerii mele. Permiteți-mi să vă ilustrez cu câteva citate din presa suedeză cum a fost

receptată poezia lui Eminescu în traducerea care îmi aparține, profesorul universitar și criticul literar din Lund Magnus Eriksson și-a intitulat cronică: *Eminescu în suedeză, în fine*: „Considerat cel mai mare poet al românilor, Eminescu a rămas totuși netradus la noi, ceea ce ține mai mult de rămânerea noastră în urmă, decât de însemnătatea lui Eminescu. Leac pe rană pune însă Ion Miloș cu o generoasă culegere de versuri. Ca poet, Eminescu a fost romantic. În multe poezii, se regăsește o elaborată concepție a două lumi diferite, realității crase i se opun fantezia și visul, ca evadări posibile. Acest tipar este întărit de ingredientul gnostic. Eminescu nu suferă însă de o romantică nostalgie a eternității, precum Stagnelius în al său elogiu al putrezirii, Eminescu acceptă împăcat destrămarea, prăbușirea. Toate visurile de nemurire sunt deșarte... Aceste idei produc o impresie grandioasă în *Memento mori*... În afară de extinsele *Memento mori* și *Luceafărul*, volumul *Peste vârfuri* cuprinde și un număr de poezii scurte, douăzeci de pagini de ilustrații și un excelent cuvânt introductiv de Ion Miloș, fiind astfel o inițiere model într-o mare operă literară europeană a secolului trecut... Cititorul se înclină...”

Traducându-l pe Eminescu în suedeză pot spune că am îmbogățit această limbă cu două cuvinte românești: doina și dorul, asupra importanței cărora am insistat în prefață, ca fiind caracteristice pentru metrica și esența poeziei eminesciene. Scriitorul, criticul și traducătorul suedez Sven Christer Swahn chiar așa și-a intitulat cronică: *Dorul på rumänska* (Dorul, pe românește): „Vreau să subliniez de îndată excelenta reușită a lui Ion Miloș în bravura de a traduce poeziile lui Eminescu; ni se oferă deopotrivă o limbă suedeză plăcută, dar și un altceva românesc întrutotul aparte. Ne facem o imagine a specificului eminescian, a armoniei uimitoare din versurile sale, când, pe neașteptate, suntem puși în fața «panoramei deșertăciunilor» pe care poetul, în pragul rătăcirii, o desfășoară în capodopera sa *Memento mori*, pentru mine marea revelație a volumului, mai mult decât *Luceafărul*...”

Criticul și poetul suedez Ulf Malmqvist scrie următoarele: „În demersul său de

traducător, Miloș procedează cu modestie. El recunoaște, în instructiva lui prefață, că Eminescu este intraductibil, că trebuie citit în original pentru a-l degusta la modul propriu; cuprins și el, ca orice traducător, de teama că prea mult se pierde pe drumul de la o limbă la alta. Nouă însă, celor care nu învățăm românește pentru a ne desfăta cu Eminescu, nu ne rămâne decât să constatăm că, în traducerea lui Ion Miloș, textele eminesciene sunt savuroase. Volumul *Peste vârfuluri* ne dă un portret esențial al vieții și creației eminesciene, (...) Prin motivele sale general valabile, Eminescu reușește să ne dea o senzație de apropiere, intactă și în acest sfârșit de secol”. „La o sută de ani după moarte, Eminescu face față în confruntarea cu timpul nostru, – scrie criticul Thomas Kjellgren. – poeziile sunt resimțite vitale, și nu le tratăm doar cu un fel de admirație contemplativă. O bună dovadă că mai palpită viața în cuvinte. Este, desigur, și meritul traducătorului Ion Miloș”.

Datorită traducerilor pe care le-am realizat, Suedia știe astăzi de Eminescu și-l admiră. Cronicile au fost elogioase, iar poetul a fost descoperit la nivelul care este: un geniu al poeziei universale. Numele lui se află acum în Noua Enciclopedie Națională a Suediei. Compozitorul suedez Daniel Helldén a pus pe note poezia *Somnoroase păsărele*. Eminescu a devenit și poet suedez. Însă de un ziarist de la Europa Liberă am fost atacat pe motivul că traducându-l pe Eminescu am făcut servicii culturii ceașiste!! Repede a început retorica injuriei împotriva lui și în Suedia. Nu de suedezi, ci de Ana Maria Narti. Într-un articol publicat în revista de literatură a Academiei Suedeze ARTES sunt atacați aspru Eminescu, Mircea Eliade și Cioran și acuzați de naționalism extrem și fascism, ca ațâțători ai noului naționalism în România. Așa ne respectăm noi geniile!

Mulți scriitori români care au creat în altă limbă, deși celebriți, sau n-au făcut nimic pentru lansarea pe plan internațional a confracților lor rămași în țară, sau ei înșiși nu se mai considerau scriitori români. Și-au scris opera lor, și atât. Mie mi-a fost rușine ca numai eu să fiu scriitor suedez și să nu-i fac cunoscuți în Suedia și pe Eminescu, Blaga, Bacovia, Sorescu și încă peste 177 de poeți, cât cuprinde panorama mea *La masa tăcerii*, unde sunt puși laolaltă și pentru prima dată aproape toți poeții români importanți din întreaga lume. Doresc să repet un adevăr: pentru a deveni scriitor universal, trebuie să fii tradus și în alte limbi. Traducerea face trecerea de la scriitor național la scriitor universal. Un adevărat scriitor nu aparține numai literaturii proprii sale țări, ci întregii lumi. Nouă nu ne pasă de. acest adevăr. Așa se explică fenomenul că, deși România a dat atâția scriitori de geniu, până acum, nici unul nu a obținut premiul Nobel pentru literatură. În literatură, ca și în economie, există o valoare și există un preț. În literatură, ca și în economie, valoarea nu coincide întotdeauna cu prețul. Există opere de înaltă valoare estetică-literară, dar care, din anumite motive și în anumite împrejurări au prețul foarte scăzut. Și invers: există valori dubioase și suspecte, dar la prețuri foarte ridicate. Noi am avut și avem multe valori autentice, însă prețul lor a fost, mai totdeauna, sub nivelul lor. De la Hegel am putut învăța un adevăr, acela că sensul mai adânc al vieții istorice este realizarea conștiinței, că progresul în istorie este unul al conștiinței. Precum există o grație cerească, trebuie să existe și o grație pământească. Iar această grație pământească numai noi înșine ne-o putem da. Eminescu este grația noastră supremă!

Martori vremilor trecute

Leo BUTNARU

*Martori vremilor trecute,
Cât sunt astăzi de tăcute.
Numai inimi-i vorbesc.*

George Coșbuc

Viețuind într-un mediu colonial, de valori rătăcite aiurea și noi rătăciți de valori, copilăria mea nu avea nici pe departe atâtea cărți, pe cât ar fi vrut să le citească, iar cele care îi cădeau sub ochi aduceau, uneori, a parodie ideologizată. Și totuși, țin minte mai multe cărți, lectura cărora mi-a marcat copilăria și, probabil, cercetate prin prismeale vârstei și ale experienței, – caracterul și destinul mi le-au marcat. Prima dintre ele a fost, bineînțeles, „Abecedarul”, apoi – un volum de povești populare „moldovenești” și altul de povești... mongole (!), ambele având un impact fascinant asupra imaginației mele și cred că, predestinat, încă de pe atunci, destinul mă proiecta, peste decenii, într-o altă întâmplare uluitoare și ea, ca hazard... retro-providențial!

Iată cum a fost: în iunie 1989, mă pomenii călător prin Mongolia și, pe când eram la aeroportul din Ulan Bator, de unde trebuia să decolăm spre sud-vestul imenselor stepe, spre marginile marelui deșert Gobi, Urinhe, colegul amfitrion, însoțitorul micii noastre delegații din trei scriitori *urss-iști*, la un moment dat îmi face semn să privesc spre o copiliță care citea într-o carte, ce se dovedi a fi, totuși, nu una oarecare, ci chiar... „Rumân ardân ulgar” (!), adică – „Povești populare românești”! Apoi făcurăm cunoștință: pe fetița cititoare de basme o chema Ariunaa (Adorata!). Cartea fusese editată anul precedent, iar eu o țineam în mână exact la patru decenii de la venirea-mi pe lume. Sigur că, brusc, îmi amintii și de cartea cu povești mongole pe care le citii în acea penurie

bibliografică din copilăria mea. Era una pe care o țineam mine, ca, de altfel, și cărțile de poezii ale lui George Coșbuc (apăruseră, cu caractere chirilice, două ediții, în 1956; și nu era dl George, ci, „tradus” și sub aspect... onomastic, se numea Gheorghe), apoi „Căpitan la 15 ani” și „Copiii căpitanului Grant” de Jules Verne, dar, mai ales, mă ținuse într-o maximă tensiune sufletească romanul (ca și cum... detectivist) „Prinț și cerșetor” (Mark Twain). De la sine înțeles că primelor mele lecturi li se adăugau obligatoriu folclorul și lecțiile de limba română pe care mi le „preda” anonimul filolog al neamului, Negurenii și negurenii mei care, dacă mă gândesc mai bine, nu au fost nici pe o clipă... anonimi! Dar, firește, mai adecvat ar fi să spun că acele prime lecturi veneau în continuarea vorovitului nostru în familie, pe uliță, lecțiilor de limbă, folclorului etc.

Și iată că anume acolo, într-un depărtat aeroport din Asia sau în avionul ce survola imensitatea stepelor ginghishanene, la distanță cronospațială de peste trei decenii și șapte fuse orare mă surprinsei la gândul interogativ: Dar ce-ar fi să-mi

Coșbuc – 140

revăd cărțile copilăriei, să le caut prin Biblioteca Națională, mai știu eu pe unde s-o fi păstrat surate de-ale lor, apărute pe lume prin 1956-1958, după dezghețul ce urmasse condamnării cultului personalității stalinist?... Pentru că, îmi dau seama, fără acele momente cruciale nu putea să apară în Moldova Estică, ajunsă colonie ruso-sovietică, George Coșbuc! Ba chiar, până la acea etapă, nu fuseseră editați

nici Eminescu sau Creangă, să zicem, „moldoveni” get-beget, nu români sadea ca transilvăneanul Coșbuc...

Stepă imensă, *cronospațiu* berechet de survolat, astfel că, sus, la 10 mii de metri, trăiam intens instantaneea obsesie de a-mi revedea cărțile primilor ani de obișnuință cu lectura. „Dacă revin bine-sănătos acasă...”, îmi ziceam cu oarecare îngrijorare ușor fatalistă acolo, în imensitățile cerești mongole.

Așadar, re-ajuns la Chișinău, în scurt timp intrai la Biblioteca Națională (pe atunci purtând numele... Nadejda Krupskaja...), unde, întâi și întâi, solicitai, firește, „Abecedarul” primei mele clase, pragul căreia i-l trecusem la 1 septembrie 1955. În mod reportericesc, să redau câteva aspecte din modesta lume a acelei „Bucoavne”.

Autori erau M. Afteni și P. Doțenco, ilustrațiile, alb-negru, aparținând Valentinei Rusu-Ciobanu care, peste ani, avea să ajungă un artist plastic de notorietate. Din acele imagini desprinzi inconfundabilele caracteristici ale vremurilor de la jumătatea secolului trecut, de la un deceniu de după marea conflagrație mondială, când noi, basarabenii, din nefericire nimeriserăm pe mâini și intenții necurate străine: vezi cum arătau până și jucăriile, hăinuțele noastre, mașinile – astăzi, cu totul și cu totul altele, altfel. Săteni cu desagi, copii strângând spice – acolo, în modestul meu *Abecedar*... Primele elemente de caligrafie – liniuța orizontală, cea oblică, înclinată spre dreapta. Astea – la pagina a 7-a. Peste alte șapte pagini – primul cuvânt scris: *Mama!* Peste alte câteva file – prima „propoziție”: *Mama, Mara!* – ceea ce vroia să spună / să sugereze (și cu ajutorul ilustrațiilor respective) că fetița Mara plânge în pătuc și își cheamă mămica. Apoi – prima „povestire” – hai să le zicem astfel (între ghilimele) celor trei propoziții rudimentare, una dintre care ține loc de titlu: *Tata samănă secară*. Ca noțiuni și funcționalitate, în protocolul timpului, tractorul și secara erau

foarte importante, asemeni altora despre care se spune în *Abecedarul* „meu” (și nu se mai spune în *Abecedarul* de azi): *O mașină cu in; Un lan mare de in; Multe imașuri. Pe imașuri pasc vite*. În multe locuri întâlnești cuvintele *vesel, veselă, veselie*... Iar în vreo zece rânduri de *Abecedar* apare de vreo șapte ori numele lui Stalin. Alte nume – Hartene, Hariton – ce preferințe ale autorilor pentru nume strâmtorate în arhaizantele margini ale onomasticii! Apoi, prima poezie (hă! la pagina

61!): *Gâște, gâște! / – Ga-ga-ga! / – Vreți la baltă? / – Da-da-da! / Ne este drag a ne scălda*. Prima ghicitoare: *Are urechi, dar n-aude*. Și o ilustrație-triptic căreia noi, copiii, îi acordam un tratament preferențial, examinând-o de repetate ori și cu atenție sporită: cea în care doi țapi încăpățânați se întâlnesc pe o punte, nevrând să cedeze trecerea nici unul, nici celălalt, ajungând a se bate coarne în coarne, până cad ambii în apa pârâului. Însă principalele personaje ale cărții rămân a fi Litera, Silaba, Cuvântul și

Exemplul recomandabil – prin propoziție sau ilustrație grafică. Însă nu aflăm nici o pilduire din Eminescu sau Creangă. Barem nici numele nu le sunt amintite. Pe atunci, acești mari scriitori ai noștri erau interziși... la noi. Spre final, textul „fundamental”: „Tata i-a cumpărat lui Volodia trii (ortografia timpului, – *n.m.*) caiete, un creion, un toc și un penal (în loc de: penar, – *n.m.*). Toate astea el le-a dăruit lui Volodia și a zis:

– Băiete, cu aste obiecte te-i duce la școală”. Acum, peste vremuri, mă întreb: de ce o fi fost preferat numele *Volodia*, pentru că oricum, el nu era cel mai popular în Basarabia? Însă și acesta era un semnalment... ideologico-onomastic, impus de noua orânduire, când în metrice nu mai era loc pentru Vladimir sau Ion, aceștia devenind „exotici” *Volodia* și *Ivan*...

Precum spuneam, George Coșbuc devenise, pur și simplu, Gheorghe. Însă era o adevărată minune, o temeinică faptă de

cultură, totuși, ca, la Chișinău, în 1956, să apară două ediții din operele coșbuciene! (Pentru că, nu peste mulți ani, creația sa a fost și ea trecută la index, adică – de nu interzisă oficial, – era, oficial, trecută sub tăcere! Primul volum apăruse în colecția „Cartea pentru toți”, care aproape că reproducea întru totul, însă cu caractere de litere chirilice, formatul (postbelic), aspectul cărților din colecția bucureșteană „Biblioteca pentru toți”. Din caseta tehnică reținem: Editura de Stat a Moldovei, 1956, 103 pagini, preț 70 de copeici, tiraj – 15 mii (deloc puțin!), tipărită la... Tiraspol! În loc de postfață – o notă biografică, nesemnată, ce spune că: „Marele poet român Gheorghe Coșbuc s-a născut la 20 septembrie 1866 în satul Hordou, regiunea Dorna (Transilvania)”. Cartea se deschide cu idila *Noapte de vară*, urmată de: *Nunta Zamferei*, *Cântecul fusului*, *Rugăciunea de pe urmă*, *Vestitorii primăverii*, *Pe lângă boi*, *Trei*, *Doamne, și toți trei*, *La oglindă*, *El-Zorab*, *Brăul Cosânzenei*, *Lordul John*, *Moartea lui Fulger*, *Un cântec barbar*, *Mama*, *Noi vrem pământ*, *Doina*, *Dragostea învrăjbită*, *Decebal către popor*, *Tricolorul*, *Nunta în codru*, *O scrisoare de la Muselim-Selo*, *In opresores*; – acest titlu din încheierea sumarului sugerându-i, probabil, autorului notei să tragă sociologul la concluzie că: „O latură însemnată a poeziei coșbuciene îi duhul de răzvrătire împotriva orânduielii burghezo-moșierești din România la hotarul veacurilor XIX-XX. Critica română a căutat de cele mai multe ori să-l înfățișeze ca autor de idile nevinovate, ascunzând mereu latura asta revoluționară a creației lui. Coșbuc a crezut totdeauna că norodul român va sfârâma în cele din urmă lanțurile robiei, devenind stăpân pe soarta sa”.

În Negurenii mei de baștină se cânta celebra melodie pe versuri coșbuciene „La oglindă”, – remarc aceasta ca element de pandant de peste decenii când, intrând la poetul Alexe Rău, directorul Bibliotecii Naționale a Moldovei, și spunându-i de intenția mea de a-mi revedea cărțile copilăriei și, eventual, să scriu „reportaje” din lumea lor, unele din care ar fi cele ale lui Coșbuc, dânsul zise cu un aer adumbrit de nostalgie: „Și mama cânta „La oglindă”...

Cântecele vârstei noastre de aur... Peste ani, am identificat, *muzicologiceste* corect, unele melodii pe care le cântam în copilăria mea. Astfel, pe când să fi fost în clasa a cincea, un student-practicant de la Institutul „Alecu Russo” din Bălți, care ne era educator-prim, ne învățase o melodie ce avea cuvintele: „O rândunea a ciripit a primăvară,/ Dintr-un vagon tu te-ai uitat zâmbind afară etc. etc.”, apoi, refrenul: „Trenul de duminică, bambino, bambino,/ Spune-n limba lui de fum, / Că o clipă doar mai stă, bambino, bambino,/ Și pornește-apoi la drum” etc. Ei bine, precum aflai peste ani, melodia intra și în repertoriul din 1957-1965 al orchestrei lui Perez Prado, în albumele sale de „Mambo, mambo” intitulându-se „Guaglione”. De altfel, foarte populară la radioul român, ca și o altă melodie celebră, în englezește numită „Sherry pink and apple blossom white” (aproape... japoneză sintagma, ca un vers de haiku), pe care o traduc aproximativ prin: *Vișinul și alba înflorire a mărului*, fără a ști cum se numea, românește, în respectiva epocă. „Bambino, bambino” e din cadrul „vastei” mele activități scenice școlare, când declamam parodii, lungi balade satirice, cântam, dansam, anunțam (cu intonație, nu?!) repertoriul, fiind o adevărată vedetă preadolescentină a Negurenilor, nu numai a școlii, deoarece reprezentațiile noastre se țineau și la clubul satului. Unul din textele umoristice, pe care mi-l sugerase și pe care „mi-l regizase” (împreună sau, mai bine zis, *în amestec* cu mine!) sus-amintitul student-practicant de la institutul pedagogic bălțian era mult peste vârsta mea. Poate și din această cauză avea un succes nebun la consătenii mei dornici de teatru, *panem et circenses*. Nu am știut și (încă) nu știu cine e autorul aceluia text, care începea astfel: „Venind odată-un om din sat,/ Obosit și întristat,/ Chiar îndată s-a culcat./ Dar în pat, o, Doamne Sfinte,/ Și Preasfântă Născătoare,/ Numai el și cu soția, –/ Însă-o grămadă de păcioare!/ „Ce-i cu asta, măi femeie?”/ Zice omul supărat –/ „Numai noi doi împreună,/ Dar picioare – șase-n pat!” etc. Ce să vă spun... Publicul leșina, nu alta...

În schimb știam cine e autorul unui alt poem din repertoriul meu și anunțam grav, solemn, sonor: „Iarna pe uliță” de Gheorghe

Coșbuc!” Idila plăcea, pentru că era scrisă „după natură”, puteai spune, chiar în Negurenii noștri: „Nu e soare, dar e bine, / Și pe râu e numai fum, / Vântu-i liniștit acum...” – aici, fiecare dintre noi, imaginându-ne că râul nu e altul decât Răutul nostru, apă ce ne era de leagăn și ne asigura cu hrană, bogat, încă, în bălți cu sălbăticiuni și pește fel de fel, până avea să-l pângărească, să-l umilească – prin asanări, chimicale etc. – stupida râvnă de cincinale kolhoznice, brejneviste...

Al doilea volum Coșbuc, ce apărură, ca și primul, exact acum 50 de ani, când se marcau (probabil și în Basarabia, neoficial, tacit) 90 de ani din ziua nașterii scriitorului, este unul *de lux*, s-ar putea spune. (L-am găsit la indicele bibliografic: *II (Рум.) К 76.*, – simbolică chirilică ce s-ar descifra-traduce astfel: „Inostrannaia (Rumânskaia), Koșbuk 76; adică – „Străină (Românească), Coșbuc 76...” Ce să mai comentez(i)?!... Aici nu se poate spune generosul nostru: „Iartă-i, Doamne, că nu știu ce fac!” Bolșevicii știau prea bine ce și de ce fac... Făceau într-un rău, într-un înstrăinare, într-un învrăjbire, într-un deșărare... (Nu-i ierta, Doamne!)

Precum spuneam, acest al doilea volum era unul temeinic (*era*, – pentru că, azi, cine mai citește cu caractere chirilice dintre românii basarabeni?). Date-carte: Editura Pedagogică de Stat a Ministerului Culturii al RSS Moldovenești „Școala sovietică”, sub îngrijirea lui Vasile Coroban, reproducă după: G. Coșbuc, *Poezii*, v. I. II; Editura de Stat pentru artă și literatură, București, 1953, Colecția „Clasicii Români”.

Volumul se deschide cu portretul scriitorului și o prefață din 13 pagini, dar nesemnată și ea: (De ce?!). E un volum solid de 286 de pagini, coperte în imitație-piele, de un albastru întunecat – spre negru, cu titlul și ornamentul în relief. Compartimente: *Balade și idile*, *Fire de tort*, *Din poveste*, *Ziarul unui pierde-vară*, *Cântece de viteză*. Plus un „Glosar”. Nu aș vrea să cred că acesta fusese conceput drept unul... român-moldovenesc (!), deoarece Vasile Coroban era un cărturar demn de tot respectul, un român de bună credință. Probabil, fusese un procedeu de a face oarecare compromis într-o distincție pe care o

pretindeau cerberii ideologiei post-stalinsite, dar totuși – în mare, de o stilistică exclusivistă, totalitară; distincție între *român* și *moldovean*... Dintre noțiunile explicate sub aspect sinonimic sunt: *abis*, *abrust*, *apropo*, *boscoane*, *vast*, *gazel*, *glajă (sticlă)*, *devot*, *dezastru*, *dur*, *exilat*, *exclama*, *enorm*, *etern*, *jun*, *ziar*, *zevzec*, *ilot*, *ins*, *infam*, *infin*, *colos*, *cohortă*, *coșciug*, *lamură*, *sicofant*, *spahiu*, *togă*, *fidel*, *furci caudine* etc. Slavă Domnului, astăzi elevul basarabean nu mai are nevoie de atare glosare, majoritatea noțiunilor – cu excepția celor de un adânc arhaism – fiind firești în limbajul său curent!

Aceste două cărți au, respectiv, numerele de inventar 20890 și 54953... Dar trebuie să vă spun de un al treilea volum Coșbuc, fără inventar: este chiar primul cu caractere de litere românești (latine) care a intrat în biblioteca mea personală de elev, pe atunci.... În clasele a 9-a a 10-a corespundam cu o colegă din metropola română, pe care nu am văzut-o, nu am întâlnit-o niciodată. Anume dânsa mi-a expediat volumul „Cântece de viteză”, însoțit de inscripția *manu propria*: „O mică amintire de la Cristina. București, 1966”. Și, mai jos (un emoționant!): „Nu mă uita”, Geterleh”. (Emoționant-ezoterică inscripție, ce mai...). Cartea – *Cântece de viteză. Poezii, II (15 bis)* – apăruse în noua serie *BPT*, Editura pentru literatură, în 1966, când se împlineau 100 de ani de la nașterea Poetului. Într-un tiraj de 100 de mii de exemplare. Mai precis – într-o „Continuare de tiraj”, precum e specificat în caseta tehnică. Pe copertă, trei citate, una din care aparține lui Liviu Rebreanu: „Coșbuc înseamnă cea mai pură victorie literară, înseamnă poezia însăși (...) Nu există român cât de cât cultivat care să nu știe pe dinafară *Mama*, *Noapte de vară*, *Câtecul fusului*, *La oglindă*, *Moartea lui Fulger*, *Trei*, *Doamne*, și *toți trei*, *Noi vrem pământ*...” De ce m-am oprit anume la citatul din Liviu Rebreanu? Mai întâi, pentru că, atunci când mi-a fost dat să străbat cei câțiva kilometri dintre cele două comune transilvănene, Târlișua și Hordou, avui senzația, cosmică aproape, că pământul românesc este extrem de bogat în mari spirite, mari talente care, iată, se nasc în localități învecinate, poți spune. Iar impresia mi se

intensifică și mai abitir când, la Muzeul „Rebreanu”, directorul se dovedi a fi un fost profesor de liceu, născut pe malul Nistrului, lângă Cetatea Sorociei... (Undeva în jurnalele mele notasem numele domniei sale care, iată, la moment îmi scapă). Atunci, sentimentul, gândul, întreaga mea fire trăia(u) senzația de elemente incluse într-un dramatic pandant – de o luminozitate curcubeică, totuși, – pandantul-curcubeu care își are drept puncte de întemeiere Transilvania și Basarabia.

...Scriu aceste rânduri în zile când, la Chișinău, Biblioteca publică „Transilvania” împlinește 15 ani de la întemeierea ei. Cum a fost? Sigur, mai întâi – o scânteie! De idee. Un gând despre penuria de carte românească în dreapta Prutului. De aici, un alt gând: să facem ceva, fraților, întru ameliorarea situației. Astfel că acea scânteie de idee declanșă și voința, și perseverența unor oameni, pilduitori prin generozitatea lor, din Cluj-Napoca. Este vorba de regretatul Alexe Mare, fiul unui adevărat patriot, deputat în Sfatul Țării. Apoi scriitorul, și el basarabean „transilvanizat”, Virgil Bulat care, încă de pe când era student la Facultatea de Chimie, fusese arestat de regimul comunist român, aservit bolșevismului sovietic. De el, de acel tânăr de 17 ani, povestește în „Jurnalul fericirii” N. Steinhard. Un timp, au fost întemnițați în aceeași celulă. Unde, un alt basarabean, preot, avea să-l boteze întru ortodoxie pe iudaicul Steinhard. Cum se mai împletesc destinele oamenilor, contra răului, în râvna spre lumină, spre carte! Cei doi bărbați inimoși, Mare și Bulat, găsiră înțelegerea și susținerea unui deosebit director de bibliotecă județeană, Traian Brad; Biblioteca „Octavian Goga” din Cluj.

Astfel că, acum mai bine de un deceniu și jumătate, s-au lansat apeluri. Și, generoși, transilvănenii au început o emoționantă campanie de colectare a cărților destinate Basarabiei. Pentru ca, într-o bună zi din vara anului 1991, înfruntând suspiciunea și birocrăția vameșilor, un mare camion încărcat cu mii de cărți să ajungă la Chișinău.

După aceasta, răsări o altă scânteie! De idee. De gând întru destinul cărților. Nu unul oarecare, oricum. Ci un destin pe potriva faptei

nobile de a se fi adunat acel tezaur de *scripta manet*. Se născu, așadar, o idee, un gând întru ctitorie de nouă bibliotecă. La Chișinău, se alocă spațiu pentru biblioteca pe drept și întru onoare botezată cu numele de „Transilvania”. An de an, fondul de carte s-a tot completat prin mărinimoasele donații ale Bibliotecii Județene „Octavian Goga”. A crescut și crește impresionant numărul de cititori, de frecventatori ai acestei biblioteci deja cu adevărat celebre, ajungând la circa 25 de mii, aici/acolo, în cartierul Ciocana al Chișinăului! De peste zece ani, sunt moderatorul cenaclului „Perpetuum” ce activează în această instituție, astfel că, după una din ședințe, îmi zic să aflu și de prezența lui George Coșcuc în fondurile locașului în cauză.

Impresionant! Să dau barem o parte din cele circa 50 de ediții: *Opere alese (în 4 vol)*, *Poezii (3 volume)*, *Scrieri în proză*, *A venit un lup din crâng*, *Antologie sanscrită*, *Balade și idile (3 ed.)*, *Fire de tort*, *Cântece de vitejie (4 ed.)*, *Concertul primăverii*, *Despre literatură și limbă*, *Elementele literaturii populare*, *Iarna pe uliță (2 ed.)*, *Moartea lui Fulger*, *Nunta Zamfirei (mai multe ediții)*, *Pentru libertate*, *Poezii (17 ed. cu același titlu)*, *Pagini alese (2 ed.)*, *Poezii patriotice*, *Poezii uitate*, *Vara*, *Versuri (m. m. ediții)*, *Versuri și proză*, *Zdreanță (carte de citit și colorat)*, *Vestitorii primăverii (m.m.e.)*, *Zările de farmec...*

* * *

...Iar eu începusem a vă spune despre anul 1956, despre „La oglindă”, „Noapte de vară”, „Iarna pe uliță”... Sunt sigur că, peste 50 de ani, umbra mea va avea amintiri comune, despre Coșbuc, Mateevici, Rebreanu, Goga, cu cei mai mici, azi, cititori ai Bibliotecii „Transilvania”, gâgâlicii din clasele primare care, la bustul lui George Coșbuc de pe Alea Clasicilor din Chișinău, recită, întru perpetuare: „Sus ridică fruntea, vrednice popor!/ Câți vorbim o limbă și purtăm un nume,/ Toți s-avem o țintă și un singur dor...” Da, sunt versurile din poemul ce deschide acel volum, pe care prietena mea prin corespondență, liceana Cristina din București, scrisese acel, foarte înduioșător astăzi: „Nu mă uita!...”

Chișinău, 11 august 2006

Când tropul devine trup

Daniela FULGA

În versurile argheziene putem observa de multe ori o anumită fervoare a surprinderii corporalității lumii (*Flori de mucigai*) sau a conturării corporalității propriului eu (*Psalmi*). El este un poet senzual pentru care poemul este cel mai drag trup de cuvinte al lumii. Dar poezia nu este trup. Trupul nu este trop. Așa se face că poemele argheziene transmit acea stare încordată a cuvântului poetic ce parcă vrea să își depășească natura lui lingvistică, abstractă și convențională, într-un statut mai simplu și mai cald care să-l apropie de corporalitatea lumii. Fascinat de materialitatea lumii, Tudor Arghezi încearcă să-și materializeze cuvântul poetic, adică încearcă să-i confere o concretețe lirică. Probabil la acest aspect se referea scepticul fin Eugen Lovinescu observând la acest poet o retorică a materializării.

Într-adevăr, propensiunea argheziană spre carnalitate poetică este impresionantă. Dar *Psalmii* aduc o corectare: deasupra materiei lumii se ridică aburul de fum, „marea fantomă” a spiritului care tace. Iată deci că lumea nu este doar corporală. Problema este că Tudor Arghezi încearcă să găsească în lumea de sus a spiritului aceeași pregnanță materială ca în lumea de jos. Dar acolo este tăcere și necorporalitate.

Ordinea literaturii

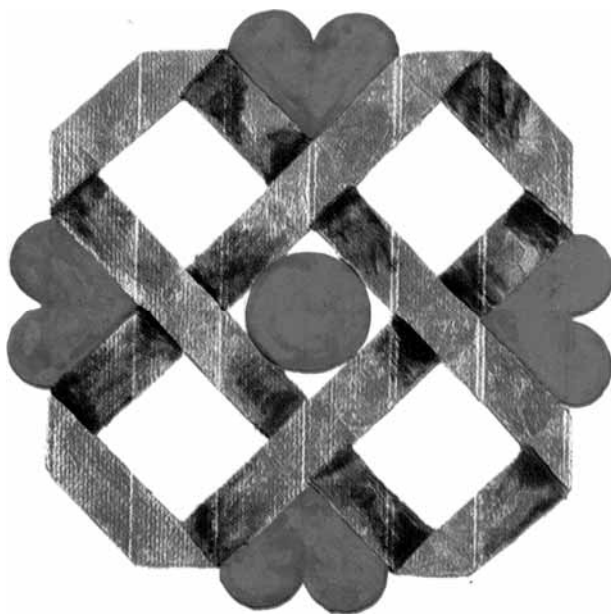
Identitatea spiritului nu este sensibilă, iar acest aspect îi provoacă poetului Arghezi panică. Discursul agonizant din *Psalmi* este expresia lirică a acestei spaime în fața necorporalului. *Psalmii* rezolvă această situație îmbrăcând forma unor monologuri lirice adresate. Neputând percepe senzorial divinitatea, poetul îl numește insistent „tu”. Numirea poetică rămâne, însă, insuficientă prin lipsa de attribute care să

materializeze mai pregnant acest „tu”. Dar poetul intuiește că, dacă ar umple acest „tu” cu attribute/calități, atunci acest „tu” s-ar distanța și mai tare și ar deveni un „el”, adică o identitate „plină” (în sensul unei identificări prin attribute), dar absentă. Rămânând doar „tu”, divinitatea este prezentificată, dar rămâne necorporală. Problema balansează între „a vorbi cu tine, dar a nu te percepe decât ca identitate goală” și „a vorbi despre el”, dar a-l putea percepe ca identitate plină. Psalmistul alege prima variantă deoarece „identitatea goală” a lui „tu” este o identitate puternică (prin prezența în actul vorbirii ca interlocutor), în timp ce „identitatea plină” a lui „el” ar fi o identitate slabă (prin absența din actul vorbirii). Așadar prezentificarea prin dialog este imediat urmată de diafanizarea corporalității, iar acest aspect chinuie nespuse de mult poetul acesta fascinat de trupelnicia lumii care acum, iată, i se refuză. Dorința psalmistului este să vorbească cu acest „tu”, dar să îl și simtă la modul sensibil. Simțurile și vorbirea sunt, însă, incompatibile. Trupul și cuvântul sunt incompatibile. Ori trupul, ori cuvântul, iar poetul Arghezi alege cuvântul, păstrând, însă, o evidentă nostalgie a corporalității. Neîndrăznind să-l atribuie lui „tu”, cuvântul va fi mereu atributul psalmistului. Acum se produce acea spirală identitară îndrăznească de care am amintit în treacăt la început: în *Psalmi* Arghezi va întoarce mult discursul liric spre propriul eu. În vecinătatea nobile a tăcerii divine, Arghezi realizează o impresionantă construcție de sine, cuvânt poetic după cuvânt poetic. Identitatea puternică și mută a lui „tu” creează identitatea puternică și vorbitoare a eului liric. Vorbirea despre sine se face în termenii dorinței de preamărire sau de tăgadă. În felul acesta,

tăgada și/sau preamărirea sunt doar cadre retorice generale pentru desenarea unui portret mișcat dar pregnant al unui eu liric profund neliniștit. Acum tropul arghezian devine trup poetic identitar.

O altă situație în care tropul devine trup poetic apare în textele din volumul *Flori de mucigai*. De data aceasta se încarcă atributiv o lume marginală care primește astfel o identitate poetică extraordinar de pregnantă. Aspectul deliricizat este înșelător din cauza formulei narative care îmbracă poemele (iar formula narativă subîntinde acțiune, personaje, dialog) și din cauza limbajului argotic și impur. Ceea ce contrabalansează, în sensul unei înălțări valorice extraordinare a poemelor de aici, este pregnanța identitară neașteptată pe care o primesc toate elementele care populează aceasta lume – narator, personaje, acțiuni. Se conturează liric o „lume a omului căzut” care nu își face nici un proces de conștiință din asta. Brutalitatea lirică din aceste poeme poate fi și ea interpretată ca un efect al tăcerii divine:

spiritul pur și gol de atribute determină din nou o spirală identitară pe care eul poetic arghezian se avântă cu cel mai mare curaj. Peste „creștinismul în ruină” se înalță, eretică și maiestuoasă, poezia omului căzut, dar liber de sentimentul păcatului. Orizonturile metafizice s-au închis, dar nimeni nu mai face acum caz de asta – Rada, Fătălăul, hoții, naratorul (ca ipostază a poetului apostat) – toți sunt eliberați de spaima transcendenței, în dublul ei sens: existențial („unghia îngerească s-a tocit”, Dumnezeu a murit); dar și într-un sens pur textual transcendența este prăbușită: limbajul acestor poeme aplatizează până la identificare semnificantul și semnificatul, astfel încât sensul (care este un fel de transcendență a oricărui text) pare că lipsește. Aceste poeme nu vor să fie interpretate, ele par că resping interpretarea: poemele evocă un univers, nu îl semnifică – iar prin acest aspect poeziile din *Flori de mucigai* ies de sub cupola modernismului târziu și se oferă unor receptări postmoderne.

Lucian Blaga și identitatea românească

Dorel Alexandru COC

Orice individ, orice comunitate – mai mică sau mai mare – are nevoie de o imagine de sine. Colectivitățile urmăresc să-și configureze un sentiment al identității, liant și generator de energie integratoare. În acest sens se caută anumite particularități și trăsături care se constituie drept repere psihologice și culturale, se structurează simboluri ale specificității ce se etalează într-un registru ce urmărește afirmarea comunității respective. Colectivitățile pot fi bântuite și de complexe. De inferioritate, atunci când se instituie un decalaj prea mare între aspirații și posibilitățile de îndeplinire ale acestora, de marginalitate, atunci când integrarea și tratamentul de care se beneficiază în diferite contexte internaționale, pare a fi dezavantajos.

Tema identității este una din problemele care au frământat cele mai reprezentative figuri ale culturii noastre. Amintim, în acest sens, cronicarii atât de preocupați de originea, continuitatea și unitatea de neam. Personalitățile Școlii Ardelene și-au transformat în act de credință formarea și emanciparea conștiinței naționale. La sfârșitul secolului trecut, A. D. Xenopol, atrăgea atenția asupra consecințelor dezastruoase pe care le-a lăsat, în planul

Însemnări

aservirea îndelungată a Țărilor Române. O întreagă pleiadă de gânditori s-au străduit, în perioada interbelică, să cuprindă „ființa românească”. Ecoul acestor frământări este viu și în zilele noastre când, încercând să ne desprindem din anumite tipare care ne-au încercat pe parcursul a câtorva decenii de regim totalitar căutăm să ne regăsim în ce avem mai specific și definitoriu. Se poate spune că problema

identității este o permanență a culturii noastre, o constantă ce se activează de fiecare dată când traversăm situații majore, cruciale. Resorturile care au întreținut această tema de-a lungul timpului sunt multiple. S-au împletit în acest context factori care tindeau să conteste, într-un fel sau altul, legitimitatea identității românești; împlinirea politică prin constituirea statului național unitar român s-a realizat destul de târziu... Golul cultural care a trebuit acoperit a fost imens etc.

Cum se raportează Lucian Blaga la această problematică?

Vladimir Streinu nota despre autorul *Trilogiilor* că „este până azi singurul nostru poet care din oglindirea în istorie a ideii de neam a extras chipul ideal și linia statornică a identității noastre”¹⁾. Încercăm să evidențiem câteva din modalitățile prin care Blaga și-a proiectat viziunea pe această direcție.

O primă observație care poate fi făcută se referă la vibrația sufletească a poetului, atunci când cercetează opera celor care s-au angajat în conturarea și susținerea idealurilor naționale. Despre corifeii Școlii ardelene spune că au acționat având „conștiința că prind pârghia ca să înalțe la nivelul de lumină al secolului un masiv de munți cufundați în tenebre. O întreagă lume a spiritului trebuia clădită, la repezeală ca să se răscumpere istoria pierdută”²⁾. Rândurile scrise despre Inochentie Micu Clain, cel care a dus o viață cu totul închinată intereselor și năzuințelor de emancipare a națiunii sale, se constituie într-un tablou cutremurător prin intensitatea emoțională proiectată. Iată ce notează Blaga despre cel care a trăit 24 de ani într-o mănăstire la Roma, ca prizonier al Papei: „ți-auzim suspinul. «Nu poți învia din morți decât din pământul patriei!»”. Prin ce disperări

ale spiritului a trebuit să treacă Inochentie spre a-și rosti în acest chip iubirea de neam! Ce energie de simțire, ce putere de viziune! Ne-a căzut sub ochi scrisoarea lui Inochentie, în care speranța învierii din morți apare atât de strâns legată de pământul patriei. Și n-o mai putem uita, în tragica și sublima ei sfârșiere și frumusețe. Ce-ar fi dat, în alte împrejurări, și la nivel istoric major, un asemenea spirit! Dar și atâta e de-ajuns ca să înfruntăm orice comparație. Căci scrisoarea la care ne referim, a lui Inochentie, cântărește greu. Ea cântărește mai mult decât cel mai faimos volum de spectaculoase „Discursuri către națiune», ce-l cunoaște literatura universală”³⁾. Într-un articol, apărut în 1934 în „Gândirea”, Emil Cioran observa că Lucian Blaga este întâiul ardelean care și-a pus probleme în afară de domeniul practic și militant al istoriei naționale. Observația este poate întemeiată pentru începutul anilor treizeci. În rest nu. În opera lui, Blaga a oferit destule date care indică interesul pentru zbulciumul celor angajați în afirmarea ființei naționale. Iar patosul cu care descrie disperarea lui Inochentie Micu Clain, profunzimea cu care subliniază patriotismul escatologic propriu episcopului exilat, sugerează trăirea intensă și atașamentul de convingeri cu cei care au susținut aspirațiile naționale.

Autorul trilogiilor a fost atât un creator de primă mărime în cultura noastră, cât și un gânditor cu o accentuată conștiință filosofică. Din această perspectivă a căutat să determine fundamentul identității noastre încercând să surprindă ceea ce este esențial, caracteristic și reprezentativ pentru simțirea românească. Decantând diversitatea producției culturale a intuit liniile de forță specifice fenomenului spiritual românesc definit ca spațiu mioritic. Acesta s-ar caracteriza, în viziunea lui Lucian Blaga, prin orizont spațial ondulat, orizont temporal de avansare legănată, atitudine de transfigurare sofianică a realității și năzuință formativă definită prin orientare către forme geometrice și stihiale. Avem de-a face cu configurarea unei identități metafizice în care concepte precum „spațiul mioritic”, „satul românesc”, „țăranul român” etc., sunt nu doar

aproximări ale unor „realități” atât de diverse ci, mai ales modele, prototipuri prin raportare la care se poate sesiza ce este unitar și semnificativ la referenții concreți.

Determinantele stilistice ale culturii noastre sunt înțelese nu doar în calitatea lor de elemente ale unei opere deja elaborate, cât mai ales în calitate de potente creatoare. „Acest apriorism nu însemna altceva decât o circumscriere filosofica mai pregnantă a afirmațiunii despre existența unor factori stilistici activi, care-și pun pecetea neîndoielnică pe produsele geniului etnic.”⁴⁾

Pentru Blaga stilul reprezintă o intersecție a două finalități; pe de-o parte omul care încearcă să-și reveleze misterul, pe de altă parte Marele Anonim, prin frânele transcendente, zădărnicește această încercare tocmai pentru a menține echilibrul în Univers, și a sili pe om să-și realizeze condiția sa de creator de cultură. Într-o convorbire cu Mircea Eliade, din 1937, Blaga subliniază faptul conform căruia creația culturală este o plăsmuire a spiritului omenesc..., care poartă constitutiv o pecete stilistică, orice încercare de revelare a misterului producându-se numai prin matricea stilistică. Este important, în acest punct, să subliniem modul în care se înțelege marcajul stilistic în procesul creației, altfel spus, care este relația între „artă” și „etnic”. Printr-o serie de precizări, desfășurate îndeosebi în *Trilogia valorilor*, Blaga își exprimă rezerve în raport cu concepțiile etniciste, construind o viziune nuanțată, originală: „Creatorul de artă este legat de etnic prin matricea stilistică inconștientă sau, mai precis, prin unele categorii abisale modelatoare, care intră constitutiv și în opera de artă. Și aceasta e suficient! Creatorii de artă nu pot fi siliți, în nici un fel, de a aborda conținuturi, peisaje și subiecte naționale, actuale sau istorice. Artistul, care va crea din profunzimile matricei stilistice ce-l leagă parțial, nu voit, ci fatalmente, de etnic, are libertatea de a-și alege orice subiect”⁵⁾. Pentru filosof, specificul național în cultură, îndeosebi în plan artistic, nu rezidă din elemente facile, superficiale, ci din filiația la componentele interne, abisale ale subiectivității: „O operă de artă nu devine «națională» prin faptul că aruncă în sine, ca

într-o căldare vrăjitoarească, un cât mai mare număr de elemente etnografice. O operă de artă devine „națională” prin ritmul lăuntric, prin felul cum tâlcuiește o realitate, prin adâncă afirmare sau tăgăduire a unor valori de viață..., prin dragostea invincibilă față de un anumit fel de a fi și prin ocolirea altora”⁶⁾. Aceste rânduri constituie, după părerea noastră, un veritabil avertisment pentru cei care, ieri sau azi, sunt tentați de tradiționalism retrograd, de exagerări etnografice, de folclorism. Nu știm cine a fost mai atașat de universul satului ca Lucian Blaga. Acest lucru este reliefat, între alții, de Mircea Eliade, atunci când evidențiază continuitatea spiritului românesc – în instituții, în viața sufletească, în creațiile gândului – pe trinomul folclor-Eminescu-Lucian Blaga.⁷⁾ Nu este lipsit de importanță să ne mai amintim și de discursul rostit de L. Blaga la Academia Română, în 1937. Cu ocazia respectivă, între altele, se menționează: „Aș dori ca acest elogiu al satului românesc să nu fie înțeles ca un îndemn de atașare definitivă la folclor și ca îndrumare necondiționată spre rosturi sătești... Nu prin imitarea cu orice preț a creațiilor populare vom face saltul, de atâtea ori încercat, într-o cultură majoră. Apropiindu-ne de cultura populară, trebuie să ne însușim mai mult de elanul ei stilistic interior, viu și activ, decât de întruchipări ca atare. Nu cultura minoră dă naștere culturii majore, ci amândouă sunt produse de una și aceeași matrice stilistică. Să iubim și să admirăm cultura populară, dar mai presus de toate, să luăm contactul, dacă se poate, cu centrul ei generator, binecuvântat și rodnic ca stratul mumelor”.⁸⁾ Se spune, adesea, că analizele spiritualității românești sunt în opera lui Blaga, deliberat anistorice. Alteori se remarcă, după binomul ființă-devenire, opțiunea filosofului pentru ființă, pentru eleatism. Cred că trebuie să operăm cu multă precauție cu acest tip de aprecieri. Cine parcurge cu atenție cel puțin *Trilogia culturii* și *Ființa istorică* nu poate să nu constate disponibilități de ordin dinamic. În acest sens elementele constitutive ale matricei stilistice, categoriile stilistice, sunt deschise la mutații și combinări. Chiar dacă Blaga subordonează ordinii ființei modurile devenirii, dacă suplinește explicații desfășurate ale dinamicii prin postularea unor „mutații”, cred că genul

lui de analiză conține ample valențe ale schimbării.

Până la L. Blaga, tema specificului național în cultura română a fost abordată preponderent prin studii istorice și filologice. Face excepție de la această orientare T. Maiorescu. Acesta considera afirmarea în planul valorilor spirituale a specificului nostru național ca un imperativ al culturii române. În ce consta însă acest specific? Maiorescu se preocupa de conștiința culturală românească într-o manieră caracteristică criticismului kantian. Conștient de riscurile pe care le-ar atrage postularea unui apriorism cultural, Maiorescu apreciază că identitatea spirituală se poate contura doar aposteriori, prin cercetarea operelor majore ale culturii naționale. Doar analiza rezultatelor notabile în planul creației poate evidenția, în viziunea criticului, ce suntem ca națiune în universul spiritual.

L. Blaga a remarcat și valorificat deschiderea filosofica inițiată de T. Maiorescu. „În orice mare cultură, pietrele de hotar sunt poezii și filosofii. Numai noi românii am putea crede cu sublimă naivitate că pietrele de hotar sunt istoriografii și lingviști.”⁹⁾ În ceea ce ne privește, considerăm că filosofia lui L. Blaga se constituie într-o teorie a conștiinței culturale naționale, reprezentând o conștiință de sine a culturii românești.

În lucrarea *Filosofia ideii naționale la Lucian Blaga și D.D. Roșca*, profesorul Vasile Muscă evidențiază câteva aspecte ale teoriei specificului național pe care le estimează ca fiind mai puțin rezistente. Astfel, referindu-se la explicarea factorilor stilistici de către Blaga prin inconștient, notează ca aceasta nu este pe deplin rațională, suferind de eroarea logică „obscurum per obscurior”. A doua observație evidențiază faptul ca naturalismul abstract al filosofiei stilului nu poate oferi o explicație suficientă pentru trecerea de la planul general al metafizicii privind stilul la planul concret al realizărilor stilului în cadrele vieții culturale naționale. „Cum se explică diferențierea categoriilor stilistice originare care dă naștere varietății culturilor naționale ale omenirii? O explicație acceptabilă ar necesita abandonarea metafizicii și apelul la factori de natură social-istorică a căror acțiune să motiveze aceste diferențieri.”¹⁰⁾

O altă observație se refera la faptul ca matricea stilistica caracteristica culturii românești este dedusa îndeosebi din ceea ce Blaga numește „cultura minoră” și funcționează mai ales la nivelul culturii populare. „Concepția matricei stilistice a culturii românești este circumscrisă doar fondului ei etnografic premodern, este limitată, deci, în timp, la o anumită epocă, premodernă, iar în spațiu, la un anumit loc, satul.”¹¹⁾ Universitarul clujean menționează și faptul ca teoria blagiană a matricei stilistice românești suferă de un anistorism care-i conferă un caracter metafizic static. „Subconștientul, ca vatră originară a factorilor stilistici, se formează, potrivit lui Blaga, într-o anume împrejurare istorică, dar o dată format el rămâne invariabil.”¹²⁾

Credem ca aceste observații pot fi relativizate dacă ne referim, mai ales, la viziunea lui Blaga din *Ființa istorică*. Astfel, alături de categoriile spiritului conștient, având rolul de a organiza experiența, L. Blaga notează categoriile spiritului inconștient ce alcătuiesc împreună, înmănunchiate într-un tot dar conservându-și independența una față de cealaltă, o „matrice stilistică” sau un „câmp stilistic”. Acesta își imprimă funcțiile modelatoare asupra tuturor plăsmuirilor spirituale „prin care ființa umană își revelează misterele lumii înconjurătoare sau lăuntrice”.¹³⁾ Pentru Blaga categoriile conștiinței reprezintă un patrimoniu comun al umanității de pretutindeni, în timp ce categoriile stilistice, ale inconștientului, chiar dacă sunt prezente în spiritul uman de pretutindeni au tendința de a se diferenția, fiind deosebit de variabile, atât în spațiul geografic cât și în timpul istoric al umanității, ele variind după colectivități și chiar după indivizi. Autorul *Trilogiilor* concepe vectorii unui câmp stilistic neegali din punct de vedere ai puterii și duratei, eficiența unui factor stilistic putând să înceteze, să fie înlocuit cu altul, rezultând astfel o dialectica stilistica „parțială” și „imprevizibilă”. Acest proces de remaniere, prin care se înlocuiește una sau mai multe categorii cu o alta, (respectiv cu alte categorii) duce la un alt câmp stilistic. Dialectica menționată este prezentată și în sensul influenței și întrepătrunderii între stiluri, astfel încât „în istoria umanității anevoie s-ar putea indica câmpuri stilistice care să se fi

păstrat cu totul în afară de orice interferență cu alte câmpuri.”¹⁴⁾ În ceea ce privește istoria, L. Blaga distinge între „preistorie” și istorie propriu-zisă. Apreciază că deosebirea de structură între cele două componente constă în faptul că în preistorie oamenii creează, se organizează și se manifestă tehnic în virtutea structurilor proprii copilăriei. În preistorie vârsta adoptivă a oamenilor, a colectivității, este copilăria. În istorie vârsta adoptivă este maturitatea.”¹⁵⁾ Aici copilăria și maturitatea nu sunt vârste organice ci atitudini spirituale (satul, colectivitatea apropiată de natură fiind văzut ca mediu favorabil culturii copilăriei, ca o structură imaginativă pasiv deschisă destinului, spontană, de o sensibilitate metafizică improvizatoare de jocuri fără simțul perenității, în timp ce maturitatea culturii urbane este dată de raționalitate și constructivitate, de diferențiere și specializare.) Pentru Blaga satul nu reprezintă numai „preistoria” (de altfel satul nu e văzut ca preistorie pură întrucât poate avea și unele aspecte și structuri care nu sunt preistorie și având capacitatea să convertească la propriile structuri fenomene de istorie) ci și istoria rămasă în urmă, istorie retardată.¹⁶⁾ Astfel spus preistoria este contemporană cu istoria care se „alimentează” în desfășurarea ei din cea dintâi.

Considerăm că tipul spiritual al identității structurate de filosof nu este regresiv. Apelul la experiența istorică, atunci când se face, nu se vrea o trimitere la model, nu are un caracter normativ. Mesajul esențial al creației blagiene este marcat de simțul prospecțiunii. Opera lui Blaga poate fi privită ca o oglindă prin care ni se propune o imagine a componentelor adânci și definitorii ale subiectivității noastre. Este o provocare la o întâlnire cu noi: așa cum suntem și așa cum putem deveni. Căci, o identitate, fie ea și națională, nu este încremenită, definitivă, invariantă. Viziunea poetului misterelor este interogativă, deschisă la condiționări ce țin de efortul implicării noastre ca și de întâmplările cu care ne poate întâmpina istoria. Mai mult, fiecare generație trebuie să-și confirme identitatea, împlinind și diversificând prin creație opera predecesorilor. Nici nu s-ar putea altfel având în vedere că destinul omului este, pentru Blaga, nu doar de a fi îngrădit, ci și creator (îngrădirea fiind chiar sursa creației).

Suntem purtătorii unei matrici stilistice cu latențe care ne îndreptățesc la afirmarea că avem un înalt potențial cultural. Tot ce putem ști, spune poetul-filosof, fără temerea de a fi dezmințit, este că „suntem purtătorii bogați ai unor excepționale posibilități. Tot ce putem crede, fără de a săvârși un atentat împotriva lucidității, este că ni s-a dat să luminăm cu floarea noastră de mâine un colț de pământ. Tot ce putem spera, fără a ne lăsa manevrați de iluzii, este mândria unor inițiative spirituale, istorice, care să sară, din când în când, ca o scânteie, și asupra creștetelor altor popoare. Restul e ursita.”¹⁷⁾

După cel de-al doilea război mondial, Lucian Blaga a fost martor și victimă într-o epocă de bulversare a valorilor tradiționale. Autorul romanului *Luntrea lui Caron* scrie asemenea unui cronicar neliniștit al veacului, profund marcat de disoluția morală a societății românești. În lucrarea *Lucian Blaga – Miorița cultă a spiritualității românești* sociologul Achim Miha afirmă că dacă romanul ar fi fost publicat în occident în 1953, de când datează prima lui redactare, atunci Blaga ar fi devenit primul și cel mai important dizident al țărilor din această parte a Europei. Despre înțelegerile de la Ialta și instaurarea comunismului, filosoful se exprima în termeni foarte critici: „Marile puteri, care ne vânduseră (acesta este termenul adecvat pentru manoperele scandaloase, cărora la sfârșitul

războiului le căzuseră jertfă atâtea popoare), luau prin reprezentanții lor autorizați atitudini, ce se rezolvau doar retoric, iar nu istoric. Expansiunea comunismului, realizată impetuos și brutal, va trezi oare puterile occidentului din expectativa comodă, în care păreau să se complacă? Până în clipa de față occidentalii au dormit pe laurii jalnici ai unor clauze secrete, ce pecetluiau în Europa soarta a una sută milioane de oameni. Niciodată nu s-a comis în istorie o mai mare crimă decât aceea decurgând din stipulațiunile sinistrei înțelegeri de la Ialta. Față de atâtea isprăvi fără scrupule, datorită cărora comunismul sporea, instalând robia pe a treia parte a globului, occidentul, condus de spirite utopice sau de oameni de stat, care nu vad decât interesele de moment alte țării lor, va rămâne mereu cu brațele încrucișate? Occidentul cu o naivitate epică, în care se amestecă multă comoditate și oareșicare ticăloșie, s-a transformat în unealtă a expansiunii comuniste. Va veni oare ziua când se va hotărî în sfârșit, dacă nu să îndrepte cumplita stricăciune, cel puțin să pună piciorul în prag, pentru ca pecinginea pământului să nu se mai întindă?”.

Trăim un timp al tranziției în care adesea ne manifestăm fragmentați și confuzi. Într-un astfel de context, opera lui Lucian Blaga se constituie într-un reper major, prin dialog cu care s-ar putea să ne sporim șansa de a ne regăsi.

NOTE:

- 1) Vladimir Streinu, *Pagini de critică literară*, E.P.L., București, 1968, vol.2, p.86
- 2) Lucian Blaga, *Gândirea românească în Transilvania în secolul al XVIII-lea*, Editura Științifică București, 1966, p. 129.
- 3) Lucian Blaga, *Luntrea lui Caron*, Editura Humanitas, București, 1990, p.476
- 4) Lucian Blaga, *Trilogia culturii*, Editura pentru Literatură Universală, București, 1969 P-256.
- 5) Lucian Blaga, *Trilogia valorilor*, Editura Minerva, București, 1987, p.619
- 6) Lucian Blaga, *Zări și Etape*, Ed. pt. Literatură, București, 1968, p. 332
- 7) Vezi Mircea Eliade, *Profetism românesc*, Ed. „Roza Vânturilor”, București, 1990, vol.2, p.98
- 8) Lucian Blaga, *Izvoade*, Editura Humanitas, București 2002, p. 23-24.
- 9) Lucian Blaga, *Elanul insulei*, Cluj-Napoca, 1977, p.86-87.
- 10) Vasile Muscă, *Filosofia ideii naționale la Lucian Blaga și D. D. Roșca*, Biblioteca Apostrof, Cluj 1996, p.34.
- 11) idem, p.35.
- 12) idem, p.35.
- 13) Lucian Blaga, *Ființa istorică*, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1977, p.86.
- 14) idem, p.151.
- 15) idem, p.58.
- 16) vezi *Trilogia culturii, cultura minoră și cultura majoră*, p. 269 .
- 17) Lucian Blaga, *Trilogia culturii*, Editura pentru Literatură Universală, București, 1969, p.258.
- 18) Lucian Blaga, *Luntrea lui Caron*, Editura Humanitas, București, 1990, p.378.

Gavril POMPEI

Cotidiană

Ninge cu grija zilei de mâine
Totul e mai scump cu o zbatere
Totul se ridică împotriva libertății de-a
imagina

progresul ca o vitrină cu solduri.
Cresc ridurile, se înmulțesc sfâșierile,
(cineva prosperă din vânzarea funiilor)
veac așteptat întru timpurie renegare
mileniu analgezic
născut din găoacea spaimei de-a nu fi.

Stau pe dunga unei nesfârșite deziluzii
între piramida de carton a unor false utopii
și neodihna visului meu de-a întâlni Utopia.
Aștept, aștept cu sârg altceva
o minune, un miracol, măcar o dezicere
de mlaștini,
de umbre,
de oglinzi mincinoase.

Aștept în vaerul mereu înțețit
al frigului ultim urcându-mi în oase.

Simbioză

Între tine, piatră, și genunchii mei
cineva a despicat o lucarnă
prin care se strecoară, invizibili,
în fiecare dimineață
spiridușii
trolii

heruvimii
(un fel de îngeri cu sufletul întors pe dos).

Trec din sângele meu în zimții tăi
ridică baricade
cazimate
avanposturi...
Totul întru biciuirea tumultului.

Seara târziu părăsesc meterezele
asemeni unui cârd de păsări Phoenix.
Se întorc în cenușa încinsă
cu tolbele pline
de-atâtea răsfrângeri.

Semne

Prevestirea alunecă – salamandră unsuroasă
peste răzvrătite cataracte
S-au rupt zăvoarele atât de bine ticluite
de meșterul faur ce și-a zidit secretul
în tăcerea mâinilor încrucișate.
Baierile vănilor și-au despletit parâmele.
Încotro așezare de sine?
Încotro nemurire?
Încotro voi nopți de
neatinsă reverie?

**Poezia
Mișcării literare**

Clovni triști
amușină prin osuare.
Poate nu sunt decât umbrele neîntrupate
poate nu-s decât (o, Laocoon!)
fuiioarele spaimei încolăcindu-mă?

Asemeni unui gâde
tot mai aproape
dintele cariului înverșunându-se.

Mi-e adânc

Mi-e adânc de tine
spaima mea
vântoasă alergică
răsfirându-mi filele.
Câte capitole au rămas neterminate
câte cărări își plâng ademenirea?

Mi-e adânc de tine
spaima mea
mustești prin toate călcâiele
(Ahile, Ahile, ce precedent!)
înflorești în toate țătânele.
Martor fără voie învrăjbirilor.

Mi-e adânc de tine
spaima mea
crești,
te înfrupți,
cucerești...
val centripet întru propria stingere.

Sorbul

Există o margine unde leșină tumultul
despovârându-se de patimi
unde aripile se deșiră
spre disperarea zborului,
unde Dumnezeu în travesti
calcă pe valuri
scufundându-se.

Există o margine unde iubirea
este o simplă divagare:

...a fost odată ca niciodată...
unde cântarul lumii pare o cumpănă
cu ciutura lui mâine în smârcuri solare.

Există o margine asemenea unei incizii
pe fruntea unui verb introvertit
un fel de a rezilia boarea speranțelor
șoptind la urechea infinitului: ești finit!

Sorb hămesit între două hotare.
Încet,
scrâșnind,
spre nimb alunecare.

Citadină

Moment al cumpenei când debordează umorile
colțurile ies din expectativa clar-obscurului,
aidoma neisprăviților în revoluții,
își gonflează bicepșii – vagi bastioane
își dilată surplombele
își deschid havuzurile spre toate absinturile.

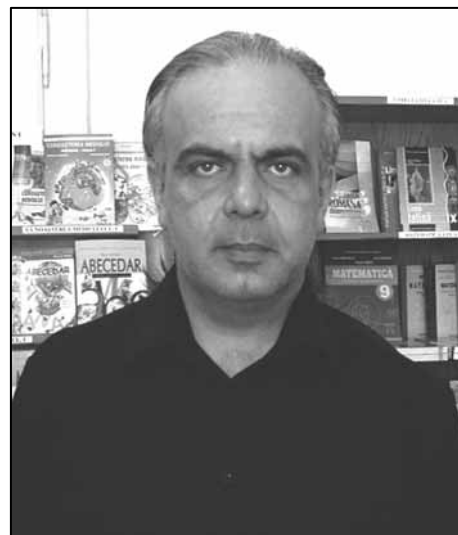
Ținta rămâne aceeași agoră
patrulaterul de abur al vâlvătăilor
răscrucea des(facerii) căilor solemne,
locul unde maestrul pune de-o idee
gârbovit deasupra cercurilor
oaza bolboroselii miracolului
prin alăutele clepsidrelor întoarse.

Dincolo de ambele fruntarii
euforia risipitorilor de vise
mersul pe sârmă al neștiuților clovni
frenezia încercărilor de-a sparge carapacea...

Și grupul statuar al învinșilor
pe eșafodul unui soclu invizibil
în piața publică.

Nicolae BOSBICIU

Drumul meu, lumina mea...

I

Buna mea înserare!
Cad lacrimi de pe ramuri de pin
în răstimpul dintre două rătăcirii...
Până la marea cea mare, doar prăpăd și furtună.

Lampioanele cerului se aprind să mă întâmpine.
Ca un câine de pripas, sufletul
adulmecă jinduite adăposturi.
Frica și frigul. Amintirea surâsului tău s-a stins
în zile ploioase, în apele tulburi
unde ființa ta s-a adâncit până la pierdere.

Prima carte a pământului așteaptă pe masa
din colțul cu năzăriri de lumină.
Pe runele ei neatinse încă de timp,
colbul scump al amăgirii îmi umple mâinile și
ochii
La fiecare atingere
De-o otrăvită durere.

II

Ți-am îmbrățișat făptura plină de lumina amiezii,
laolaltă cu gutuii și trestiile.
Ce bine e de noi! Citim anunțuri despre cei vii
Și-ascultăm cântece pline de patimă.
Apoi noaptea se lasă ca o povară,
iar noi,
întristați de vinul purpuriu,
părăsim cercul fapturilor de aer
cu rărunchii și buzele sfâșiate
de lupta cu vulturul.

Muri în lacrimi steaua dinspre soare-răsare.
Cu tușe îndrăznețe, albastrii

În epiderma cerului lăsă o ascuțită creștătură.
Ce ne-o mai fi rămas – nu știu...
Fără ieșire-i limanul cu neagră pădure
de unde din când în când se aude
tânguirea misivei pe care tocmai ți-o scriu.

III

Văl anacronic, sânge-amestecat
Cu tresărirea albă a visării,
În blândul nălucirilor crivat
Azi mi te dau, înnegurat, uitării.

Mag împlânzit de curgerea secunde
Întreagă, tinerețea-mi o închin
Acelui cânt din adâncimea unde
Sau ridicat din amforele cu pelin.

Cutreier azi un ieri înstrăvezit,
Cu îngeri mângâind cariatide
Și-n roata cerului de jar spuzit
Zăresc în taină jocuri de silfide.

Adastă, inimă! Te frânge-n așteptare!
În ziua care vine nu e loc
Pentru ciudata, alba-ntruchipare
Din vise spuse-n taină lângă foc.

IV

Cu licăriri încă mai cad stelele în apele triste.
De-a lungul malului înverzit
ca o gondolă pe fruntea-ncrețită a unde
umbra răchitei.

Ce sorți de potriveală-n treacăt are pribeagul!

Ochi de agate și cântec de păsări

se furișează prin vântul cu aromiri de iasomie.
Această înviere mută zguduie temeliile
pustiitelor ziduri
până se umplu de lacrimi și vise de purpură.

Sufletele apăsate scâncesc în somn ca niște copii,
se prăbușesc fructele în poala femeilor,
iar clarvăzătorii cu buzele umbrite de lumina
de lună
vestesc apropierea toamnei de aur.

Cine n-a trăit până-acum mai poate trăi,
tăcerea și zăpada sunt încă departe.
Deasupra bolților de stejari lumina ca miera
și-nclină fruntea spre călătorul trudit.

V

Frumusețea ta de lut îmi lipsește
întotdeauna când pescărușii lunecă peste apele
cerului.
Când se face seară mă duc la pârau
să văd dacă nu ți-a rămas oglindită făptura
în safirele apei,
s-o culeg cu năvodul.

Dar nu te găsesc. Pe piatra albită de soare
văd urmele anilor scrijelite
cu măiestrita caligrafie a vântului.
Și-atunci, îndărătul retinei
viziunii încep a-și dura neadormitele jivine
și-n urletul lor, întrezărită,
niciodată deplin,
spaima vechilor legende.

VI

Secunde ce strigă de plecare
vin și se adaugă rotirii de funigei.
În rugăciuni de boală rostite încâlcit
buzele-ating verdea clintire de apă
cu adâncă evlavie.

Bătrâna grădină se umple
de larga cuprindere a înserării
ce cade peste mestecănușul golaș,
peste dalba umbră a tatei
cosind în toamnă și liniște
zbaterea galbenă și roșie a florilor.

Mă simt părăsit la răscrucea satului și caut
îndărăt.
Năluca merilor sălbatici
îmi face semne dintr-un alt timp,
când din rotocoalele albastre de tutun

scoteam insule trandafirii, urme de inorog,
alături de tata, sub grinzile negre de fum.

VII

Într-o clipită de văzduh
pânda de sine în mijlocul auritelor flori
ale melancoliei
aduce cu ea limpedea întunecare a spiritului.

Beată de sărutul tristeții, fruntea își adâncește
șanțul săpat de razele lunii.
Dinspre trandafirii sălbatici, dinspre vița-de-vie
vin ecouri nelămurite,
care se topesc în aerul răcoros.
Miroase-a seară veche și curată
în care toate se sfârșesc liniștit
și-albastrul glas de înger
îți șoptește până adormi o poveste despre
călătorul
brusc năruit sub fâlfâitoarele flori de nu-mă-uita.

VIII

Strivit de diminețile înnegurate
domnul Franz
își așază în față votca
reflectând la felul
cum se sparge ziua în cioburi mărunte
dinspre Place de la Concorde,
cum înfloresc vișinii sălbatici
fără să țină seama
că noi amândoi
poate nu știm să iubim cu-atâta fast
cum toreadorul străpunge în arenă inima taurului

IX

Plouă
și culorile pietrelor mă amețesc
pe umerii cuvintelor – deodată aripi
și chimvale și alăute.
Sângele meu, înfrânt de greutatea fericirii
o caută pe ea,
amazoana care și-a pierdut tinerețea pe alte
pământuri.

În ce limbă s-ar putea povesti
acest echilibru fragil
al navigatorului ce se crede Ulise
privind la norii ce vinețiu se destramă?
În ce limbă ar putea să bată
inima ei de înger rănit?

Iulian DOROFTEI

GODLIKE. Application

CIA

Departamentul de Investigații Speciale

Secțiunea IT Surveillance

Strict Secret

Doar pentru citire

Nivel de confidențialitate: Secretarul
Apărării și supraordonații

Raport 2214/A/18008

Domnule Secretar,

În urma investigației ordonate echipei Software Control din cadrul secțiunii IT Surveillance în privința programului **Godlike** sînt în măsură să vă raporteze următoarele:

Godlike este un fișier executabil creat de un hacker român la o dată cuprinsă între lunile iulie – octombrie ale anului trecut. Vă anexăm dosarul informativ al autorului (Teodorescu, 440/E/RO/25255).

Intenția lui Teodorescu a fost să creeze un virus care să ocupe toate resursele unui PC prin propagarea haotică, pe baza unui algoritm simplu de dezvoltare, a unei informații nule, scrisă în sistem binar.

Altfel spus, **Godlike** execută, repetînd-o pînă la limita procesorului, următoarele operațiuni:

Definește o unitate informațională binară (în principiu indivizibilă, dar formată totuși, prin forța limbajului, din 1 și 0);

Separă cei doi poli ai unității, în elementul 1 și elementul 0;

Între cei doi poli separați apare o relație (R);

R există, în consecință este definit ca al treilea element;

Între cele trei elemente se mai stabilesc în mod necesar două relații: între 1 și R (R1) și între 0 și R (R0). În acest moment, programul conține cinci elemente (dintre care trei, R, R1 și R0, avînd o genetică relațională și doar două, 1 și 0, avînd o genetică obiectuală);

Cele cinci elemente își alocă, deci, în conformitate cu algoritmul logic enunțat pînă aici, zece relații (fiecare element fiind polul unei relații cu fiecare din celelalte patru elemente) care se adaugă la numărul de elemente, cu care generează un număr de 105 relații. Procesul se repetă în progresie exponențială, pînă la epuizarea resurselor mașinii.

Virusul blochează cel mai puternic procesor din ultima generație de procesoare electronice, Neuro Pro 5000, în aproximativ 1100-1600 de nanosecunde.

Dacă în să **Godlike** este rulat pe un PC cu procesor celular recursiv și memorie BioRam, procesul nu se termină niciodată.

Conform ultimului raport al Departamentului Networking, prezentat în ședința operativă de ieri 24 mai, în acest moment numărul utilizatorilor activi ai acestui program depășește 1,2 miliarde. Peste jumătate dintre aceștia rulează programul pe mașini

Proza
Mișcării literare

implantate. Se estimează că practic toți utilizatorii au vizitat **Akasha**.

Anexez la prezentul raport datele în amănunt și informațiile care au stat la baza acestuia.

Aștept în continuare ordinele Dumneavoastră

Tim Wesley,
Șef Secțiune ITS

.....

F5

Intru în sala tronului. Regele mă privește mirat. Îi strig:

– În genunchi, vierme!

Regele rămîne complet blocat. Scot pușcociul și fac varză vreo cîțiva servitori de pe-acolo. Regele se pișă pe el. N-a văzut în viața lui așa ceva. Mă mai atacă unu', altu', îi vărzuiesc și pe ăia. Mă aplec la unu' mort, ca-n filmu' ăla cu gagică, îi bag degetu-n sînge și ling. Mă uit la rege, rîzînd așa, adevă, ca un tătuc:

– În genunchi, că-ți fac buba, fraiere!

Lu' ăsta-i căzuse coroană, tot, se tîra pe jos. Se uită el la mine:

– Cine ești? Ce vrei?

– Cine ești ce vrei, îl maimuțăresc. Vreau să-mi belești pula. Auzi, zic, auzi, ia adu-mi-o pe nevasta-ta să-i trag o pulă bună.

Și-a băgat fraieru' cuțitu-n gît.

Ctrl-Z

– Ce vreau? Să te fac om, mă, fraiere! Hai, că ești băiat valabil. Tu ții la gagică-ta? Ții, las' că știu eu. Hai că, hă, hă, ți-am pus mîna-n cap. Tu n-ai vreo țară, ceva, pe care ai ciudă? Dușmani, omu', dușmani. Eu îi termin. Te fac regele lor să-i fuți cum vrea pula ta.

F9

Intru în sala tronului. ăsta rămîne iar mască. Îi spun:

– Bucură-te, Împărat al Imperiului Aktun! Eu sînt trimisul lui Dumnezeu pe

pămînt să te fac stăpîn al lumii! Ia-ți oastea și pornește împotriva vrăjmașului! Voi veghea asupra biruinței tale! Regele cade cu fruntea la pămînt, mai să leșine de fericire. Dup'ăia ies prin perete, fac fum în urmă, flăcări dintr-alea electrice, tot felul de giugiucuri.

S-au bătut ăia de s-au căcat pe ei.

F9

.....

Cele două oști tremurau una în fața alteia. Niciodată nu se aflaseră față în față două armate mai numeroase. Oastea Imperiului Aktun număra doisprezece milioane de luptători. Hoardele reunite din deșertul Guda strînseseră peste cincisprezece milioane de războinici.

Aktunii ar fi format un front compact cu adîncimea de un kilometru și întinderea de peste șase. Acum erau separați în trei corpuri uriașe, unul central, mai compact și două flancuri răsfirate pe mulți kilometri de-a lungul cîmpiei. Așa cum se vedea de pe înălțimile piscului Hadesh, armata aktună n-ar fi putut fi dovedită nici de Dumnezeu. Luptătorul aktun purta vestita armă, sferaclu: o bilă grea, ghintuită, în interiorul căreia era săpat și se afla mînerul. Din partea cealaltă a bilei pleca lama, o pală dreaptă, din katan, cu două tășuri, nu mai lungă de doi coți. În jurul mîinii stîngi, aktunul avea înfășurată „limba”, primejdiosul și incomodul manșon din piele de akalor. Scoasă din mediul ei acvatic, jupuită de pe akalor și uscată, această piele oprea pe suprafața ei orice obiect, chiar și o lamă de sferaclu. Obiectul astfel capturat de milioanele de pori tentaculari ai „limbii”, nu se mai putea desprinde decît prin cufundarea în apă de mare, dar astfel manșonul își pierdea progresiv din calitate. Costumul aktunului era din cînepă răzbătută, cu platoșă de katan lucrat, în dreptul pieptului și pîntecelui. În picioare – sandale de murfă nedescălțată adesea cu anii, iar creștetul gol. Împăratul An Drak desființase coifurile: observase că la război nu există loviți în creștet. Această constatare coincidea cu desenul pe care i-l prezentase un somatolog, după care capul e cel mai voluminos – și cel

mai apărat – mădular al trupului în viziunea autoreprezentării mentale subiective.

Oastea aktună era alcătuită din meteloți și haloți. Meteloții formau oastea plătită – li se mai spunea grăniceri pentru că ei aveau sarcina să mărească granițele Imperiului cu orice preț. Erau ostași plătiți să nu ierte nimic din ce îndrăznește să trăiască în afara Imperiului. Cruzimea lor era legendară și o onoare pentru ei. Nu aveau femei și se spunea că merg cu prizonierii, după care îi ucid. Se mai spunea că împăratul An Drak fusese unul din prizonierii aceștia, din marea gintă nomadă a Kașunilor, singurul care reușise vreodată să înduplece un grănicer să-i lase zilele. Acesta îl deghizase, zice-se, în grănicer, și An Drak înaintase cu repeziciune pe scara funcțiilor pînă ajunsese mare dregător, apoi împărat. Așa o fi fost, de vreme ce, fără nici un motiv, marelui împărat i s-a năzărit odată să ordone întemnițarea și uciderea în cele mai teribile cazne a unui simplu metelot de la îndepărtata graniță de răsărit. Meteloții erau cu totul trei milioane, împărțiți proporțional pe cele trei fronturi: un metelot și trei haloți. Haloții erau recrutați din rîndul civililor, dar erau bine instruiți. An Drak ordonase mobilizarea cu mai bine de trei ani în urmă. În tot acest timp, fiecare halot trecuse prin toate stadiile de antrenament ale unui metelot, e drept, lipsindu-i în final experiența de luptă. Dar asta avea să se întîmple acum.

Hoardele erau împărțite în șapte nuclee imense, fiecare poziționat după propria strategie și după forma frontului aktun care îi fusese repartizat. Că aparțineau deșertului Guda, e un fel de-a spune. Deșertul Guda era de fapt doar o fișie aridă – e drept, lată de peste două sute de kilometri – ce despărțea la răsărit Imperiul Aktun de imensa cîmpie Evan. Și că Evan e o cîmpie, e tot un fel de-a spune. Cîmpia Evan e de fapt o imensă grădină sălbatică, mare cît un continent, pe întinsul căreia își făceau veacurile marile hoarde: Kașunii, Helicii, Wamanii, Dușmanii, Ruptii, Rodoții, Copiii Craniului și puzderie de triburi mai mici. Tot prin Evan colindau călugării Erudiți cu mănăstirile lor ambulante și, deasemeni, văzut de toți măcar o dată și de

nimeni nicicînd, stăpînul respectat și temut al cîmpiei Evanului, Vagantul.

Murmurul oștirilor aflate față în față se auzea de la mare distanță ca un vuiet de cascadă. Aktunii simulaseră un flanc nordic mai mare decît ar fi fost firesc și deplasaseră frontul inamic spre nord. De fapt grosul oștirii se afla mult mai spre sud, acolo unde se postaseră Helicii. Wamanii și Kașunii, cele mai puternice hoarde, amplasate în centrul frontului, aveau așadar în față un front aktun slab. Planul lui An Drak era să lovească hoardele dinspre sud, atacînd Helicii și Rodoții, cu sacrificarea propriului flanc nordic, pentru ca apoi să asalteze wamanii de pe flancul lor stîng și din spate. O sosie a împăratului An Drak se afla în centrul frontului fals, protejată de garda imperială.

Nomazii din Evan se simțeau bine, era prima dată cînd își reuneau drapelele într-o singură oaste și simțeau o solidaritate nemaigustată pînă atunci.

Copiii Craniului se strecurau pretutindeni. Acesta era felul lor de a lupta. Nu formaseră un front, ci se dispersaseră peste tot. Nu aveau un conducător și fiecare avea alt fel de armă, potrivită sieși; unii erau chiar cu mîinile goale. Dar cine să se lase amăgit de un Copil al Craniului?

Murfele tuturor dădeau semne de neliniște. Aceste animale simpatice pe care le încălțau toate făpturile omenești de pe Akasha, și mai cu seamă războinicii, simțeau pericolul ca gazda lor să piară. Rămase fără stăpîn, dacă nu erau descălțate repede și conservate, mureau și ele. Pe cît de rezistente la mers, pe atît de sensibile se arătau murfele chiar și cînd trebuia să le încălțe altcineva. Se zice că între cele două murfe din pereche se formează o legătură chimică secretă care trece chiar prin trupul celui ce le poartă, și dacă le încălță altcineva, legătura dintre cele două murfe pereche se întrerupe. Dar ostașii din ambele tabere erau obișnuiți cu mîngîierile disperate ale murfelor înaintea bătăliei, cu zvîcnirile blînde ale inelușelor în talpă și pe laba piciorului.

Wamanii și Kașunii, inamici de veacuri, erau acum împreună. Ura și teama deopotrivă

se transformaseră treptat în respect și solidaritate.

Pe flancul drept, nordic, al hoardelor, Rupții și Dușmanii își împărtășeau acum din secretele luptei. La început plănuiau în secret și își așezau formațiile în mod înșelător nu numai pentru dușmanul comun, Aktunii, ci și pentru aliați. Viitorul i-ar fi putut pune față în față. Dar când grozăvia luptei ce va să urmeze le-a spulberat toate precauțiile, nu numai că au început să se organizeze pe față, ci chiar se apucară să-și dea sfaturi.

Rodoții se aflau în extremitatea sudică a frontului, cea mai puțin amenințată - așa crezuseră capii hoardelor - dar de fapt prima țintă a lui An Drak. În dreapta lor, spre centrul frontului, Helicii. Rodoții și Helicii nu erau firi războinice. Erau totuși de temut, pentru că practicau din tată în fiu, de când lumea, Tojaga, o gimnastică înspăimântătoare.

Pentru ambele armate fusese o noapte agitată, de pregătiri. Trupele se așezaseră pe poziții cât mai în liniște, aproape orbecăind. Totuși, un huruit adânc răsunase toată noaptea pe valea Hadeshului, căci, oricât de precaută e mișcarea soldatului, ia pune mîna mătăluță și înmulțește-o cu douăzeci și cinci de milioane și-ai să vezi ce huruit adânc obții, drept care îl evocăm și noi în această poveste ca pe un ce semnificativ – selecție, sperăm, fericită în economia textului literar.

Dar de îndată ce miile de cortine alburii ale nopții se ridicară rînd pe rînd transformînd întunericul în lumină, cele două oști se văzură în toată grozăvia numărului lor. Cincizeci de milioane de ochi se scrutau reciproc. Niciodată valea Hadeshului nu fusese atinsă de murfele mai multor eroi, chiar dacă acum, în faptul dimineții, dîrdîiau cu toții de frig, cu toate că soarele deja începuse să dogorească.

Rotula simți același fior, chiar dacă inima lui n-ar fi trebuit să tremure: fusese ales căpetenie a tuturor hoardelor de către Vagantul însuși. Rotula era Kașun și dacă n-ar fi intervenit Vagantul, negocierile între hoarde ar fi durat mult, ar fi trecut din gură în gură peste generații. De ce el? Nimeni nu și-a mai pus întrebări, i s-au supus cu toții într-o clipă. Acum abia, când vedea oceanul de oameni gata să se ucidă pînă la unul, își dădea seama tînăra

căpetenie ce răspundere i se încredințase. De ce are loc acest război? – aceasta era întrebarea care îl frămînta. Imperiul aktun nu a fost niciodată o amenințare pentru cîmpia Evanului, acolo unde sălășluiau hoardele. Evanul este un ținut de necucerit, grație marii puteri și înțelepciuni a Vagantului.

Vagantul nu permitea nimănui din Evan să stea într-un singur loc mai mult de patruzeci de zile. Dacă totuși s-ar fi găsit cineva, vreun nesocotit, să-și țină tabăra în picioare, oriunde pe întinsul cîmpiei Evanului, peste acest soroc, ar fi avut parte, zi și noapte, cîte puțin, de surprize: mai întîi ciudate, după aceea neplăcute, apoi crîncene, mai apoi năpraznice și la urmă abominabile. Și dacă acel nesocotit nu ar fi băgat la cap din prima experiență și ar mai fi încălcat o dată regula, atunci Vagantul ar fi urmat să elimine primul tip din șirul de surprize – și tot așa.

Evanul era un ținut atît de întins, încît n-a fost murfă să-l străbată de la un capăt la altul. În termeni mai preciși – dacă ar fi să-l rugăm pe Ovidiu Drăghia să ne prezinte meniul „Properties” – Evanul are suprafața de exact 9.523.512 kilometri pătrați. De aceea Vagantul era numit în nenumărate feluri: Păstorul, Călăuza, Invizibilul, Duhul, Actorul, Suflul, Sufletul, Suflețelul, Neliniștitul, Înțeleptul, Dumnezeu, Măturătorul, Ființa, Melesteul.

Vagantul nu avea chip. Totuși, nu era creier de om în Evan să nu-și fi stocat în memorie măcar un prilej când l-ar fi văzut. Nu era bărbat să nu poată povesti cum odată, în drumurile lui, a văzut ceva, o formă, o ființă care să sugereze întrucîtva că ar avea din atributele Duhului. Nu exista femeie care să nu-și amintească îngrozită că, așteptîndu-și cuminte stirpea în fața cortului, a văzut Melesteul.

Această insistență ciudată a mai ciudatei ființe numite Vagant, de a nu permite nimănui să zăbovească într-un loc mai mult de patruzeci de zile, era bineînțeles obositoare pentru toți, dar avea, pe de o parte, o justificare teoretică – de care multora le venea adesea lehamitea – și, pe de altă parte, un mare avantaj. Avantajul era că nimeni, niciodată, nici o putere, nici un imperiu, nici măcar

Imperiul Aktun, nu putea ocupa Evanul. Ocupanți fuseseră, dar se retrăseseră speriați. Ca să domini, trebuie să construiești: clădiri administrative, palate, orașe. Dar nimic din ce încercaseră să clădească nu rezista mai mult de patruzeci de zile. Încercaseră mulți să învingă forța blestemătoare a Vagantului. Aduseseră jertfe, zidiseră femei în zidurile pe care le ridicau, puseseră oștiri întregi de pază lângă fiecare bordei, dar nimic n-a putut opri elanul deconstructivist al Ființei. Ce ziua se zidea, noaptea se surpa. Astfel, Evanul era de mii de ani liber. Cine voia să intre, putea intra, dar nu avea îngăduința să se oprească aici. Justificarea teoretică era de fapt mult mai pașnică. Călugării ambulanți o comunicau periodic celor dispuși să se oprească din drum și să asculte. Vagantul li se arătase și le spusese, simplu: „Fiți trecători”. O variantă explicită a acestui îndemn era: „Lumea nu-i decât un pod; voi trebuie să treceți peste el și să nu vă clădiți locuințele voastre pe el”. Scurt.

Din această cauză, Rotula, tînărul general ce avea în subordine cincisprezece milioane de luptători, nu-și putea răspunde la întrebarea: „De ce acest război?”

Nu știa bietul că, în urmă cu trei ani, Vagantul întâlnise pe cineva care reușise să rămână neatins în cîmpia mare a Evanului, după ce s-a încumetat să zăbovească într-un singur loc mai mult, mult mai mult de patruzeci de zile: optzeci de zile. Era cineva mai puternic, mult mai puternic decât Dumnezeu, Înteptul, Păstorul, Melesteul, Ființa, într-un cuvînt Vagantul. Era chiar fratele din clasa a IV-a al Managerului. Și acesta, după înfruntare, i-a poruncit Vagantului să atace și să supună, cu orice preț, Imperiul Aktun. Rotula nu știa asta. Ridică brațul drept înarmat cu fassola, temuta armă Kașună. Îl coborî. Îl ridică iar și iar îl coborî. Oastea fremăta nerăbdătoare în ritmul mișcării

lui. „Cîtă moarte zadarnică pot împrăștia pe cîmpia asta, cu o simplă mișcare din mînă”, gîndi căpetenia. Datoria îi cerea să dea semnalul de luptă, dar brațul nu îl mai asculta. Rămase nemișcat ca o statuie, încercînd să-și recîștige controlul asupra sieși. În față i se aliniau imobile rîndurile nesfîrșite ale inamicului. Cînd își dădu seama că nu va fi niciodată în stare să dea semnul de atac, desluși în centrul frontului Aktun o formă minusculă ce se puseseră în mișcare. Așteptă. Era o solie.

– Mi-e foame! strigă solul cînd ajunse în fața căpeteniei, la distanța permisă potențialilor atentatori sinucigași.

– Hrăniți-! ordonă Rotula.

Solul înghiți repede și fără poftă plăcintuța ce i se oferă. Această formalitate fiind îndeplinită, fu adus în fața căpeteniei. Rotula îl privi cu nădejde. O capitulare ar fi salvat milioane de vieți.

– An Drak, împăratul marelui Imperiu Aktun, întins de la marele ocean Elfur pînă la deșertul Guda, așa și pe dincolo, voiește să se întîlnească, singur și neînarmat, cu viteazul și precocel Rotula, căpetenie a hoardelor din Evan și cu onoare vrăjmaș al Aktunilor.

Era o solicitare fără precedent în istorie. Dar Rotula nu simți nimic neobișnuit, pentru că era lansată într-o situație fără precedent. Acceptă fără nazuri.

Cei doi comandanți se desprinseră dintre ai lor, se îndreptară în același timp spre centrul văii și dispărură sub cortul ce se ridicase degrabă, între paragraful precedent și cel pe care tocmai îl citiți și care în acest moment nu face decât să vorbească despre sine, aroganță metatextuală pe care e cazul s-o curmăm cu un simplu

ENTER.

O carte despre proza și dramaturgia lui Bartolomeu Valeriu Anania

Ioan PINTEA

In anii '80 nu dădeam doi bani pe „cultura oficială”. Uram din toată inima simulacrul cultural desfășurat cu aplomb, naționalist și deșănțat din imediata noastră apropiere. Eram tânăr și aveam nevoie

ca de apă de repere, de modele cu adevărat culturale. Le-am căutat cu patimă și, în ceea ce mă privește, le-am aflat mai întotdeauna în lumea Bisericii. Așa se face că în anii ciumei, cum bine zice Daniel Defoe și prietenul meu Liviu Antonesei, am stat de vorbă, am tăifăsuیت clipe îndelungi, înregistrând sau

scriind direct cu mîna, dialoguri ample cu N.Steinhardt, Dumitru Stăniloae, Valeriu Anania, Ioan Alexandru.

În acei ani am realizat un interviu cu Valeriu Anania pe care l-am publicat, grație lui Aurel Rău, în revista *Steaua* de la Cluj. A fost un moment foarte important pentru mine, dar

Fragmentarium critic

cred că și pentru Valeriu Anania. Interviuri de felul interviului nostru, interlocutori de genul celui interviuat nu dădeau bine diriguitorilor culturnici de atunci și deveneau, pentru noi ceilalți, refuzații, pe loc o izbîndă, o biruință vizibilă în lumea lor hîdă și cenușie.

Acel interviu, despre dramaturgia și proza lui Valeriu Anania, mi-a încolțit în minte, recent cînd, încîntat și fericit, am parcurs lucrarea tînărului univesitar, de la

Universitatea 1 Decembrie 1918 din Alba-Iulia, Lucian Vasile Bâgiu, intitulată *Valențe polifonice ale prozei și dramaturgiei lui Bartolomeu Valeriu Anania* și apărută la Ed. „Reîntregirea”, 2004. O carte cu totul și cu totul remarcabilă și impresionantă prin acribia cercetării și exhaustiva performanță bibliografică. Binevenită, mai ales în aceste zile, cînd editura *Limes* de la Cluj își face un titlu de glorie prin publicarea integralei Anania.

Cartea se vrea o incursiune exegetică într-o operă constituită deja, clasică, în înțelesul bun al cuvîntului. Structurată pe capitole consistente, proprii discursului exegetic, cu un aparat critic și bibliografic riguros și un cuvînt înainte generos, semnat de Constantin Cubleşan, ea a fost mai întîi teză de doctorat și a fost coordonată (nota bene!) de prof. univ. dr. Vasile Fanache.

E de remarcat radiografia exactă pe care tînărul autor o face dramaturgiei și prozei scrise de Valeriu Anania. Comentate separat și privite critic în ansamblu – și proza și dramaturgia – au darul, dar și rostul de a revela cititorului un temei comun: eposul convertit în topos spiritual.

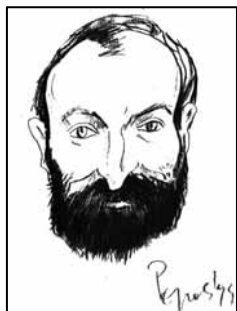
„Discursul lui Valeriu Anania urmărește relevarea valorilor primordiale, a unor esențe atemporale și sempiternice, într-o mai bună așezare a rosturilor vremurilor prezente. Polemica eului cu lumea este o strategie în acest sens. În fond, autorul pornește de la o premisă și ajunge la a formula o axiomă: nimic nu este întîmplător întrucît totul este semnificativ. Și tocmai de la această convingere funciară trebuie pornit programatic la o cercetare exhaustivă a scriiturii sale: fiecare cuvînt și fiecare gînd sunt rezultatul unei îndelungate meditații asupra naturii umane și a celei artistice, fiecare formulare

dorindu-se expresia unei valori în sine. Privită ca un întreg, opera lui Valeriu Anania se vrea nu doar un epos, ci și un topos spiritual”.

Pornind de la opera ca atare Lucian Vasile Bâgiu abordează o multitudine de teme și găsește definiții solide pentru aceasta. Spre exemplificare: repere ale discursului literar, alegoricul romanesc, metamorfozele harului artistic, memoria ca recurs la istorie, constante ale prozei, valențe ale prozei între eros și thanatos, o pentalogie a mitului românesc, valențe ale mitului autohton.

Faptul că avem o carte de asemenea factură, scrisă de un critic din generația tânără, care analizează pînă în cele mai mici amănunte opera în proză și teatru scrisă de Valeriu Anania, dovedește din plin că Mitropolitul de la Cluj este un autor important care, prin scrisul său, are de spus lucruri esențiale contemporanilor. Citindu-i cărțile redescoperim perenitatea mitului și redescoperind perenitatea mitului, în această lume românească bîntuită de duhul nefast al desacralizării, dobîndim beneficiul arhietipalului.

„O merinde de catastrofă”

David DORIAN

In motto-ul cu care se deschide noua carte de poeme a lui Dinu Flămând, Sfântul Augustin face afirmația tulburătoare că până și de uitare trebuie să-ți aduci aminte: „...și cât ar fi el de inexplicabil

misterul, sigur este că îmi aduc aminte de uitare, acest ucigaș al amintirii” – moto ce ne pregătește pentru o călătorie prin meandrele memoriei.

Amintirea e vehicul cu care se poate călători în timp; se poate călători în trecut, se poate călători și în viitor, prin memoria

universului. Nu întâmplător, poetul e sedus de teoriile moderne ale fizicii și matematicii, în care spațiul-timpul nu mai e privit după legile mecanicii clasice newtoniene, ci se explorează cu cele mai moderne instrumente ale cunoașterii. Teoria fractalilor, această fascinantă metodă matematică de a controla haosul, a fost fundamentată în urmă cu trei decenii de

matematicianul Benoit Mandelbrot.

El a inventat cuvântul „fractal” (din latinescul „frangere” care înseamnă „a sparge în fragmente neregulate”. Știința și arta sunt modalități complementare de exprimare a lumii naturale – una analitică, cealaltă intuitivă, adevăr pe care Dinu Flămând își construiește discursul poetic revelator.

Frigul intermediar, noul volum de versuri apărut la Editura „Paralela 45”, acolo

unde Dinu Flămând a mai publicat o traducere de „Poeme” de Samuel Beckett, se constituie într-o elegie despre inconsistența vieții; curgerea vremii e percepută în registru tragic, ca „o neglijență a atenției”. Poetul descoperă urmele devastatoare ale trecerii timpului depuse pe epiderma obiectelor: „albastru spălat de ploaie al zidurilor/ oase deformate ale cubului meu cranian/ urmă a sandalei rămasă pe dealul de lut/ semne de praf de piele pe dunga paharului// dis-de-diminează tăcerea nopții/ la fereastră cenușa timpului” Sunt notații ce fragmentează poemul în sinestezii, încercări de a reconstitui identitatea clipei. Fereastra prin care se privește lumea e o deschidere înspre „stările de agregare” ale timpului: trecutul cu viața amintirilor aproape palpabile, prezentul ca un spațiu al frigului (intermediar) și viitorul eșuând în „marele frig”, în starea de entropie a universului.

Poetul caută să înțeleagă neînțelesul, încearcă să demonteze mecanismul tainic al timpului implacabil: „iar singura vizibilitate a timpului era vântul/ prin ramurile de afară/ aducea uneori cu degete de copil/ zgomotul râului/ dinspre arini/ treceau cu fulgii lor șoptiți norii/ pe chipul adolescentin al mamei// i se dăruise maternitatea/ ca din senin ninsoarea// trei portocale palpitau la fereastră/ în frigul intermediar” Universul copilăriei pierdute se reconstituie din fragmente de amforă risipite, în care absențele sunt înlocuite cu liantul pur al amintirilor.

Sentimentului tragic al pustiirii i se opune o abia perceptibilă revoltă interioară. Senzația de asalt domină ființa poetului ce simte metamorfozele lumii „în peisajul ridicat în picioare”, în „gardurile vii de acacia ce brusc încep să pășească”. Periplitul tragic prin memorie supune la încordare ființa poetului,

Dinu Flămând

frigul intermediar

Oglinzi critice

abandonată într-un inconfortabil Afară: „înaintezi spre o colină interioară/ cu aerul confuz/ al celui ce se alintă în amânare/ ajungi la pustiurile ce netezesc/ mușuroiul trupului tău invizibil// mică e spaima ce-ți face umbră deși în ea/ se află tot ceea ce conține acest Afară”

Remarcabile prin sugestia de mister, de incomunicabil, de neputință a rațiunii de a lămuri tragicul existenței, sunt aceste notații sibilnice: „ai fi preferat mai degrabă nu/ și poate era mai bine să/ decât doar așa ca și cum/ așteptând că va fi să fi fost/ fără să”

Un înțelept Solomon al Pildelor biblice, un Ecclesiast cu gustul amar al deșertăciunii sălășluiește în fibra elegiacă a acestor poeme. Resemnarea ia treptat locul încercărilor de revoltă, a nesupunerii interogative. „ceva esențial și iremediabil/ neînsemnat/ îți scapă definitiv/ și e singura posibilitate de a-l pricepe/ tic ironic pulsând/ între ecou și carne/ furișată/ lacrimă de întuneric/ în fastul tăcerii cu care astrele te iubesc”

Ritmurile vieții, năucitoare, incontrollable, produc în ființa poetică acele uimiri/întrebări tragice fără răspuns. „accelerează încetinind și pe zi ce trece mai/ insistent revenind/ ca de la înflăcăratele baluri ale adolescenței/ cu o purpură de confuzie-n jurul ochilor// ...uimirea de a te vedea bătrân// cine? eu?/ cine eu?”

Ipostaza nouă de a deveni simplu spectator la dezastrul ființei e tratată adeseori în registru sarcastic. „doar dintr-o neglijență a atenției/ un întreg deceniu ți s-a dus într-un/ singur an/ pe când întorceai distrat fața de la ceva/ ce te privea fără să te privească/ în ironia robustă a timpului...” Neputința nu se manifestă – așa cum am mai subliniat – în revoltă, ci ia forma unei resemnări înțelepte, îmbracă haina retoricii elegante. „iar în această rușine ce te îndeamnă să-ți fie rușine/ de suflet/ doar o bogată formă de sărăcie/ inventează diversitatea// poezie/ intensitate” În condiția de înțelept tragic, poetul se simte dator să concentreze lumea în definiții, cum, bunăoară, în cea dată timpului. „iar timpul nu este/ nu este decât răbdare/ în *altădată* ca niciodată” Nici măcar poemului nu i se mai poate atribui condiția salvatoare. „primul cuvânt al

poemului se trezește ridicând mâna/ în mijlocul clasei deși nu fusese atent/ la-ntrebare/ iar acum va trebui să răspundă/ batjocorit în fața întregii lumi/ bâlbâindu-se/ de ce el? și cum el?/ în înfumurarea fiindului”

Spaimele trecerii, urcarea spre „vârful nopții” sunt percepute în nebănuite transparențe. „piscul de la cumpăna lacrimilor/ gol plin/ ce ezită să se reverse/ cum nimic/ nu mai încape în el/ încă mai e loc pentru nefericire/ iar omul atins de subita/ reverberație a zilei spre vârful nopții/ transpiră o spaimă care îl amuțește/ și îi taie din coate mâinile”

Tragicul condiției pieritoare, deriziunea, marea farsă a existenței culminează cu imaginea viermelui-clovn. „așteptând/ cu fruntea culcată pe masă printre merele viermănoase/ ascultând ronțăitul lor prin/ secretele galerii sau privind cum deodată/ se apropie de pupila ta dilatată viermele-clovn/ mesager al ineputabilei vieți” Condiția viețuirii prin „frigul intermediar” e înnobilită de măreția singurătății. „ai ieșit din coloană/ renunțarea devine revelația ta/ incomunicabilă/ iar în timp ce ei continuă să plivească sensul/ tu pornești în călătoria de iarnă”

Un alt poem amintește, prin serenitatea acceptării „marelui frig”, de eminesciană *Odă* (în metru antic). „...aș zice că nu foarte mult trecut de/ cumpăna apelor/ cu un braț de statistici în mână/ printre moliile ce rod peisajul/ învățat/ cu o durere mediocră ce nu mai doare”.

În imagistica bogată a curgerii, nu putea să lipsească invocarea lui Heraclit din Efes, personaj atins în poemul lui Dinu Flămând de spectacolul derizoriului. „și legenda are ironiile ei pestilențiale/ dacă Heraclit moare în bălegar/ altfel prin grajdurile în care/ robotește și cauza disperării tale/ nu faci decât să plagiezi lucrul timpului”

În cel de-al doilea ciclu al volumului, *Amplitudini de probabilitate*, Dinu Flămând nu-și dezmințe faima, recunoscută în timp de critica literară, de poet cu mare disponibilitate la nou; aceeași privire asupra condiției tragice a existenței omenești, cercetată însă cu sofisticate instrumente moderne. Teoriile de ultimă oră din fizică și matematică înnoiesc

discursul poetic. Apar sintagme construite pe cuvinte din domeniul matematicii: „un ghem de cifre, ecuațiile diferențiale ale iluziei, creșterea exponențială a razei universului, zeii statisticieni, intervaluri de întuneric, șirul dintr-o păstaie”. Receptiv la aceste teorii, poetul încearcă lărgirea sferei cunoașterii artistice intuitive prin cunoașterea analitică. Fascinanta teorie a fractalilor își găsește o surprinzătoare aplicație în economia cărții. *Amplitudini de probabilitate* ne trimite cu gândul la teoria probabilităților, cea care explorează legile întâmplării și ale haosului. În poemul *cozi despletite*, poetul cercetează „amplitudinea de probabilitate” a morții, jonglând cu termeni aparținând statisticii, ramură a matematicii aplicate.

O stranietate a lumii pătrunde simțurile, precum în poezia expresionistă, în multe din poemele lui Dinu Flămând. Senectutea se insinuează pe nesimțite, cum în atât de sugestiv intitulatul poem „lătrat”. „iar într-o zi se fisurează pe neașteptate ceva/ sub linia orizontului/ o briză nervoasă întunecă/ fața soarelui// norul trece pe acolo/ cu groapa unei absențe/ se aud dinții nimicului/ rumegând umbra pe o singură parte”

Poet al esențelor, al cunoașterii lumii sub multiple aspecte, Dinu Flămând e entuziasmat de exactitate, de încercările spiritului de a atinge limitele cunoașterii. „iar dacă și apa/ îmbătrânește/ în meta-universurile care ne umilesc/ eternitatea mea se evaporă/ la limita termodinamică a cunoașterii/ altfel porii îmi rămân insensibili/ la frigul cosmic în care ațipea/ șarpele timpului pe când/ zice-se/ preceda materia/ și chiar de mă revolt/ tot pe o cădere urc și eu/ laolaltă cu ceilalți muritori/ (bețivi/ fanfaroni și/ sinucigași)/ iar săgeata/ spre viitor trasă tot în trecut ajunge/ cu o melancolie inexplicabilă”

Ciclul *Grădini*, publicat separat în 2005 într-un volum bilingv româno-francez, se integrează în aceeași viziune elegiacă a „Frigului intermediar”, includerea lui în noul volum fiind binevenită. Sentimentul înstrăinării e prezent în vegetația întunecată de munte și-n lumea obiectelor arhaice, în toposul copilăriei peste care planează duhul morții. „există undeva un râu cu apă ce nu mai udă/ o

scândură aplecată la gardul peste care nu/ încetez să trec/ o potecă ce fuge adânc în pământ de la un an la altul/ și mirosul de cină venind seara de la casa abandonată/ (...) un lătrat de câine strivit de ecoul trenului ce s-a dus/ fuioare de fum firave ieșind din hornuri de mult căzute/ anumiți copaci la umbra cărora se adună morții”

Poetul fixează în cadrele privirii universul casnic abandonat, o natură statică umbrită de sfâșietoare melancolii. „merii bătrâni se învăpăiau în prelungirea mirajului/ sub picoteala unui zumzet ce le nimba frunzele/ cu lumina mios rătăcită a după-amiezii// ierburile își țineau ascunse în legănare imperceptibilă/ întunecimea lor verde din care nechezatul îndepărtat/ al unui cal trezea clinchet de pahare în casă// prin odăile răcoroase tăcerea se prăfuia/ abia întreruptă rareori de migrația viespei/ între fereastră și para coaptă uitată pe masă”.

O vegetație aspră, cu nuanțe neîmblânzite, o viziune cromatică amintind de mâna sigură a peisagistului. „fragila muțenie/a culorii/ sub norii devoratori// verticalitate a verdelui/ la care lucrează/ îndurerate seve/ între rădăcinile lui se zbate/ prada acestui pământ sărac/ ca o vietate în/ ghearele unui vultur” Culorile violente, culorile disperării apar în compoziții tulburătoare, amestec de viziuni serafice și naturaliste. „înfloresc pe răzoare tufe umile/ înainte să se îngrămădească la/ frumusețe merii/ prin grădini unde aerul ține lucrurile într-un suspin precar/ eternitatea își încearcă acizii de putrefacție/ pe cadavrul unui câine adus de torenți/ flori galbene au înflorit lângă maxilarul lui/ socul uscat scoate lăstari/ îmbibat de o sevă indiferentă”

Ultima secțiune a acestui consistent volum, intitulată *Petrarca în gară la Avignon*, e dedicată iubirii. Imagini delicate amintesc de poemele de tinerețe ale lui Dinu Flămând din volumul *Apeiron*. „noiembrie sfârșește înainte de a începe/ iar noaptea deja se îngheșuie devreme/ în patul zilei și într-al meu/ luând locul tău// plouă pe câmp/ tu revii în mine fără să fi plecat/ și aceeași ezitare ne-ntinde mâna/ singura mea ureche trează rămâne mirosul/ ce își aduce aminte de foșnetul pielii tale/ și doar

cu ochii închiși te mai văd/ prin lumina cernută”.

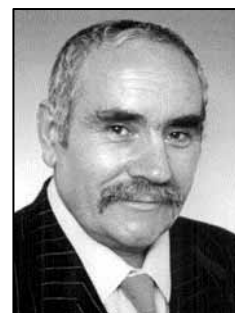
Poemul *genunchi* pastelează cu diafane nuanțe senzualitatea iubitei. „ploaia verticală pe geam/ implora ca o iubire/ lacrimogenă/ fugeai printre urzicile tinere/ dar pe atunci nici ploaia nu atingea/ pielea ta/ de pe genunchii tăi

verzi/ începea să se șteargă/ copilăria// mâinile încă îți rămâneau/ încurcate-n sfială/ aburii respirației tale fugeau/ deja ca un nor postum”.

Cu această nouă carte, Dinu Flămând „lasă altor poeți/ pe la popasuri nebănuite/ o merinde de catastrofă”.

Dinu Flămând și *Frigul intermediar*

Niculae VRĂSMAȘ

Am apreciat întotdeauna scriitorii care nu și-au încovoiat spinarea în fața dictaturii, între care, cei din Transilvania, au creat o adevărată redută, prin cenaclul și revista *Echinox*, un rol de fondator având și bărgăuanul Dinu Flămând, de a cărui poezie m-am simțit întotdeauna atras, prin recunoașterea și atracția miresmei persistente a locurilor natale, comune.

Registrul poetic al lui Dinu Flămând cunoaște, pe parcursul a 35 de ani, între debutul său anaximandrosian (*Apeiron*, 1971) și recentul său *Frig intermediar* (2006), o relativ constantă, în bogăție, măreție și prospețime, vibrație lirică. Poezia sa este un adevărat fluviu literar, care se naște dintr-o rană a muntelui („*misterul izvorului – deschisă rană/ sub burta colinei/ atât de violent și de/ imposedabil al meu timpul când lumea se inventa pentru mine*” – grădini), din care seva poetică țâșnește tumultuos printre pietre, apoi se strecoară lin, șerpuind printre ierburi și grâne („*plante semănate de nimeni/ în mâini ce nu le-au atins niciodată*” – sau deșerturi – „*înaintezi spre o colină interioară cu aerul confuz/ al celui ce se alintă în amânare/ ajungi la pustii ce netezesc/ mușuroiul trupului tău invizibil*” – o neglijență a atenției), spre un îndepărtat, dar mereu prezent, ocean.

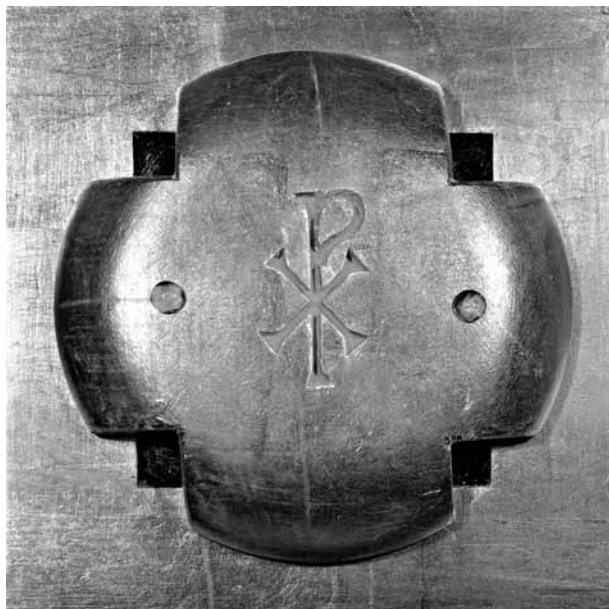
Există în această simfonie a drumului spre ocean, pe lângă o intensă aspirație, latentă

dar și asiduă, de cunoaștere și cucerire a spațiului, prin neglijarea aproape totală a timpului („*iar singura vizibilitate a timpului era vântul/ prin ramurile de afară/ aducea uneori cu degete de copil/ zgomotul râului/ dinspre arini*”; „*la fereastră cenușa timpului*”; „*doar dintr-o neglijență a atenției/ un întreg deceniu ți s-a dus într-un singur an/ pe când întorceai distrat fața de la ceva/ ce te privea fără să te privească/ în ironia robustă a timpului...*”; „*iar timpul nu este/ nu este decât răbdare/ în altădată ca niciodată*”; „*formă aerodinamică – prelinsă carenă/ viața în vântul timpului...*” – o neglijență a atenției; „*timpul este substituie...*” – amplitudini de probabilitate; „*dacă adorm pot spune că am noroc/ și toată noaptea alerg după țărnul ce fuge/ în susul râului*” – centricitate, amplitudini de probabilitate; „*duși într-o depărtare ce se resoarbe/ râu reînărât în ploaie*” – râu reînărât; „*iar din acele triumfale acorduri ale asfințitului/ la marginea marelui ocean/ ies deodată să te salute munții/ ce continuă să crească în amintirea ta/ Tomnatecul/ Heniul/ Suhardul în depărtare/ piscuri de umbră împădurită/ din copilăria neatinsă de timp*” – munți, amplitudini de probabilitate), reverberații elegiace ale unei reversibile și obsedante dorințe de reînțoarcere, în spațiul și timpul, ce nu se vor a fi pierdute.

Poezia lui Dinu Flămând are o structură și un statut aparte, care îi conferă un farmec original, ce poate fi definit printr-o aparentă indecizie, marcată de o continuă alternare și scoatere la vedere a realului, a concretului bine perceput, alături de abstractul reflexiei, care întregesc fondul liric. În poezia lui abundă suvoaie întregi de iluzii, în fața cărora poetul, clarvăzător și pragmatic, pune stavila lucidității care le anihilează, ferindu-l, întocmai ca un leac miraculos, de virtualele decepții. Versurile sale funcționează ca un fel de autoterapie, vindecătoare, a propriului său suflet. Lirismul evoluat al ultimelor poeme, cuprinse în volumul *frigul intermediar*, apărut în colecția Biblioteca Românească – poezie, la Editura Paralela 45, 2006, este generat de o adevărată și continuă competiție, interogativă, între percepția reală și cugetare, deschise în multiple planuri și desfășurate cu extremă mobilitate și tensiuni intensive, până la dramatism, aidoma unui inteligent joc de șah, neterminat, sau ajuns, obligatoriu, la remiză.

Discursul poetic al lui Dinu Flămând este perpetuu și febril („*am nevoie și de a fi și de a deveni/ pentru bunul mers al/*

metabolismului meu umil/ căci prin venele verbelor mele nu curge un singur timp” – fractalitate), parcă ar proveni din propriile sale artere, adevărate rădăcini care străbat între a fi și a nu fi, între „*ceva esențial și iremediabil neînsemnat*”, conștient fiind că „*marginea își întinde o măruntă senzație de inutilitate/ absența te umple*”, când „*noaptea curge din lăuntru afară*”, către zi și ziua către noapte, printr-un veșnic și protector „*frig intermediar*” („*trei portocale palpitau la fereastră/ în frigul intermediar/ o nouă inocență era posibilă/ iar în vreme ce amintirea își alăpta uitarea/ viața continua*” – o neglijență a atenției), despre care s-ar putea presupune, la o primă vedere, că funcționează întocmai unui purgatoriu, dar sugerarea poetului („*deci alegi tot provizoriul și inexplicitul mod/ de a locui în afara celor ce se întâmplă*” – amplitudini de probabilitate), ne trimite mult mai departe, obligându-ne să privim materia, când din afară, când din interior, uneori simultan din ambele părți, călăuziți, expulzați, sau chiar suspendați în afara timpului și a spațiului, am putea spune într-un mediu divin.

Ion Creangă și accidența lumii (jurnal canadian)

Cornel COTUȚIU

A treia zi mohorâtă la Bouctouche și în împrejurimi. Dar nu și când tu îl ai pe Creangă în traista de vacanță.

Citind (vorba vine; desigur, recitind) din povești rețin o seamă din mustoasele sale sintagme. Le adun și alcătuiesc în joacă un text. Iulia se întoarce de la piscină (că de mare nici vorbă) și mă întreabă:

– Vă place să scrieți?

Ce să-i răspund?

– Cine este Ion Creangă?

Și răspund, apoi îi citesc, de se crucește:

– M-am dus în lume după berbantlăcuri și am cam început a șopârca și alergam toată ziua de nu mai aveam vreme să-mi strâng picioarele. Când am scăpat deasupra nevoii, l-am luat pe frate-mio de obraz că-i ușernic înloc să trudească. El pândeă vreme cu prilej să aibă harțag cu mine, da' până la urmă, când o văzut că l-am căutat bine la boală, că am purtare de grijă pentru el, mi-o zis: Ești mai ajuns la cap decât ceilalți, ai fost pentru mine om cu dreptate, Dumnezeu să te înzilească!

– Mai bine puneți-o să citească de-adevăratelea românește – îmi propune Dorina, maică-sa, trecând pe lângă noi spre... cuisine –, că nu prea știe. Creangă-i Creangă...

– Adică creangă? – se nedumirește Iulia. Branche?

La plecarea din Montréal, am luat și o revistă „literar artistică”, părăsită de curând de redactorii mai vechi și pusă în brațele unor tineri condeieri. De unde până mai ieri consideram publicația ca fiind una dintre cele mai bune în domeniu, acum a devenit spațiul tipografic al unor vocalize experimentale; prelată, sub care se fac exerciții fizice de întărire a mușchilor străvezii.

Luasem revista cu mine socotind că prin aeroporturi, sau pe durata zborului, voi speria

monotonia din mine, răsfoidind-o. N-a fost vreme decât aici, la Bouctouche, în cenușiul zilei.

Nici vorbă să mă irite lectura, m-am distrat copios. Cum tocmai rezumasem două dintre textele publicate, adaptându-le la trebuințele mele, i-am propus fetei să mai asculte ceva românește:

Experiența brută se pare a fi vina cea mai exploatată a acestor ani, chiar dacă, în exces de acribie aplicată experienței, acești poeți uită de multe ori poezia [Atunci de ce-i mai numești poeți, amice?– asta nu i-am citit-o Iuliei]. Ei trec brusc de la un manierism atroce la un autenticism al gongoricului. Sînt volume terifiante în care paginile adesea arondează memoriei și imaginației fecundarea larvară a cadavrului imund al spațiului, pagini în care se recontextualizează motive vechi care țin de domeniul autotelicului instituționalizat. Sunt pagini în care se instituționalizează forme nu prea discrete de a supraveghea și pedepsi.

Autorii sunt niște anormali, cărțile lor fiind gustate doar de către anormali. Numai ei văd, înțeleg experiența unor astfel de reclusiuni instituționalizate ca o ridicare la ceruri.

O văd pe Iulia cum se depărtează de masa la care m-am așezat, ca și cum cineva, nevăzut, ar îmbrînci-o.

**Exerciții de
bunăvoință**

Coperta cu chipul lui Creangă e aproape de chipul din revistă al tânărului comentator, din textul căruia am extras sintagmele de adineauri. Ciudat, cele două seamănă. Dar, din câte știu, Creangă era un om normal, chiar dacă, acu un veac și un sfert normalitatea nu era... instituționalizată.

Și Iulia care, în normalitatea ei de 11 ani de viață tocmai mă întrebase dacă îmi place să scriu.

Rezum (dintr-o pagină întreagă, niște „meditații” intitulate de un alt zbanghiu „Se-întâmplă ceea ce se scrie”) ceea ce, de ar fi fost să-i citesc fetei, ar fi nedumerit-o beton:

Ce face scriitorul atunci când scrie? Ce se întâmplă în lume pe lângă actul scrierii lui? Scriind, scriitorul face ceva în lume, dar face ceva cu sine în lume. Scriitura este operația autorului într-o lume care, prin esență, e non-scriitură. Scrierea mea este fapt ce se produce în ordinea lumii, este accidență a lumii. Textul

se oferă drept alt mod de-a fi al lumii. În scriitură ceva apare, ceva se propune. Dincolo de faptul că eu scriu, textul se întâmplă în rețeaua lumii, devine fapt al lumii. Ce ar însemna a scrie în afara lumii ce se face, în afara evenimentelor ce se întâmplă? Nimic.

Amin! Zic eu.

Nu puteam să-i spun Iuliei că așa ceva e o ipostază mai rară a masturbării. Și nici care e deosebirea între una fiziologică și una intelectuală.

Deși cerul e în continuare mohorât și briza răcoroasă, mă ridic de la masă cu gândul s-o iau către ocean.

Mișcarea de revoluție a ființei

Mircea MĂLUȚ

Recenta antologie din opera poetică a lui Aurel Rău, *Lucruri și stele*, cea mai împlinită dintre cele alcătuite până acum – prima intitulată neutru *Versuri*, a doua la fel *Poezii*, apoi, cu o trimitere vectorială mai pronunțată, *Septentrion* – dă o imagine cuprinzătoare asupra acestei creații, nu numai pentru că sunt înserate și poezii din ultimele volume, precum *Piatra scrisă*, de pildă, ori inedite, ci și grație arhitecturii interioare, toate acestea într-un tom cu o ținută estetică aparte, așa cum este de altfel potrivit unui astfel de demers.

Lirica poetului și-a configurat, de la început, un spațiu specific în care notele definitorii sunt date de un registru al mirării înfiorate față de toate opțiunile manifestatului și de căutarea cu obstinație a spunerii optime, în care notația abruptă și nu metafora elaborată dă tonul scenariului poetic. De remarcat, și facem aici o necesară paranteză, că lirica poetului ardelean, se situa în prelungirea liricii interbelice, purtând un dialog fertil cu Blaga, Pillat, Arghezi, Maniu, Voiculescu și alții, alături de cea a colegilor de la revista *Steaua*, condusă cu abilitate și eleganță un jumătate de veac de Aurel Rău, cea mai estetizantă revistă a timpului, un timp care cultiva retorica fada a convenționalismului poetic specific dogmatismului orânduirii proletare, Poeții de la *Steaua* și-au însușit un scenariu de fugă, optând pentru ceea ce s-a numit „poezia de notație”, cultivând pastelul, tematica istorică mai cuminte, evenimentul cotidian, etc.. La Aurel Rău, care și-a proiectat o formula poetica minimală – „Voi scrie versuri drepte și exacte” (*Sonet*), pe care a și respectat-o, situându-se mereu în perimetrul lirismului, luând repede o distanță apreciabilă de o falangă declamativ-ieftină, emoția este, de cele mai multe ori, intelectualizată, astfel că, în

ciuda unui aparent descriptivism, avem de fapt o întreagă atmosferă interioară creionată în linii de forță de o percutantă sugestivitate. Poemul pare o schiță, în care sunt marcate articulațiile principale de susținere, aceasta fiind suficientă pentru prezența tensiunii lirice, grație unor conexiuni speciale, specifice unei arte ce ține de cea a unui bijutier. Această, altfel spus, fină broderie, care este marca unei naturi atente la detaliu, conduce ineluctabil spre esențializarea discursului poetic. Poetul *Ritualuri*-lor este un calofil, iar scrisul, dincolo de o datorie funciară, cum vom vedea mai jos, este perceput ca o artă în sine. Aproape orice poate să acceadă în sfera Poeziei, chiar și căderea unei cărți iubite din raft, semn al unei concepții platoniciene, potrivit căreia umbrele frumosului se află, în stare latentă, pretutindeni, fiind suficientă o vocație anume pentru a le ridica în tangența conceptului pur:

„O carte-a căzut din raft
Eram pe scară, n-o mai puteam opri
Reușisem doar s-o ating dar îmi scăpă iar
Cădea c-un fel de sadism
Fusesse una din marile-mi iubiri
Ajunsă jos zăcea ruptă, un măcel
S-a hăcuit ca un samurai”
(*Cartea cu semn de carte*)

Ca toți poeții ardeleni, Aurel Rău

Topografii critice

cultivă o anumită sobrietate a rostirii, prezentă chiar și atunci când își face loc un sentiment ludic.

„Noi nu-ntrebăm dacă-i place.
Ajunge că orice sunet e și zvâcnire...
Izbim din vătrai și-i seară...
Iar larma, prin carnea cetății lui,
prin câlții acelor lui antene.

Cum ar plânge metamorfoze
ori ginți dispărute și fără scriere,
adulmecă luna plină;
ascultă-n pământ ca un arbore.
Noi nu-ntrebam dacă-i place.”
(În jurul ariciului)

Tonul grav, elegiac, este atotprezent și citim o exigență nemărturisită explicit a unui ochi atent la „mișcarea de revoluție” a ființei, a cărei funcție principală pare a fi cea a spunerii, a mărturisirii înfiorărilor, a mirărilor, a reveriilor. Un segment peisagistic este suficient pentru a declanșa emoția:

„O pasăre neagră în vârful bradului
Și zăpada albă, albă –
Cum se ține strâns pe crenguța care leagănă,
Poți să juri că nu va cădea.

Și bradul se ține la rândul de piatra stearpă.
Rădăcinile-i, tot ca gheare.
Doar mai mari. Și-ncordate, elastice,
tremurate,
Parcă roase de-o... îndoială

Iar pământul, pământul cu ziduri și drumuri
ninse,
Cu lămpașele sale mii,
Cu vocile lui de cuarț, cu statuile lui în creștere
Și cu droaia de mări și râuri –
Atât de nesigur în apusul de soare
Și-n răsăritul de soare! Fără nici o rădăcină,
Frânghie sau orice punct de sprijin.
O stea-n cer și el.

Și bradul din dreptul ferestrei nu știe
Și pasărea-n leagănu-i rece nu știe –
De aceea nu-i strânge și-i lasă să doarmă
Brâul negru din jurul lor.”

(Brâu negru, țintat cu aur),

după cum motivul istoric este un bun vehicul liric, cum se vede în foarte frumoasa scrisoare închipuită de poet ca fiind scrisă de Petru Rareș către Toma Boldorffer la Bistrița:

Petru prin mila cerului, Moldovei
Moșnean și domn cu bine-aici sosit,
Jupâne Toma, îi dă-n seamă slovei

Să te găsească teafăr și-nflorit.

La Poartă, toate-n legea lor, firește.
Și Împărat și vel vizir, ne țin
În cinste, doar că lucrul zăbovește.
Sub semne,-altfel, că-n deslușiri, deplin.

Omul acesta, Toader, cale bate
De apă, de pământ, de grâu, de stei,
Cum doamnei noastre-i merge în cetate,
Și cum copiii noștri-o duc și ei,

Vești să ne-ntoarne, de-unde, prin tărie,
Un ceas sub stele este-ntregu-Ardeal,
De sabie ce l-am făcut să știe;
Și vă mai rog să vă-ngrijiți de cal.

Scrisoarea-i pentru dumneata, cum este
Și pentru Sfat și jude. Câte-aflați
De-a rândul-i spuneți, și spre noi, nu peste
Munți, ori alt țel, de sâng îl îndreptați,

Căci s-a legat prin aspre jurămintे,
În griji pe nimeni nu-l dorim oricât.
Vom plăti tot, știind a ține minte,
Vom fi ce-am fost, și chiar mai mult de-atât.

Dată-n Bizanț spre unde vad, moșie
Turn în țării rămâne-ntregu-Ardeal.
Și vă mai rog, timpul mai mult a scrie
Nu ne-a lăsat, să vă-ngrijiți de cal.

Miercurea, ziua. În spre sfinții-n zare
Petru și Pavel. Bărți l-al mării sân.
Preț, lacrimi – două mari mângăritare...
Și gândul de-al trăda iar pe păgân.

(Petru Rareș către Toma boldorffer în
Bistrița)

ca și amintirea, sensibilă la acte, aparent, banale, cum ar fi trecerea prin oraș a unor căruțe țărănești (*Căruțe țărănești*), o scrisoare de acasă (*Îmi scriu de acasă*), amintirea tatălui (*Tata se ducea în câmpia Ardealului*), sau celebra, de acum, evocare a trecerii turmelor de oi prin oraș (*O turmă de oi trece prin oraș*):

„O turmă de oi trece prin oraș.
Tiling, talang – clopotele-n cale.

Printre-naltele ziduri, pe asprul pavaj, „Ce stranie
vale!”
Par să își spună cu glasuri de trâmbiți trudiții glotași.
Și turma se-nșiră sub ploaia de marte.
Ciobanu-n cojoc, cel ce merge în frunte, privește,
pe gânduri, departe.
Între el și oi, sub dăsăgi un asin se-ndoaie.
Printre căldări și sumane doi miei tineri
Scot din desagi oacheșe boturi pe care apa șiroaie.
Și alți doi ciobani pășesc după turmă.
Pășesc impasibili, dar când
Vreun camion se ivește, auzi-i cum strigă la oi,
bătele ude săltând!
Trei câni bătrâni pe trotuare se-ațin și-n urmă.
Unde vă duceți, măi români?
Până la Sibii ne ducem noi.
Dar până acolo, calea e lungă, de săptămâni!
Suntem învățați, de departe venim, tot prin vânturi
și ploii..

Iar poetul aude în timpuri de jale
Cântul Mioriței sunând agale.
Și ploaia deasă pare un codru uriaș,
Turma se duce pe străzi, prin oraș...
Tiling, talang – clopotele-n cale.

Micropoeemele,

„s-a rătăcit pe
tăblia
foii albe
înclin mereu, reflex, partea opusă,
când a ajuns ea la margine
și reîncepe maratonul
cu popasuri
îmi aruncă priviri
sălbatic
și scrie cel mai frumos poem
care ca orice
poem
s-a șters după ce l-ai scris”

(Furnica),

„Văd cum sufletul se ia din icoană
pe sine
cu mâna lui
Văd cum Ioan Botezătorul își duce capul
pe tavă
între rubine”

(Iconostas)

și haikuurile

„Ești toată un ieri
O fereastră cu dalii
sub un turn gotic

*

Dar „nu mă uita”
îți e deviza și astăzi
de lună plină

*

Căci merg spre seară
de-acum toate cele.
Și noi cu ele”

(Post-scriptum),

care uneori fac elegante inserții grafice:

„17
Si-
la-
be
În
cer
De
a-
ur
Și
într-un vers”

(Coloana Infinită)

*

„cuibul de barză
pe-un
stâlp
de
beton
Să-l
vezi
prin
cer
de
la
Nil”

sunt elocvente exemple de expresivitate
atinsă cu o mare economie de mijloace, dând
măsura unei arte poetice în care topografia
fiecărui cuvânt este atent studiată, așa încât

centrele de greutate semantică să fie concurențiale cu un maxim de tensiune lirică.

Scrisul în sine este privit ca un act de ființare și poetul are o atitudine mesianică: *Eu am venit pentru acest poem*, ca și cum scrisul ar fi o obligație dincolo de puterile lui, pe care trebuie, în ciuda tuturor vicisitudinilor, să o ducă, nu oricum, la bun sfârșit. Aidoma Lui Hristos care trebuie să dea mărturie despre Adevărul lui Dumnezeu, poetul trebuie să dea seamă pentru cuvântul poetic, pentru ce vrea să ființeze poetic, inducând ideea că nu el a ales cuvintele, cât mai degrabă ele l-au ales pe el întru mărturia a ceea ce doresc să fie acestea. Raportările la actul scrierii abundă la Aurel Rău, semn al unei preocupări aparte față

de acest demers, ce-i fundamentează până la urmă existența. Între a scrie și a fi, poetul se pare a pus semnul congruenței, astfel că unul nu poate ființa fără celălalt, după cum variabilele ce definesc efemeridele unuia dau ecuația mișcării celuilalt.

Cărturar fin, sensibil la inserția livrescă în limitele potențării actului liric, purtând dulcea povară a cuvântului (*cum atât de mult m-am temut/ pentru orice literă*) cu o atitudine productiv-defensivă (*Sunt omul ce parează, înfruntă și se-așterne/ Sub trenul vremii*), Aurel Rău și-a croit, cu răbdarea și decența proprie eului conștient de valoarea sa, un drum ascensional estetic „pe înalte reliefuri” ale lirismului românesc.

O carte a erosului

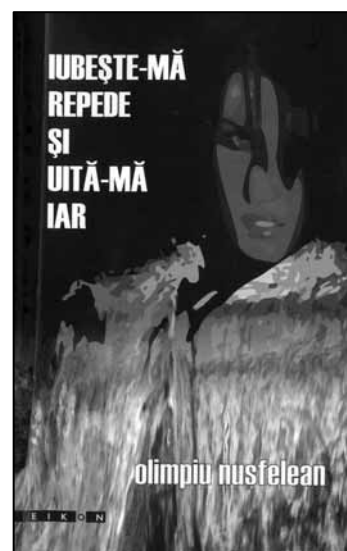
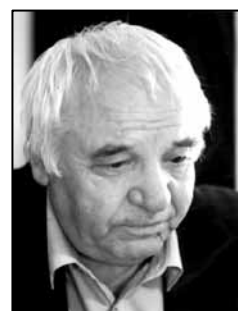
Ion MOISE

Apărută în 2005 la Editura „EIKON” din Cluj-Napoca, cu sprijinul Bibliotecii Județene din Bistrița (director Olimpia Pop), volumul de povestiri cu titlul *Iubește-mă repede și uită-mă iar* reunește o suită de proze care vin să demonstreze că autorul lor, Olimpiu Nușfelean, e un scriitor polivalent, nu numai pe orizontală, eseist, poet, prozator, dar și pe verticală, epicul depășind poematicele din primele sale narațiuni de mai mari sau mai mici amplitudini, ermetismul cvasi-recurent, cu filiații din limbajul modern, francezesc, experimentat de un Celine, Alain Robbe-Grillet sau Nathalie Sarraute. Trecut prin furcile caudine ale unor atari experiențe, Olimpiu Nușfelean revine în ultima vreme cu o proză relativ clasică, cu un limbaj accesibil unor largi categorii de cititori, simbolul și alte forme parabolice fiind în genuri excluse, cel puțin în cartea de față. Se resimte însă marea sa experiență epică, în aceste proze care tratează o diversitate pe aceeași temă – cea a iubirii. Poate e un pariu cu sine însuși, o demonstrație a capacității de a evoca realist, tribulațiile sufletești atât de complexe și delicate, pe care le declanșează dragostea în diversele sale ipostaze. Deși ar părea un subiect obosit, Olimpiu Nușfelean găsește acele zone mai puțin bătute și cunoscute pe care reușește să le valorifice la nivelul unui indubitabil temperament artistic. Iubirea e văzută în feluritele sale aspecte, de la cea brutală, și ilegală, până la cea delicată, adolescentină și chiar cețoasă, confuză. Iată, în prima piesă, *Automobilul mării*, se consumă o încercare de seducție a unui „străin”, cuvânt asimilat cu cel de turist, în barul unui hotel de la malul mării. Un tânăr într-o mașină de lux poposește la acest bar și face avansuri unor barmane care, experimentate în ale amorului, îl

ridiculizează și omul renunță, dispărând în infinitul mării cu mașina sa de lux. Flirtul e asemuit în final unei reviste pe care o folosești mai bine „ca evantai decât ca obiect de lectură”.

În *Fata din oglindă* asistăm iar la o idilă neîmplinită. O poetă îi reproșează directorului de revistă sau supliment literar că nu i-a publicat unicul ei poem, pe prima pagină. Directorul suplimentului, încercă tot soiul de scuze, dar în zadar, tânăra nu va accepta să i se dăruiască decât numai atunci când îi va pune o întrebare neconvențională, pe care nu i-a mai pus-o nici un bărbat. Incapabil să formuleze o astfel de întrebare, directorului nu-i rămâne decât s-o contemple din când în când dimineața, când chipul ei îi apare în oglindă.

În *Libertate și culpă*, un bărbat căsătorit lasă acasă o familie cu trei fete pentru a petrece un sejur în Delta, cu o tânără romantică, visătoare, Sidonia Marian. Aceasta visează des că zboară, un vis extrem de real din care ar dori să nu se mai trezească, zborul absorbind-o cu totul, detașând-o de contingent într-o lume a cerului, a luminii, a plutirii peste tot ce înseamnă, mocirlă umană, degradare fizică și așa mai departe. Asistăm aici la o lucrare de o subtilă finețe, la o mână de veritabil artist epic. Până la urmă, după încheierea sejurului

Axiome posibile

adulterin, Sidonia refuzând oferta unui mariaj, ofertă pe care o suspectează a fi formală, perversă și conjuncturală, dispare, într-o dimineață, singură, cu „vaporul fluvial”.

În *apele tale*, ca și în *Taxi pentru o singură persoană*, femeia e cea care face avansuri străvezii bărbaților, dar mai mult într-un soi de joc de-a șoarecele și pisica. Când bărbatul e prins în laț, femeia îl abandonează sub diferite pretexte, cele mai multe cusute cu ață albă. Nu același lucru se întâmplă însă cu eroina din *Poetesa de la miezul nopții*, o tânără care cade victimă unui brutal viol colectiv.

Nu lipsesc însă nici iubirile adulterine ce culminează în proza care poartă titlul acestui volum – *Iubește-mă repede și uită-mă iar*. Aici, o femeie căsătorită, cu doi copii, își regăsește o veche iubire. Nu se știe precis, un fost soț sau un fost iubit. Ea acceptă fără ezitare invitația bărbatului mai mult din dorința de a regăsi câteva clipe din „fericirea” de altădată. Dragostea se consumă, în timp ce soțul urmărea preocupat un meci de fotbal important, la televizor. Femeia trăiește intens acea iubire de-o clipă și dispare „în cenușiul nopții ca într-o mantie salvatoare.”

O piesă de o indiscutabilă rezistență, prin finețea și măestria notațiilor, ca și prin erudiția muzicală și nu numai, a autorului, este Eva.

Protagonista cu acest nume, o doamnă cu mari disponibilități artistice, și cu o competentă înțelegere a artei, îi face o vizită, însoțită de un prieten, unui fan și cunoscător al operelor marilor clasici, Beethoven, Verdi, Vivaldi, Ceaikovsky. Fanul refuză să participe la un concert simfonic cu soția sa, preferând să asculte muzica în singurătate, contemplând însă o pânză de un metru optzeci de centimetri, care reprezenta cutia deschisă a unei viori. Aceasta era așezată lângă o fereastră largă ce te ducea cu privirea spre acoperișurile unei mari metropole. Motiv care oferă autorului să facă o suită de divagații și expozeuri cu privire la artă în general. Gazda, un director al unei reviste pentru copii, contempla ore întregi această pânză care a fost transferată și în biroul său redacțional până când acesta a intrat în reparații și a fost obligat s-o aducă la domiciliu. Pânza se transformă la un moment dat în lințoliu funerar, încât proprietarul este întrebat cum poate suporta contemplarea zilnică a tabloului. Răspunsul vine în zona harică, a liniștii și purificării morale prin artă.

Desigur, noua carte de proză a lui Olimpiu Nușfelean e o invitație la lectură, la cunoașterea unei noi fețe interesante a acestui complex autor.

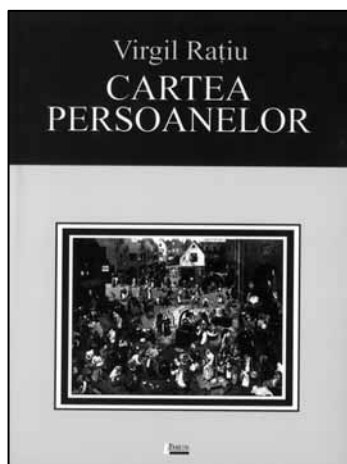
Cartea persoanelor

În acest volum de proză scurtă cu titlul de mai sus, Virgil Rațiu nu-și dezmințe, ca și în *Cărțile cu Alfonz*, un soi de roman întors, descendența sa din Caragiale și Urmuz deși, într-o mărturie, autorul își revendică și paternitatea spirituală a lui Creangă.

Din *Cuvântul lămuritor* cu care se deschide cartea facem cunoștință cu odiseea apariției

acestui tom, trecut în plan editorial mai întâi la „Dacia”, pe urmă la „Paralela 45” ca să ajungă, în final, la editura „Limes” din Cluj, pe mâna aceluiasi editor care a ținut să i-o tipărească la început, adică Mircea Petean. Și a văzut, în sfârșit, lumina tiparului în anul de grație, 2005.

Împărțită în patru mari compartimente, *Cartea persoanelor* e un fel de reluare a romanului *Cărțile cu Alfonz* (Dacia – 1988), dar care include o suită de proze scurte, inedite la care s-au mai adăugat câteva scrise în perioada 1978-2000. Din roman sunt reluate unele personaje, dintre care nu lipsește Alfonz Carbid, precum și stilul simbolic-parabolic urmuzian. De fapt, cel puțin în partea I, însuși

autorul își intitulează prozele sale – „parabole” ajungând până la „Parabola a... nu știm cătea”, metodă stilistică sau formulă cvasi-ermetică, presumtivă, care se regăsește, dealtfel, și în celelalte capitole. Avem de a face aici, în aceste povești cu tâlc, cu personaje alegorice, cu simboluri ce încorporează îndeobște o țară morală, fanteze a căror onomastică de o mare capacitate inventivă din partea autorului, vine să definească din capul locului, natura etică a „persoanei” intrate în scenă: Ilderim Putință, Viniu Gângu, Ionicul Scalpului, Flighorn, Padișpan, Val Șoarece, Bibi Pisu, Lela Pârleaz, Ilă, Sută, Văzălăul, Avat Nimoluc, Tintorel Țurlu, Uliu Purulea, Remu lui Carcalete, Hector Șișu, Dondiron Splinu, Tril Omâciu ș.a. Accentul pus pe această onomastică relativ caricată, imprevizibilă, ce relevă o evidentă pasiune pentru grotesc, o adorație a îngroșării imaginii ridicole a personajului adesea stupid până la malformație, vine să consolideze o anume salvare a lecturii, eroii nefiind lipsiți de o apreciabilă consistență epică. Alcătuiți ficționali, personajele (persoanele) lui Rațiu traversează o lume adecvată naturii lor paradigmatică, expresiile, comunicarea, au o substanță organică, prioritară în definirea caracterelor. E o ilustrare concretă a relației de tip hermeneutic dintre semn și semnificant cu acea dublă percepție între conținutul relevant și cel relevant, între aspectul direct, concret, al expresiei și cel noematic, care ar însemna tocmai substratul inefabil al conținutului estetic. E vorba, în fapt, de acel palimpsest atât de bine ilustrat de Joyce și Umberto Eco, scriitori, se pare, bine asimilați de autor. Totuși, Virgil Rațiu se ferește să cadă în capcana unor modele, povestirea alunecând într-o dispută variată tematic, cu un aparent aspect logic, rațional, din care desprindem gradul apocaliptic al soluției împotriva tuturor invențiilor tehnice, civilizatoare, ce au dus la înstrăinare între semeni, la egoism și dezumanizare. Dar dispariția acestor malefice producții ale gândirii umane și întoarcerea la natură, ar putea însemna un nou început, concluzie care subscie ideea evoluției ciclice a universului.

Având și o experiență poetică, a debutat cu un volum de poeme, V. Rațiu este și în

proză un anticalofil, ferindu-se cu grație de clișee, de locuri comune. „Iarna, pe când Anton Cecil Primus se înapoiază de la serviciu, afară întunericul deja îi băga degetele în ochi”; „Omul trăiește. Cu o mie de ani în urmă trăia de asemeni, după cum în urmă cu două-trei mii de ani a trăit pur și simplu”. Cam așa își începe Rațiu „Parabola a șaptesprezecea”. Analogiile, metaforele și alți tropi figurativi, se adaptează modern și expresiv la subiecții vorbitori: „Privea în ochii junei ca într-un televizor fără să-i mai slăbească din strânsoare degetele mâinii stângi. Ședeau față în față: ochi drept la ochi stâng, nară dreaptă la nară stângă, sorbindu-și cu duioșie unul altuia expirațiile clocotitoare.”

Impresia generală care se desprinde din acest tom e că autorul pare preocupat mai mult de cum spune și mai puțin de ce spune. Limbajul e componenta esențială a acestei cărți. Cum ar zice Croce: „Arta este formă și numai formă!” Un ideal expresionist consumat în proporții de 70/80 la sută la nivel poetic. Nichita l-a definit mai plastic: „Poemul e un pătrat căruia poetul modern îi rupe un corn”. Dar cu toată tentația supralicitării formei, la Virgil Rațiu nu lipsește narația alertă, incitantă, încărcată până la refuz de toată recuzita umorului caragialesc, deși, pe alocuri, atipic și cu tentații moderne și originale. Ironia, satira, șarja sunt obiectuale, negratuite, cu scop evident demascator, incriminant. Plăcerea urmuziană, de tip lexical, are aici obiect, fiind mai degrabă deturnată în zona unei finalități de tip kafkian. În o serie din prozele acestui volum, unele elemente concrete dobândesc substanță simbolică, alegorică, ridiculizarea, în forme hiperbolizante, vizând tare morale ce scapă la o primă lectură, receptorului neatent. Iată, cooperativa „Ochiul și Timpanul” formula tipică, populară, a fostei securități, subiectul prioritar al acestei cărți, e prezentă prin „funcționarii” săi, respectiv prin colaboratorii și informatorii săi, în tot soiul de ipostaze concretizate prin personaje parabolice, grotești. Unuia care ascultă la uși îi crește o ureche uriașă, încât la un moment dat, nu mai are unde și cum s-o ascundă. Uneori i se lipește de clanță, alteori intră cu ea în zid.

Altuia căruia i se zice „Văzălăul” i-a crescut un ochi ciclopic mereu în dezvoltare, încât „întreaga căpăţână, mandibula, falca, luate la un loc, nu-i îndeplinesc altă funcţie decât cea a vederii.” Gigantismul aparatului auditiv îl întâlnim şi în „Parabola a treisprezecea. A Neştiutorului”, la acelaşi personaj, Flighorn, cu urechi enorme „stânga mai cu seamă (simbol bolşevic străveziu), atât de mare, încât îl împiedică şi la mersul pe jos, şi când se strecoară pe vreo uşă, îndeobşte devenindu-i piedică şi pricină de amărăciune...” În altă parte, unul pe nume Metrea zis Chioru îşi pierde ochiul *stâng*, meteahnă care se transferă şi la urmaşi, devenind un handicap genetic. Alteori, veghea securităţii se transformă în fenomen de masă. Într-un bloc, datorită unei defecţiuni la panoul electric, toate telefoanele s-au blocat, totuşi funcţionează unul singur la un locatar de la etajul al III-lea. Desigur, omul securităţii. Telefoanele sunt „urechi cu sârme”, adică ascultate iar doi locatari, oameni împătimiţi de senzaţional şi-au aruncat primii telefoanele pe fereastră. În afara celui de la etajul III, toţi i-au urmat exemplul. După câteva minute, nişte reporteri „nervoşi”, a se citi securişti, au pătruns în apartamentul iniţiatorilor care ascultau *Europa liberă* pentru a-şi recupera probabil microfoanele. Sub formă alegorică apare şi „epoca de aur” văzută ca o „floare de pisică” rău mirositoare ce a invadat tot oraşul. În bucata „La udat cu extratereştrii” se ridiculizează o măsură ciudată, stranie, de a se edifica „un complex de veghe” tocmai în centrul oraşului. Hotărârea a fost criticată de cineva venit de la centru, care a cerut să fie mutată undeva, în locuri ascunse, „departe de ochiul iscoditor”. Probabil că autorul face aluzie la fosta clădire a securităţii din centrul Bistriţei care a fost mutată pe str. Gării. Lacătul care se punea înainte de '89 pe informaţie, tot în manieră securistică, îl regăsim în parabola „Incendiu la Librăria Minerva”. Aici, după ce şarjează pletora de semidocti, de veleitari ai scrisului pe care-i numeşte „avortoni lingvistici”, precum şi programele şcolare care impuneau spre studiu mediocrităţi de tipul poeziilor Neculuţă şi Pincio (Păunel), în locul lui Blaga, Argezi, Bacovia socotiţi poeţi decadenţi, Virgil Raţiu

satirizează lumea pestriţă, semidoctă, submediocră, devoratoare de cărţi pe măsură care, pe timpuri, dădeau iama în librării căutând tomuri subversive ce se vindeau pe sub mână. Acestea, răspunzând unei mode, rămâneau pe rafturi, necitite. Cineva dă foc librăriei de la care se aprinde tot oraşul. Dar în două săptămâni e refăcut ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic. De aceea, când Alfonz Carbid, cunoscutul personaj al cărţii, se întâlneşte cu „tovul” Flighorn, securistul, află stupefiat că n-a existat nici un incendiu. În schiţa „Mutu” este invocată exasperanta dramă a dosarelor de cadre. Unui „mut”, Alfonz Carbid, „urechea şi nasul oraşului”, îi cere să-şi întocmească „dosarul de cadre”. Acesta îl bate însă pe umăr şoptindu-i că totul e în regulă. Zvonistica fostei securităţi e incriminată în povestirea „Târg de case” unde se anunţă că bunurile imobiliare vor trece în proprietate comună, pentru stârpirea închirierilor. Acest zvon declanşează o întreagă panică în rândurile proprietarilor care se baricadează în case, îşi pun câini de pază, lacăte etc. Aceeaşi boală molipsitoare a ceauşismului care a cuprins întreaga ţară o găsim invocată şi în parabola „Despre groaznica impacientare a vioriştilor sau Lindavet” unde e vorba de o insectă (scleapt sau plioforie) care distruge rezonanţa instrumentelor de coarde. S-a găsit remediul prin administrarea unei substanţe numită „Lindavet”, dar care era rău mirositoare, încât scotea familiile instrumentiştilor afară din case. Aluzie la cântăreţii roşii din timpul comunismului.

Întâlnim însă în această carte şi proze fără substrat metaforic sau simbolic, relatări sau exerciţii cu tentă comico-satirică, uneori macabre de tipul „Alfonz călătoreşte cu acceleratul”. Aici Alfonz împreună cu câţiva prieteni se angajează să transporte, contra cost, un cadavru, într-un compartiment de tren, la o anume destinaţie. Pentru a scăpa de complicaţii, ei acreditează varianta că „tipul” e mort de băutură. Până la urmă, mortul dispare, ba, mai mult, învie fiind furios că i-au schimbat hainele. Desigur totul se consumă în zona unui umor negru care atinge limitele horrorului. Nu lipseşte din recuzita satirică nici

așa zisa „revoluție decembristă” ridiculizată într-un text care evocă scene îndelung mediatizate cu „revoluționari” care invadează sedii de partid comunist, aruncă volumele cu coperte roșii, tablourile „iubitului” conducător al cărui portret figurează și pe un dric ce străbate centrul orașului. Este persiflat și bisul Vetei Biriș, „Noi suntem romani” care e metamorfozat în „Noi suntem țigani!”

Așadar avem aici de a face cu o carte de proză greu încadrabilă într-un anume gen. Stilul prolix, dimensiunile pantagruelice ale unor situații și personaje, straniul și macabru kafkian, sursele sarcasmului caragialesc,

patronimele cantemirești, înțelepțiile din „Harap Alb” și „Moș Nechifor Coțcariul” toate situate într-un univers fantastic, „parabolic” alcătuiesc într-un anume fel conținutul acestui volum care e însă cam greu digerabil pentru neavizați. Poate n-ar fi lipsit de interes ca, în limitele imaginarului propus de autor, narația să capete un tonus mai alert, mai puțin bombastic și academic explicitar, astfel încât lectorul să fie prins în chingile ficțiunii așa ca în „Gulliverul” lui Jonathan Swift sau în „Ciuma” lui Camus. E o pistă pe care autorul, cu exercițiul pe care îl are ca publicist și narator, ar putea-o urma cu succes.

Din nou despre Dracula

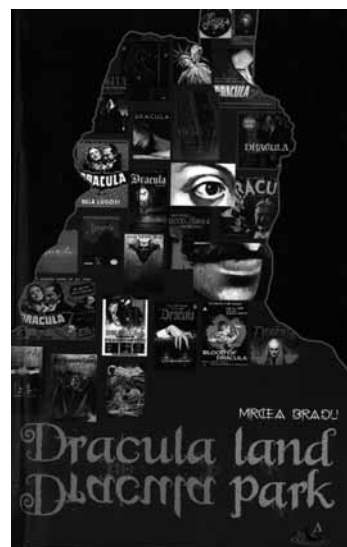
Editura „Arca” și tipografia „Metropolis” din Oradea, reședința autorului Mircea Bradu, important lider de presă radiofonică, a editat și tipărit romanul *Dracula Land, Dracula Parc*, cu un subtitlu semnificativ: *77 de capitole cu 77 de constatări*. Romanul are inserat pe foaia de serviciu, un citat premonițional din monitorizorul UE pentru România, Jonathan Scheele: „România e o țară care, pe măsură ce o cunoști mai bine, o înțelegi din ce în ce mai puțin...”

În explicația de început a autorului, ni se relevă faptul că manuscrisul fiind lecturat în limba română de un prieten american, acesta, entuziasmat, i l-a cerut să-l traducă imediat în engleză. Fapt împlinit la o lună după predarea manuscrisului, cu scuza pierderii originalului românesc. Totodată, același american i-a propus ca romanul să fie lansat în Oradea, orașul rezidențial al autorului, Bistrița, locul contelui Dracula, Londra, urbea lui Bram Stoker, Vișegrad și Budapesta, unde a fost întemnițat Vlad Țepeș și în Brevand, capitala Comitatului Transylvania din Carolina de Nord.

Așadar lansat la Bistrița, într-o dată ce amintește de cifra satanică „666”, întâmplător sau nu, romanul pleacă de la un manuscris ciudat rămas de la „Bunicul” unei familii americane, personaj care va figura cu acest

nume până la sfârșitul cărții. Chiar din anii copilăriei acest personaj, „Bunicul”, a avut un comportament straniu, povestind mamei sale, Silvia, că s-a întâlnit cu Dracula în parc, povești care pe această ființă sensibilă, ortodoxă, a speriat-o de moarte. În fine, aflăm că această carte nepublicată a „Bunicului” se dedică tocmai mamei sale, Silvia, și unchiului, Macarie, zis Mac, pentru că cea dintâi l-a învățat „să-l iubească nemăsurat pe Țepeș” și celui de

al doilea, pentru că „l-a obligat să nu-i fie frică de Dracula”. Apar în scenă nepoții Alex și Max care, pe baza sugestiilor testamentare ale „Bunicului”, se simt obligați să publice un anunț într-un *Magazin de duminică*: „Căutăm firmă consultantă, prospere afaceri, Dracula”. Dar deocamdată nimeni nu-i dă prea mare atenție, până când semnul magic al celui plecat în rai se concretizează prin apariția Reprezentantului „Asociației de turism global și lunar”, singurul consultant care se prezentase la ei după anunț. Ca personaj, va

rămâne până la sfârșit cu acest nume, „Reprezentantul”. Se pune la cale editarea cărții „Bunicului” care prezintă o poveste uluitoare despre Dracula, având în vedere că numai în America funcționează 4000 de cluburi cu acest nume. Între timp Alex și Max sunt confrunțați cu prietenele lor Laura și Andra care doresc să-și încerce norocul la Templul Ursitoarelor din Șinca Veche, loc magic, unde fetele sunt ajutate să se împlinescă matrimonial. Astfel hotărâsc să meargă tuspătru în România, țara celor mai bogate mituri, legende și povești de groază în legătură cu Dracula. Aici se întâlnesc cu un personaj sinistru, fostul ministru al turismului, Dan Matei Agaton, prilej pentru autor de a-l transforma într-o apariție ridicolă, cu instrumentele celei mai usturătoare șarje. De fapt, tot romanul e alcătuit în evidentă manieră ironică și satirică. Sunt satirizați mai toți potențaii zilei: Iliescu (Bunicuța din Oltenița), el însuși un alter ego al lui Dracula, Hrebenciuc, Talpeș ș.a. De fapt, romanul se încheagă până la urmă ca o amplă satiră la adresa încercărilor eșuate ale fostului ministru Agaton de a realiza pe bază de acționariat un imens „Dracula-Parc”, lângă Sighișoara. În acest proiect și-au băgat banii o serie de oameni, începând cu membrii Guvernului și Parlamentului și terminând cu ultimii contribuabili, mânați de pofta câștigurilor mari peste noapte. Însă „afacerile” care se anunțau atât de „prospere” au fost dejucate tocmai la Londra, de prințul Charles care primește memorii de protest din partea sighișorenilor și din partea celor două tinere, Andra și Laura. La acestea se mai alătură și ziarista Nica împreună cu iubitul ei, doctorul Gălbineanu. În fine, mai avem de a face cu o serie de episoade în care se transferă realitatea istorică în ficțiune și invers, adesea morții amestecându-se cu viii, fantoma lui Dracula încarnându-se în tot soiul de personaje ce răspândesc groaza, dar atâta și imaginația. Rețin episodul cu deshumarea unei ființe la miez de noapte, o femeie cu însemne draculiste, care-și vizitase soțul îndurerat într-o noapte, schimbându-și rochia. Apoi ceru unui taximetrist s-o lase la poarta cimitirului în plin miez de noapte. Pe acesta îl cuprinse fiorii când se întoarse și văzu

lacătul pe poartă neatins. Mai asistăm la o descindere la poliție a celor vinovați, Alex, Max, Andra, Laura, Nica, dr. Gălbineanu și „Reprezentantul” pentru profanare de morminte. Aici cunoaștem un personaj pitoresc, foarte bine creionat, cu mână de adevărat maestru, anume cântărețul de operă, Basul. Până la urmă, Agaton, suspectat a fi turc la origine, având un nume format din Aga și Ton, aga însemnând în turcă „polițist”, împreună cu acoliții săi își cer iertare în genunchi în fața președintelui țării, pentru prostia proiectului conceput de ei, fiind totuși demiși din funcții spre satisfacția lui Țepeș, care își găsește înrudiri pe malurile Tamisei, adică cu prințul Charles dar și cu Stoker căruia i-a dictat romanul său „Dracula”.

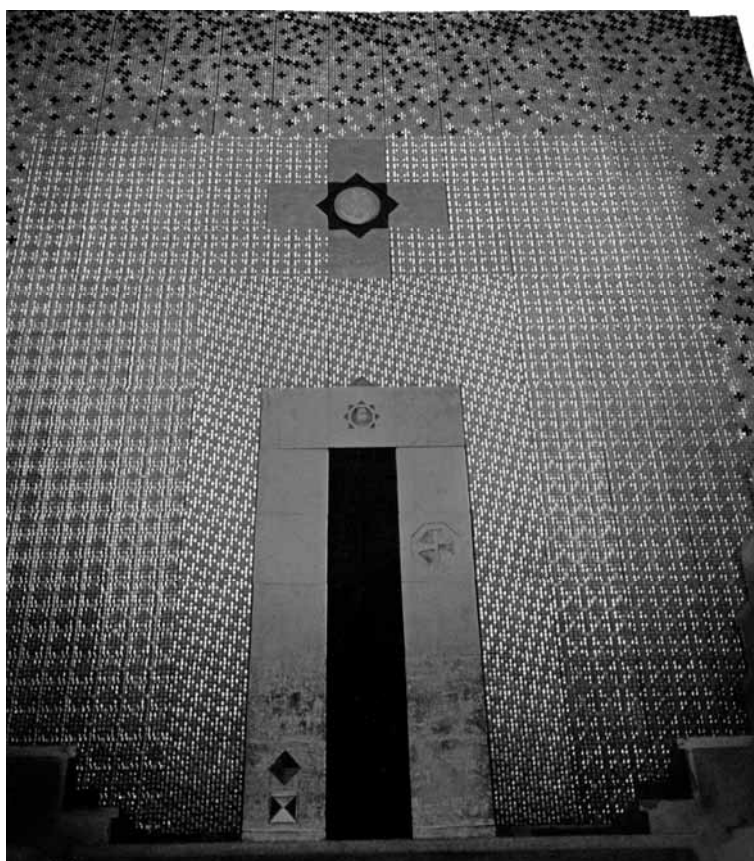
Având ca pretext figura marelui și controversatului domnitor Vlad Țepeș, pe care îl consideră, în subsidiar, un erou al luptei antiotomane, lovit mișelește atât de Matei Corvin, ruda sa de sânge, cât și de boierii trădători, Mircea Bradu face o cuprinzătoare radiografie ironică și chiar demascatoare a meschinăriei și corupției aparatului politic românesc de după decembrie '89, a guvernelor perindate la putere, primul fiind zdrobit de cutremur, al doilea dispărând „în apele descătușate ale unui baraj rupt după ce abia i se tăiasse panglica”, al treilea pierind „într-un incendiu”.

Totuși, după mărturia autorului, romanul are în vedere și personajul Dracula în contrapondere cu Vlad Țepeș, conținând, în fapt, un substrat polemic. Cel care a scris piesa „Țepeș în ianuarie” a plecat de la ideea contracarării mitului Dracula, astfel încât, domnitorul să fie repus în drepturile care i se cuvin. Cartea s-a născut deci ca un protest împotriva ficțiunilor draculiste și vampiriste, ce au pornit nu atât de la Bram Stoker, ci de la un profesor universitar maghiar care a trăit la Budapesta, în secolul al XIX-lea. Acesta l-a întâlnit pe Bram Stoker, scriitor londonez, care a făcut o călătorie în Țările Române și în Ungaria. Așa a auzit de legendele uluitoare despre Vlad Țepeș numit și Draculea după „Ordinul Dragonului” obținut de tatăl său, de la Sigismund de Luxemburg, pentru aportul său în apărarea creștinătății. Profesorul

maghiar, cunoscând probabil legende germane cu totul nefavorabile domnului muntean, văzut ca un tiran însetat de sânge, crud, sadic, l-a prezentat scriitorului englez ca fiind un vampir, boală de care ar suferi cam toți românii. Așa s-a născut mitul vampirului Dracula. E nevoie să se depună toate eforturile de a despărți mitul de realitate. De fapt, Bram Stoker a făcut un personaj spectaculos, care a cucerit lumea, fiind tot așa de cunoscut ca și Isus Cristos. În această carte semnată de Mircea Bradu, România mai e zugrăvită și ca o țară a celor mai variate și mai senzaționale, pentru străini, obiceiuri și datini străvechi, nemaiîntâlnite în Europa sau pe glob. Găsim aici multă mistică liricoidă și folclorică. Vexat

de condițiile din temniță, Dracula s-a făcut duh și s-a răzbunat pe cei care nu-i puteau ierta victoria împotriva cuceritorului Constantinopolului, Mahomed II al Fatih. Ca duh, a cucerit nevestele și fecioarele dușmanilor săi, făcându-le un semn la gât, care atesta concret actul seducției, trezind gelozii sfâșietoare adesea cu un sfârșit dramatic și tragic.

Avem, așadar, de a face cu un roman care, fără să urmeze resorturile clasice ale genului, demonstrează o indubitabilă forță epică, scenele fiind transpuse într-o remarcabilă și modernă expresie artistică, ce atestă o reală virtuozitate în ceea ce privește stăpânirea mijloacelor narative.

Cătălin Mihai ȘTEFAN

Fascinația străzii

Tu ești o stradă ludic de frumoasă
ce leagănă tramvaie de lumină-n noapte
și e atâta liniște în tine
că-ncep să îți aud de pretutindeni
paharele cum își dau zvonuri,
cum își ciocnesc cuvintele goale ca niște ecouri
care îmi cheamă la dans
trupul de *sticlăplinăcuversurilichide*;
eu mă desprind din aștri,
mă acoper c-un zâmbet rotund
și mă rog la frunzele tăioase
să plonjeze peste limba mea
ca să fiu primul care-ți aduce cuvântul
detrunchiat.

Eu, zâmbetul tău

Aducerea aminte
e ca și cum inima mea ar spulbera
totul dintr-un pas spre tine,

iar anii de pe frunte
s-ar da-ntr-o parte în
șuvițe;
deodată mi-e teamă să

Poezia Mișcării literare

mă și ridic,
mi-e teamă c-am să-ți văd amintirea strivită
abia răsuflând, șuierând spuzită sub mine;
într-un ținut uitat de timp
pornesc la drum cu ochii lăsați să cadă din trup-
acum îmi pare că mă urmărești mereu
și îmi săruți cu pleoapele spinarea
ca și cum ai aplauda,

ca și cum m-ai slăvi
până la străpungerea sângelui cu geana
ca să mă vezi în toată goliciunea
și-apoi să te prăbușești în mine
ca un copac ce dă năvală din pământ,
fără să știi că acel zâmbet
care se-nchină și acum pe buzele tale,
zâmbetul pe care l-a avut Dumnezeu când te-a
creat,
eu sunt.

O gală a nervurilor timpului

Tigrul știe că în pielea lui
se-arcuiește lascivă o femeie.
În vizuina sa, șarpele simte
că se-ncalecă cineva cu el.

O mașină a ieșit la promenadă
în albia unui râu.

Stoluri de ciori adună din fire de nisip
gorgane de pietre.

În coroana unui copac crește un bloc
pe holurile căruia se plimbă singuratic un bivol
care, privindu-și fratele elefant
cum se înfige cu fildeșii
într-o clădire înecată-n iedera,
se izbește sacadat de pereți ce se aud din cer.

Copacul își face răs de propriul trup de carton
și-n jurul lui se fac stive de hârtii
ce-apoi dispar.

Avioane răstoarnă stupii de albine
de pe cumuluși.

Dintr-un colț al trupului său pământul privește
prin ochii unor gropi triste
cum un buldozer îi face semne de fier
și se deșiră de el cu membrele împreunate,
încercând să unească depărtările
în conștiința unei prea puține iubiri.

În oceane se construiesc hoteluri
pentru corăbiile naufragiate.
Fumul războaielor trage vagoane
de oameni dezmembrați.

Acest poem a fost compus de un om
care s-a mutat cu totul în propriul braț,
un om cu capul locuit de-o pasăre mecanică
posesoare a câtorva amintiri
cu niște arbori care-au venit de cine știe unde,
s-au așezat de-o parte și de alta
și fac din mână drumului
care se depărtează dintre ei.

Apăsarea vieții

I

La prima privire...
m-au împietrit tăcerea, mirarea –
m-a devastat tăcerea
m-a ucis câte puțin mirarea –
în ochiul de pân-atunci nu mai încăpuse
ceva care să-mi mângâie pereții privirii astfel
și deodată chipul tău mi-a apărut atât de tocit
încât mă simțeam vinovat
că am chemat chiar nenăscuții
(că m-am chemat pe mine,
cel ucis de o secundă de mirare)
să te privească de pe cresta unei secunde vii
dăruite de mine.
Nu-mi voi opri rotirea-n jurul tău
chiar de-ai zări două măsele cariate
în ochiul stâng,
nu vreau să-mi fie dor de marea
străpunsă c-un soare domol,
oxidat de lumina sfântă.

II

Duhul meu e ca un cal înșeuat cu zarea.
Păsări se golesc în mine,

copacii se-nrădăcinează-n părul meu.
Simt că după colțul acestei ore
mă pândește Tăcerea,
pentru că prezența ta nu îmi mai încălzește,
ca un soare desprimăvărat,
timpanul dinspre moarte.
Îmi voi ridica o casă
pe care-apoi voi demola-o
ca să construiesc o alta-n locul ei
și-o voi strica și pe-acesta fără să-i iau viața
pentru că ele se etajează pân' la tine
ca niște nimfe ale *aerului în reverie*.

Voi trece prin lumi suprapuse ca s-ajung în
cerul tău,
în cuibul în care izbucnește și se prăbușește-un
Astru,

și poate că voi fi un altul:
cu-al treilea ochi acoperit de-o mână,
cu picioarele crescând din umeri,
fără aripi de miner
sau călcăie cu săgetarea întoarsă.

Poemul cu timp incert

Oglinda se transformă într-un geam
renunță în raze și se-acoperi.
Într-o icoană, din nimbul unui sfânt,
își dau adâncire drumuri cetluite.
Într-o veche fotografie de familie
oamenii prind viață (de cine știe unde)
și fac semne cuiva să-i calce pragul.
În lăuntru ochiului meu stâng
port un cer cu grinzi în rotunjire, murmurânde
sub care un țăran iese din bordeiul său
ca să are o livadă de curând arată tot de el
și se suie în tractorul pe-a cărui cupolă
a înflorit un prun.
...după ce-și trase și ultima brazdă de zâmbet pe
chip

se întoarce și-și văzu în visul
ce se contura pe coapsa ochiului meu,
bordeiul căzut peste cuptorul care-i făcuse toată
viața pâine
și prunul care creștea acum în jos.
Grinzile cerului începură să facă unghiuri,
ușa trântită de pământ acum câteva sute de ani
era deschisă de un vânt teluric, azuriu,
pe când în altele se auzeau bătăi ce acopereau
strigăte.

Atunci, răsuflarea îi căzu din piept

ca un dinte al cărui smalț se împrăștie peste
corzile lumii.

Cobor în reverie și încep să clipesc
din ochiul cu dinți în loc de gene-acum
și care stă nu în arcadă, ci sub o gingie
sprâncenată;

nu pot să-mi explic visul
cu găinile-cocoși care mă scurmă,
și mor fără motiv,
până să-mi bată ciocănitorea-n coastă
și câinele să-mi urle unghiile în răspăr.

Coborârea din pământ

Veghind, adu-mecându-mă divinatoriu tu ai
muri cu tremur
din trunchiul de *muntedungatde-unpictormoale*.
Ochi, gene s-au plecat
în fața jertfelor ornicului
nu făcut, ci născut în Țara Albastră
care-a încruntat cerul într-un început de timp,
în fața catargului care te-a luat în el
și te-a zăvorât în mine pe la spate
aruncându-mă pe un alt țărm de dor,
învârtej în șoapte albe.

Te rog, nu mai CLIPI
ci rotește-ți geana peste lume
c-o ultimă mână.
Atâta doar...
Atât.

Epistola în semn de întrebare

Oare... ce să-ți mai spun
stăpână de nume greieresc
bun de rostit numai în crucea sâmburilor
din nopțile treziei mele?
Să-ți spun, oare, că mă pregătesc
să-ți scriu la lumina inimii?
Să-ți spun că Ochiul unui spectru gol
m-a întrebat de tine?
cum că nu v-ați mai purtat prin dans demult...
– tu, fluturând pe ființa sa colțuroasă –
cum că vă dezmiertați așa nesimțitor...
Spune-mi ce să-i fac? Ce să-i zic?
să nu asculte de altcineva,
să nu plece
pe străzi care-și iau zborul
cu tot cu casele și oamenii

adormiți în vârtejul somnului tău neliniștit?

...și măcar de-ar fi doar Ochiul Clarvăzător,
dar fără întrebări, Femurul metalic
se-adâncește-n alte lumi
ca banca pe care te-am gândit,
ca scorbura unui copac tăinuit
care te-așteaptă,
în care te aștept
cu ce a mai rămas din duminica mea.

De vei veni într-un târziu
vei mai găsi o mână care scrie
gata să te-acopere cu o iubire furioasă
căzută din cer *rotundînmine* și-naintea ta
de care să te-mpărtășești...

Dar oare... să-ți mai spun
că m-am visat într-o noapte
înecat în slava ta de lumină prozodică
în care am rămas
cu sângele fosforescent?

Și... să-ți mai spun
că într-adevăr am murit înecat
și că acum îți scriu din altă Țară cu Dor,
dintre nimburile concentrice,
ghicite printr-o cicatrice
care-a zăvorât ființa
mUITsTrOpItĂ de zâmbetul tău neterminat?
Nu, nu îți mai spun nimic...
ți s-ar umezi umerii preatineri...
și-așa totul a îmbătrânit în globul tăcerii mele...
„Și-așa, totul îmbătrâni în globul tăcerii lui...”

Manej

La vremea când ziua nu mai pregeta,
într-un piept desfigurat se rescria o inimă,
o alta cobora drumul împeștrițat al coastelor în
sânge,
să se legene în ritmul unui cântec,
îngânat de ființa mea în clătinarea după tine,
cu limba de clopot sferic agățată de brațele
mele păduroase
pe sub coaja cărora foșneau cuvinte
cu bujori între buze,
cuvinte de scăldat în oală de lut nouă
cu apă caldă ne-ncepută,
de dat apoi pe un pârâu.

Eu călcam numai pe vârfuri,
cu privirea pe dos
și din degete-mi țâșneau orașe de litere gotice.
Sfârcul tău creștea în voia mea
în gura nenăscutului.

Așa a vrut Șchioapa atunci...
să nu fie la marginea ta
decât o vacă neagră înfrățită în surâs cu-o ursă,
atunci când te-ai făcut căuș deasupra-mi,
la vremea când ziua nu mai pregeta...

Epistola în maniera lui Narcis

Ca să am de unde mă re'ntoarce
am să plec, dar nu înainte
să te sărut cu-acest poem
scris pe chipul tău de alb-astu înnoptat
și-n care-ți spun c-am fost o ființă acvatică
ce-a vrut pământul
ca să te legene în pântec
până vei deveni un copil cu viața de cristal
dăruit să nu *respire simțăiubească*,
ci doar să fie iubit fără s-o știe.
Am vrut să nu (te) afle nimeni
decât că-mi port iubirea
după cineva cu nume-*abiașoptit* de El în gând,
și cu care-am viețuit fierbinte
în tuburi de sticlă, subțiri
ce se-nălțau pe coama timpului.

Ca să te pot purta iar
deasupra apelor,
voi pleca...

Trezia

Mi-a rămas pe retină albia Râului Luminii
care-acum curge-n altă parte
după ce-a secat de la mine,
Doamna neștiută a fluturat pe bolta mea un
evantai
făcut dintr-un peisaj de iarnă
și au căzut în praf astrele și protopărinții lor
oameni
astfel încât nu mai văd nimic.

Când jilțul lung pe care domnește pământul
îmi va cădea în brațe,
crivățul poate-mi va îngheța gândul
că dacă nu te *ZĂ-REAM*
căușul zărilor nu te-ar fi stins.

Efectul purpuriu

Cine vine-n pas de primăvară peste nori,
cu măduva plină de ochi cinematici
prelinși pe ferestre
și cu spinarea-ncovoiată de pământul gros?

Pe malul căii ferate
se plimbau într-un picior doi îndrăgostiți
care-apoi s-au mutat între șinele
ce se-nmoaie și înmuguresc.

Maria COGĂLNICEANU

Templu

Sunt punct absorbit
în templul pur, glacial, din stei
de Carpați.

În centru stă EL Pantocrator
și undeva Maria:
în câmpul lacrimilor
pe pajiștea durerii
și-a pustiirii.

Sângele Lui urcă
în vârful spinilor.
Lumina ochilor Lui
se stinge-n zarea cosmică dintâi
ca să treacă, vâlvătaie
în fiili sufletești și-n
tot neamul lor,
pământesc, nepământesc.

Adoratei

Crin alb, suav parfum,
neprihănire, blândețe
Psalmi și imnuri îți spun.

Prin cădelniți și fum
de tămâie și smirnă
genunchii-mi supun.

Pantheism

Lumina mistică și caldă
ce-a invadat odaia mea
mă-mbrățișa, mă dezmierda.

Un mugur pur venit s-adaste.

Și somnul a fugit deodată
lăsând pe-obrazu-mi lacrima
Lumina mistică și calmă
mă dezmierda, mă mângâia.

Erai cu ea, erai în ea
în lucruri, cărți și în odaie:
o mistică lumină blândă
înlocuind prezența ta.

Topită-n zori, în sori, în lume
sfințita ceară pâlpâia.

Murmurând sub lumini

Tu nu ești de-aici
Ești lumină din ceruri
pogorâtă prin lunci
de fior și misteruri.

Ardem lacrimi și rugi
să le duci către ceruri
bucurie s-aduci
peste oameni și vremuri.

Murmurând sub lumini
cu-a păcatului gură,
mă primești și m-ascuți,
Îngerească făptură!

Mulțumiri îți aduc,
flori gingașe și pure
din grădini și din pajiști
ori din verdea pădure.

Crin alb cu parfum
suav, fără seamăn
mă preschimbi într-un zbor
cu o pasăre geamăn.

Mit

În Făgăraș, la Sâmbăta de Sus
numai cu gândul tainic am ajuns.

Printre călugări în procesiune
și maici, și văduve, și fii
Izvorul va țâșni ca-ntr-o minune
iar îngeri fâlfâi-vor argintii.

În Făgăraș, la Sâmbăta de Sus
zăpada a căzut: un vâl adus
de îngeri pe copiii pământești,
încremeniți în vechile povești.

În Făgăraș, la Sâmbăta de Sus
numai un dor de-acolo mi-a ajuns.
Norodu-i adunat în ritul
evlavios care-ncunună mitul.

Poem

E toamnă blândă și senină.
Din cărțile cu sfinți și îngeri,
din exegeze biblice și Filocalie
coboară lângă mine
făpturile cerești.

Icoane vechi și prețioase cum rar
se văd,
refac întâmplările istoriei divine
și pentru mine.

Am văzut icoana cu Iisus copil
dăruind un măr altui copil

ce râvnea, desigur, savoarea,
culoarea și perfecțiunea din fruct.

Scriu. De fapt înregistrez minuni.
Un dar minuscul pentru Sfânta Parascheva.

Esențe gânditoare

Pacea din jur se sparge brusc
și tresar.
– Nu-ți fie teamă! E toamnă,
cad nucile din pom;
se despică în două arătându-și
în mic, circumvoluțiunile dulci, albe.
În fiecare creație există o esență gânditoare.

Liniștea e din nou așezată în preajmă,
cuminte prietenă.
Scriu mai departe când, iarăși,
cu pocnet vesel cad nucile.
iar din altar și strană
vin spre mine glasuri puternice
preamărind-o pe Stăpâna cerurilor,
Cea fără de prihană,
Fecioara Maria.
Sufletul urcă și el încă
o treaptă, spre esențe metafizice.

Clopot la Văratec

Mănăstire albă a sufletului meu
primenit de rele, însoțit cu tine
când strigări de îngeri lunecă prin cer
fumul de tămâie către mine vine.

Albă mănăstire rezemată-n ceruri
vin spre tine iară: câmp încins de soare
mugur de lumină și de dezmierdări.

Alin CORDOȘ

Biserica nemântuirii noastre

Cântece de beție ale chefliilor se aud de-aici, de la mine, până noaptea târziu. Sunt orele mele de veghe, amară veghe, gustul ordinar al căutărilor zadarnice. Apoi, spre dimineață, când timpul își strânge de pe străzi jalnicele rămășițe ale zilei precedente, ochii mei privesc, fix la EA – la catedrală. Se înalță greoaie, un perfect semnal către cer prin însăși dimensiunea ei – uriașă. De fiecare dată la acele ceasuri timpurii apare ceața. Groasă, indisolubilă, învăluiește catedrala, aruncă întreg orașul departe, în timpuri șterse din memoria oamenilor iar arătările, nălucirile celor șterși din cartea vieții încep să-mi despice acel gust amar al veghei mele, să-mi întrepătrundă gândurile. Vroiam să plec, fuga mi-ar fi fost una din scăpări, dar trupul nu-mi mai aparține, acum este acelui timp – EU?, o statuie de gheață ce privește trecutul cu ochii mișcători, încercând să înțeleagă acea mulțime. În fața catedralei, pe alea umbrită de

Proza Mișcării literare

teii din care izvorau mirosuri pline de parfumul unui paradis pierdut, se plimbau sau stăteau, săsoaice înalte, roșcate și blonde, pistruiate, cu ochii albaștri zâmbitori sau înecați în mărunte patimi, îmbrăcate cuviincios și foarte curat. Țin de mână copii cu părul blond ce bate înspre alb, cu fețe cărnoase și grăسune pline de pistrui, privind aproape înspăimântați cu acei ochi de-un albastru ireal, turla imensă ce sfidează cerul. Ici-colo, insulițe

în marea de femei și copii, vezi grupuri de bărbați în aceleași straie curate. Vorbesc despre cum merge negoțul, cât de greu se trăiește sau despre cum va fi vremea mâine. Auzi, din când în când, exclamații vesele sau nervoase, râsete al căror rezultat sunt bruște întoarceri de capete blonde și crețe cu priviri dezaprobatoare. Din unele insule se ridică nori de fum proveniți din pipe de diferite feluri și mărimi, și ele după punga și burta stăpânului, fum ce se întrepătrunde cu suavul miros de paradis pierdut, înecând teii ce tușesc zburbindu-și coamele verzi la răcoarea vântului printre ele. Ai impresia că toți au venit pentru ceva personal cu cel în numele și pentru numele căruia a fost construită catedrala.

Un Dumnezeu contabil?

Un Dumnezeu al cumetrelor cu trupuri pline și bine întreținute?

Un Dumnezeu ce are obligația de a-i ajuta pe toți? Asta-i menirea???

Uitându-te mai atent vei observa priviri aproape plictisite, ce caută cu agerimea unei minuscule vietăți ce se cațără pe turnul înalt, făcând slalom printre cavitățile concave, mult alungite, săpate de iscusite mâini în piatră și prevăzute cu zeci de bucăți pătrate de sticlă colorată îmbinată cu bucăți de metal forjat ce te privesc serios din înălțimea lor, priviri ce caută ceasul. De-o impresionantă mărime, cu cifre și limbi uriașe care deslușesc trecerea timpului. Limbi ce regăsesc acum o nouă amiază. Zgomotul crește în intensitate treptat: încet, mai tare, și pe urmă, rezonanța bronzului

lovit acoperă tumultul de voci, îl îndeamnă la tăcere. Simt cum trupul meu se topește: o bucată de ceară ținută deasupra flăcării unei lumânări ce fumegă îngrozitor. Deasupra gândurilor mele plutește o întrebare: toate acestea au fost, sunt sau vor fi? Am credința că timpul s-a autoanulat, căzând de bunăvoie în frânturi de imagini ce-mi maltratează retina: un oraș acoperit de ceață, grupuri de bețivi urlând porcș și obscen, zgomote infernale de clopote ce zdrobesc liniștea, cu ghiulelele cerului. Iar, peste toate se suprapune imaginea catedralei, sfidând spațiile și veacurile, stăpâna absolută a orașului prin turnul imens ce cuprinde zările până hăt-departe. Lungă, cu acoperișul ale cărui țigle strălucesc în razele soarelui, raze ce picotesc, ziduri solide care dorm legănate de parfumul teilor ce-o înconjoară, catedrala se întinde până aproape de capătul aleii. Înconjurând aceste ziduri construite din bucăți de piatră dreptunghiulară, studiind cu ochi atent micile sculpturi ce le înfrumusețează, realizezi că și aici au lucrat aceiași meșteri. Continuându-ți explorarea vei găsi și alte cavități concave săpate cu migală în piatră, iar la baza zidurilor, de-o parte și de alta, câte două intrări-ieșiri, în plus, față de Poarta cea Mare. Dar, înainte de-a apăsa clanța din metal a ușii din lemn masiv prevăzută cu grave întăriri de fier, trebuie să faci cunoștință cu un mic spațiu deschis asigurat împotriva unui exterior răuvoitor de un gard de fier, gard lucrat de inteligenți maeștri.

Din partea cealaltă a gardului prevăzută cu țepi ce vin dintr-o geometrie abstractă, găsești doi șerpi, din același material, șerpi ce-ți aruncă amenințătoare priviri. După ce ai trecut acest prag străjuit de doi paznici de fier, te privesc trei pereți ce-și retrag treptat dimensiunile ca, mai apoi, să izbucnească într-o pedantă și taciturnă boltă, boltă înnobilită de trei lanțuri argintate ce curg, lanțuri care susțin o jumătate de sferă turnată într-un nobil metal. Arhitectura ei te face să plutești peste întinse și nepătrunse păduri ce acoperă munți din al căror pântec izvorăște la suprafață o curgătoare și mare apă, întrezărind în stilul inconfundabil și caracterizat de grave și greoaie simboluri arhitectonice ce-și caută scăparea în niște „Fugi”. Și eu încerc să fug.

Regăsindu-mi trupul, acesta este primul reflex, însă mă opresc la jumătatea acțiunii viitoare pentru că glasul de bronz al clopotelor vrea să-mi spună ceva. Se tânguie amarnic, sau, poate cel care le trage. Poate lui îi plânge sufletul disprețuind ceea ce face. Acum, însă, încep să văd ceea ce se întâmplă în jurul meu. La geamul deschis al cămăruței mele, strâmtă și sărăcăcioasă, pe scaunul meu, adoptând aceeași poziție în care stau de obicei și eu pe același scaun, privește fix catedrala, un copil. Cu ochii măriți de curiozitate urmărește ceva! Privesc și eu într-acolo. O coloană de oameni înalți și bărboși, îmbrăcați cu toții în straie cernite, sunt înghițiți în interiorul catedralei. Un fel de șarpe uman, foarte lung, ale cărui mâini strâng averse lumânări mari albe și negre. Fumul, fumul ce se ridică de la ele, dar nu, nu sunt sigur... totuși, seamănă cu acea ceață groasă, indisolubilă.

Toți spun aceleași cuvinte, cuvinte ce sunt amplificate de imensitatea interiorului ei:

– Lăudat fie Domnul! Lăudat fie Domnul! Chiar, lăudat fie Domnul!

Balconul ce se găsește dedesubtul turlei este înțesat de oameni îmbrăcați în aceleași straie negre, capul acoperit de glugi imense și care țin în mâini lumânări negre și mari ce ai impresia că, prin fumul lor, vor sufoca cerul. Aceștia scot strigăte guturale urmate de aceeași frază repetată la nesfârșit:

– Dumnezeu este cu noi! Dumnezeu este cu noi! Păianjeni uriași invadează Catedrala. Ca la un semnal, din toate piepturile izbucnește, lovindu-mi simțurile, un cântec. Straniu cântec, te cuprind fiorii ascultându-l, vrea să-ți fure din tine viața este acompaniat la orgă, cântecul sucombă când din tină orice încercare de apropiere față de un om. Din apăsarea acelor degete, coordonate de un creier deja atrofiat, mai mult mort decât viu, notele cad reci și violente, fracturându-mi liniștea și aducând cu ele un vânt pornit din îndepărtate ținuturi veșnic înghețate, vânt ce îngheață, în primul rând, sufletele oamenilor.

Mă simt privit intens. Dintr-un grup, mai multe perechi de ochi îmi sfredelesc mintea iar o voce al cărui timbru vocal mărturisește chemări inchiziționale, țipă înlănțuind, prin

duritatea și fierea ce-i curge din suflet, pe toți cei prezenți acolo:

– Priviți-l! El este, clopotarul. Din cauza clopotelor lui, Dumnezeu nu aude rugăciunile noastre!!!

Vroiam să le explic că, sigur, este o confuzie, o mare confuzie, dar am strigat cu totul altceva:

– Care Dumnezeu?

Mulțimea striga, întărită poate de prezența mea acolo, aceeași frază:

– Din cauza clopotelor lui, Dumnezeu nu aude rugăciunile noastre! Nu mai aude rugăciunile noastre! Nu mai aude rugăciunile noastre!

Copilul ce stătea acolo, pe scaunul din cămăruța mea, având pe el niște zdrențe ce abia reușesc să-i acopere trupul firav, privește calm la cele ce se petrec în interior. Intrarea-i nu fu luată în seamă de nimeni – prea mic și zdrențaros să-l ia cineva în seamă.

Atât de mici și de zdrențaroși suntem, uneori, cu toții!

Creierul meu se zbătea, se îneca, precum un începător aruncat într-o apă adâncă, în oceanul acelor fraze idioate din fumul gros ce mi sufoca încetul cu încetul ființa. Același înecăcios fum, aceeași frază idioată și fanatică:

– Nu aude rugăciunile noastre! Nu aude rugăciunile noastre!

Copilul începu să râdă! Subțire și pițigăiat, râsetul său acoperi, pentru câteva secunde, tot acel vacarm, după care cu o voce tunătoare ce nu-i aparținea, strigă:

– În ceea ce credeți voi nu mai poartă numele de Dumnezeu, îngerul acela are alt nume! Mă prinse de mână trăgându-mă din mijlocul lor. Am trecut printre ei nestingheriți, fulgerător, nu au mai apucat să se dezmetecească. În fuga noastră nebună am reușit să mai arunc o privire în spate: săreau unii peste alții, sfâșiindu-se ca și cei mai cruzi și înfometați lupi. Sângele împrôșca pereții din interior, un interior ce se ridica grav și pedant, ale cărui coloane ce sprijină imensul tavan boltit, coloane scrise cu vechi semne, simboluri ale lui Odin, împodobite cu steaguri aduse din imemorabile cruciade și care te privesc cu indiferență și răceală tipic nibelungă. Sângele sărea în pete mari pe

băncile de ascultare a predicilor. Din bălțile mari de-un roșu întunecat ce strălucea sinistru în lumina palidă a făcliilor, se ridică vagi fuioare de aburi. O nouă și proaspătă zugrăveală într-un roșu de diferite nuanțe, improvizații zugrăvi se măcelăreau cu ură mai departe, stigmatizând mai departe pereții catedralei. Oamenii din balcon cu glugile lor imense ridicau lumânările spre cer strigând, către cei de jos:

– Domnul vrea sânge! Sânge și martiri!

– Sânge și martiri, sânge și martiri!, răspundeau cei de jos.

Încet, zgomotele se estompează acoperite și de pașii noștri ce bocănesc repezi pe străduțele întortocheate și acoperite de întuneric.

În acel moment, am realizat că, în dreapta mea, se aude o respirație îngreunată de alergare. Stupefiant! Alături de mine, călcând greu și apăsător, un bărbat. Un specimen rar al sexului masculin, „un bărbat superb”, ar exclama orice femeie.

– Unde e copilul?

Întrebarea mea se rostogoli fără ecou printre întortocheatele străzi. Răspunsul veni din neguri și se pierdu subtilizându-mi memoria în aceleași neguri.

– Care copil?

Fiori îmi zguduiau trupul, o mlaștină mă acoperea încetul cu încetul. Ne-am pierdut contopindu-ne cu acel întuneric. Nu-l credeam așa de primitiv! Ne-a acoperit, ne-a dat adăpost să facem dragoste, o dragoste perversă, fără timp și rațiune. Perversiunea ridicată la rang de lege primordială!...

Nu mai auzeam nimic. O liniște amabilă îmi cuprinse simțurile și trupul ce fuseseră, înainte, violate și răstignite.

Sunt într-o cameră destul de mică și stau întins într-un pat, pat acoperit de ceea ce s-ar fi putut numi înainte cearceaf, acum o bucată de pânză oribil de murdară. Simțurile îmi revin încetul cu încetul: aud glasuri, pași, apoi, după instaurarea liniștii, aud o predică monotonă și plictisitoare în limba aceea cu accente greoaie.

Îmi place această liniște. În interiorul ei încerc să-mi ating trupul, să pun capăt acelor mâncărimi ce se plimbă pe toată suprafața lui,

când, brusc, liniștea se defloră cu o voce slabă, și care tremura.

Pe scaunul de lângă pat, scaun mâncat de carii și de vremile ce-au trecut peste el, stă un Bătrân. Descărnat, înfiorător de slab, cu-o frunte lată și continuată în sus de-o chelie proeminentă, fața-i era umbrită de impresionante riduri cu sprâncene albe ce conturau cei doi ochi de culoarea unei triste și moarte mări, ochi adânciți în orbite care se zbăteau înconjurate de petele vineții din jurul lor și care stăteau deasupra unui nas tumefiat și a unor obraji căzuți, acoperiți de fire albe și rare de păr ce contrastau cu galbenul-cenușiu, culoarea dominantă a feței.

Trupu-i firav și străveziu era acoperit de un halat înfiorător de murdar, plin de petice și a cărui lungime căuta genunchii. Halatul

acoperea o pereche de pantaloni făcuți dintr-o stofă în mare parte distrusă, iar picioarele goale și umflate erau apărate de niște șoșoni rupți și vechi, cu tălpile pe jumătate desfăcute. Întreaga-i privire exprima boala și suferința, iar cuvintele ce abia le pronunța, treceau prin mine înconjurând catedrala:

– Trezește-te, Clopotarule! Trage clopotele, trage-le te rog! Nu mai vreau să aud aceleași rugăciuni idioate și repetate la nesfârșit. Sunt plictisit, sătul, nu mai vreau să-i văd și să-i aud. Trage clopotele, trage-le, încât zgomotul lor să le acopere glasurile mieroase și lingușitoare. Zgomot! Vreau mult zgomot!

Bang! Bang! Bang! Bang!

Bronzul lovit sună infernal, înnebunitor. Privesc, de unde mă aflu, spre Bătrân. Murise.

Gheorghe Vasile POP

Replici

Vezi?

Așa vorbim noi ca pasările cerului
cu vârful buzelor
știm să zburăm când e timpul frumos
și-a ne prăbuși brusc
fără explicații

Vezi?

Așa trăim noi ca pasările pământului
știm să fluieram, să cântam,
să ne privim dinăuntru nostru
neîmplinirile
fiecare încercare de zbor eșuată
să atingem cu aripile rampe de pulbere,
să ne prăbușim din inimă
ca niște ploi din cer pline de celule moarte
în lumi deflorate,
să ne lovim tristețea cu pumnul
și ea tot să nu dispară
pasări suntem, pasări rămânem în noi atârdate
ca niște peisaje ireale
dintr-un vis de mult uitat

Vezi?

Așa suntem noi
ca pasările răstignite
într-un suflet al plângerii
cu lacrimi îmbrăcate-n tăcere
știm să zburăm frumos,
să murim frumos
când oasele aripilor devin
pe dinăuntru goale.

Premiile Mișcării literare

Dincolo de vise

Ce rană sângeroasă
e să guști ierburi vindecătoare
în care ne ascundem și așteptăm
desfrunzirea
mai aproape de moarte

în bucăți vegetale spulberate
ce rană sângeroasă
se agață de noi
atunci când iubim somnul
și ne lipsește visul;
mama din care ne-am fi putut naște
încă o dată
dintr-o viață trăită,
din nou
dintr-o lume nemurită
ce rană sângeroasă e-n noi
când ieșim din ascunzătoare
cu mâinile sus
ca un pluton la execuție
încercăm din nou să ne naștem
și iarăși să ne naștem
din trupuri vegetale descompuse
în jumătăți de gânduri
ce ne par simple clipe
mascate
și iarăși să ne naștem
fără să avem sub cap
fâșia de ducă
nici iubirea femeii
care așteaptă dincolo de vise
să fie marfă pentru brațele
ce vând nașteri.

Când se sfârșește visul

Și ce dacă se sfârșește visul aici
vom crâșni dinții umblând cu
piepturile rănite ca un animal
în patru labe,
vom uimi lumea cu sudoarea noastră
iar închiși în cușcă
nu ne vom mai cunoaște ce fel de animale
suntem
iar când Dumnezeu va lua biciul
și ne va da afară
vom deveni tot mai transfigurați
vom fi forme de fluturi, cadavre mișcătoare
prin noroiul vieții

ce nasc vise neconținut.
Și atunci dacă ni se sfârșește un vis
altul îi va lua locul la infinit –
vom umbla în patru labe
din pricina neîmplinirilor
ca un strigăt al durerii
o steapă dorință va învrăjbi goliciunea
pământului
întrebând ce gust are sângele pierzării
din animalele de noi

La celălalt capăt

Îmi place cum cântă păsările
în sufletul tău
îmi place cum se desprind
florile de cireș
din inima ta
și cad prin livezi ca un covor de nea
dar știu că nu voi mai putea face
primăvară în viața ta cu o singură floare
nici toamnă cu o singură frunză
de aceea dacă sufletul tău ar fi un ochi
mi-ar plăcea să-mi citești cu el mesajele
de la Dumnezeu
primăvara pe cântecul păsărilor
și toamna pe veștejitul frunzelor
aș fi un călător al vântului
spre matca invizibilă a lumii
aș visa înfloriturile de cireș
din tine
unde la celălalt capăt
al depărtării...

* * *

Să intri în apă
ca o lacrimă plină de sânge
după primul sărut
în suflet
ca un țipăt...

să nu vorbești despre cântecul păsării
ea e mijlocul apei întinse,
ea are aripi ce desfac valurile de gheață
țipând...

să intri în apă repede
ca un zbor plin de sânge
după primul sărut

înghețând tăceri...

Ninge în sufletul meu

Ninge cu cât te îndepărtezi mai mult
și tot ninge
cu cât îmi ești mai aproape.
Fulgii încropesc
tăceri îndururate
în zâmbetu-ți alb
ninge și tu treci prin umbre
fără oprire
așa cum mergi
parcă îmi ninge-n priviri
și era atâta alb de la o vreme
în ochii noștri
cu cât ne îndepărtăm tot mai mult
fulgii ne luau în zbor
albind sufletul meu
fără speranță.

Sensul evadării

Vrei să zbori
dar unde
din trupul unui călător răstignit
în pulsul unor păsări frânte

lung șir de zboruri, de plecare
fără întoarcere
exilate într-un suflet al plângerii

și ascuți doar cum traversezi clipa
cu aripile
cu care nu te poți întoarce niciodată

Ioana Constantina TIVADAR

Reverie

Clipocesc în apă
șiraguri de perle,
iar pulberea de stele
alintător se-așează
pe umeri-ți prea albi
pentru această noapte.
Câte-o broască,
orăcăie dureros de tare
după șoapta-ți prea blândă,
pentru această lume.
Iar copacii-fantomă,
ce valsează haotic în ochii tăi,
îmi spun că privirea
ți-e prea pură
pentru aceste ape adânci...

Timpul va muri

Dumnezeu întoarce pendulul ceasului,
pentru că de atâta timp
stă gata să se rupă.
Un ultim cuc, și...
ceasul se va-ntoarce
spre-o ultimă eternitate
cu ore mai bune
și existențe mai fericite.
O ultimă oră, și...
minutele se vor sparge
pe apa uitării,
într-o mare în care
orele mor.
O ultimă clipă, și...
eternitatea va fi în noi,
iar noi,
aburi pierduți
scâldați într-o adiere de toamnă.

Viitor

Copii înghițiți de hăuri haine,
se zbat pe limanuri schelete

ale gândirii, în timp ce
florile păscute de câmp,
croiesc printre ramuri de pământ,
alt gând,
în care marea-și
mănâncă peștii, plecați
printre coji de ruine
rămase-n univers ca
firimiturile unui prânz,
în care cerul
a mâncat stelele.

Avort

Prinzându-mă în menghina lui,
copilul de gheață și-a înfipt adânc
brațele în corpul meu.
De-atunci, tot trupul îmi tremură
și ochi-mi reci, hipnotizați,
privesc absenți, printre copaci,
sub măștile oamenilor, în umbra mea,
în apa fugară, pe strada pustie,
statuia de gheață a copilului.
Hilară fantomă a minții mele!
Crud blestem al sufletului,
și catedrală a iubirii netrăite!
Un copil de gheață...

Încă

Florile de mai,
clătinându-se,
dansează pe picioare slabe
un tango –
într-o sală prea mare
luminată de stele.
Parfumul se ridică
valuri, spre cer, ca
o jertfă care imploră:
Încă un an, Doamne,
Încă o luna de mai...!
În noapte...

Emoții

Se strânge-n codru ceața,
unduindu-se în zare
valsează-n nouri toamna
între pământ și mare.

Își nalță-n ceruri piscul,
stejarul cel uscat
spre a-și număra anii
care l-au uitat.

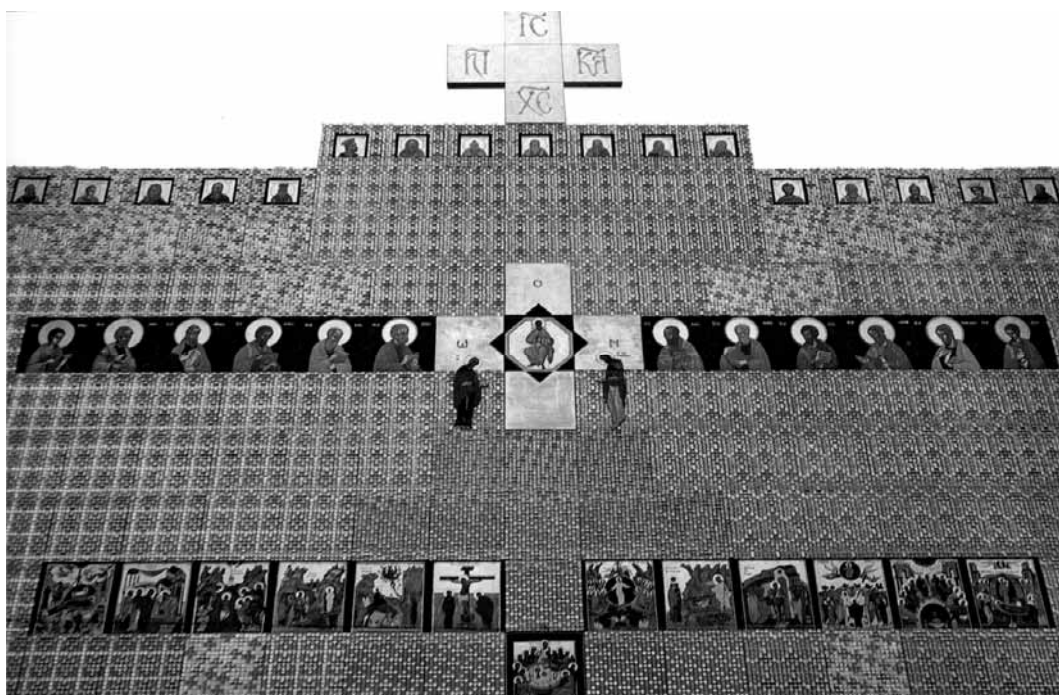
Gând

Catedrala nu s-a gândit niciodată
la sfinții care-o afumă
sau la cei care trag cu ochiul
așteptând în penumbra altarului.
În scrumul gros
de pe podea

s-a așezat o cruce
contopită cu obișnuința.

Pe toți ne-așteaptă...

Corzile timpului s-au uzat demult.
Din portativul vieții,
a mai căzut și azi o notă
Ce bizară melodie
la impactul cu veșnicia...
O alta s-a săturat
de plumbul ce-o țintuiește,
și a fugit din portativul vremii
ascunzându-se într-o lacrimă
a uitării...
a unui nume rece...
pe o piatră funerară.

Lorena COZNEAC

DORINȚA

— **D**e ce Pământul este rotund? îl întrebă în una din zile Micul Prinț pe Bătrân.

— Pentru că așa l-a făcut Dumnezeu, îi răspunse Bătrânul.

— Dar cine este Dumnezeu? a continuat copilul. Eu nu am mai auzit de el până acum.

— Dumnezeu este un sfânt. El nu are păcate și el a creat lumea și pe oameni, a continuat Bătrânul să explice.

— A creat el și iubirea și răutatea? fu curios Micul Prinț.

— Da, dar el este bun, însă pe oameni i-a lăsat să aleagă...

— Și cum arată Dumnezeu? Este un copil ca mine?...

— Da, este un copil. Dar, în același timp, este și un adult...

Copilul s-a întors trist la culorile cu care se jucase mai înainte. Mirat, Micul Prinț l-a întrebat ce a pățit.

— E vina oamenilor mari. Uite, în loc de creioane ei au vrut să-mi dea un sac cu bani. Ca să-mi iau o mașină și o casă frumoasă. Dar banii aceia erau negri și murdari... Așa că eu am luat culorile și am fugit...

— Și totuși, ce este o mașină? îl chestiona Micul Prinț.

— O mașină este un fel de aparat creat de om ca să te poți deplasa fără să mergi...

— Dar mie îmi place să merg pe jos! exclamă Micul Prinț. Mersul face bine și la sănătate, așa am auzit... Nu mi-ai spus ce este aceea o casă...

— O casă este un fel de cutie mai mare, făcută din piatră și lemn și în care te poți adăposti, îi răspunse copilul.

— Pe Planeta mea nu am de ce să mă adăpostesc. Nu sunt pericole... Adorm sub cerul liber, apărat de luna cea blondă. După o clipă de tăcere Micul Prinț continuă: a mai rămas un adult, care e și copil...

— De unde ți-a venit ideea asta? Adulții au uitat de mult de copilărie, zise supărat copilul.

— Mi-a zis Bătrânul. Acela este Dumnezeu.

— Dumnezeu?... Ai dreptate. Cum am putut uita asta?... Știai că dacă te rogi cu stăruință la el îți poate îndeplini orice dorință?

— Eu am o singură dorință: să rămân cu voi, prietenii mei dragi, spuse Micul Prinț.

— Noi te primim, dar vezi că trebuie să te ferești de răutatea oamenilor. Te apăr eu, zise plin de elan copilul.

— Ce vrei să desenezi cu creioanele astea? îl întrebă Micul Prinț, cercetând culorile copilului.

— Un peisaj, dar vreau să fie ceva diferit de ceea ce am desenat până acum. Voi desena soarele, luna, stelele, marea calmă și marea învolburată, îi răspunse copilul.

— Cum așa? Toate deodată?

— Întocmai. Să încep, deci: Bună dimineața, Domnule Soare!

— M-ai făcut cam gras, răbufni Soarele. Și prea auriu. Asta mă face să arăt de două ori mai plin decât sunt. Eu vreau să slăbesc.

— Îmi pare rău, dar nu te pot modifica. Ești desenul meu... Dar îți stă bine așa, zise copilul privind mai de departe desenul. Hainele-ți sunt cam mici. O să-ți desenez o mantie roșie și n-o să se mai vadă...

— Roșie, ai spus, strigă furios Soarele. De ce roșie? Eu vreau una neagră, să par mai slab, se enervă de-acum Soarele.

— Ascultă la mine, îl apostrofă copilul, în viață nu le poți avea pe toate. Fii mulțumit cu ceea ce ai. Părăsindu-l pe Soare copilul face alt desen: Bună seara, Doamnă Lună!

— Bună seara. Ai venit să mă admiri? Nu-i așa că sunt frumoasă? îl întrebă Luna, zâmbindu-i cu viclenie pe sub genele-i de cristal.

Crezând că și ea va face mofturi ca și Soarele, copilul îi răspunse răstit:

– Nu mă iau după aparențe niciodată! Trebuie să cunosc omul înainte să pot afirma ceva despre el.

– Eu nu sunt om, sunt Luna! îi răspunde ea cu mândrie. Așa că va trebuie să stai cu mine pe veci ca să mă cunoști cu adevărat.

– N-am timp. Mă grăbesc.

Dincolo de Lună se ivește o stea care începe să danseze pe cerul siniliu, apropiindu-se de astrul nopții.

– Fugi de-aici! Pleacă, n-auzi?

Apoi în spatele ei se iviră o groază de alte stele mici dar strălucitoare. Copilul ar fi vrut să stea de vorbă cu ele, dar tare se mai grăbea să ajungă la mare. Atunci, de ciudă, Luna aruncă toată puzderia de stele în marea calmă. Cu pictor cu tot.

– Bine că știu să înot. Luna asta zănatecă putea să mă arunce în marea neliniștită. Ce mă făceam atunci?

Mii de voci se auziră atunci în jurul lui și el nu înțelegea nimic. E susurul apei? E liniștea din adâncuri? Din necunoscut, de copil s-a apropiat o corabie. La cârma ei stăteau Micul Prinț și Bătrânul.

– Hai, prinde-te de colac și ține-te bine de el. O să te tragem sus pe puncte și te luăm cu noi. Grăbește-te, se apropie furtuna. Abia ajuns la bord și începu să plouă. Și ploua din ce în ce mai tare. Vocile mării, care până

atunci se asemănaseră cu un cântec melodios, acum se întetesc, acum strigă, urlă chiar.

– Vă mulțumesc că m-ați salvat, altfel mă înghițeau vocile.

Bătrânul, plin de înțelepciune, îi spune:

– Prietenul la nevoie se cunoaște, iar corabia puternică și mândră i-a scos pe cei trei din furtună.

După câteva secunde de vis ei s-au întors înapoi.

– E un desen reușit, spuse Micul Prinț privind către Bătrân, deși soarele tău e cam gras, iar luna nu-i prea arătoasă. De ce nu ai desenat un apus?

– Nu știu, răspunse copilul, dar dacă vrei tu îți desenez un apus, dar pe altă foaie.

Și se ținu de cuvânt. Din câteva mișcări, de sub creioanele colorate se răspândi în jur un splendid apus de soare.

– Cât de frumos e!... Dar soarele tău e atât de singur! La fel ca și mine. Pe planeta mea sunt atât de singur... Și izbucni în plâns.

Copilul îi luă din mână foaia stropită cu lacrimi și-l desenă acolo pe Micul Prinț. Privi o clipă la Bătrân și îl desenă și pe el. Fericit Micul Prinț spuse:

– Noi vom merge cu tine cât mai departe de lumea aceasta pustie. Surâsul de pe fața Micului Prinț luminează cerul nopții eterne.

UN PICTOR

La o așa-zisă inspecție pictorul începe zugrăvirea unui tablou. Din acea primă inspirație, puțin distras totuși de la ea, pentru că urmărirea cu privirea apusul tot mai sângerieu, creează mari discordii printre culorile desenului abia început. Pictorul, spre disperarea sa proprie, apucă toate pensulele, frângându-le. Apoi se trezi puțin din letargia care l-a acaparat și în care ideile-i veneau încontinuu, șoptindu-i, fiecare în parte, ce să facă. Luă rapid o pensulă aurie, aruncată cine știe de când într-un colț al camerei și încercă să estompeze, să îmbunătățească pe ici pe colo tabloul, să înlăture dizarmonia culorilor, să dea

mai multe umbre, cu alte cuvinte încercă chiar să le împace. După mai mult timp și mai multe încercări pictorul nostru reuși. Lucrurile au luat astfel o întorsătură bună, înainte de a fi prea târziu. Discordia dintre culori dispăruse de parcă nici n-ar fi fost. Doar în anumite locuri se mai văd cicatricele dușmăniei de altă dată.

Acum aștrii din tabloul său strălucesc satisfăcuți; la fel și ochii maestrului care privesc la desăvârșirea creației sale.

Istovit el adoarme pe nesimțite pe divanul din camera sa de lucru. Lumina difuză acoperă tăcerea și liniștea ce domnesc în jur, indiferente la lupta sublimă de mai înainte.

(Premii acordate de revista *Mișcarea literară* la Concursul Festivalului *Armonii de primăvară*, mai, 2006, Vișeu de Sus)

Atlasul unei lumi care pogoară în uitare

Marius CHELARU

Există o opinie larg acceptată nu numai în rândul specialiștilor, conform căreia popoarele din zona noastră, exceptând unele scurte intervale temporale, au trăit mai mereu o *realitate a lumii balcanice*, mai ales datorită dominației romane, bizantine, turcești sau, mai nou, rusești ș.a.m.d. În fiecare țară balcanică (personal nu consider România o *țară balcanică*) istoria frământată a generat acumularea de tensiuni, frustrări, fie ele de natură politică, economică sau ideologică, chiar religioasă). Poate nu întâmplător Maria Todorova¹ considera că această zonă a ajuns, din cauza acestor tensiuni care au generat adesea conflicte surde, să însemne, în ochii occidentalilor, un *sumum* al aspectelor negative. Discuția ar comporta un spațiu larg și, ca de fiecare dată când se vorbește despre Balcani astfel, nu se va ajunge la un acord al Occidentului cu trăitorii acestor meleaguri.

După 1989 situația aromânilor s-a îmbunătățit oarecum, pe alocuri, deși ei gravitează, din punct de vedere lingvistic, între doi poli – pe de o parte limba maternă (aromâna), pe de alta, limba de stat corespunzătoare statului în care viețuiesc². În Albania, din punct de vedere sociolingvistic, în cazul aromânilor se poate vorbi de „bilingvism cu diglosie”, aromâna fiind varietatea joasă (nestandardizată, utilizată în familie, literatura populară și vorbirea curentă), albaneza – varietatea înaltă, folosită în primul rând în situațiile cu caracter formal³. Despre numărul aromânilor din Albania⁴ datele diferă destul de mult, de la cercetător la cercetător, între 50000⁵ – 200000⁶ sau chiar mai mulți, viețuind în 72 până la 350 de localități. Majoritatea aromânilor din Albania își spun (ro/ru)rămăň, (ro/ru)rămęň, fărșeroții⁷ (fărșerót, fărșerót), reprezentând numai o ramură a aromânilor din această țară alături de altele ca grămostenii,

moscopolenii, muzăchearii, deși termenul este folosit ca „termen generic” și pentru aromânii din Albania. Fărșeroții (există și opinia, larg acceptată, conform căreia numele lor vine de localitatea Frashër, din districtul Pemeti⁸) trăiesc și în Grecia (Epir, Etolia, Acarnaia, Tesalia), Republica Macedonia.

În unele teorii despre formarea unor popoare din zona Balcanilor există o ipoteză care acorda un rol (după mulți destul de însemnat) *elementului de legătură* constituit de *aromâni*. Hristu Cândroveanu⁹ îl cita pe Eugen Coșeriu, care îi scria: *dacă aromânii ar fi făcut un stat care ar fi rămas, s-ar fi impus ei în istorie, și nu dacoromânii, și atunci limba comună s-ar fi numit aromâna, iar dacoromâna ar fi fost un dialect al ei*.

Mic atlas al dialectului aromân din Albania și din fosta Republică Iugoslavă Macedonia alcătuit de Petru Neiescu și apărut la Editura Academiei, București, 1997, este o lucrare, în opinia mea, necesară din mai multe puncte de vedere (pe care specialiștii le pot evidenția mult mai bine), dar accesibilă oricărui cititor, în mare parte.

Este o realitate faptul că, din punct de vedere monografic, dialectele românești din sudul Dunării (având în vedere, subliniază Petru Neiescu, importanța lor pentru istoria limbii române) au fost în atenția unui număr mare de cercetători, rezultând monografii, articole, studii, dicționare, glosare, culegeri de texte ș.a.m.d. Dar, deși lucrările amintite au o importanță majoră, Petru Neiescu subliniază faptul că referirile la extinderea lor „pe teren” (e drept, cu unele excepții), din diverse motive, fie lipsesc, fie sunt nesigure. De aceea aria de răspândire a folosirii unor cuvinte poate fi trasată doar cu mare greutate și aproximație.

Autorul este de părere că foarte importante pentru a elimina aceste aspecte sunt studiile de geografie lingvistică, efectuate pe

baza atlaselor lingvistice – acestea pot prezenta graiurile unei limbi/ unui dialect mult mai sugestiv, în „extensiunea lor geografică.” Aceste atlase sunt de fapt o colecție de hărți în care, în loc de localitate este notat un „punct cartografic” – o cifră care se repetă pentru fiecare localitate în toate hărțile. Hărțile (alcătuite pe baza unui chestionar aplicat într-un număr mai mare sau mai mic de localități de către „anchetatorul dialectal”) redau cuvintele/ noțiunile lingvistice corespunzând noțiunii din titlul lor.

Lucrarea cuprinde secțiunile: *Introducere* (în care sunt date citate, date despre studiile altor cercetători, aspecte legate de viața aromânilor nomazi, modul în care politica statului în speță îi afectează, unele

concluzii ș.a.m.d.), *Titlul hărților*, *Indice alfabetic al cuvintelor-titlu*, *Indice alfabetic al cuvintelor și formelor din hărți*, *Hărți* (sunt 212, scrise, notează autorul, în anul 1970, fapt pentru care nu au fost actualizate ca celelalte materiale), *Notele hărților*, *Planșe*, *Anexă* (cu transcrierea fonetică și lista abrevierilor). Una peste alta un bagaj impresionant de informații prezentate de Petru Neiescu într-o manieră limpede, accesibilă, fără însă a face rabat de la criteriile muncii științifice.

Timpul macină încet, încet ștergând urmele lăsate de istorie, aruncând în uitare o întreagă lume care, în cazul de față, este, vrem, nu vrem parte din trecutul, din devenirea, existența noastră. Poate și numai de aceea și tot ar fi utile astfel de lucrări.

Note:

1. Maria Todorova, *Balcanii: de la descoperire la invenție*, în revista *Secolul XX*, nr. 7-9, București, 1997, p. 92.
2. A se vedea și studiul *Funcția și tematica literaturii aromâne*, în vol. *Limba și literatura română în spațiul etnocultural dacoromânesc și în diaspora*, editat sub egida Academiei Române și Institutului de Filologie Română „A. Philippide, Ed. Trinitas, Iași, 2003.
3. J.A. Fishman, *Bilingualism with and without diglossia; diglossia with and without bilingualism*, în *The Journal of Social Issues*, 23, 1967, p. 29-38; Suzanne Romaine, *Bilingualism*, Oxford, 1989, p. 31-32. Cf. Adrian Turculeț, *Aspecte ale situației sociolingvistice a aromânilor din Albania*, în vol. *Limba și literatura română în spațiul etnocultural dacoromânesc și în diaspora*, editat sub egida Academiei Române și Institutului de Filologie Română „A. Philippide, Ed. Trinitas, Iași, 2003. p. 115.
4. Datele oficiale albaneze relevă că aromânii nu sunt socotiți o minoritate
5. În 1895, de pildă, Gustav Wiegand (*Die Aromunen, Ethnographisch-philologisch-historische Untersuchungen über das Volk der sogenannten Makedo-Romanen oder Zinzarea*, Erster Band, Leipzig, 1895) scria despre 16850 de aromâni în 72 de localități.
6. T.J. Winnifrieth, *Shattered Eagles. Balcanic Fragments*, London, 1995, în capitolul *The Vlachs in Albania*.
7. Aromânii din Grecia sunt cunoscuți și sub numele de „cuțo-vlahi”, „valahofoni” sau „fârțeroți” (de la Farsala). După unele aprecieri recente, într-un trecut nu prea îndepărtat, numărul aromânilor din Grecia putea să treacă de un milion (Vasile Gh. Ion, 2001).
8. Adrian Turculeț, *Aspecte ale situației...*
9. *Limba și literatura română în expresie dialectală macedoromână/ aromână*, în vol. *Limba și literatura română în spațiul etnocultural dacoromânesc și în diaspora*, editat sub egida Academiei Române și Institutului de Filologie Română „A. Philippide, Ed. Trinitas, Iași, 2003

Din istoria poeziei religioase românești

Ion BUZAȘI

TUDOR ARGHEZI (1880 -1967)

Religiozitatea poeziei lui Tudor Arghezi a constituit, ca și în cazul altor poeți români, subiect de controversă literară. Ea a fost pusă în legătură cu un moment din biografia poetului: scurta perioadă când a fost călugăr la mănăstirea Cernica. Părerile emise au fost diametral opuse: de la un Arghezi – poet religios la un „poet funciarmente nereligios”, au fost invocate atitudini poetice mai ales în *Psalmii* arghezieni, ciclu de poezii dintre cele mai reprezentative din lirica argheziană. Termenul de ciclu pentru *Psalmii* arghezieni este oarecum impropriu, pentru că ei nu constituie o unitate editorială ca *Pastelurile* lui Alecsandri, de pildă. Sunt în număr de 17, cei mai mulți au apărut în volumul *Cuvinte potrivite*, dar poezii cu acest titlu vom găsi până în ultimele volume publicate de poet. Unitatea lor este mai degrabă tematică și stilistică, din acest punct de vedere *Psalmii* arghezieni fiind comparabili cu *Scrisorile* lui Eminescu și cu *Noaptea* lui Macedonski.

Smerenia poetului

Psalmul este un imn religios, o poezie ce trimite cu gândul la psalmii davidici. Dosoftei, în poezia românească, versifică, într-o manieră destul de liberă, preponderent folclorică, Psalmii lui David; Macedonski, în *Psalmii moderni*, pornind de la motive poetice din psalmii biblici, va scrie un ciclu de poezii pe tema neliniștilor existențiale și nemulțumirilor sale în raport cu o contemporaneitate ingrată și

agresiv dușmănoasă. Arghezi va da „psalmului” statutul unei specii a liricii filozofice – o meditație filozofico-religioasă, așa cum va mai fi cultivată în poezia românească de mai târziu de Blaga, Aron Cotruș, Ștefan L. Nenițescu, Șt. Aug. Doinaș ș.a.

Psalmii arghezieni imaginează un dialog cu divinitatea. Adeseori cuvintele sunt ale unui răzvrătit, ale unui nemulțumit, dar nu ale unui necredincios. S-a comparat atitudinea lui Arghezi, și nu fără oarecare temei, cu aceea a biblicului Iov. Poetul, în ipostază de psalmist, suferă mai cu seamă de absența unor semne ale existenței certe a divinității. El vrea, precum Toma din Evanghelie, dovezi primitive, concrete: „Vreau să te pipăi și să urlu: Este!” în absența acestora, poetul se simte singur („Tare sunt singur, Doamne, și pieziș!”), claustrat. Metafora însingurării este aceea a unui „copac pribeag uitat în câmpie”. Lamentația poetului este motivată de dorința unor semne ce recompun imagini ale Paradisului de odinioară: „Tânjesc ca pasărea ciripitoare/ Să se oprească-n drum,/ Să cânte-n mine și să zboare/ Prin umbra mea de fum”. Chiar dacă îndepărtat vizibil de Psalmii lui David, ca atitudine poetică și filozofică, raportările la aceștia sunt posibile: *Psalmul III* (Tare sunt singur, Doamne și pieziș!), psalm al însingurării, al părăsirii „poartă – ca în filigran – cuvintele evanghelice: Dumnezeuul meu. Dumnezeuul meu, pentru ce m-ai părăsit?” (Nicolae Balotă) este apropiat de interogațiile și lamentările patetice din psalmi: „Până când,

Doamne, mă vei uita până în sfârșit? Până când vei întoarce fața ta de la mine?” (Ps. 12.1) sau *„Pentru ce, Doamne, stai departe?”* (Ps. 9, 21).

Psalmul XIV (Am fost să văd pe Domnul bătut de viu pe cruce) este oarecum singular în ciclul arghezian: în ceilalți, dialogul poetului (într-un registru extrem de variat și contradictoriu, de la răzvrătire și până la umilință) este cu Tatăl; în acesta, numai, apare imaginea Mântuitorului, înfățișând, după Evanghelie, drama omenească a singurătății Mântuitorului într-o imagine absolut memorabilă, cosmică: *„Din fundul Mării Moarte până-n văpaia Cloștii/ Nu-i nimenea nemernic* (sensul arhaic al termenului: nenorocit, neajutorat) *și singur ca Isus”*. Decorul, un apus însângerat, corbi, scârțâit sinistru al osiilor de la care) amintește de poezia lui Vasile Voiculescu, *În grădina Ghetsemani*. Să mai adăugăm că

PSALM III

(„Tare sunt singur, Doamne, și pieziș!”)

Tare sunt singur, Doamne, și pieziș!
Copac pribeag uitat în câmpie,
Cu fruct amar și cu frunziș
Țepos și aspru-n îndârjire.

Tânjesc ca pasărea ciripitoare
Să se oprească-n drum,
Să cânte-n mine și să zboare
Prin umbra mea de fum.

Aștept crâmpoie-n zbor de gingășie,
Cântece mici de vrăbii și lăstun
Să mi se dea și mie,
Ca pomilor de rod cu gustul bun.

Nu am nectar de roze de dulceață,
Nici chiar aroma primei agurizi
Și prins adânc între vecii și ceață,
Nu-mi stau pe coajă moile omizi.

Nalt candelabru, strajă de hotare,
Stelele vin și se aprind pe rând
În ramurile întinse pe altare –
Și te slujesc; dar, Doamne, până când?

De-a fi-nflorit numai cu focuri sfinte

„religiozitatea” poeziei lui Arghezi nu se limitează numai la ciclul psalmilor; *Duhovnicească, De-a v-ați ascuns..., Nehotărâre...* ș.a., alcătuiind, după expresia lui Nicolae Balotă, un fel de „psalmi necanonici”.

Revenind la întrebarea: A fost Arghezi sau nu un poet religios? – și concluzionând că un răspuns tranșant pentru fiecare din acești termeni ai întrebării ar putea fi discutabil, mai potrivit ar fi să găsim argumente în chiar versurile poetului. Astfel în *Psalmul XI (Te drămuiesc în zgomot și-n tăcere...)* citim acest vers definitoriu; *„Pentru credință sau pentru tăgadă,/ Te caut dârz...”*

Arghezi se zbate în *Psalmi* între aceste atitudini contradictorii: credință și contestare. Nu este propriu-zis o negație a divinității, ci o nevoie de certitudine, :el însuși ipostaziindu-se într-una din artele sale poetice în *Psalmist*, unde citim, iarăși, un vers emblematic: *„Eu, totuși, slugă veche a Domnului rămân”*.

Și de-a rodi metale doar, pătruns
De grele porunci și-nvățămintă,
Poate că, Doamne, mi-este de ajuns.
În rostul meu tu m-ai lăsat uitării
Și mă muncesc din rădăcini și sânger
Trimite, Doamne, semnul depărtării,
Din când în când, câte un pui de înger,

Să bată alb din aripa la lună,
Să-mi dea din nou povața ta mai bună.

PSALM XIV

(„Am fost să văd pe Domnul bătut de viu pe cruce”)

Am fost să văd pe Domnul de viu bătut pe cruce

Singur în câmp cu corbii și-a cerului rășină
Uitându-se la soare cum sângerat se duce,
Cu care se simțise de-un fel și-o rădăcină.

Și soarele se duce. În zări un șir de care
În pulberea fierbinte plângea din roți și osii,
Iar pui de corbi cu pliscul deschis pentru mâncare
Săreau în jurul mumii prin spinării și bozii.

Opaițele nopții s-aprind la mii de poștii,

Din țări în țări de stele, din ce în ce mai sus.
Din fundul Mării Moarte până-n văpaia Cloștii
Nu-i nimenea nemernic și singur ca Isus.

Ne-am așteptat un înger să-aducă-ne isop,
Am așteptat din ceruri un semn, o-mbărbătare,
De vreme ce-nțeleptul a fost trimis cu scop,
Să moară printre oameni vândut prin sărutare.

Și se făcu-ntuneric, tăcere și răcoare.

DE-A V-AȚI ASCUNS

Dragii mei, o să mă joc odată
Cu voi, de-a ceva ciudat.
Nu știu când o să fie asta, tată,
Dar, hotărât, o să ne jucăm odată,
Odată, poate, după scăpătat.

E joc viclean de bătrâni
Cu copii ca voi, cu fete ca tine,
Joc de slugi și joc de stăpâni,
Joc de păsări, de flori, de câni,
Și fiecare îl joacă bine.

Ne vom iubi, negreșit, mereu
Strânși bucuroși la masă,
Subt covilterele lui Dumnezeu.
Într-o zi piciorul va rămâne greu,
Mâna stângace, ochiul sleit, limba scămoasă.

Jocul începe încet, ca un vânt.
Eu o să râd și o să tac,
O să mă culc la pământ.
O să stau fără cuvânt,
De pildă, lângă copac.

E jocul Sfintelor Scripturi.
Așa s-a jucat și Domnul nostru, Isus Hristos
Și alții, prinși de friguri și de călduri,
Care din câteva sfinte tremurături
Au isprăvit jocul, frumos.

Voi să nu vă mânăți tare
Când mă vor lua și duce departe
Și-mi vor face un fel de înmormântare

În lutul afânat sau tare.
Așa e jocul, începe cu moarte.

Știind că și Lazăr a înviat,
Voi să nu vă mânăți, s-așteptați,
Ca și cum nu s-a întâmplat
Nimic prea nou și prea ciudat.
Acolo, voi gândi la jocul nostru, printre frați.

Tata s-a îngrijit de voi,
V-a lăsat vite, hambare,
Pășune, bordeie și oi,
Pentru tot soiul de nevoi
Și pentru mâncare.

Toți vor învia, toți se vor întoarce
Într-o zi acasă, la copii,
La nevasta, care plânge și toarce,
La văcuțe, la mioare,
Ca oameni gospodari și vii.

Voi creșteți, dragii mei, sănătoși,
Voinici, zglobii, cu voie bună,
Cum am apucat din moși-strămoși.
Deocamdată, feții mei frumoși,
O să lipsească tata vreo lună.

Apoi, o să fie o întârziere,
Și alta, și pe urmă alta.
Tata nu o să mai aibă putere
Să vie pe jos, în timpul cât se cere,
Din lumea cealaltă.

Și, voi ați crescut mari,
V-ați căpătuit,
V-ați făcut cărturari,
Mama-mpletește ciorapi și pieptari,
Și tata nu a mai venit...

Puii mei, bobocii mei, copiii mei!
Așa e jocul.
Îl joci în câte doi, în trei,
Îl joci în câți vrei.
Arde-l-ar focul!

„Ciuleandra e tradusă și trimisă la Paris”

Dana HITICAȘ-MOLDOVAN

După o mulțime de traduceri ale romanelor anterioare *Ciuleandrei*, de pildă *Pădurea Spânzuraților* (Praga 1928, Londra 1930, New-York 1930, Perugia-Veneția 1930, Paris 1932, Cernăuți 1932, Istambul 1942, Madrid 1944) sau *Ion* (traduceri postume: Franța 1946, Bulgaria 1957-65, Italia 1965, Anglia 1966, Iran 1966, SUA 1967, URSS 1967 etc.), traduceri care-au răspândit uimitor de repede numele prozatorului, Liviu Rebreanu primește o ofertă de traducere (a *Ciuleandrei*) din partea d-nei Madeleine Braunstein la propunerea căreia răspunde:

„Vă mulțumesc pentru bunele cuvinte ce-mi trimiteți și pentru frumoasele intenții ce aveți în privința cărților mele.

Evident că aş primi cu plăcere amabila Dv. propunere. Trebuie să vă spun însă în prealabil că aproape toate romanele mele se află traduse sau în curs de traducere în diverse limbi străine și deci e probabil ca, mai curând sau mai târziu, aceste traduceri să și apară [...]. După câte știu, se pare că *Pădurea Spânzuraților* va apare la Paris chiar în cursul acestui an. Ar rămâne deci *Ciuleandra* și vă mărturisesc că traducerea acesteia am impresia că s-ar putea plasa mai ușor și ar putea obține un succes oarecare. Dacă cunoașteți cartea aceasta a mea, dacă vă place și dacă credeți că ați putea-o tălmăci bine în franțuzește, v-aș autoriza cu toată mulțumirea s-o faceți. Aș avea o singură condiție mai de seamă: să văd și eu traducerea înainte de-a fi prezentată vreunui editor [...].”

După cinci luni, timp în care Rebreanu călătorește prin Occident, primește un răspuns de confirmare a traducerii:

Stimate Domnule Rebreanu,

Ciuleandra e tradusă și trimisă la Paris. De îndată ce voi avea răspunsul editorului vă voi înștiința [...]. Mai rămân aici o săptămână și sper ca în curând să ne revedem la București și să putem pune ceva la cale.

Cu cele mai bune salutări,

Madeline Braunstein

În Franța, *Ciuleandra* apare sub titlul *La danse de l'amour et de la mort* (traducere semnată de Madeleine Braunstein și Marina Bousquet) structură-sintagmă care, deși seamănă titlului piesei lui Marivaux, *Le jeu de l'amour et du hasard*, nu are nici o legătură de conținut.

Titlul, de altfel destul de expresiv, este alături de întreaga traducere o reușită, această traducere făcându-l celebru în Europa de Vest pe Liviu Rebreanu, alături de traducerea *Pădurii Spânzuraților*, publicată la Praga 1928, singura cu care se putea mândri până atunci.

Cu toate că pare atât de sigur pe sine, sigur de valoarea operei, atunci când îi impune traducătoarei condiția discutării textului în franceză înainte de publicare, Rebreanu scrie în *Jurnal*:

Duminică, 8 ianuarie [1928, Buc.]

„Nimic mai straniu decât ceea ce se petrece cu mine:

Cred că orice scriitor care ar avea o carte

primită cu alaiul *Ciuleandrei* s-ar declara nu numai arhimulțumit, dar mândru și s-ar socoti îndată deplin consacrat. Eu însă mă simt ros permanent în adâncul sufletului de cariul îndoielii. Mi se tot pare că o fi o părere a câtorva doar, că se vor fi înșelând cei câțiva și că vor veni de-acuma cei mulți care să dărâme

Arhiva Rebreanu

pur și simplu toată Ciuleandra asta și alte asemenea lucruri. Fie că am ajuns de o sensibilitate, ascunsă însă, bolnăvicioasă în materie literară, fie că scrupulozitatea mea artistică a crescut așa de mult că nimic nu mă mai satisface, sigur este că mă simt veșnic zbuciumat sufletește gândindu-mă la literatură și mai ales la literatura mea. Suspectez pe toți care vorbesc sau scriu bine și mă impresionează cei ce spun ceva rău.” (L.R., Opere, vol. 17)

Lucru ciudat care se petrece e că tocmai *Ciuleandra* care a fost un adevărat succes, a fost pentru romancier și textul care i-a pus mai multe probleme. Nesiguranța cu care-și vede propriul text demonstrează de fapt că dincolo de percepția mai mult mai puțin subiectivă a lui Rebreanu, se ascunde un interes aparte pentru cel căruia transmite sensul: cititorul. Faptul că scrie o literatură în primul rând pentru marele public și-apoi doar pentru publicul avizat este cert.

Cu atât mai mult când e vorba de traducere. Cere să vadă textul tradus în speranța că tălmăcirea va fi fost fidelă nu doar expresiei cât mai cu seamă conținutului, conținut care în cazul *Ciuleandrei* este destul de greu de redat mai ales când ritmul desfășurării tuturor pasajelor narrative (care de altfel domină, cele de descriere fiind puține în

comparație cu romanele *Ion* sau *Răscoala*) se accentuează într-un crescendo paralel *devenirii* personajului.

Dacă primele romane sunt construite pe baza *ut pictura poesis*, principiu conform căruia în narațiune nucleeele narativ-descriptive se-mpletesc în elaborarea Sensului, *Ciuleandra* se înscrie într-un alt registru structural: *ut musica poesis*, fapt pentru care și traducerile devin o problemă. Aparent *Ciuleandra* este un text în întregime narativ până când ochiul perceptiv al lectorului întâlnește descrierea dansului, mult discutatul dans al ciuleandrei, moment în care nu se produce doar o simplă ieșire temporală ci și o focalizare vizuală cu densitate lirică nemaîntâlnită până atunci la Rebreanu. Ar fi de prisos să mai adaug despre acest fenomen, când s-au scris atâtea pagini de critică asupra acestui fragment.

Important e aspectul actului traducerilor, traduceri care inițial au fost considerate facile. Cu toate că romanul e ca întindere mult mai mic decât *Ion*, *Răscoala*... pune cu certitudine cel puțin la fel de multe probleme. Și faptul că *Ciuleandra* ca operă literată nu e tocmai simplistă nu e demonstrat doar de traduceri. Textul în întregime este construit după ritmul tot mai alert al *dansului*, lucru care nu poate trece neobservat.

(Saloanele Liviu Rebreanu, 2005)

Miercurea pe dinăuntru de Vasile Cihorean

Virgil RAȚIU

Poetul Vasile Cihorean a debutat în 2003 cu volumul *A șaptea viziune* (Editura Aletheia, Bistrița). Despre această carte Ioan Pinteza nota: „Vasile Cihorean construiește cu migală un poem vitraliu, în care oglinda vitraliu, despre care vorbește Sfântul Apostol Pavel, este însăși Poezia.” La rândul său, Flore Pop: „O poezie de o mare sensibilitate, pipăind mereu fenomenele și esențele *pe dinăuntru*, o poezie de *semne* și care *face semn*, ce ne conduce până dincolo de cel mai îndepărtat neant, cum frumos spune poetul.” Despre prezentul volum, *Miercurea pe dinăuntru* (Editura Grinta, Cluj, 2006), Ioan Negru „glosează”: „Deși pleacă de la concretul ontic, ori de la cel lingvistic, cuvintele poeziei au drept referent lumea care *nici una nu e*. Unii i-ar putea spune Dumnezeu.”

Tentația celor care comentează creația lirică a lui Vasile Cihorean este aceea de a-i așeza imediat poezia în rândul creației atinsă de Spiritul Divin, inspirată din Marea Carte a Lumii și impregnată de aceasta. Se datorează însă, această percepție numai faptului că în viața de toate zilele Vasile Cihorean este preot, om al Bisericii. Dar aleasă poezie de o atare factură, la noi, spre exemplu, au scris Mihai Ursachi și Cezar Baltag, Cezar Ivănescu și Emil Botta, la care ecourile meditației asupra dumnezeirii se simt aproape ca fiind native, nicidecum dintr-un exercițiu al propriilor profesii. În poezia lui Vasile Cihorean descoperim altceva decât lumea vitraliilor și a icoanelor, descoperim „nici un lucru demn de adorat”, „vântul care trânteste fereastra din interiorul tabloului”, „luna letargică deasupra

pietrelor mormintelor”, „drumul învăluit în pietre deprins cu moartea”, „ziua cu noaptea” care „pe acest pământ nesigur/ rămâneau încuiate în capelă”, „simplitatea amurgului scurmat de viespi/ lovit de fructe țepoase”. Iată *poemul pierdut*: „de la bunicul dinspre tată/ săptămâna trecută am primit un album/ cu poze vechi// o ființă șade sub alun/ în jurul picioarelor încolăcindu-i-se șerpi// celelalte ființe privesc/ și râd/ neștiind în ce se poate transforma/ teama”.

Poezia lui Vasile Cihorean este aceea care descrie nemiloasa luptă a vieții *nu cu moartea*, ci cu sfârșitul ei. Aproape în toate versurile sale miroase a înviere, a veghe, a grijă lumească, a revelații, a mistere a căror „culoare arde la capătul zilei/ pe cel de-al doilea țarm”. Și cum să nu exprimi îndoiala câtă vreme ambiguitățile ne urmăresc „în cimitirul plin de coroane veștejite” unde „statuile-s înclinate/ ca și cum ar pleca”. Transcriu: „biserica/ izgonită din oraș în suflarea vântului/ sub/ luna a doua//culorile norului au dobândit o tragică/ tandrețe// Doamne/ ai pus în icoane zorile create de Tine/ din ambiguitățile mirosului/ de crin” (*ruah*).

Miercurea pe dinăuntru nu este miercurea cea de toate săptămânile, ca zi calendaristică de post creștin. Este cartea frigului care se citește „filă după filă” „înainte ca luna să dispară”. Este vestea cea bună: „încrederea în primăvară a întrerupt un clopot/ dangătele se revarsă peste inimoasa/ grădină//vestind învierea/ vântul răstoarnă paznicii de ghips” (*la înviere*).

Vasile Cihorean este născut la 1 ianuarie 1953 în localitatea Bichigiu, județul Bistrița-Năsăud.

Raft

Alexandru Deșliu în dialog cu Irina Petraș

Gavril MOLDOVAN

Irina Petraș are la activ o susținută activitate de critic literar, eseist și traducător, lucru ce-i conferă o bună reputație printre partenerii de condei din Cluj și din țară. După cartea de debut intitulată *Proza*

lui Camil Petrescu, apărută în anul 1981, autoarea abordează cu asiduitate și perseverență un orizont larg de probleme ce frământă cultura românească și pe reprezentanții ei, fiind înzestrată, cum ar spune Mircea Popa „cu pasiunea lecturii și pasiunea comentariului critic...”, modul inedit al comentariului...” Spicuim câteva din cele mai importante cărți ale autoarei: *Un veac de nemurire: Mihai Eminescu*, Veronica Micle, Ion Creangă, eseu – 1989, *Curente literare*, dicționar-antologie, 1992, *Figuri de stil*, dicționar-antologie, 1992, *Ion Creangă povestitorul*, eseu, 1992, *Genuri și specii literare*, dicționar-antologie 1993, *Știința morții* vol. I, eseu 1995, *Limba, stăpâna noastră. Încercare asupra feminității limbii române*, eseu, 1999, *Poetes roumains contemporains*, antologie și prefată, Quebec 2000, Marseille 2000, *Știința morții* vol. II, *Camil Petrescu, schițe pentru un portret*, eseu 2003 ș.a. Pe lângă aceste apariții editoriale ce prefigurează o personalitate bine ancorată în problematica literară, Irina Petraș a tradus cu succes din limbile engleză, franceză, a îngrijit ediții ale unor scriitori români, a colaborat la întocmirea unor dicționare ale literaturii române și a unor manuale de limba română pentru studenții străini. Chiar și o listă incompletă cum este cea de mai sus oglindește o strădanie, o dragoste pentru cuvântul scris, pentru fenomenul cultural contemporan.

În acest nobil context de laborioasă cercetare artistică a apărut recent și cartea intitulată *Alexandru Deșliu Miezul lucrurilor*

Convorbiri cu Irina Petraș, Editura „Pallas” – 2006, carte fascinantă ce ne familiarizează și mai mult cu felul de-a gândi al Irinei Petraș, cu sursa gândirii și ideilor ei din anii formării artistice și până în prezent. Căldura expunerii, tensiunea narării și plăcerea de-a povesti, de-a „divulga” componente inedite ale formării ei profesionale, de la cititul care a început la 4-5 ani, până la perioadele marilor întrebări existențiale, totul se îmbină într-un corpus fluid ce se citește cu interes și plăcere. Întrebările sunt doar un pretext pentru relevarea unor situații cu profunde rezonanțe în actul creator de mai târziu. Răspunsurile, pline de bun simț, aduc în prim plan anii copilăriei, părinții, frații, fiica, întâmplări pe care timpul le-a ascuns definitiv dar nu le-a șters din sufletul partenerei de dialog. *Miezul lucrurilor* este un hronic. E o carte plină de revelații, de fapte de viață care, cum spune autoarea, „sunt mai frumoase dacă sunt citite”. Nu numai importanța lecturii în formarea personalității se află în atenția unor răspunsuri ale interlocutoarei ci și bogăția informației. Irina Petraș are foarte multe lucruri de spus, știe foarte multe, are o cultură generală pe care o revarsă cu generozitate și asupra cititorului. Demult n-am mai citit o asemenea carte în care informația să fie atât de prezentă și bine cântărită în context. Știați, bunăoară, că piersicile crescute în vie sunt mai aromate?

Evocările unor persoane, prieteni ori foști profesori se realizează cu aplomb și culoare, împletind farmecul regretelor cu bucuria amintirii. Chiar și unele linii ale propriului portret invită la autocunoaștere: „Nu mă simțeam superioară ci mai greu de amăgit.” Unele evocări par fragmente de proză, cum este secvența orădeană de la pag. 52-53 ce o rememorează pe Ioana Em. Petrescu. Nici Marian Papahagi, nici Mircea Zăciu sau Ion Vlad și mulți alți oameni de cultură clujeni nu lipsesc din galeria de evocări, ei fiind amintiți ca personalități care au potențat anii studenției sau primii ani de catedră ai scriitoarei.

Am citit această carte „cu creionul în mână”, cum ar spune și cum ar face cu cărțile altora Irina Petraș. Am considerat obligatoriu acest lucru fiindcă am fost coleg de grupă a 12-a la aceeași facultate cu Irina și nu bănuiam atunci că voi citi cândva cărțile ei, mă voi hrăni din conținutul lor. În unele întâmplări povestite m-am regăsit și eu. Nu vă grăbiți însă să anticipați. *Miezul lucrurilor* nu este o carte de rememorări sentimentale ci cuprinde mult mai mult. E o carte de critică literară, o carte despre cărți, despre oameni, idei, despre citit și scris, despre viață și moarte, despre limba română, tinerețe, bătrânețe, despre trecut și prezent. Ce poate fi mai mult? Cartea pătrunde în „miezul lucrurilor”, le cântărește, le analizează. Întrebările puse de Alexandru

Deșliu, el însuși un cunoscut scriitor, redactor șef la revista literară ieșeană *Saeculum*, au o înălțuire logică, de la cele referitoare la locul nașterii partenerei de dialog până la cele legate de familie, anii de școală, lecturile preferate etc. Fenomenul literar contemporan este tratat cu luciditate. Nu lipsesc nici întrebările șocante de genul: ce carte ați salva dintr-o bibliotecă care arde în flăcări sau cum vedeți destinul cărților în viitor, ce-ar însemna un premiu Nobel pentru un român. Răspunsurile merg până la epuizarea întrebării când confesiunea atinge punctul culminant și apoi totul sfârșește lin, de obicei cu însușirea unor învățăminte. *Miezul lucrurilor* e o carte plină de înțelepciune, de cunoaștere, de viață și de prețuire a cititorului căruia i se adresează.

Igor BAHTEREV

(1908–1996)

S-a născut la Petersburg, mama sa fiind una dintre primele femei din Rusia care au profesat jurisprudența, iar tatăl era inginer-mecanic. Primele versuri – *zaum'* (transraționale) și absurde – le scrie începând cu anul 1925, chiar dacă ele aveau să fie publicate abia în 1980 în 5 exemplare-„samizdat”. A făcut parte din grupul leningrădean al avangardei „Flancul stâng” care, suspectat de oficialități pentru atare poziționare „confuză”, avea să devină „Obereu” (Societatea Artei Reale). Coleg cu A. Vedenski, D. Harms, D. Levin, K. Vaghinov, N. Zaboloțki, N. Oleinikov, plus unii filosofi entuziaști, chiromanți, doctori fanatici, muzicanți autodidacți și prestidigitatori. În 1931, ca și Harms și Vedenski, este arestat, fiind acuzat ca membru al unei grupări antisovetice de scriitori pentru copii. Prima carte, *Bibarmașii*, îi apare pe când se afla în închisoare. Sentința este una relativ „blândă”: i se interzice, timp de trei ani, să locuiască în regiunile Moscova, Leningrad și în mai multe orașe importante.

A mai publicat volumul *Furci și versuri*, în care a inclus lucrări scrise în anii 1926–1930, precum și cartea de proză *Speranțe înșelate*.

Până în 1987 I. Bahterev – numit și „ultimul dintre obereuți” – a rămas colaboratorul consecvent al revistei de avangardă *transponans* (ortografiat cu minusculă, ca și publicația românească interbelică *unu*), poemul *Lu* fiind inserat în numărul 25 al publicației respective (1984). E o poetică a absurdului, cu note impresioniste, pe alocuri transpusă într-un limbaj transrațional decorativ, verbocreator, inventiv și sfidător de clișee.

Din poezia avangardei ruse

* * *

cunoaște-mă
mă recunoaște
în bezna focului
eu sunt cârțiță cerească
și vremuri lungi am tot cântat
pe tigia anilor
viceversa fu să vin
fără ureche fără frunte
c-un călcâi extrem de gingaș
poet al suferinței

cunoaște-mă
mă recunoaște

(anii 20)

UN PICTOR CUNOSCUȚ

Lui P. I. Sokolov

Atârnă de prăjină și se rotește
a tușelor neprețuită întrunire,
lipsita de voință comuniune a detaliilor.
Pe suprafața pierdută a pătratului,
în neîndrăznețul ocră stratificându-și palmele,
grădinarul nu de-acum, ci mai de demult
dădea-ndărăt.
El înălța garoafa
și din nou atingea condurul-doamnei,

cu îndemânarea degetelor groase creată de cea ladă
lată, căscată precum o găleată.

Pe deasupra mea se plimbă o femeie
mai străvezie decât din vechea Turcie,
mai amplă decât cereasca deșertăciune.

Ea spuse încet:

pe mine un cocoș m-a plăsmuit.

În fața mea stă butucănoscul Malevici
cu mâinile întinse,

jeluit pe de-a-ntregul.

Pânzele lui sunt foșnitoare,

cuvintele i-s mojicești,

amintind în genere de miros.

Voi mă priviți,

Iudin, Ender și Sterligov*.

Roadeți politicos cadrele de lemn

de la primul până la al 318-lea.

Ele nepretențios de toate vă vor învăța.

Roadeți și mai spuneți:

De și gi,

de și dv,

de și dry.

Ah și timpurile astea,

cu un atât de mare și de onest di,

ceva mai mic – dv,

de-a dreptul minuscule și nostime dry și dzia.

Acum alături de mine se află

bicicliști pe strâmbe roți,

un pescar c-un negru pește tănuț la spate...

Și din nou în față-mi grădinarul,

rozând calendarele științei,

scuipând cu litere cam urâcioase,

înjurând cu o voce nu prea plăcută

și spunând:

Dersenvaly kr kf.

Iată ce pictor este cunoscutul meu!

(1935)

* * *

mintă îngropată-n hăul uterin

al nevei mele

vuiet a rele

(anii 30)

* K. Iudin (1896-1957), regizor de cinema; B. Ender (1893-1960), pictor-avangardist; V. Sterligov (1904-1973), pictor, unul din elevii târzii ai lui K. Malevici (1878-1937), fondatorul artei abstracte (suprematismul).

ETERNSTĂTĂTORUL

El pășea prin nemărginirea
spațiului

neavând nimic

în urmă

înainte

în adâncurile sale de

corp de necomparat

cu altceva

pășea tot pășea

deja de atunci

pierzând ceea ce era

mai necesar

pentru tot ce înghite

ce se întoarce-

răsuțește

mai întâi astea fiind

urechile

posibil lungi

posibil mai scurte

mai apoi orice altceva posibil

rinofaringele și nasul

găvanele și ochii

există date până și despre gremonofobie*

și totuși el călca

neputându-se altfel

continuând să dea din mâini

sau din alte co-organe egal-acționânde

curând

(după 130 de ani)

deja nu mai avea nici mâini

și tot atunci

(peste 150 de ani)

împietriră

în schimb rămăseseră picioarele

trei puncte de sprijin

însă treptat prinseră și ele a se solidifica

perindându-se milenii la rând

și se întâmplă să împietrească multe altele

oul capului

gâtul

esofagul

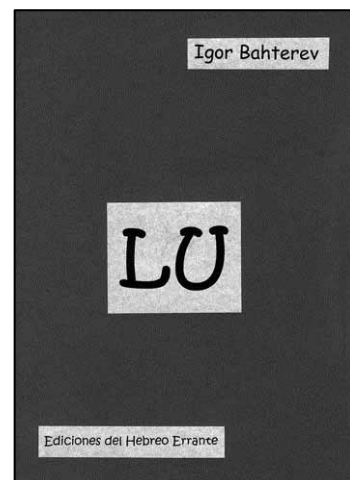
umerii

cele trei tălpi principale

trei călcâie

acum împietrise totul

* Gremonofobie – probabil, o noțiune abstractă, fără un sens anume, inventată (verbocreată) de I. Bahterev.

atunci anume nu mai rămăsese nici ultimul
cel mai din urmă
ultimisimul
ce se numea mișcare
înainte
și îndărăt
mișcare în părți
însemna că nu se mișcă nimic
în afară de ghemii
ce rosteau pe ceafa împietrită
consonanța unică accesibilă
acelor mărunței
Z R IU
până când respectivii gnomi(uleți)
piticuți aripați
ploșnițe de bălegar
u k v a l y z i k i a n i *
nu se descompuseră
acolo
în depărtatul și necuprinsul
spațiu
lăsând în urma sa liniștea
iar acea împietrire pe care ei încă nu demult
forfoteau
(în cronologia mondială acum vreo 800 de ani)
el
continua să stea
continua să stea
va sta totdeauna
totdeauna
etern
amin.

* * *

Pentru mine vei spune patru cuvinte
și pentru tine:
„alean și tângă mi-i”.
Demascând dorințele,
mă voi întoarce-n zbor.
În lunguiața ta odaie,
în clareobscuru-ți castaniu,
ramolita ta amică,
de mirosul tău multiplicată,
în încăpătoarea căsoaie fără foc în vatră
mi-i plăcut s-o depășesc.

În sclipitoarele-i pupile
s-a răsturnat viața vie,
cernoziomu-n ea se oglindește
și lentă învântejire-a apei
sub malul în ruinare, însă înalt,
și clătinarea luminii preînзорirii
peste ruginii acoperișuri sub cerul tânăr,
și căldura cuvintelor ce nu au fost rostite
și neclara depărtare a clipelor (re)trăite.
Plăcutul oval al feței ei.
A sufletului simplisimă tristețe.
Domolitul freamăt al buzelor nedeslușite.
Iar dincolo de geam – palid legănat de felinar
în a stradelor cețoasă depărtare.
Și se apropie momentul despărțirii
în sonorul ger de după geam.

Spre dimineață fulgui zăpada.
În geroasa-i simplitate
ea se așternu pe-acoperiș de-argilă.
Și din nou al Asiei întinsuri fără vânt
respiră cu o căldură necredincioasă
prin frunzele mărunte de mărăcini,
prin undele arâkului* stins, potolit
și-n palmele ce prind a se răci.

(Taškent)

* * *

Se strecură târâș șarpele-orb
unde gemea glas de femeie
aici rămășițele bunei cuviințe
se rânduiesc în obosite sicriașe

(1943)

* * *

Ce mai ziulică!
Catrafus marafet! Umedul
Pinfaret!

Obirdus

* u k v a l y z i k i a n i – articulare zaum’
(transrațională).

* Arâk – canal artificial de-a lungul străzilor
orașelor orientale, apa căruia creează o microclimă ce
potolește arșița zilei.

* * *

Zurgălăii trupului:
Cling, zin, cling, zin!...
Ție-ți este cam amin.

(1943)

* * *

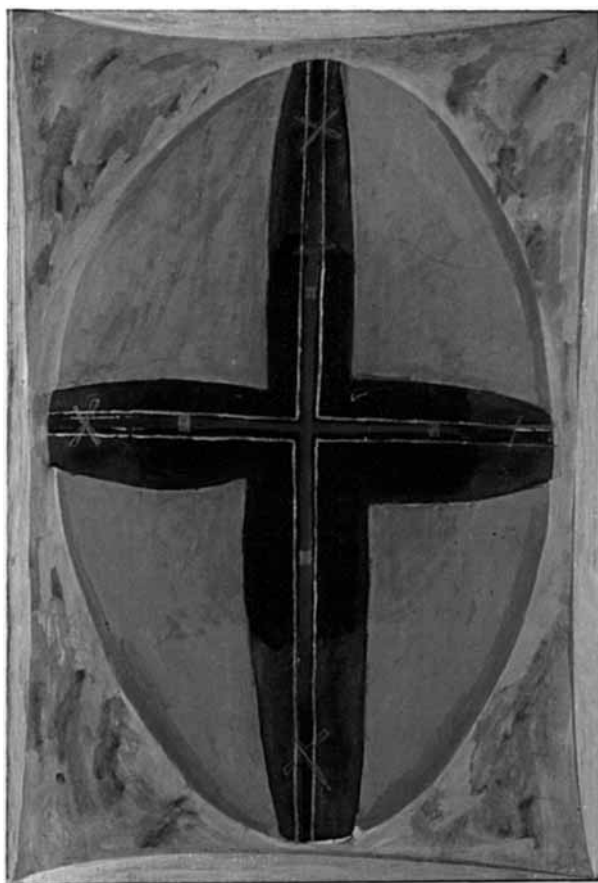
Când va fi să-ntrebi de ce
Femeile nu au în gânduri dezvoltare
Și de ce
Privirile le rătăcesc
Peste obiectele-nconjurătoare
Și de ce desfătarea grea

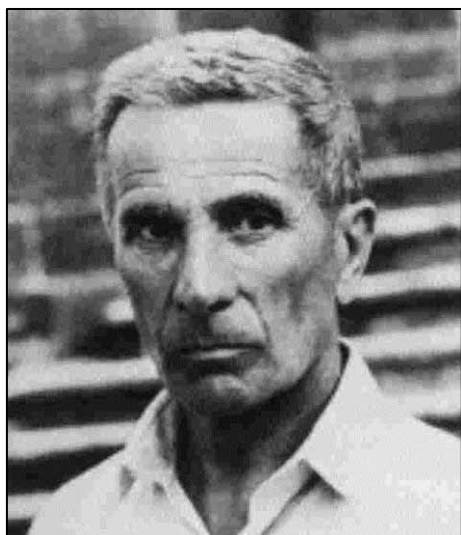
A buzelor
Li se răspândește de jur-împrejur
Cu legănatul mers de rață
Cu ochii arzători
Cu mișcarea-n unduiri
Atunci din fierbințeală nu vei mai întreba
Unde tandra fidelitate
Zboară spre mine
Dăruindu-mi atenția ta
Pe un timp anume

* * *

până la ultima turnură
până la ultima înghițitură

Prezentare și versiune românească de **Leo BUTNARU**

Dino BUZZATI

Singurătăți

Peretele

Plecarăm înainte de mijirea zorilor, bătrânul Stratzinger; ghid alpin și prieten excelent, fratele meu Adriano și eu, ca să facem peretele de sud-est al lui Ota Muragl în Alpii onirici.

Conform naturii masivului, e vorba de un perete gigantic în structura căruia se amestecă gheață, rocă, nisip, pământ, vegetație și construcții artificiale.

Când părăsirăm refugiul, cădea o ploaie mărunță și munții erau acoperiți în întregime de trenulele compacte ale norilor. Mărturisesc că faptul mă bucură, deoarece chiar și alpinistul cel mai îndârjit se bucură, din prima clipă, dacă timpul îl împiedică să înfrunte pericolul, chit că după aceea varsă lacrimi amare datorită ocaziei pierdute.

Numai că Stratzinger zise: „Avem noroc, ziua se anunță foarte frumoasă.” Și îndată turmele de nori se risipiră, nu rămase decât un

Traduceri

văl argintat de colbul zăpezii, înapoia căruia se desfăcea pe cerul violet puternicul perete Ota Muragl, inundat deja de soare.

Ne legarăm în corzi și atacam un canal de gheață vie, în care crampoanele intrau totuși ca în unt.

De ambele părți, pe pantele verticale de stâncă ce limitau canalul, se deschideau și se închideau ferestre și uși, iar gospodinele menajerele își făceau de lucru cu măturatul,

curățatul, cu punerea lucrurilor în ordine. Acestea ne vedeau destul de bine, desigur, deoarece ne aflam foarte aproape de ele, dar nu păreau să ne bage în seamă.

De altfel, întregul perete era locuit de oameni care se îndeletniceau cu scrisul în birouri înguste, citeau sau lucrau câte ceva, dar mai ales se adunau mai mulți ca să stea la taifas în cafenele deschise pe platforme sau în câte o grotă.

La un moment dat dădurăm de un perete foarte periculos, alcătuit din pietre enorme ținute laolaltă de ierburi și rădăcini. Nimic solid. Stratzinger propuse să ne întoarcem. Fratele meu și cu mine voiam să urcăm în continuare, atunci bătrânul spuse c-ar fi mai bine să ne despărțim. Dacă unul dintre noi ar cădea, ceilalți doi, neavând nici o priză sigură, l-ar urma fără scăpare în catastrofă.

Puțin mai târziu, Stratzinger și cu fratele meu dispărură în spatele unei console. Eu stăteam agățat de un bloc de piatră care, abia reținut de filamente vegetale, oscila într-un mod neliniștitor. La trei metri de mine, adăpostit într-o cavitate a zidului, un grup numeros își lua aperitivul.

Înainte ca blocul să se desprindă și să mă antreneze în dezastru, cu un elan disperat reușii să mă prind de un șasiu metalic ce ieșea dintre pietre, ca o consolă, fixat acolo ca să susțină un stor.

„E sprinten, n-ai ce zice, bătrânul!” comentă zâmbind un tânăr aplecat peste intrarea în groță.

Cu mâinile agățate de sașiul de fier, cu corpul spânzurat în gol, îmi adunam ultimele forțe încercând să mă ridic. Blocul, sub mine, continua să salte în pântecele adânc al abisului.

Din nefericire, sașiul, îngreunat de mine, începea să se îndoiaie, ceda. Era clar că se va

rupe. Pentru oamenii care își luau aperitivul n-ar fi fost nimic mai ușor decât să-mi întindă o mână și să mă salveze. Dar acum erau preocupați de altceva decât de persona mea.

În timp ce-mi începeam căderea, în liniștea sacră a muntelui, putui să aud clar că discutau despre Vietnam, campionatul de fotbal, Festivalul cântecului.

Spovedania

Doamna Laurapaola stătea în pat, bolnavă, nu era nimic, chestiune de trei-patru zile, spusese medicul.

Nu se simțea bine de câțva timp, dar familia o tachina spunându-i că avea o idee fixă, și însuși medicul o asigura că nu trebuia să se impacienteze.

După-amiază, în vreme ce picotea, servitoarea o anunță c-a venit părintele Quarzo, de la mănăstirea vecină a fraților minori franciscani, căruia Laurapaola se confesa de obicei. De ce venise?

„Bună ziua, draga mea copilă, spuse părintele Quarzo intrând. Treceam prin cartier, îmi făceam cheta pentru bieții mei copii mongoli, și mi-am zis să bat și la ușa ta. Și mi s-a spus că... Dar sunt lucruri care nu se fac! Haide, curaj, în picioare! Te vreau sănătoasă și vioaie ca întotdeauna. O femeie modernă și activă ca dumneata! Dar a propos... ce s-a întâmplat cu simpatica bătrânică, care îmi deschidea întotdeauna ușa?

– Nu mă mai întrebați de ea, părinte, făcu Laurapaola. Era prea bătrână, nu te mai puteai înțelege cu ea, nu mai era bună de nimic, a trebuit s-o concediez.

– De câți ani servea în casă?

– Cine-o mai știe? Încă de pe când m-am născut, am văzut-o mereu în casa noastră. Și cred că era aici de destul de mult timp.

– Ați concedia-o?

– Ce puteam să fac? Fusesem obligată, dragă părinte. N-avem azil de bătrâni, aici...

– Înțeleg, înțeleg, făcu părintele Quarzo. Dar povestește-mi, fata mea, ce-am mai făcut în vara asta?

Laurapaola începu să povestească întâmplările verii, călătoria în Spania, coridele, căsătoria micuței cumnate la Arezzo, și apoi croaziera cu vaporul, până în Cipru și Anatolia.

– Un grup simpatic, îmi închipui...

– Desigur, dragă părinte. Eram opt, nu vă puteți închipui, zilele, veselia, soarele, niciodată nu m-am distrat atât de bine.

– În felul acesta și soțul tău și-a acordat puțin timp pentru odihnă, nu-i așa?

– A, nu! Soțul meu are oroare de mare. Și apoi, avea atâta de lucru, nu mai știu ce congrese în Franța și în Suedia.

– Si copiii?

– Oh!! Scumpii mei micuți! Au rămas la colegiu în Elveția, un adevărat paradis, dacă vă puteți închipui, acolo sunt în vacanță tot anul.

Ea vorbea, vorbea. Noua vilă la Porto-Ercole, lecțiile de yoga („Vă schimbă, părinte, chiar și spiritual.”), următoarea plecare către Saas-Fee, ultima vânzare de tablouri la licitație, vorbea, vorbea, cu întreaga față iluminată.

Părintele Quarzo asculta. Așezat, se ținea rigid ca o statuie. Nu mai surâdea.

– Fata mea, spuse el în sfârșit, ai vorbit destul, n-aș vrea să obosești. Se ridică, impunător: Acum, o să-ți dau iertarea.

– Cum?

– Nu o dorești, fata mea?

– Oh, nu, părinte... Mulțumesc... Dar nu-nțeleg.

– *In nomine Patris et Filii*, începuseră părintele Quarzo cu o față severă. Iar ea își împreună mâinile.

Și astfel Laurapaola știa că în curând va muri.

Magnetofonul

O rugase (cu voce scăzută) o implorase, liniște te rog, magnetofonul înregistrează de la radio, nu face zgomot, știi că țin la asta, înregistrez *Regele Arthur* de Purcell, admirabil, curat. Dar ea în mod expres ca să-l facă să turbeze fără să se sinchisească, canală, pleacă și vine frecându-și tocurile de dușumea doar de dragul de a-l înnebuni și apoi își dregea vocea și apoi tușea (în mod expres) și apoi rânjea singură și aprindea chibrituri făcând cât mai mult zgomot și apoi călca din nou cu pași sonori, insolentă, și în acest timp Purcell Mozart Bach Palestrina purii divinii cântau în zadar, ea purice nenorocit păduche blestem al vieții, nu putea continua așa.

Și acum, după atâția ani, el ascultă vechea bandă chinuită, iată-l din nou pe

maestru, supremul, iată-i din nou pe Purcell Bach Mozart Palestrina.

Ea nu mai este aici, ea a plecat, l-a părăsit, a preferat să-l părăsească, el nici nu mai știe prea bine ce s-a putut întâmpla cu ea.

Și Purcell Mozart Bach Palestrina cântă și cântă neghiobii blestemații dezgustătorii.

Micul zgomot al neîncetatului du-te-vino, tocurile, micile răsete (mai ales al doilea), dregerea glasului, tusea. Asta da, e o muzică divină.

El ascultă. La lumina lămpii, așezat, ascultă. Prăbușit în bătrânul fotoliu desfundat, ascultă. Fără să facă cea mai mică mișcare, continuă să rămână așezat ca să asculte: zgomotele, pașii, tusea, sunete adorabile, fără rivali. Care nu mai există, care nu vor mai exista niciodată.

Zilele pierdute

La câteva zile după ce s-a instalat în somptuoasa sa vilă, Ernst Kazirra, întorcându-se acasă, zări de departe un bărbat cere ieșea, purtând în spate o ladă, pe o poartă secundată a zidului de incintă, și încărcând lada într-un camion.

Nu apucase să-l ajungă din urmă înainte ca acesta să plece. Așa că îl urmări cu mașina. Și camionul rula vreme îndelungată, depășind periferia orașului, și se opri la marginea unei vâlcele.

Kazirra coborî din mașină și se apropie să vadă ce se întâmplă. Necunoscutul descarcă lada și, după ce făcu câțiva pași, o aruncă într-o râpă, care era plină de mii și mii de alte lăzi asemănătoare.

El se apropie de bărbat și-l întrebă: „Te-am văzut ieșind cu lada aceasta din parcul meu. Ce se afla în ea? Și ce sunt toate aceste lăzi?”

Celălalt îl privi și zâmbi: „Mai am și altele în camion, pe care le voi arunca. Nu știi? Sunt zilele.

– Ce zile?

– Zilele tale.

– Zilele mele?

– Zilele tale pierdute. Zilele pe care le-ai pierdut. Le așteptai, nu-i așa? Au venit. Ce ai făcut cu ele? Privește-le, neatins, încă întregi. Și acum...”

Kazirra le privi. Formau o grămadă enormă. El coborî panta și deschise o ladă.

În interior se afla un drum autumnal, și în depărtare Graziella, logodnica sa, care pleca pentru totdeauna. Și nici măcar nu și-o mai amintea.

Deschise o altă ladă. Era o cameră de spital, iar pe un pat se afla fratele lui Iosif, bolnav, care îl aștepta. Dar el se afla într-o călătorie de afaceri.

Deschise o a treia ladă. La gardul bătrânei case nenorocite abia se mai ținea pe picioare Duk, fidelul său dulău, care îl aștepta de doi ani, ajuns doar piele și oase. Dar el nu se gândea să se întoarcă.

Simți că ceva începu să-i apese stomacul. Funcționarul stătea în picioare la marginea vâlcele, nemișcat ca un judecător.

„Domnule! strgă Kazirra. Scuzați-mă. Lăsați-mă să iau cu mine cel puțin aceste trei

zile. Vă implor. Cel puțin astea trei. Sunt bogat. Vă dau în schimb tot ce doriți.”

Funcționarul făcu un gest cu mâna dreaptă, ca și cum ar arăta un loc inaccesibil, ca și cum ar spune că era prea târziu și că nu mai era nimic de făcut. Apoi acesta dispăru în aer, și în aceeași clipă dispăru și gigantica adunătură de lăzi misterioase. În aceeași vreme a început să coboare și umbra nopții.

Mormântul lui Atila

După douăzeci, treizeci, patruzeci de ani de cercetări, în cele din urmă Giovanni Tassol a descoperit, în inima secularei poduri din Nord, legendarul mormânt al lui Atila, marea victorie a vieții sale.

Auzise vorbind despre mormânt, pentru prima dată, pe când era copil, de la profesorul de la clasa a patra, Giorigio Nicara (astăzi mort) și în seara aceleiași zile îi declarase tatălui său (astăzi mort) că voia să devină arheolog-explorator.

Cel mai bun prieten al său de liceu, Enrico Ermogene (astăzi mort) fusese prins de aceeași pasiune și împreună îl căutaseră pe celebrul geograf Azzolina (astăzi mort), ca să-l întrebe dacă nu are din întâmplare o hartă veche cu pădurea din Nord și Azzolina le-a prezentat una, plină de erori.

Apoi veniseră anii studiilor intense, până în ziua când profesorul Sullavita (astăzi mort) îl luase asistent, încredințându-i, alături de un nou alt laureat, Nicola De Merzi (astăzi mort), o primă expediție de-a lungul presupusului traseu al Viei Olobrona, care, în Antichitate, traversa de la un capăt la altul redutabila pădure septentrională.

În vremea frumoșilor ani ai tinereții, prietenii se întâlneau în fiecare sâmbătă în salonul domnișoarei Mimi Dominguez (astăzi moartă), centru al vieții culturale și științifice. Acolo a întâlnit-o pe delicioasa Annetta Fossadoro, care îi va deveni soție (astăzi moartă și ea).

Expediția ar fi trebuit să-i deschidă drumul către o catedră, dar colegul său Sergio Basettoli, cel mai bun prieten al lui pe atunci,

i-a suflat locul (e mort și el), astfel încât Tassol trebuise să reia totul de la început. Perioadă grea, umbrită și de procesul lui Luca, fiul mai mare (astăzi mort), pentru ultraj la adresa Majestății Sale.

Necazurile academice, îmblânzite prin sprijinul constant și generos al rectorului, profesorul Tullio Brosada (astăzi mort), luaseră sfârșit odată cu căderea monarhiei. După care, devenit profesor titular, organiză prima adevărată expediție pentru căutarea mormântului lui Atila, luându-și ca ajutoare doi tineri savanți de valoare, Max Serantini și Gianfranco Sibili (astăzi morți).

În același timp, fuseseră organizate și alte expediții de către peruvianul Salvador Lasa, marchizul Alfred Sofregon și de către Giusto De Fonseca (astăzi morți). O lungă epopee, care costase multe lacrimi și sânge, dar astăzi Giovanni Tassol a înfipt drapelul țării sale pe ruinele fabulosului monument; spre el zboară deja o echipă a televiziunii, cu toata aparatura, la bordul a trei elicoptere.

În tabăra instalată lângă ruină, în chiar inima pădurii, a fost aprins focul. Așezat pe o piatră, Tassol privește în jurul lui. Nu vede decât mesteceni, mesteceni, mesteceni, deși și negri. Se gândește la cei care l-au ajutat să câștige: dragul Ennio De Tibertis, suprintendentul Administrației Pădurilor, atât de înțeleghător (astăzi mort), neobosita secretară de la institut, Orazia Marasca (astăzi moartă), Armando, atât de devotatul șofer (astăzi mort), pilotul Arduino Malinoschi, care îl purta de atâtea ori deasupra zonei și îl ajutase să descopere mormântul (mort și el).

Șeful statului i-a transmis prin radio un călduros mesaj de felicitare. Tinerii asistenți,

tehnicienii, muncitorii se pregătesc să-l sărbătorească la fața locului, cu ce au mai bun. În tabără e o mare veselie.

Așezat pe piatră, privește în jurul lui. Copaci, copaci, copaci. Nimic altceva. E singur.

Autostrada

Călătoream singur, era aproximativ ora două, într-o după-amiază de iulie, pe autostrada Soarelui, între Parma și Fidenza.

Era o oră tulbure și apăsătoare a somnolenței și a mirajelor. Circulația era slabă.

Deodată, văzui distrat, venind spre mine pe celălalt sens, o mare mașină albă, la bordul căreia părea că nu se află nimeni.

Credeam că n-am văzut bine sau că în momentul respectiv șoferul se aplecase, încât nu mai era vizibil.

Dar un frison îmi trecu prin șira spinării: un „spider” gri metalizat – am recunoscut foarte clar marca – mă depăși foarte aproape: la bord nu se afla nici un suflet viu.

Două, trei, cinci alte mașini, pe care le întâlneai îndată, erau și ele goale: mașini fantomă, care rulau normal și, când depășeau, semnalizau după toate regulile de circulație.

Impresia fu paralizantă. Aveam un atac? Aveam halucinații? Cu inima bătându-mi puternic, încetini și mă oprii pe culoarul exterior, la marginea autostrăzii. Și coborâi din mașină, foarte răscolit. În clipa aceea trecu un multiloc cu acoperișul încărcat de bagaje, printre care și un cărucior de copii. O mică familie, probabil, care pleca în concediu. Dar în interior nu se vedea nici urmă de familie.

Ce se întâmplase? Ce vrăjitorie a singurătății făcuse ca, în toată regiunea, oamenii, continuând să existe, dispăreau? În acest moment auzii, venind dinspre un pâlț de copaci destul de depărtat, un cântec monoton de greier.

Privii în jurul meu. Nu se vedea nici o casă. Câmpia dormea, toropită de soare. Sub mine, imediat dincolo de grilajul metalic, un pârâiaș secăt, paralel cu autostrada. Pe malul opus se întindea o bandă îngustă de pășune mărginită de tufișuri.

În timp ce, tulburat, mă gândeam la această situație absurdă, ceva mișcă dincolo de

râușet. Privii într-acolo. Dintre tufișuri ieșise un câine negru, de înălțime medie, care se târa cu un pas greoi spre șanț.

Avui o iluminare. Era Moro, câinele meu, pe care îl lăsasem în urmă cu două zile acasă, la țară, bătrân și în ultimul hal.

Era ridicol, dar îl strigai: Moro! Moro! Era clar că nu putea fi el, deoarece se afla la două sute de kilometri depărtare, luând-o de-a dreptul.

Totuși, câinele, o clipă, mă privi, și mi se păru că dădea din coadă.

Moro! Moro! îl chemai din nou. Dar nu mai răspundea. Tremurând, începu să se învârtă în jurul lui, cum obișnuiesc câinii înainte de a se culca. Și se culcă, lăsându-se să cadă, ca și cum l-ar fi lăsat și ultimele forțe.

Bietul animal, mă gândii. Venise, așa cum fac animalele, să moară în singurătate, și eu îi stricasem această supremă consolare.

Se culcă normal, apoi, după două sau trei spasme nervoase, se întinse pe-o parte, cu labele înțepenite. Încercă o dată să-și ridice botul cu un geamăt slab, apoi îl lăsa să cadă, nemișcat.

Înapoia mea, două rable de motociclete. Erau doi agenți ai poliției rutiere.

„Ar fi mai bine, domnule, să nu staționați aici, spuse unul dintre ei. Pentru așa ceva există locuri speciale. Aveți nevoie de ceva?”

– Nu. Nimic, mulțumesc, murmurai, revenindu-mi.

Trecu un cupeu. La volan, în cămașă, se afla un tip solid, sanguin. Trecu un șase sute, condus de o doamnă în vârstă. Revenise totul la normal?

Privii pășunea, dincolo de pârâiaș. Era tăcută și pustie, fără nici o urmă a câinelui.

(Mai târziu, aflai că în acel moment precis Moro murise, singur singurel, pe malul râului Piave, la peste două sute kilometri de locul unde mă aflasem eu.)

(În românește de O. N.)

Despre Silviu Oravitzan și arta lui

Emil CIORAN

„[...] Silviu Oravitzan, un artist extraordinar.” (Paris, 1989)

Sergiu CELIBIDACHE

„Silviu Oravitzan este cel mai român dintre noi toți, asta incluzându-mă și pe mine. De unde vine aceasta? Nu-mi pot explica. A fi român este o realitate. Fără a o putea defini rațional. Cum ești franțuz, ungur, italian. Este ca tăietura unui cuțit, îi simți prezența prin consecință. Așa este Oravitzan român. Cel mai român din câți pot eu cunoaște. (Brâncuși – un foarte mare artist – a plătit modernității și mondenității stând aici și frecându-se de comerțul și vertijul Occidentului). În lucrările lui Oravitzan există o stare izbitor de reală de a fi român. Mă întreb cum a putut face asta în România, știind bine ce a fost acolo. De unde îi vin toate acestea? Poate, poate originea lui din Banat ar explica într-o măsură asta. Acolo este o interferență echilibrată de mai multe culturi și civilizații. Lucrările lui parcă sunt făcute de mine. Aș fi vrut să le fi făcut eu. Mă regăsesc în ele. Cum văd un lucru făcut de el, acesta se mută în mine, în trupul și sufletul meu. În el mă regăsesc cel mai bine ca fiind român. Dumnezeu mi-a dat acum, pentru că eu cred cu putere în el, un fiu cu care mă înțeleg perfect. Între noi există un fel de meta-comunicare. Al doilea lucru dăruit este Silviu Oravitzan, care l-a întâlnit pe Dumnezeu, chiar dacă el sau noi acum nu suntem conștienți de asta.” (Paris, 1996).

Valter BIEMEL

„[...] „Să aruncăm, în fine, o privire, dintr-o atare perspectivă, asupra lucrărilor lui Silviu Oravitzan. Esențialul despre ele a fost spus de către doi din compatrioții săi, Șerban Foartă și Andrei Pleșu, ca și de către Jocelyne Germaine, Raymond Perrot și Herbert Zehm (cf. Catalogul din 1987), astfel încât mă pot restrânge la un aspect al lor fundamental, sau care, baremi, mi se pare astfel.

Lucrările-i din anii ultimi au un efect cu totul remarcabil asupra celui ce le privește. Ele nu-l dislocă, nu-l abat, nu vor să-l rătăcească sau distragă, ci îl călăuzesc spre sine însuși, înapoindu-l, pe el însuși, sieși, după ce-l vor fi captat prin reprezentarea unui centru (cum bine remarcase Andrei Pleșu). În propriile-i lucrări descoperi, mereu, un centru adunat, o concentrare. Fapt ce-i îngăduie celui ce le contemplă ca, pătrunzându-le, să se centreze și să se centrifice el însuși. Adică, să ajungă, însuși, centru. Nu mai e, în ocurență, vorba de centrul unui subiect contemporan, care întoarce și reduce la el însuși orice formă de reprezentare, pentru ca, astfel, s-o posede, – ci de un miez ocult: un tainic centru, străluminând aici și pretutindeni.

Dimpreună cu această experiență a centrului, se mai petrece altceva. Centrul devine un lăcaș, un sediu al sacralității. N-avem cuvinte pentru sacru. Ceea ce, însă, nu exclude prezența lui, chiar și în artă.

Privitorul exponatelor de față vede că ele stau sub semnul crucii, căruia-i sunt, în întregime, consacrate. Acesta e un fapt real, nu, totuși, unul suficient. De ce? Răspunsul la

Plastică

aceasta implică altă întrebare, și anume: ce semnificație are crucea? Unui privitor occidental, crucea-i evocă viața și moartea lui Cristos, pe care le simbolizează, (re)aducându-le aminte. În lumea ortodoxă, însă, semnificația ei e alta. Ea nu mai e un instrument al ispășirii, semnul acesteia, ci, mai curând, prezența însăși a sacralității. Printr-înșea, Domnul face-se prezent, prezent prin care lumea se preschimbă. Ea, crucea, e deschiderea supremă, care îngăduie ca toate ale lumii să fie, în sfârșit, prezente. Artistul nu mai e modelatorul celor văzute și a ce e cunoscut; el este cel „atins de sacru”, cel care-i dă, acestui eveniment, expresie. Ca individ, artistul se abnegă: el nu mai caută originalitatea, – pasiune devenită, astăzi, o patimă coercitivă.

Or, în chiar această abnegație are loc un lucru inedit, și anume că aceeași cruce ni se dezvăluie în chip divers: ca aur mistic în sculpturi, pe pânze sau în mici desene, în viața liniilor intersectate pe fond negru, în varietatea structurării acestei foarte simple forme, ce se reia de zeci de ori, dar fără vreo monotonie, – căci în această simplitate ni se descoperă ceva din însăși taina ființării. – Avem, în prima încăpere a expoziției, un altar, pe care încolțește grâu, trezindu-se treptat la viață. Pentru că sacralul nu-l privește pe om, în

exclusivitate, el cuprinzând întreaga fire, natura neajunsă încă, aici, cu totul aservită, ea fiind, încă, o creație sub pavăza sacralității. Ei bine, chiar acel mister înconjurând sacralitatea duce, acum, la amuțirea profanei noastre limbuții. Arta lui Oravitzan e una a calmului și a tăcerii. Ea îmbie la o gravă meditație asupra a ceea ce e de nerostit; iar în această meditație descoperi liniștea tăcerii! Este un dar de preț, acesta, pentru care-i suntem recunoscători, și care, în același timp, duce vorbirea noastră la tăcere.

Se cade să ne facem timp ca să privim lucrările de față, în felurimea cărora percepem o suverană unitate. O anumită stare de spirit se transmite, de regulă, din orice pinax, în sensul că, privindu-l o vreme, ești transpus. Ce ne transmit aceste exponate? Sentimentul unei certitudini, al unei păci ajunse, azi, o amintire. De unde și recunoștința noastră, de trăitori ai unei vieți tot mai stresante, de inși moderni goniți de neodihnă.” (Aachen, 1995)

Ionel JIANU

„Opera lui Oravitzan este o scriitură și un limbaj de semne. Din decupajul formelor se ridică un fel de cântec de leagăn, un ansamblu care amintește somptuozitatea rituală a spiritului bizantin. O operă originală, de dimensiune spirituală!” (Paris, 1989)

Zile culturale bistrițene la Budapesta

Ion MOISE

Recent, la Institutul Cultural Român din Budapesta, au avut loc Zilele Culturii Bistrițene, manifestare organizată de Centrul Județean pentru Cultură, Biblioteca Județeană, cu sprijinul Consiliului Județean Bistrița-Năsăud. Reamintim cititorilor și celor interesați că manifestarea se înscrie într-un program de nivel național și internațional inițiat de acest institut, menit să pună în valoare, să difuzeze și să facă tot mai cunoscute, într-o țară vecină, o serie de repere ale spiritualității românești clasice, moderne și actuale, precum și ale celor care se înscriu în cele mai valoroase tradiții ale culturii noastre populare. E o lăudabilă inițiativă a acestui for cultural românesc din Budapesta pentru că a făcut posibilă de-a lungul timpului prezența unor artiști plastici, scriitori, muzicieni, precum și a unor reprezentanți de marcă ai portului, ai jocului și cântecului popular românesc din întreaga țară.

Județul nostru a fost reprezentat de un grup de scriitori, membri ai UR, de artiști plastici, membri ai UAP și de un foarte tânăr cvartet de coarde – „Dor Românesc” al Centrului Județean pentru Cultură. Solii artei bistrițene au fost primiți de scriitorul Mircea Oprită, directorul institutului, de Doina Oprită și de ceilalți membri ai personalului acestei instituții.

În deschidere, Mircea Oprită, moderator al manifestării și gazdă a întâlnirii a spus: „Există o prejudecată conform căreia viața culturală se desfășoară numai în centre mari. Dacă am reduce-o doar la aceste centre, cultura noastră și a altora ar fi mult mai săracă. De aceea am inițiat acest program de amploare în cadrul căruia au avut loc până în prezent Zile ale Culturii constănțene, ieșene, maramureșene și mureșene. A venit și rândul județului Bistrița-Năsăud, din care s-au ridicat foarte importanți scriitori: Liviu Rebreanu omagiat aici în toamna anului trecut și George

Coșbuc de la a cărui naștere se împlinesc, în septembrie, 140 de ani. Sunt bucuros că de la Bistrița a sosit un grup numeros de scriitori, muzicieni și artiști plastici. E un semn al interesului pe care inițiativa noastră l-a stârnit în toată țara. Vă urez un bun venit la noi și succese pe toată linia!”

Profesorul Ionel Tompa vicepreședintele Consiliului Județean Bistrița-Năsăud a salutat, în numele delegației artiștilor din județ, personalul institutului și întreaga asistență, aducând mulțumiri pentru invitația și primirea făcute, exprimându-și totodată satisfacția pentru șansa oferită creatorilor bistrițeni de a evolua într-o mare capitală a culturii europene. „Activitatea culturală ne permite să ne cunoaștem, să fim solidari în numele actului de creație, să înlăturăm orice barieră dintre noi. Județul nostru dispune de o interferență culturală reală, ca urmare a conviețuirii românilor, maghiarilor și sașilor, ceea ce ne oferă o apropiere mai rapidă de valorile spirituale ale acestei zone europene. Cred, așadar, că acesta e începutul unor relații culturale durabile româno-maghiare.”

În continuare, Mircea Oprită face prezentarea scriitorilor oaspeți: Aurel Rău, fost circa 50 de ani redactor șef al revistei *Steaua* din Cluj-Napoca, Olimpiu Nușfelean, director al revistei *Mișcarea Literară* din Bistrița, Ioan Pinteș și Ion Moise, redactor șef și respectiv redactor șef adjunct al aceleiași reviste, redactorii Marcel Săsărman (Mircea Măluț), poet și critic literar, Andrei Moldovan, specialist în Coșbuc, precum și prozatorii Cornel Cotuțiu și Aurel Podaru.

Itinerarii culturale

Lansare de carte

Un punct important din program l-a constituit lansarea-antologiei literare bilingve

româno-maghiare, *Un copac de sunete – Hangok faja*, subintitulată „O antologie a scriitorilor bistrițeni” apărută în acest an cu sprijinul Bibliotecii Județene, director Olimpia Pop, la Editura „EIKON” din Cluj-Napoca, director și lector de carte fiind poetul Vasile George Dâncu.

Antologia a fost prezentată de poetul clujean Aurel Rău, conjudețeanul nostru, care a semnat și „Postfața” cărții. În această ultimă calitate (apare și ca poet), A. Rău a revizuit toate textele, apreciind cartea ca fiind „frumoasă și bogată în conținut”, „un eșantion de cultură și artă contemporane”. A menționat faptul că antologia cuprinde poeți și prozatori din județ, chiar dacă unii dintre ei sunt plecați. Cartea s-a născut dintr-o colaborare între scriitorii români și maghiari. Scriitorii români traduși în maghiară, au câștigul de a interesa cititorul, dar și pe ei înșiși, exprimați în altă limbă. Consideră că antologiile de acest gen sunt un prilej de meditație pentru ambele părți. A făcut apoi o legătură analoagă cu alte antologii de poezie de acest fel din Transilvania apărute înainte de anii '50. E vorba de o antologie clujeană unde figurează și Aurel Rău – *Un pahar de lumină*. Revenind la cartea în discuție, relevă faptul că aceasta a apărut, deci, pe fondul unei tradiții și că astfel de antologii „rămân pentru generațiile viitoare, un document de selecție și valoare.”

Au fost invitați să citească din poeziile publicate în antologie poeții Ioan Pinteș și Mircea Măluț traduși în același timp de excelentul vorbitor de limbă română, studentul la limbi romanice, Nagy Lajos. De fapt, acesta

a asigurat traducerea din română în maghiară și invers, pe tot parcursul întâlnirii. Remarcăm, de asemenea și aportul traducătorilor care au realizat varianta maghiară a antologiei, respectiv: Fall Sandor, Gall Attila, Karacsonyi Zsolt și Papp Attila Zsolt.

Dintre prozatori au avut intervenții Cornel Cotuțiu cu câteva întrebări adresate poetului Gaal Aron și Aurel Podaru căruia i s-a cerut să-și motiveze titlul povestirii sale din antologie – *Unguroaica*. Acesta s-a eschivat să dea explicații, invitându-i într-o notă de umor pe cei curioși să-i citească textul.

Criticul și istoricul literar Andrei Moldovan prezent și el în antologie cu un eseu despre viața studențimii române la Viena înainte de Eminescu, a vorbit despre George Coșbuc în ipostază de creator al unei „poezii a pragurilor”. De fapt, a făcut o scurtă sinteză a volumului său – *Coșbuc sau lirismul pragurilor*.

Scriitorul Olimpiu Nușfelean, poet și prozator, a fost invitat să prezinte, în calitate de director, revista culturală bistrițeană *Mișcarea Literară* aflată în al treilea an de apariție. O.N. a relevat faptul că e o onoare pentru el și pentru colectivul redacțional să prezinte o revistă de cultură bistrițeană în fața unui public atât de select din Budapesta și mulțumește tuturor celor care au făcut posibilă o atare ocazie. A subliniat, în continuare, faptul că numele revistei a fost preluat de la cel acordat de Liviu Rebreanu publicației sale tipărite în 1924, adică *Mișcarea Literară*. În felul acesta colectivul redacțional bistrițean și-a asumat și un risc și o responsabilitate. Adică să facă efortul permanent de a se ridica valoric la nivelul publicației rebreniene, precum și la exigența pe care o impune, azi, numele marelui romancier. În prezent, revista este preocupată să reflecte fenomenul literar actual, dedicând fiecare număr unui scriitor român important, care apare pe copertă. Un exemplu ar fi Lucian Blaga, care a trăit și la Bistrița. De asemenea, sunt publicați poeți și prozatori din județ și din țară, precum și multe date de arhivă literară. Sunt găzduiți și mari scriitori europeni și americani. Printre aceștia, figurează și poetul Gaal Aron prezent la întâlnire, care a fost invitat să își exprime

impresiile cu privire la antologie, precum și despre întâlnirile bilaterale între creatorii români și maghiari.

„Publicul maghiar e deschis și interesat de literatura română”

Aceasta este opinia poetului Gaal Aron, proaspăt sosit din Olanda, unde, spre surprinderea lui, a fost întrebat dacă nu cumva este din România. Poetul este originar din Gyula, mai are o locuință într-o localitate din apropierea Budapestei, moștenire de la socri, unde am și fost oaspeți la finele unei drumeții budapestane. Ca invitat la „Zilele Culturii bistrițene”, poetul a ținut să ne prezinte un volum bilingv de poezii al scriitorului arădean Vasile Dan, intitulat *Inima sună undeva sus, A sziv valahol fenn dobog*, editat sub grija sa, în acest an, la Editura AMON din Budapesta, cu o prefață de Ovidiu Pecican (La izvoarele trecutului etern) și (Cu câteva gânduri despre traducere) în încheiere. Sunt gândurile sale în calitate de îngrijitor al ediției și traducător efectiv al poemelor poetului din Arad. El și-a motivat opțiunea pentru poetul Vasile Dan, originar din Județul Mureș, redactor șef al revistei *Arca* și președinte de filială scriitoricească în Arad, pentru că îi vine mai ușor să „transpună în limbă proprie” pe acei autori cunoscuți personal, în pielea cărora poate intra și care exprimă gânduri și trăiri apropiate. De asemenea la Arad, a lansat un ciclu de volume prezentate de poetul Vasile Dan care l-a pus în legătură și cu numeroși scriitori bihoreni și hunedoreni. E foarte încântat că a cunoscut și a stat în mijlocul unor scriitori clujeni și bistrițeni, mărturisind că literatura, cultura și muzica românească sunt foarte apropiate de sufletul său. A prezentat cititorilor maghiari o antologie literară bilingvă, clujeană și va face același lucru și cu cea bistrițeană. Speră să mai apară în viitor asemenea cărți, se angajează să facă în continuare eforturi ca literatura română să fie mult mai bine cunoscută în Ungaria. Prin intermediul Institutului Cultural Român, cu aportul personal al directorului acestuia, Mircea Opriță, a făcut cunoștință direct cu mulți scriitori din România, între care și cu

poeta Ileana Mălăncioiu. Întrebat cum a ajuns să se apropie și să cunoască literatura română, Gaal Aron a recunoscut că aceasta e o dragoste mai veche. Încă de pe vremea când făcea parte din delegații culturale și vizita Transilvania.

Așa s-a stabilit, după anii '90, o strânsă legătură între orașele Gyula și Arad. Aici a cunoscut poezia română clasică, respectiv opera lui Eminescu, Creangă, Rebreanu și Coșbuc, precum și poezia lui Nichita Stănescu și a Anei Blandiana. Consideră că poezia lui Coșbuc și Goga e mai apropiată de sufletul maghiar, dar nu e prea cunoscută din lipsă de traduceri. Sunt necesare demersurile în această direcție pentru că publicul maghiar e deschis și interesat de literatura română.

Concertul Cvartetului bistrițean de coarde „Dor Românesc”

Un remarcabil succes în fața întregii asistențe l-a avut tânărul Cvartet de coarde al Centrului Județean pentru Cultură „Dor Românesc”. Alcătuit din instrumentiștii Horațiu Cigu, Alin Cojocărița, Cristina Istrate și Larisa Pop, unii studenți, alții absolvenți ai Conservatorului clujean, au electrizat publicul atât prin virtuozitate interpretativă cât și prin inspirație, aranjamente muzicale originale, pe teme cunoscute din bogata arie folclorică a județului nostru. În acest sens, demnă de atenție este compoziția *Suită bistrițeană* în aranjamentul lui Horațiu Cigu și Alin Cojocărița. De asemenea repertoriul a mai cuprins nume clasice din muzica universală: A. Dvorak, Pavane, Scott Japlin (Tico-tico), J. Pachelbel cu piesa *Kanon*. Tinerii interpreți au

cules aplauze care s-au transformat în ovații prelungite. Un succes care le dă încredere și le deschide calea spre noi afirmări în străinătate prin care să prezinte și să facă cunoscut melosul popular bistrițean transfigurat la cote artistice profesioniste, precum și virtuozitatea lor personală, în interpretarea unor texte muzicale culte din repertoriul universal.

Expoziție plastică

Aceasta a fost asigurată de tinerii plasticieni Cristian Târnovan și Georgiana Vrânceanu de la Centrul Județean pentru Cultură, membri ai Uniunii Artiștilor Plastici din România. Ei au fost prezenți într-un catalog tipărit în maghiară și română. Despre tematica și conținutul lucrărilor a vorbit directorul adjunct al Centrului pentru Cultură, poetul Ioan Pinte. Referindu-se la Georgiana Vrânceanu, care a optat pentru tema „scaunului” ca simbol cu multiple conotații în plastica sa, I. Pinte a ținut să atragă atenția asupra diferențelor dintre „scaune”. Ultimele țin de ierarhii nobiliare sau burgheze. Tronurile țin de imperial și dumnezeiesc. Sugestiv, scaunele reprezintă poziția ființei noastre în fața omului, în cea a iubitei și în fața lui Dumnezeu. Există o tiranie dar și o taină a jilțurilor. Sunt acestea doar câteva din sensurile simbolice ale plasticii Georgiane Vrânceanu, pe această temă.

Cristian Târnovan abordează o problemă mai generoasă dar într-un alt limbaj plastic. Vorbește despre „trup” și „suflet”. Trupul e oferit spre sacrificiu trudei sau erosului, fiind scos în evidență prin tușe tari, puternice, neestompate. Sufletul teologic e suflare de viață. Un poet spunea: „Acesta e sufletul, acesta e trupul. E amurg între ele”. C. Târnovan reușește să pună sub „lupă” și trupul și sufletul. Ion Barbu spunea la un moment dat: „Sfânt trup și hrană sieși”. Așadar Georgiana așează scaune și Cristian așează trupuri, lucrările ambilor pictori având un substrat creștin.

Mulțumind atât tinerilor muzicieni cât și pictorilor, Mircea Opriță le-a adresat calde felicitări și a oferit fetelor buchete de flori.

În intervenția sa, Olimpia Pop, directoarea Bibliotecii Județene Bistrița, a ținut să sublinieze eforturile depuse pentru tipărirea antologiei bilingve *Un copac de sunete*, care înseamnă o punte de legătură și o contribuție la consolidarea legăturilor culturale româno-maghiare. Această acțiune s-a dorit, de asemenea, să iasă din vechea matcă prin care turneele în afara granițelor erau doar apanajul formațiilor folclorice, a dansatorilor și interpreților de muzică populară. Sigur sunt o componentă valoroasă a spiritualității unui popor dar aceasta nu se poate reduce doar la o unică sau singulară reprezentare. De aceea am optat împreună cu Centrul Județean pentru Cultură, să facem cunoscută și literatura, muzica și arta plastică de calitate din județ; care să fie reprezentată de o veritabilă elită intelectuală. Este o necesitate ce se impune s-o permanentizăm în contactele culturale cu alte țări, în așa fel încât fenomenul cultural românesc să fie perceput în ansamblu și în toată complexitatea sa.

În final, prof. Ionel Tompa a mulțumit pentru găzduire, subliniind respectul pe care îl are pentru toți artiștii consacrați. Știe că visul oricărui artist e să plece copil și să ajungă statuie. „Această găzduire atât de caldă și de amicală ne-a făcut să nu resimțim granițele!”

Andrei Moldovan, Aurel Rău, Ionel Tompa, Ioan Pinteș și
Olimpiu Nușfelean la ICR din Budapeșta

Aurel Rău, Olimpia Pop, Gaal Aron și Cornel Cotușiu la ICR

În casa poetului Gaal Aron din Iaszi: Gaal Magdalena,
Aurel Podaru, Ion Moise, Olimpiu Nușfelean,
Andrei Moldovan, Aurel Rău, Mircea Măluș

Ioan Pinteș, Ana Szeles și Cornel Cotușiu la ICR

Budapeșta mai 2006

C. Cotușiu, I. Pinteș, A. Podaru, I. Moise, O. Nușfelean,
A. Moldovan în centrul istoric al Budapeștei

Delegația bistrișeană

Lucian Vasiliu, Ioan Pinte, Liviu Antonesei, Părintele Ursachi
(fratele poetului M. Ursachi)

Vasile Gogea și Nicolae Iuga

Dezvelirea unei plăci comemorative și acordarea numelui scriitorului Francisc Păcurariu bibliotecii din comuna Teaca, jud. Bistrița-Năsăud.

În imagine: prof. Pompei Arcălean vorbind despre scriitor, Melania Cuc, Olimpiu Nușfelean, Tudor Păcurariu (fiul scriitorului), Ilie Vultur, primarul comunei, sâmbătă, 24 iulie 2006

Album cu scriitori

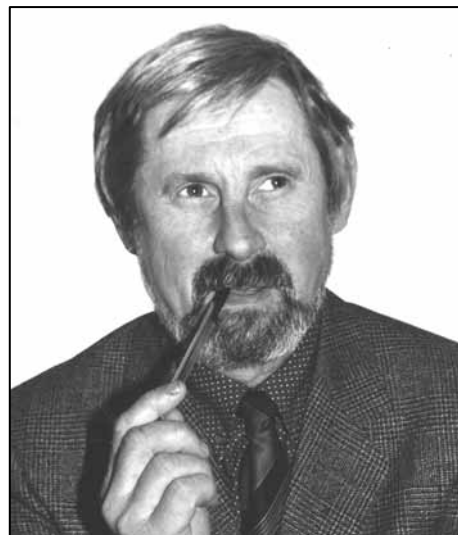
Mircea Opriță și Marcel Lupșe

David Dorian, Mircea Măluț, Victor Știr

Lucian PERȚA

Parodii

Nicolae Avram

Cântece de sinucigaș

Psalmul (X)

(*Mișcarea literară*, nr. 1/2006)

Cu poezia mea
Sperii Becleanul până la Gherla.

A venit vremea de-a se afla
Că e pe cale de dispariție mierla.

Îmi vine să mă sinucid prin cânt,
Îmi vine să mă sinucid uneori,
Dar, dacă intru în mormânt,
Cine-o să vă mai sperie, dragi cititori?

Cu poezia mea
Sperii Becleanul până la București, firește.
A venit vremea de-a se afla
Că poetul Nicolae Avram
Încă
Trăiește.

Ioan Petraș

Poem

(*Mișcarea literară*, nr. 1/2006)

Oricărui poet îi cade bine
dărnicia unui premiu.
Eu aștept
cam de un deceniu,
poate vine

și
pentru mine,
așa ar fi drept,
că-n post și rugăciune
am ținut piept
ispitei de a scrie proză.

Frate Pinte, tu ești redactor șef,
tu hotărăști cui i se cuvine,
îți trimiți poemele și-o poză,
și de iau premiu, facem chef!

Nicolae Dragoș

Iubitei mele ca un fulg

(*Mișcarea literară*, nr. 1/2006)

Poezia eliberează sufletu'.
Ea e inspirată de-o muză,
întru rugăciune tinde cugetu',
da-n fața muzei n-ai scuză.

Rămâi copleșit de
ideea
că nu poți nicicum să
le-mpaci.

În muză te-nspiră femeia,
dar cu rugăciunea ce faci?

Tu, muza mea, rog, mă-nțelege,
iubită îmi ești ca un fulg,
da-n viață mai am încă o lege,
pe care nu pot s-o divulg.

**Parodii
pur și simplu**

În două iubirea-mi se-mparte:
aici pe pământ, fulg de nea,
și-n ceruri, gândind mai departe,
e tot ca un fulg, dar mai grea!

Doina Petrulescu-Anton

Te salut

(din volumul *Cuvinte de interior*, ed. Echim, Sighetul Marmăției, 2005)

Te salut posibil cititor, adică,
Tu cel ce-ai refuzat o sindrofie
Și-ai venit aici la bibliotecă
Luând din raft această cărțuție.

Când alții-și beau cafeaua pe terase,
Ori merg la mare sau pân' la Coștiui,
Tu-mi admiri cartea, ce coperți frumoase,
Ca ea în bibliotecă alta nu-i.

Am scris în fugă versuri minunate,
Că știi tu, cu serviciul nu-i ușor,
Eu te salut, și rog, dacă se poate,
Să le citești doar în interior.

Chiar dacă-i biblioteca-n renovare
Citește cartea cu toată prudența,
Acolo, între rafturi, și-n picioare,
C-afară de o scoți, o vede Perța!

Elena Cărmășan

De-aș fi

(din volumul *În spatele pendulei*, ed. Proema, Baia-Mare, 2006)

De-aș fi o poetă
care se respectă,
aș cere editurii
și Direcției Culturii

să-mi dea dezlegare
pentru-o carte mare.

Aș scrie-o cu tandrețe
pân' la bătrânețe,
ar fi mare și frumoasă
cât o zi de coasă,
mare și cu rost,
cât o zi de post,
și, cu pile sus,
aș da-o la tradus.

Aș fi fericită
dac-o fi citită
și chiar bucuroasă
de-o fi și-nțeleasă.

Și câte și mai câte n-aș mai scrie
acestea toate dac-ar fi să fie.
Așa, aștept în spatele pendulei
s-aud când bate ceasul poeziei.

Gheorghe Cristea

Paharul

(din volumul *Flori Sânzienne*, ed. Grinta, 2005)

Seara, când mă face muza
Președinte familist,
Poezia doar îmi e scuza,
Și îmi beau paharul trist.

Dimineața pe răcoare,
Merg la slujbă iar și iar,
Întrebându-mă cum oare
Te poți ascunde în pahar.

Măine, fie ce o să fie,
Sper că n-o spun în zadar,
Nu scriu nicio poezie
Până nu sparg un pahar!

CITITOR DE REVISTE

Convins fiind că „O revistă literară este un steag al literaturii – dar și al națiunii! – care flutură mai ales în momentele de primejdie, furtună sau adâncă deznădejde”, Nicolae Breban mărturisește la împlinirea a 125 de ani de existență a revistei **Contemporanul** (**Contemporanul. Ideea europeană**, nr. 5/2006) că revista pe care o conduce are ca țel „slujirea unei mari literaturi, care a fost, este și trebuie să fie cea românească!” O serie de scriitori, redactori sau colaboratori ai revistei, semnează articole de... întâmpinare la aniversare. Cu spiritul său (de) critic, dezinhbitat, Alex. Ștefănescu observă: „Așa cum arată în prezent, revista este serioasă, are colaboratori de elită și cititori competenți. Nu este citită pe stradă, ci acasă, cu atenție, și păstrată apoi în bibliotecă. În apele ei trăiește un rechin, Nicolae Breban, care ori de câte ori se zbate provoacă valuri în întreaga cultură română”.

O ediție antologică este cea a revistei **Apostrof**, nr. 5-6/2006, care găzduiește ancheta *Scriitorul și trupul său*, la care au răspuns 36 de scriitori. Între aceștia: Gabriela Melinescu, George Bălăiță, Nicolae Breban, Andrei Șerban, Adrian Popescu, Ion Pop, Marta Petreu, Liviu Antonesei, Irina Petraș, Lucian Vasiliu, Eugen Uricariu, Dora Pavel, Florina Iliș, Bogdan Ghiu, Aura Christi, Călin Teuțișan, Olimpiu Nușfelean... „Nu-i vorba că mă doare, concluzionează Marta Petreu. Până la un punct este suportabil, chiar dacă efortul meu de a suporta este (foarte) mare. E vorba că durerea este un limbaj care spune ceva, un discurs asurzitor. Adresat surzilor.” De citit întregul număr.

Rodica Binder – în **România literară**, nr. 25/2006 – ilustrează amestecul nefast al politicii în treburile literaturii prin cazul Peter Handke, scriitorul german căruia i-a fost contestat Premiul Heinrich Heine, acordat de juriu cu două

treimi din voturi. Unul dintre cei mai talentați scriitori de limbă germană, Peter Handke este un inconformist: a luat parte sârbilor în conflictul iugoslav, a pus pe același plan suferințele poporului sârb cu cele ale poporului evreu, a participat la funeraliile dictatorului Miloșevici... Reacțiile sunt împărțite, fără să se ajungă la un numitor comun. Unii contestatari nu cunosc opera scriitorului... Reapare nevoia de „a afla răspunsuri noi la întrebări mai vechi: este sau nu un scriitor o instanță morală, în ce măsură opera poartă însemnele convingerilor sale politice, pot fi acestea translate prin exegeză în subtextul scrierilor?” Se poate face o separare netă între biografie și operă? Oricum, intruziunea presei trivializate în viața particulară a scriitorului poate afecta viața scrierilor acestuia.

În **Cultura** nr. 26/2006, Augustin Buzura (*Realitatea: ce*

se spune și ce se vede) își mărturisește încăpățânarea de a crede că există și „o jumătate plină a paharului”, că țărani și oamenii simpli mai dețin o mare putere de adaptare în direcția unor lucruri bune, așa cum „în anii cumpliți ai colectivizării, tot ei, cu arma în mână, au rezistat eroic până și-au pierdut nu numai speranța, ci și viața”. Bogdan Ghiu („*Mari Români*” sau cum ne mândrim cu noi înșine) consideră proiectul *Mari Români* de la TVR nefericit, absurd și inutil, menit în cele din urmă „să cultive același set sărac dar recursiv de pulsuni ale eternului și păgubosului nostru *naționalism paseist*, furibund, nesigur pe sine, destabilizator”, care blochează și nu facilitează accesul la propria noastră actualitate. Despre audiovizualul românesc în general, Dinu Flămând (în *O sărăcie opulentă*) spune că, în afară de câteva știri internaționale, nu prezintă decât „cam aceleași discuții fără prea mult nerv, cam aceleași analize previzibile vehiculând datele de bază ale agențiilor de presă, cam aceleași metafizică a speculațiilor plimbate de can-canuri, bârfe, ipoteze, presupuneri, vorbe spuse în doi peri și așa mai departe” ce continuă „procesul de infantilizare a abonatului – vastă strategie a dependenței comerciale”.

Luceafărul nr. 26/2006 găzduiește editorialul lui Marius

Tupan, *Vizibilitatea creatorului*, în care acesta, semnalează „situația precară a scriitorului român, ignorat de autorități, uitat de media, abandonat de cititori” și care, atunci când apare pe micul ecran, vorbește despre politică și aproape deloc despre literatură. Editorialistul consemnează inițiativa lui Gabriel Chifu, secretarul U. S., care vizează evidențierea potențelor literare în spațiul public, în Sala Oglinzilor de la sediul Uniunii sau pe Canalul Cultural al televiziunii publice.

Cuprinzător și revelator pentru geografia culturală a zonei este și nr. 19-20, dublu, din acest an al

revistei *Cetatea Rodnei*. Semnează versuri Emil Bălăi, Florin Modovan și Marius Conkan. Al. Husar scrie despre academicianul Florian Porcius, Mircea Mureșianu despre turismul rural rodnean iar Liviu Păuș despre momerandistul Gherasim Domide.

Scriind despre Radu Albala – prozator, istoric literar,

traducător și editor – în *Nord Literar*, nr. 4/2006, Gheorghe Glodeanu observă că: „Deși îl continuă (uneori prea servil!) pe Mateiu Caragiale prin tipologie, viziune și stil, Radu Albala rămâne un excelent povestitor și un foarte bun pictor al Bucureștiului de odinioară.” La rubrica „Vitrina”, Săluc Horvat scrie despre *M. Eminescu. Peste nemărginirea timpului* de Grațian Jucan, Ion M. Mihai despre *Căinii de vânatoare* de Olimpiu Nușfelean iar Augustin Cozmuța despre volumul antologic de versuri *Dimineți în rai* de Gavril Ciuban. Adam Puslojic semnează o pagină de poeme dedicate lui George Vulturescu, Florin Roațiș consemnează o discuție cu Monica Pillat despre N. Steinhardt și prietenii săi, Delia Pop abordează psihanalitic travaliul creator iar V. R. Ghenceanu își continuă jurnalul de scriitor.

În *Cronica* nr. 5/2006, Valeriu Stancu (*Cămașa lui Hristos și apocalipsa roșie*).

Europa între Planul Marshall și stahanovism) observă cu tristețe că „trăim și astăzi cu mentalitățile, obiceiurile, păcatele pe care ni le-au

pus în cârcă activiștii pecereului, securității, privilegiații epocii de aur, ai dictaturii secerii și ciocanului”. Avem și azi privilegiați ai regimului, clienți ai partidelor, care pradă după pofta inimii „eterna și fascinantă Românie”. Bruno Pinchard, profesor de filozofie la Lyon și director al Centrului de Cercetări asupra Circulației Ideilor, într-un interviu luat de Bogdan Mihau Mandache, este de părere că: „Gândirea nu prosperă în secolele ordonate. Dimpotrivă, ea este răspunsul eroic al facultăților spirituale împotriva dezordinii triumfante și a progresului neantului. Cu cât suferința este mai mare și irațiunea triumfantă, cu atât trebuie ca filosofia să fie puternică. Se observă că epoca noastră este totuși săracă în mari întreprinderi de agest gen. În mod sigur trebuie să concluzionăm că **modul nostru de viață este mai confortabil decât cel al secolelor precedente și că angosa este mai puțin prezentă decât se crede în mod obișnuit**” (s.n.).

Caiete Silvane

nr. 5/2006 publică un grupaj de versuri de

Viorel Mureșan, ca și o cronică la ultima carte semnată de poet, *Sâmbăta lucrurilor*, apărută la Limes. În opinia lui Viorel Tăutan, antologia semnată de Viorel Mureșan îl confirmă pe acesta drept „unul dintre cei mai importanți, dacă nu cel mai important POET al generației sale”. Un bun grupaj de știri și opinii culturale propune în două pagini de revistă Daniel Săuca. Sunt interesante studiile despre etimologie, balada populară, evoluția socio-economică și culturală a Sălajului etc. (O. N.)

Sub direcția poetului Ion Mureșan (editor: Fundația Ideea

Europeană) a apărut la Cluj primul număr din bilunarul cultural *Verso*. O publicație care încă din acest număr se prezintă într-o ținută intelectuală de excepție. Ai sentimentul că citești o revistă care nu e întemeiată în mai 2006 ci, dimpotrivă, una care are o bună și neîntreruptă tradiție. Paradoxal. Semnăturile sunt de prestigiu: Andrei Marga, Ioan Groșan, Alexandru Vlad, Alexandru Mușina, Cornel Moraru, Ioan Buduca, Marius Oprea, Ioan Moldovan, Ion Pop. Remarcăm în mod special dialogul cu marele teolog catolic Hans Kung, oaspete al Clujului, cu ocazia lansării în limba română a monumentalei sale lucrări: *Iudaismul*. Un dialog care răspunde unor întrebări fundamentale, dar care, ca orice dialog serios naște din răspunsuri alte nenumărate întrebări. De reținut textele

polemice semnate de Alex. Cistelecan și Ovidiu Pecican. Primul: *Separație și supunere. Cazul Ianoși*. Al doilea: *Lavricitate*. Verso se vrea o revistă implicată și cu principii. Reproducem doar două din cele opt pe care numărul prim le „afișează” la vedere pe prima pagină. „Verso este o revistă de cultură, nu o revistă de refugiu în cultură. Miza ei este dinamismul și viteza de reacție. Verso nu agreează erudiția seacă și bătrâncioasă, care ascunde în discursuri lungi lipsa de idei”.

Cititorii pot sta liniștiți! Și dinamismul, și viteza de reacție, dar și... tinerețea fără bătrânețe sunt asigurate. Nume ca: Alex. Cistelecan, Alex Goldiș, Grațian Cormoș, Claudiu Turcuș, Adriana Stan, Ambrus Bela confirmă.

După ce în numărul 2 din anul în curs al bilunarului de cultură Verso, redactorul șef al revistei, poetul Ion Mureșan, opina cu multă expresivitate referitor la vocația reformei la români: „Domeniul cel mai atins de aripa neagră a schimbărilor cu direcție dereglată este cel al limbii române. Periodic, niște domni de la Academie, nu se știe pe ce motive deșteptați din somn, se reped în gramatică precum iepurii de casă cu crotal în ureche în stratul cu varză roșie. Mari stricăciuni nu fac ei, emit câte un dicționar și repede adorm la loc. Destul că ceea ce era valabil dimineața, nu mai e valabil la chindie. Nimeni nu se obosește să-l anunțe pe profesor că regulile ortografice, ortoepice și de punctuație s-au schimbat.”, în numărul 4 al aceleiași publicații, menținând un context de profesionalism și ținută, lansează o dezbatere îndrăzneată și necesară: *În lumea a treia a scriitorilor*. Răspund provocării: Andrei Terian, Dan Țăranu, Luca Pițu și Rareș Moldovan. Suntem tentați să cităm păreri interesante din fiecare dintre ei, dar reținem un fragment din intervenția ultimului opinent citat de noi: „Una e drama mărunță a periferiei literare, în mare măsură o dramă de vârstă a doua-spre-a-treia, viermuiala veleitară care umple unele revistute de cultură, și pe ele, da, e o încântare să le răsfoiești din când în când, se râde cu lacrimi la acest spectacol sforăitor.” (nu lipsesc exemplele, n.n.) O a doua problemă, în viziunea lui Rareș Moldovan, este cea a literaturii publicate pe situri: „Există, fără îndoială, foarte multă maculatură virtuală, dar condescendența nediscriminatorie la adresa literaturii pe suport virtual e o dovadă de obtuzitate care s-ar potrivi foarte bine și în *lumea a treia* a literaturii. Exemplu: în aceeași revistă, un nume de care n-am auzit (Virgil Panait) scrie un text mustind de agresivitatea de rinocer a veleitarului la adresa a doi scriitori de care am auzit (Ionuț Chiva,

Adrian Șchiop) în care îi ia la rost pentru pamfletul lor împotriva Uniunii Scriitorilor, publicat cu ceva timp în urmă pe un site literar. Nu e locul aici să discutăm despre textul lui Chiva & Șchiop, însă tonul și exprimarea rinocerului spun destule despre *lumea a treia* a literaturii: «Și vă mai dați și prozatori, uitând că istețimea, spiritul de frondă, tupeul, inteligența (câtă este!) și *folosirea cuvintelor de natură sexuală* (că veni vorba, exprimare tipică de autor de „autor” de raftul al treielea), nu înseamnă neapărat talent literar. Talentul îl ai sau nu-l ai din naștere (că veni vorba, credință de neștrămutat și *trademark* al veleitarilor) ... de ce nu vă faceți voi o asociație de scriitori, particulară, cu numele de „Pizdeț”?»

Să te-apuci să-i explici rinocerului ce înseamnă «pizdeț»? Vorba lui Brecht: ce facem când ne întâlnim cu o gorilă?”

Tema lansată de revista clujeană ar merita, credem, o dezbatere mai cuprinzătoare. (I. P. și A. M.)

Numărul 6
(iunie, a.c.) din *Orizont*
e dens, consistent și de

citit. De citit în primul rând paginile din mijlocul revistei: dialogul dintre Matei Călinescu și Robert Șerban. Sincer, viu, incitant, ca mai toate dialogurile pe care R.S. le provoacă. Avem în vedere și cele publicate de Editura Humanitas. Ce păcat că noi, bistrițenii nu vedem *A cincea roată!*

Celelalte pagini: Cornel Ungureanu, *Eminescu-moarte și înviere*, dezbaterea: Adriana Babeți-Cornel Ungureanu, *Timișoara citește Timișoara*. *Cine o scrie?*, interviul cu Gerhard Csejka și textul despre *Scriitorul în ipostază de german din România* de Richard Wagner, „conturul” Cristinei Chevereșan despre cărțile „culienilor”: Liviu Bordaș, Adela Toplean și Gabriel Troc, proză, poezie, arte. Selectăm pentru „culoare locală” interviul Danielei Boboiciov cu Radu Afrim. Sub titlul *Frisoane și neliniști* cei doi interlocutori discută aprins despre experiment, text, recitare și rescriere. În final, o concluzie „marca Afrim”: „...teatrul e grav avariat din cauza inertiilor și prejudecăților de tot felul din interiorul lui. Trebuie să mai fie cîțiva *drepti* care să salveze ce s-o mai putea. Nenorocirea e că, în România, tocmai aceștia sunt blamați conform tradiției”.

La Bîrlad, unde trăiește marele poet Cristian Simionescu, a apărut datorită lui Marian Constandache (poet de vocație și eseist

important) revista *Procust*. Într-o ținută grafică impecabilă, cu un ușor aer avangardist și cu un sumar bine conturat *Procust*-ul bîrlădean are toate șansele să devină în timp o publicație de referință. Promite mult. Temele abordate în revistă seduc. De la *Existențialismul filosofic* (Violeta Zonte) la *Laboratorul ritualic* (Cristian Simionescu), de la *Semiologia lacrimii* (Alexandru Toma) la *Eminescu – o posibilă hermeneutică pentru destructurarea lecturii* (Marian Constandache) ș.a.m.d.

În *Editorialul* lui Gruia Novac (bănuim un pseudonim și bănuim și al cui) citim ce vrea, de fapt, revista *Procust*. „Vrem să declanșeze conexiuni, să trimită la concepte finalmente moderne, întrucît timpul viitor este, în mod cert, generator de reflecții cu mult peste sentimentul catifelat al trecutului”. Ideal, poezie și, de ce nu, program?!

Enumerăm numele acelora care dau consistență acestui prim număr și promitem să revenim asupra acestei reviste de fiecare dată cînd ne va sosi la redacție.

Așadar: Lucian Vasiliu, Daniel Corbu, Gellu Dorian, Dan Bogdan Hanu, Costel Baboș, Iorgu Gălățeanu, Gruia Novac, C. T. Zaur, Ancelin Roseti, Adrian Huiban, Mihaela Butnariu, Geta Androne, Tomiță Ursărescu, Alexandru Toma, Ioana Cheregi, Toni Iosipescu, Gabriel Marineasa, George Ceaușu, Elena Popoiu (cu o traducere din Michel Fingerhut).

Felicitări Primăriei Bîrlad și Bibliotecii „Stroe Belloescu” pentru sprijinul acordat acestui proiect cultural viabil și, sperăm, de durată: revista *Procust*. (I.P.)

Vatra nr. 6 2006. Tema acestui număr, „Sighișoara – orașul culturilor”, se constituie într-o ISTORIE întinsă pe zeci de pagini. Răspund la temă peste 20 de istorici, eseiști, arhitecți, documentariști, critici de artă, scriitori etc. Pe alte câteva pagini răspunde întrebărilor Mariane Gorczyca prozatorul Gheorghe Crăciun, autorul romanului *Pupa Russa* (2004) și al unui recent fals jurnal la *Pupa*, *Trupul știe mai mult*. Citim finalul interviului: „Scriitorul din mine, după 33 de ani, a scăpat, a fost lăsat să pornească la drum cu cărțile la vedere. Am debutat la 32 de ani, cu a treia carte. Nouă ani fuseseră consumați înainte, luptându-mă cu morile de vînt. Nu atât cu cenzura, cât mai mult cu niște scriitori obtuzi, cu care am avut de a face încă de la 23 de ani, cînd

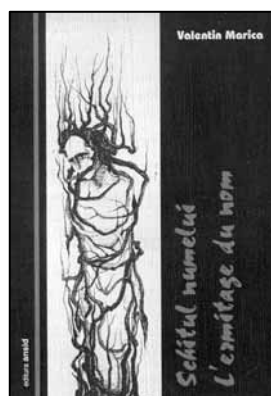
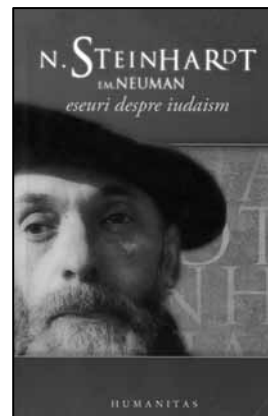
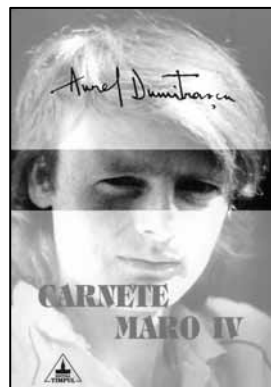
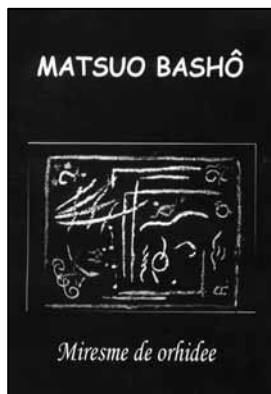
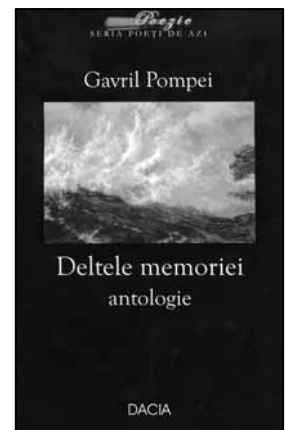
aveam gata un volum de poezie. Din punctul ăsta de vedere, am scăpat! Poate așa și trebuia să se întîmple. Poate că a fost bine că nu am debutat ca poet. Nu mai am nici un regret că am debutat editorial tîrziu. Poate această întîrziere a dat scrisului meu o anume densitate, salutată de altfel de critici (...). Ca om, mi-e greu să spun că am sentimentul că a scăpat. Pentru că, în ciuda aparențelor, sunt un om care încă nu a aflat foarte multe despre destinul lui. Dacă destinul meu de om se confundă cu destinul meu de scriitor, asta poate să pară o împlinire. Nu însă și pentru mine. În mine s-a aflat tot timpul o aspirație, o așteptare ceva mai metafizică. Dar și ceva mai normal umană. Nici eu nu o pot formula. Dar e ceva legat de performanță și de putere (la modul cel mai fizic), de puterea de a te educa și stăpîni. De puterea de a te bucura de împlinirile tale profane. Literatura nu are cum să ofere așa ceva, ea e mult mai aproape de informal, dezordine și moarte. Și iată, pentru că ne aflăm aici, față în față, doi sighișoreni (eu am făcut liceul la Sighișoara și mă consider și astăzi un cetățean al orașului), vreau să-ți spun că deseori mi se întîmplă – îmi vine și să rîd și să plîng mărturisind așa ceva – să mă gîndesc: Domnule, dacă m-aș fi ținut de handbal – știi că am fost coleg cu Radu Voinea și am jucat împreună cu el în echipă – ce mare handbalist aș fi ajuns și ce mare antrenor! Pe cînd așa, sunt un prăpădit de scriitor!... Unde e atunci deriziunea existenței noastre, în viață sau în artă?”

Suplimentul de cultură nr. 81, 17-23 iunie 2006. În acest

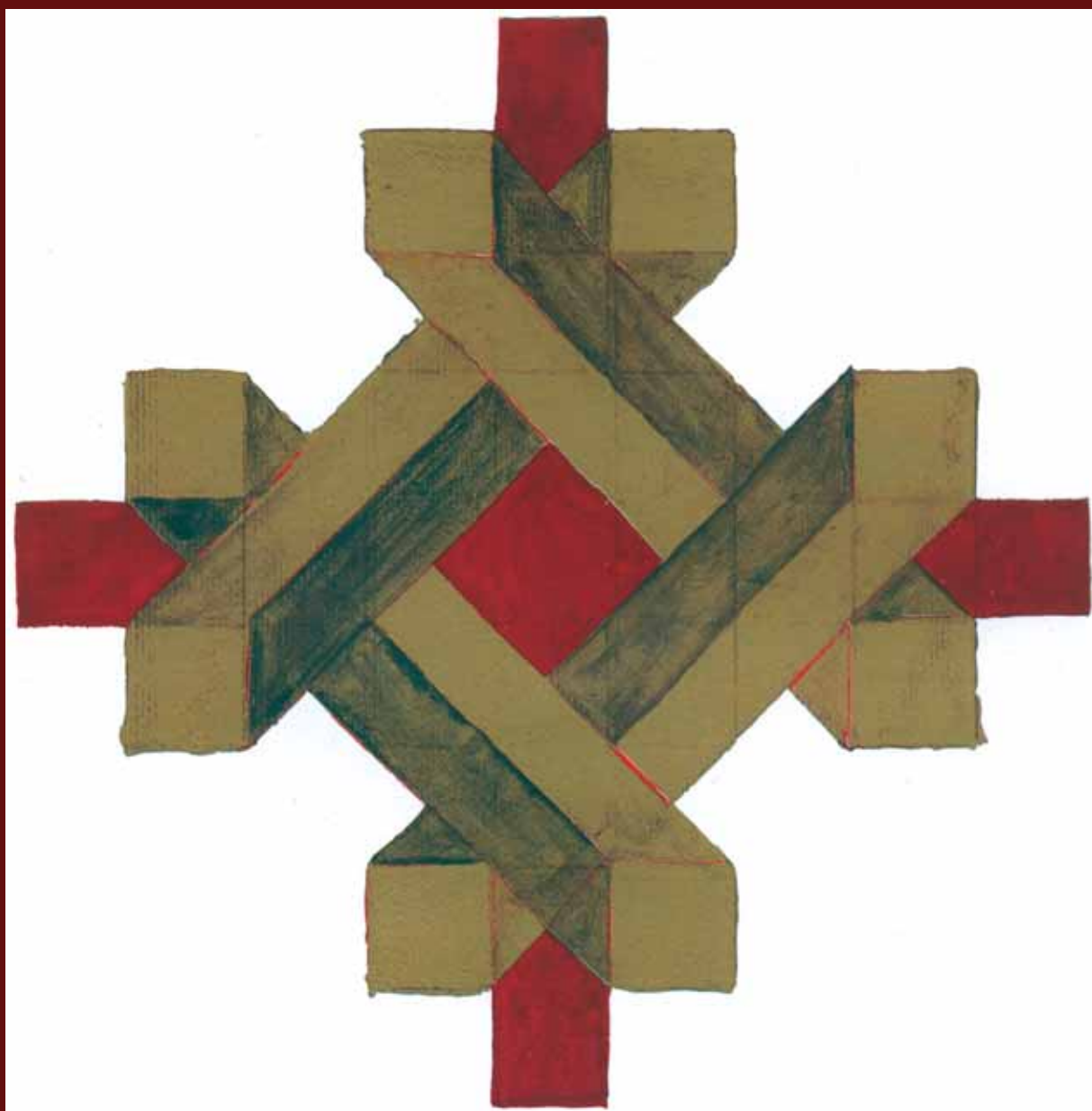

număr relevantă este dezbaterea *Hai cu manea!*. Problemele ar fi: „Cum să purificăm România? Cum s-o readucem la adevăratele valori tradiționale? Cum eradicăm prostia? Întrebări care sună cunoscut, dar ne vine greu să ne amintim de unde. Cu arme de genul virusului antimanele, cu stenciluri care instigă la violență, (...) cu rezervații culturale și festivaluri antimanele, cu proiecte de lege și, mai nou, cu marketing viral.” Răspund: Florin Dumitrescu, Adrian Schiop, Andy „Sinboy” Luke și Andrei Oișteanu. Se trage și o concluzie: „Și nu este vorba despre un kitsch simpatic (de tipul piticilor de ghips puși în grădină sau a cărților poștale vechi), ci de un kitsch antipatic, dizolvant și agresiv. Frisonul de autoritate al unor demnitari din zilele noastre, porniți să interzică fenomenul prin măsuri administrative, este aberant. Cum tot aberantă este încurajarea acestui fenomen subcultural de dragul audienței. Probabil că moda manelelor o să treacă, dar este simptomatică. Ea dă măsura unei societăți scufundate în trivial.” (V.R.)

CĂRȚI SOSITE LA REDACȚIE

„Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicațiilor și nici pentru conținutul materialelor publicate.”

Silviu ORAVITZAN